

γον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε.
² Καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦ-
 λον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ
 τοῦ ἀμπελώinos. ³ Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδηραν,
 καὶ ἀπέστειλαν κενόν. ⁴ Καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς
 αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκείνον λιθοβολήσαντες ἐκε-
 φαλίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. ⁵ Καὶ
 πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε· κἀκείνον ἀπεκτεῖναν, καὶ
 πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δαίροντες, τοὺς δὲ ἀπο-
 κτείνοντες. ⁶ Ἐτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐ-
 τοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον,
 λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ⁷ Ἐκείνοι
 δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς, ὅτι οὗτός ἐστιν
 ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ
 ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. ⁸ Καὶ λαβόντες αὐτὸν
 ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελώinos. ⁹ Τί
 οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελώinos; ἐλεύσεται καὶ
 ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα
 ἄλλοις. ¹⁰ Οὐ δὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε·
 Αἶθρον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
 ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. ¹¹ Παρὰ Κυρίου ἐγέ-

τὴν ἀποβολὴν εἰκότως πεισόμενος αὐτοὺς προδεικνύει.
 Λέγει δὲ ἀμπελῶνα τὸν Ἰσραὴλ τοῦ οἰκοδομηθέντος, τού-
 τοι τοῦ Θεοῦ· γραμμὴν δὲ περιβληθέντα ἀσφαλεία
 τῇ παρὰ Θεοῦ. Εἶτα φησὶ καὶ ὠρνεῖν ὑπολήψεις, ὡς
 δὲ ἕτερος εὐαγγελιστὴς λήρον μὲν τὸ θνῆσθαι φη-
 σιν ὑπολήψεις δὲ τὸ ὑποκάτω ἔσθαι τῶν θνῆσθαι τὸ αἷμα
 ἐδέχοντο· πῦρρον δὲ τὸν τὰν ἐπιφανέστατον ἐν ἀνθρώ-
 ποις, καὶ ὑψηλότερον. Ἐκδεσθῆναι τὴν ἔσθην τὸν ἀμπε-
 λῶνα τοῖς γεωργοῖς, τούτῳστιν ἀκριβεῶς καὶ διδασκά-
 λους, καὶ ἀποδοκίμασθαι, τούτῳστιν διδασκῆναι χρόνους
 εἰς καρποφορίαν, ἣν ὡς περ ἐπιστάς πάλιν ἡμῶν ἀπαι-
 τήσιν.

²⁻⁵) Ταῦτα δὲ εἰς τὸν πατέρα μὲν λέγεται κατὰ τὴν
 ἐπόθεσιν τῆς παραβολῆς, καθ' ἣν ἰδίως εἰσάγει τὸν υἱόν
 ἢ παραβολῇ, ὅτι καὶ ἰδίως τοῦ λόγου ἢ σάρκωσις· οὐ μὴν
 χωρίζει γὰρ τὸν υἱὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ὁ περὶ τοῦ δεσποῦ
 λόγος, εἰπερ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν
 ἀπαίτησιν τῆς καρποφορίας, τούτῳστιν τοῦ νομικοῦ βίον
 παρόντος τοῦ καιροῦ φησι γενεῆσθαι διὰ δούλον πρῶτον,
 οὐ τυπτηθέντος καὶ ἀναιρεθέντος, δι' ἑτέρου δούλου πάλιν
 τὴν ἀπαίτησιν εἶδει γενέσθαι· εἶτα καὶ τρίτον πάλιν ἀπε-
 σταλέναι αὐτοῖς, καὶ οὕτω τὸ τελευταῖον διὰ τοῦ υἱοῦ,
 τὴν ὑπερβάλλονσαν δόξαν ἐπιδεικνύσας εἰς τὸ καταδέσσαι
 μείζονος, οὐχ ὡς ἀρροῦντος τὸ ἀποβησόμενον τοῦ πέμ-
 ποτος, ἀλλ' ὡς τοῦ πρῶτος ἔχοντος τὸ ἄξιον ἐντρο-
 πῆς. Καὶ δούλον μὲν πρότερον λέγει τοὺς ἐν καιρῷ Ἡλιοῦ,
 καὶ τὸν Ἡλίου προφήτας· δεύτερον δὲ τὸν Ἡσαΐαν, Ὡση
 καὶ Ἀμώς· τρίτον δὲ τοὺς περὶ τὸν Ἰεζεκιὴλ καὶ Δανιήλ.

⁶⁻¹¹) Ἐπάγει οὖν ἡ παραβολὴ τὸ κατὰ τοῦ Κυρίου
 τόλμημα, ὅτι συνιέντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονόμον, μεί-
 ζονα τὴν τόλμην ἐνδείξαντο, ὡς εἰ ἀποκτείναν αὐτὸν
 καθέξοντες τὴν κληρονομίαν. Ἐξέβαλον οὖν αὐτὸν φησι
 ἔξω τοῦ ἀμπελώinos, τούτῳστιν τῆς πόλεως, καὶ τοῦ ναοῦ,
 καὶ ἀπέκτειναν. Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν, ὅτι ἀπέκτειναν, οὐχ ὡς
 ἡ ἀκολονθία τῆς παραβολῆς ἔχειν δύναται αὐτὸν εἶναι τὸν
 παριστάμενον ἐπὶ τιμωρίᾳ τῶν δούλων. Ὅτι δὲ αὐτός ἐστι,
 ὃν ἡδὴ γοῶν κριτικὴ πως αὐτοῦ ἐστὶ παρονσία, τὸ πα-
 ραδοθῆναι τῶν λαῶν. Καὶ αὐτοῦ τὸ ἔργον, οὐ Ῥωμαίων,
 καὶ τότε ἡ ἐκδοσις τοῦ ἀμπελώinos, ἢ εἰς ἐτέ-
 ρους γεωργοὺς, τούτῳστιν, εἰς τοὺς ἀποστόλους, καὶ τοὺς
 ἐξ ἔθνων διδασκάλους. Εἶτα διὰ πάντων δεικνύς, ὅτι οἱ

βέρβε adta azt a művelőknek, ő pedig elutazott.
² És küldött a művelőkhez annak idején szolgát,
 hogy a szőlőművelőktől átvegye a szőlő gyü-
 mölcset. ³ De azok megfogván őt megver-
 ték, és üresen bocsáták el. ⁴ Ismét küldött
 hozzájuk más szolgát; azt is megkövezték, főbe
 verték, és meggyalázva bocsáták el. ⁵ Ismét
 mást küldött, de azt megölték és több máso-
 kat, némelyeket megvervén, másokat megöl-
 vén. ⁶ Volt tehát még egy kedves fia, végre
 azt is elküldé hozzájuk, mondván: Tisztelni
 fogják fiamat. ⁷ Azonban azok a szőlőműve-
 lők mondanak egymáshoz: ez az örökös, jer-
 tek, öljük meg őt, és mienk lesz az örök-
 ség. ⁸ Megfogván tehát őt megölték, és a
 szőlőlőből kivették. ⁹ Mit fog tehát a szőlő
 ura cselekedni? Eljö, elveszti a művelőket,
 és szőlőjét másoknak adja. ¹⁰ Nem olvastá-
 tok-e ezt az írást: A kő, melyet az épi-
 tők elvetettek, az lett a szeglet fejévé. ¹¹ Az
 Ur által történt ez, és csodálatos a mi

jelenté nekik, hogy méltán elvetést fognak szenvedni. A
 gazda szőlőjének mondja Izraelt, gazda alatt Istent
 értvén. A kerítő sövény jelenté az ótalmat, mely Istentől
 jött. Azután folytatja: és ázott sajtógödört, vagy mint
 más evangelista írja, sajtót; sajtó alatt ugyan az ál-
 dozatoltárt érti, sajtógödör alatt pedig az alatta levő helyet,
 hová az áldozatok vére eresztetett. Torony (les-állvány)
 jelenté a templomot, mint az emberek közt kitűnőt és
 fenségest. Kiadta pedig a szőlőt a művelőknek, az az
 főpapoknak és tanítóknak; s elutazott, az az: időt enge-
 dett a gyümölcstermeszre, melyet tőlük, ismét visszajö-
 vendő, követelni fogott.

²⁻⁵) Mindezek az Atyára vonatkoznak a példázat
 iránya szerint, minél fogva a fiu külön (sajátlag) emlitte-
 tik a példázatban, mert az Igének megtestesülése is saját-
 lag történt; mindazáltal nem különözi el a fiút az atyától
 az Urról szóló előadás, hisz általa lettek mindennek. Ezek
 után a gyümölcsszedést, az az e jelen időnek törvényszerű
 használatát veszi igénybe először szolgálta által; kit miután
 megverték és megölték, más szolgálta által kellett a köve-
 telésnek történni; azután a harmadikat is elküldte hoz-
 zájuk, s úgy végre fiát felette nagy kitüntetéssel, hogy
 annál inkább tiszteljék, nem mintha nem tudta volna a
 küldő, mi fog vele történni: hanem mivel az ügy méltó
 vala a tiszteletre. Első szolgálának mondja Illést, és a
 kik akkor éltek proféták; másodikkak Izajást, Hoze-
 ást, és Ámoszt; harmadikkak Ezekhielt, Dánielt, és
 kortársaikat.

⁶⁻¹¹) A példázat tehát az Ur elleni merényt ábrá-
 zolja, miszerint megértvén őt örökösnek lenni, még inkább
 vakmerők lettek, mintha megölése után ők fognak birni
 az örökséget. Kivették tehát őt, ugymond, a szőlőlőből,
 az az városból, és templomból, és megölték. Azon mondat-
 ból, hogy megölték, a példázat rendje szerint látszhatnék,
 mintha nem ő volna, ki a szolgáltaat megbosszulja. De hogy
 ő az, világos; hisz már birói eljövetelet jelenté a nép
 leigázása a Romajak által. Az ő műve vala az tudnillik,
 nem a Romajaké; s akkor történt a szőlőnek kiadása
 más művelők kezébe, ugymint az apostolok és a pogá-
 nyokból lett tanítók hatalmába. Azután mindenkép meg-
 mutatandó, hogy a zsidók ugyan elvették, a pogányok

νετο αὐτῇ, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.
¹² Καὶ ἐξήτουν αὐτὸν κρατῆσαι καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. ¹³ Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτὸν τινὰς τῶν φαρισαίων, καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ.
¹⁴ Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶ κήρσον καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; δῶμεν, ἢ μὴ δώμεν;
¹⁵ Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς· Τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. ¹⁶ Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνας ἢ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Καίσαρος. ¹⁷ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ. ¹⁸ Καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπρωτότησαν αὐτὸν λέγοντες· ¹⁹ Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἔχῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ²⁰ Ἐπτά ἀδελφοὶ ἦσαν,

μὲν ἐκβάλλεσθαι ἐμὲλλον, τὰ δὲ ἔσθῃ εἰσάγεσθαι, τὸν Δαυὶδ παρὰ τὴν μάστιγα λέγων· οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες; Καὶ λίθον μὲν ἑαυτὸν καλεῖ, οἰκοδόμους δὲ οὕτως καὶ γεωργούς· πρῶτον ἐκάλεσεν τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων· ἑαυτὸν δὲ, μετὰ τὸ παρ' ἐκείνους δοκιμασθῆναι, κεφαλὴν γυναικὸς καθιστάμενον, τὸντέστιν ἐθνῶν τὰ καὶ Ἰουδαίων. Παρὰ Κυρίου τε εἶναι τοῦτο γρησι θαῦμα ἀνθρώποις τοῖς συνιστῶν, ὅτι δὴ μετὰ θάνατον ζῶν γαίνεται Χριστός. Καλῶς δὲ εἶπεν, παρὰ Κυρίου, ἵνα μάθωσιν, ὅτι οὐδὲν τῷ Θεῷ ἐναντίον τῶν γενομένων.

¹³⁻¹⁷) Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς (αὐτόν). Ἡρωδιανοὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἦσαν οἱ τὸν Ἡρώδην Χριστὸν εἶναι λέγοντες· ἄλλοι δὲ Ἡρωδιανούς· γασὶ τοὺς Ἡρώδου στρατιώτας. Τοῦτους δὲ καὶ ὡς ἐναντιωτάτους Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ, καὶ ὡς περὶ τὸν ἄρχοντα ὄντας εἰς τὸ κατηγορεῖν μάρτυρας παρῆναι βούλονται τῇ ἐρωτήσει τῶν πειραζόντων. Πρὸς δὲ τὴν τοιαύτην πείραν ὁ τοῦ σωτήρος λόγος, πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦτο ἐξελέγχει, ὃ πειράζουσιν, ἵνα ὡς μὴ δὲ λαθόντες αὐτὸν μέγα φρονώσιν, ἀλλ' ἴδωσιν, ὅτι καὶ τὰ ἐγκάρδια γινώσκει. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν. Εἶτα κενεῖ τὸ ἀργύριον προσεγεγράφει αὐτῷ, τὸ τελοῦμενον βασιλεῖ, καὶ ἐρωτᾷ· Τίνας ἢ ἐπιγραφή; οὐχ ὅτι ἀγνοεῖ τὴν ἐπιγραφὴν, ἀλλ' ἵνα ἐκ τοῦ θεωρουμένου τὴν ἀπόκρισιν εὐλόγως ποιήσῃται, καὶ ἐξ ὧν ἀποκρίνονται, τὸ ἐπόμενον ἀκούσωσιν γρησι γὰρ, ὅτι βασιλεῖ μὲν τὰ βασιλείως ἀποδοῦναι δεῖ, Θεῷ δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ.

¹⁸⁻²⁰) Καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι. Σαδδουκαῖοι δὲ αἵρεσις ἐστὶν Ἰουδαίων, λέγονσα, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. Καὶ ἐξ ἐνθεῖας μὲν οὐδὲν περὶ ἀναστάσεως λέγουσι, πλάττουνσι δὲ τινα λόγον, καὶ πρᾶγμα προσετίθεισαν, ὡς ἐπίπαν μὴ γεγενημένον, οἰόμενοι εἰς ἀπορίαν αὐτὸν ἐμβαλεῖν, καὶ τὸ ἀνάστασιν εἶναι ἀνατρέψαι. Αὐτὸ ὡς ἐκ περιουσίας οἰόμενοι κομωδῆσαι τὴν ἀνάστασιν,

szemeinkben. ¹² És igyekeztek őt letartoztatni, de féltek a néptől; mert észrevették, hogy rájuk mondta e példázatot; s ott hagyván őt eltávoztak. ¹³ Azután küldének hozzá néme-lyeket a farizeusok- és herodiánokból, hogy őt szaván fogják. ¹⁴ Kik eljövén mondanak neki: Tanító! tudjuk, hogy igazmondó vagy, és nem törődöl senkivel, mert nem tekinted az emberek személyét, hanem igazán tanítod Isten útját. Szabad a császárnak adót fizetni vagy nem? adjunk-e, vagy ne adjunk? ¹⁵ Ő pedig ismervén képmutatásukat, monda nekik: Mit kísértetek engem? hozzatok nekem egy tizest, hogy lássam. ¹⁶ Azok tehát hoztak. Monda aztán nekik: Kié ez a kép, és körirat? Felelének neki: A császáré. ¹⁷ És felelvén Je-zus monda nekik: Adjátok meg, a mi a csá-száré, a császárnak, s a mi Istené, Istennek. És csodálkozáának fölötté. ¹⁸ Azután szadduceusok jöttek hozzá, kik azt állítják, hogy nincs föltá-madás; s kérdezik őt mondván: ¹⁹ Mester! Moyzes azt írta nekünk: hogy, ha valakinek atyja-fia meghal és nőt hagy maga után, de gyermekei nincsenek, vegye el nejét fivére, és magot kel-tsen atyjafiának. ²⁰ Hét testvér volt; az első fe-

pedig bevezettetnek, Dávidot is tanuságra idézi, mond-ván: Nem olvastátok-e az írást: A kö, melyet az építők elvetettek stb. Kőnek önmagát mondja, építők által pedig kiket előbb föld-, vagy szőlőművelőknek nevezett, jelenti a zsidók tanítóit. Magáról azután mondja, hogy, miután amazok által elvetetik, a szeglet fejevé fog állittatni, t. i. mind a zsidók- mind a pogányokra nézve. Az Ur által mondja e csodát történendőnek az emberek között, kik t. i. érteni fogják, hogy halála után a Krisztus föltámad. Jól mondá: „az Ur által“ hogy megismerjék, miszerint Isten akaratával e történetekből semmi sem ellenkezik.

¹³⁻¹⁷) És küldenek hozzá,“ stb. Herodiánok nevét amaz időben azok viselték, kik Herodest Krisztusnak lenni állították. Mások pedig Herodes hadfiát értik Herodiánok alatt. Ezeket a kérdező kísértők mint vádló ta-núkat jelen lenni kívánták, részint mert az igaz Krisztussal leginkább ellenkeztek, részint mert a fejedelem mellett voltak. Ilyen kísértésre pedig az Üdvözítő ekkép nyilatkozott: először azt magát nyilvánítja, a mit fűr-késznek; hogy el ne bizzák magukat, mintha neki ismeretlenek volnának, hanem lássák, hogy ő a szíveket is ismeri. Ezt jelenti azon észrevétel: tudván képmutatásu-skat. Azután pénzt kíván magának előadtni, melyet a királynak fizetnek, és kérdi: Kié az a körirat? Nem mintha nem ismerné a föliratot, hanem hogy a látottból a feleletet czélszerűleg képezze, azok pedig abból a mit felelnek, a következést hallják. Mondá t. i. hogy adják meg a királynak, a mi a királyé, és Istennek, a mi Istené.

¹⁸⁻²⁰) És jönnek szadduceusok. A szadduceusok, zsidó felekezet, mely azt állítja, hogy nincs föltámadás, se angyal, se szellem. Egyenesen ugyan mit sem monda-nak a föltámadásról, hanem egy mesét költenek, és oly dolgot adnak elő, mely bizonyára nem történt, azt vélván, mintha őt zavarba hoznák, és a föltámadás valóságát ki-forgatnák. Hogy tehát nagyon nevetségessé tegyék a föl-

καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα. ²¹ Καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. Καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. ²² Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα· ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ²³ Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν γυναῖκα. ²⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; ²⁵ Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ²⁶ Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ βράτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς λέγων· Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; ²⁷ Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς ζώντων· ὑμεῖς οὖν πολλὴν πλανᾶσθε. ²⁸ Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπρωτότησεν αὐτόν· Ποία ἐστὶ πρώτη πάντων ἐντολή; ²⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ· Πρώτη πάντων ἐντολή· Ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ

οὐ δύο, ἡ τρεῖς ἔπλασαν ἄνδρας μιᾷ γυναικὶ συναρθῆσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὰ δύο καὶ λέγουσι, πάντες ἔσχον αὐτήν. Τί οὖν ὁ Χριστὸς; πρὸς ἀμφότερα ἀποκρίνεται, οὐ πρὸς τὰ ῥήματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνώμην, ἰσχυμένους, καὶ ὅτι ἀνάστασις ἔσται, καὶ ὅτι οὐ τοιαύτη ἀνάστασις, οἷαν ὡς φασὶν οἱ τινὲς τοὺς φαρισαίους ὑπολαμβάνειν. Πλανᾶσθε γὰρ φησι, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μὴ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐπεὶ γὰρ ὡς εἰδότες Μωσεία προεβάλλοντο καὶ τὸν νόμον, δείκνυσιν αὐτοὺς ἀγνοοῦντας τὰς γραφὰς· ἐκ δὲ τούτου, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ αἷτιον ἡ τοῦ μὴ νομίζειν ἀνάστασιν τὸ τοιαύτην ὑποπιτεῖν γενέσθαι πραγμάτων κατὰστασιν, τὸ αἷτιον θεωρεῖται· ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει φησι οὔτε γάμουσιν, οὔτε γαμίσκονται. Ψεῦδος οὖν ὑποτίθεσθε ἀγνοοῦντες τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως γραφὴν, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις καὶ τὰ διεφθαρμένα εἰς ἀνάστασιν ἄγει. Καὶ ἐπειδὴ μένουσιν ἄνθρωποι μὴκέτι ἀνυπόκεινται εἰς πλῆθος, καθάπερ καὶ οἱ ἄγγελοι· διὰ τοῦτο κοινωνία γάμων ἀναιρεθῆσεται. Τοῦτο γὰρ, ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὡς περὶ γὰρ τὸ ἀγγελικὸν πλῆθος πολλὸν μὲν ὃν οὐ μὴν ἐκ γενέσεως ἀνέστην, ἀλλ' ἐκ δημιουργίας ὑπάρχον· οὕτω δὲ καὶ τὸ ἀνιστάμενον πλῆθος. Ὅτι δὲ γενήσεται ἀνάστασις, καὶ οὐκ ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἐξ ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ συνίστησι, καὶ οὐκ ἐκ φυσιολογίας· οὐχὶ γὰρ τῶν οὐκ ὄντων φησιν, ἔσται Θεὸς ὁ Θεός· οὐ γὰρ εἶπεν· ἦμην, ἀλλ' εἰμὶ τῶν ζώντων, καὶ τῶν ὄντων, οὐ δὲ πον ἐπὶ ψυχὰς ἀνάγοντες τὸν λόγον ὡς ὁ ἀπὸ Ὁυλάντινον καὶ Μαρκιωνος ταύτας γὰρ ζῆν καὶ περὶ τούτων εἰρηκέναι τὸν Κύριον φασί, ὡς τοῦτων ὄντος Θεοῦ τοῦ Θεοῦ· οὐ γὰρ δὴ πον σαδδουκαίοις περὶ ψυχῶν ἦν ἡ ἀντιλογία, ἀλλ' ἐπὶ σωμάτων, ὥστε περὶ τούτων ἡ ἀπόκρισις. Τότε δὲ λέγεται ἀνίστασθαι ὁ νεκρὸς, ὅτε μετὰ σώματος ἡ ψυχὴ· ἐν γὰρ τῇ τὸ συναρμολογεῖν ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἡ ζωὴ κοινή, καὶ ἑκατέρων δεῖ πρὸς τὸ τὴν ἐκ θανάτου ζωὴν πάλιν συστήναι.

^{28–29} Καὶ προσελθὼν εἰς. Ματθαῖος φησὶ ὅτι περὶ τούτων ἠρώτησεν, οὔτως δὲ τουναντίον. Εἰδὼς γὰρ φησι,

leséget vett, s meghalván nem hagyott magot. ²¹ Második is elvette ugyanazt, meghalt, de annak se lett magva. Harmadik hasonlólag. ²² S elvették mind a heten, s nem hagytak magot. Valamennyi után meghalt a nő is. ²³ Föltámadáskor tehát, mikor föltámadnak, kinek felesége lesz, miután mind a hét birta feleségül? ²⁴ És felelvén Jezus, monda nekik: Nemde azért tévedtek, mert nem tudjátok az iratokat, sem Isten hatalmát? ²⁵ Hisz midőn halottaikból föltámadnak, se nem házasodnak, se férjhez nem adatnak, hanem úgy lesznek mint az angyalok a mennyekben. ²⁶ A halottakról pedig, hogy föltámadnak, nem olvastátok-e Moyses könyvében a bokor felől, mikép szóla neki Isten, mondván: Én vagyok Ábrahám Istene, és Izsák Istene, és Jákob Istene: ²⁷ Nem holtak Istene, hanem élők Istene; ti azért nagyon hibáztok. ²⁸ És hozzájárulván egy az írástudók közül, ki hallá őket vetekedni, s tudta, hogy jól felelt nekik, kérdező őt, melyik a legelső parancsolat mindannyi közül? ²⁹ Jezus pedig fe-

támadást, nem két vagy három férjnek regélik egybekeletét egy asszonynyal, hanem hétnek, azért teszik hozzá: mindnyájan birták. Mit mond tehát a Krisztus? Mind a kettőre felel; nem ugyan szavakra, hanem az ismert állításokra, t. i. hogy van föltámadás, és hogy nem olyan az, milyent a farizeusok, mint némelyek mondják, lenni véltek. Tévedtek, ugymond, nem ismervén az iratokat, sem Isten hatalmát.

Miután t. i. mint tudósok, Moysesre hivatkoztak és a törvényre, megmutatja, hogy nem ismerik a szentiratokat; következésképp Isten hatalmát sem. S mivel ama véleménynek, hogy nincs föltámadás, forrása abból eredt, mivel a dolgoknak efféle állapotát képzeltek: magát az okfőt igazítja meg; a föltámadásban, ugymond, se nem házasodnak, se férjhez nem adatnak. Valótlanságot tesznek föl tehát, nem ismervén a föltámadásról szóló írást, se Isten hatalmát, mely által a romlandók is életre hozatnak. S miután az emberek nem szaporodnak többre, hanem maradnak szintén mint az angyalok: azért a házassági kölcsönös viszony felbomlik. Ezt mondja azon szavakkal: úgy lesznek, mint Isten angyalai a mennyekben. Mert valamint az angyalok serege, mely igen számos, nem nemzés által szaporodott el, hanem teremtés óta létezik: úgy a feltámadó sereg is. Hogy pedig lesz föltámadás, és e dolog nem lehetlen: Isten ígéretével erősíti meg és nem természetből vett okoskodással, hisz, ugymond, nem a nemlétezők istene lesz az Isten; miután nem úgy mondta: valék, hanem vagyok az élők és létezők Istene. Nem a lelkekre értik hát a beszédet, mint a Valentin- és Marczionféle eretnekek, kik a lelkeket élni mondják és az Ur szavait róluk veszik, mintha ezeknek Istene volna az Isten; hisz a szadduceusok a lelkekre nézve nem tagadták a valót, hanem a testekre nézve, tehát ezekről szól a felelet. Akkor mondatik pedig a halott föltámadni, mikor a lélek egyesül a testtel; mert az embernek mind a két alkrésze egy valami, a minek közös az élete; mind a kétnek kell tehát ismét egyesülni a halál utáni életben.

^{28–29} És hozzájárult egy stb. Máté szerint kísértőleg intézte a kérdést; Márk pedig ellenkezőt állít. Lát-

Θεός ἡμῶν, Κύριος εἰς ἐστὶν. ³⁰ Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. ³¹ Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτὸν. Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστι. ³² Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς· Καλῶς διδάσκαλε· ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλην αὐτοῦ. ³³ Καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεόν ἐστι πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων, καὶ θυσιαῶν. ³⁴ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· Οὐ μακρὰν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. ³⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς ἐστὶ Δαυὶδ; ³⁶ Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ· Λέγει ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ³⁷ Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον καὶ πόθεν

ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· Οὐ μακρὰν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐναντιοῦμενοι ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνάδοτες· ἡρώτησε μὲν γὰρ πειράζων παρὰ τὴν ἀρχήν, ἀπὸ δὲ τῆς ἀποκρίσεως ὡφελήθηκες ἐπὶ νουότη· οὐ δὲ γὰρ παρὰ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἐπήνεσεν, ἀλλ' ὅτε εἶπεν, ὅτι ἀγαπᾶν τὸν πλησίον πλεόν ἐστι τῶν ὀλοκαυτωμάτων, τότε φησὶ· οὐ μακρὰν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας. Καὶ οὐδὲ οὕτως αὐτῷ ἀπηγορεύον τὸν ἐπαινον συνέθηκεν, ἀλλ' ἔτι λείποντα. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, οὐ μακρὰν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας δείκνυσιν ἐπὶ ἀπέχοντα, ἵνα ζητήσῃ τὸ λείπον. Τί οὖν ὁ Χριστός; δεικνύς θεὸν ἐπὶ τοῦτο, ἀπὸ τοῦ μηδεμίαν ἔχειν ἀγάπην ἀπὸ τοῦ θρόνου φησὶ καὶ ζηλοτυπία τήκεσθαι πρὸς αὐτὸν· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, αὕτη πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή.

Εἶτα φησὶ· Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῆς· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν. Ὁμοία δὲ αὐτῆς φησὶ, ὅτι αὕτη ἐκείνην προοδοποιεῖ· ἀγαπῶντες γὰρ ἑαυτοὺς ἀγαπῶμεν τὸν ποιῶντα ἡμᾶς τοιοῦτους, ὥστε εἶναι κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀγαπᾶν ἑαυτοὺς ἐνχαριστοῦμεν τῷ ἡμᾶς ποιῶντι, καὶ χαρισαμένῳ τὰ τοιαῦτα. Τὴν οὖν πρώτην ἐρωτηθεὶς ἐπήγαγε καὶ τὴν δευτέραν οὐδὲν αὐτῆς ἀποδέονσαν· εἰ δὲ ἐστὶ τις πρώτη ἐντολή, καὶ ἄλλη δευτέρα εἴη ἂν τις, καὶ τρίτη, καὶ ἄλλη τετάρτη, καὶ καθ' ἑξῆς.

^{35—37} Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε διδάσκων· Ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρὸς τὸ πάθος ἐμελλεν ἵναί, λοιπὸν τίθησι τὴν Κερίον αὐτὸν ἀνακηρύττονσαν προφητείαν· ἀλλ' οὐκ ἀπλῶς οὐδὲ προηγουμένως, ἀλλ' ἀπὸ αἰτίας ἐνλόγων· Ἀνατρέπων γὰρ αὐτῶν τὴν πεπληγημένην δόξαν, οὕτως εἰσαγεῖ τὸν Δαυὶδ ἀνακηρύττοντα αὐτοῦ τὴν θεότητα, καὶ τὸ γνήσιον τῆς νιότητος, καὶ τὸ ὁμότινον τὸ πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἴσταται, ἀλλ' ὥστε καὶ φοβῆσαι ἐπάγει λέγων, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· ἵνα καὶ οὕτως αὐτοὺς ἐπαγάγηται· πρότερον δὲ εἶπεν· Τί ὑμῖν δοκεῖ, τίνας υἱὸς ἐστίν, ὥστε εἰς ἐρώτησιν αὐτοὺς ἀγαγεῖν. Ἐπειδὴ δὲ εἶπον τοῦ Δαυὶδ, οὐκ εἶπεν καὶ μὴν Δαυὶδ

λελε νεκί: Mindenek közt első parancsolat ez: Halljad Izrael, Urunk Istenünk egy Ur. ³⁰ És szeressed Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, teljes elmédből, és teljes erődből. Ez az első parancsolat. ³¹ Második ehhez hasonló: Szeressed felebarátodat, mikép tenmagadat. Más ezeknél nagyobb parancsolat nincsen. ³² És monda neki az írástudó: Jól van Mester, igazán mondtad, hogy egy az Isten, és nincs más azon kívül. ³³ És őt szeretni teljes szívből, teljes értelemből, teljes lélekből és teljes erőből, a felebarátot pedig szeretni mint önmagát, nagyobb mint minden egyéb szentelmény és áldozat. ³⁴ És látván őt Jezus, hogy eszesen felelt, monda neki: Nem messze vagy Isten országától. És már senki nem merte őt kérdezni. ³⁵ Azután szólván Jezus, monda, tanítván a templomban: Mikép mondják az írástudók, hogy a Krisztus Dávid fia? ³⁶ Miután Dávid maga így szól Szentlélekben: Mondta az Ur az én Urammak, ülj jobbam felől, miglen nem teszem ellenségeidet lábaid számolyává. ³⁷ Tehát Dávid maga őt Urnak nevezi, hogyan lehet hát fia? És sok nép

ván, ugymond, hogy okosan felelt, monda neki: Nem vagy messze Isten országától. Azonban nem ellenkeznek egymással, hanem nagyon is összhangzanak. Kezdetben t. i. kísértő szándokkal kérdezett: de miután a feleletből okult, megdicsértetett; hisz nem kezdetben dicsérte őt, hanem miután azt vallotta, hogy felebarátját szeretni több, minden egyéb áldozatnál, akkor monda: nem messze vagy az országtól. De még így sem juttatott neki tökéletes dicséretet, hanem csak hiányosat. Mert ama szózatával: Nem messze vagy az országtól, jelenté, hogy még nincs benne, s így keresnie kell a többit. Mit tesz tovább Krisztus? kimutatja, honnét jó ez; onnét, hogy nincs szeretete, s hogy irigység meg féltékenység ingerli őt. Szeresd Uradat Istenedet, ez az első s legnagyobb parancsolat.

Azután hozzáteszi: Második pedig ehhez hasonló: Szeressed felebarátodat mint tennenmagadat. Hasonlónak mondja, mert ez amaszt megelőzi s képezi; mert midőn magunkat szeretjük, szeretjük azt, ki minket így alkotott, hogy Teremtőnk képét viseljük. Ugyanis nem Isten szeretetéből szeretjük magunkat, hanem, midőn önmagunkat szeretjük, hálát adunk Alkotónknak, ki minket oly nagy adományokkal fölékesített. Az elsőről kerdetve tehát belehozta a másikat is, melyre nem volt szükség. De ha van egy első parancsolat, kell lenni másodiknak, harmadiknak, negyediknek s úgy tovább.

^{35—37} És felelvén Jezus, monda tanításában. Miután már szenvedésre vala menendő, felhossa a jövődést, mely őt Urnak nyilatkoztatja; de nem ok nélkül, se megelőzőleg, hanem helyes alkalommal. Mert miután azoknak hibás véleményét megczáfolta, akkor hozza fel Dávidot, ki az ő istenségét hirdető és fiaságának valóságát, és az atyávi egyenlőségét. Sőt itt sem állapodik meg, hanem hogy tiszteljük, hozzáteszi mondván: miglen nem teszem ellenségeidet lábaid számolyává, hogy legalább így igazítsa őket utba. Előbb azonban kérdező: Mit gondoltok, kinek fia (a Krisztus)? hogy kérdezésre vezesse őket. Miután tehát azt felelték, Dávidé: nem azt mondta: hisz Dávid is ugyanazt állítja, hanem ismét kérdés képen:

νὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. ³⁸ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, ³⁹ καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. ⁴⁰ Οἱ κατεσθιόντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προσάσει μακρὰ προσευχόμενοι· οὗτοι λήψονται περισσώτερον κρίμα. ⁴¹ Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι, τοῦ γαζοφυλακίου, εθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Καὶ πολλοὶ πλουσιοὶ ἐβαλλον πολλὰ. ⁴² Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. ⁴³ Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχὴ πλεον πάντων βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. ⁴⁴ Πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

CAPUT XIII.

Καὶ ἐκπορευομένον αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· Διδάσκαλε, ἴδε πο-

ταῖς θεσι· ἀλλὰ πάλιν ἐν τάξει ἐρωτήσας· Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι; ὥστε μὴ προσθεῖναι αὐτοῖς τὰ λεγόμενα, διό οὐδὲ εἶπεν· Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. Εἰ οὖν Δαυὶδ, φησι, καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς νὸς αὐτοῦ ἐστιν; Τοῦτο δὲ φησι, οὐκ ἀναίρων τὸ εἶναι αὐτὸν νόν· ἀλλὰ τὴν ὑπόνοιαν διορθούμενος, τοντέστι, πῶς νὸς αὐτοῦ ἐστιν οὗτος, ὡς ὑμεῖς φατέ; μόνον νὸς, καὶ οὐκ κύριος, καὶ μὴν κύριος αὐτοῦ ἐστιν. Οὐκ ἦν δὲ ἴσον Ἰουδαίων ἀπάντων κύριον ἀκούσαι καὶ τοῦ Δαυὶδ· οὐδὲ γὰρ κατὰ τοὺς Ἰουδαίους τὸν νόν κύριον ἐχρὴν λέγεσθαι τοῦ πατρὸς, τοναντίον δὲ, ὥσπερ καὶ Σολομῶνα ἢ μήτηρ δοῦλον καλεῖ τοῦ πατρὸς λέγονσα· Σολομῶνα τὸν δοῦλον σου. Πατέρα δὲ περὶ νίου λέγειν ὥσπερ κυρίου παντελῶς ἀπαθὼν καὶ παρὰ τὴν φύσιν μάλιστα, ὁ πότε κατὰ πνεῦμα κινούμενος λαλεῖ. Οὐκ εἶπεν δὲ τοῦ πατρὸς κύριον, ἀλλὰ τοῦ Δαυὶδ· οὐ γὰρ ἐπειδὴ ἐν πνεύματι λαλῶν, κύριον ἐκάλεσε τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο δηλοποιεῖται τὸ πνεῦμα, ὡς τοιμῶσιν οἱ εἰς τὸ πνεῦμα βλασφημοῦντες.

³⁸⁻⁴⁰ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ. Αὐτοῖς δηλοῦναι ἀπὸ τοῦ λαοῦ, περὶ ὧν εἶπεν, καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουσεν αὐτοῦ ἡδέως. Ἐλεγεν· Φυλάσσεσθε ἀπὸ τῶν γραμματέων ἑαυτοὺς, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν· οὐ γὰρ ἔνεκα Θεοῦ τὸ σχῆμα τὸ νόμιμον προβάλλονται, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ δοκεῖν ἀνθρώποις εἰσεβεῖν, καὶ κομίζεσθαι παρὰ ἀνθρώποις τὴν προτίμησιν, ἐκ τούτου δὲ φησι καρποῦνται τοὺς οἰκοὺς τῶν χηρῶν, τοντέστιν, ἃ ταῖς ἀσθενέσι χηραῖς εἶδει δίδοσθαι, κομίζονται, σχήματι περιττῆς εὐλαβείας τὸ παρεκτείνειν ἐπὶ πολὺ τὰς εὐχάς. Ταῦτα δὲ λέγων, καὶ τοὺς μαθητὰς ἐπαίδεν, μὴ μιμεῖσθαι τοὺς παρὰ Ἰουδαίους διδασκάλους, καὶ γραμματεῖς.

¹⁻² Καὶ ἐκπορευομένον (αὐτοῦ). Ἐπειδὴ πολλὰ περὶ τῆς ἐσομένης τῇ πόλει ἐρημίας καὶ τῷ κατὰ προσηγορίαν

ὄρῳ hallgatá őt. ³⁸ Monda továbbá nekik tanításában: Ovakodjatok az írástudóktól, kik hosszú ruhában akarnak járni, és tiszteltetni a téreken. ³⁹ Kik szeretik az első székeket az imolyákban, és az első helyeket a lakomákon. ⁴⁰ Kik megemésztik az özvegyek házait, hosszas imádság színe alatt. Ezek keményebb ítélet alá esnek. ⁴¹ És midőn Jezus a kincstár előtt ült, nézé, miként vet a nép pénzt a kincstárba. És sok gazdag sokat vetett. ⁴² Odajövé pedig egy szegény özvegy két fillért vetett, a mi egy negyed-rész. ⁴³ És összehíván tanítványait monda nekik: Bizony mondom nektek, hogy ez a szegény özvegy többet vetett valamennyinél, kik a kincstárba vetettek. ⁴⁴ Mert mindnyájan abból vetettek, a mivel bővelkedtek: ez pedig az ő szűkölködéséből mind a mije volt belevetette, egész vagyonát.

És midőn kiméne a templomból, monda neki egy tanítványai közül: Mester ime milyen kövek,

Mikép mondja tehát Dávid lélekben stb. hogy t. i. ne az ő állításának láttassék, a mi mondatik. Azért nem is kérdezi: Mit gondoltok ti felőlem, hanem: a Krisztusról. Ha tehát, ugymond, Dávid őt Urnak hívja, mikép lehet fia? Ezt pedig nem úgy mondja, mintha tagadni akarná Krisztust Dávid fiának lenni, hanem hogy véleményüket megigazítsa, az az: mikép lehet fia úgy, a mint ti mondtátok? Csak fia, s nem Ura is; hisz ura is. Továbbá nem vala czélszerű őt valamennyi zsidók Urának hirdetni, ugy mint Dávid urának; egyébiránt a zsidóknál nem vala szokás a fiút atyja urának nevezni, sőt inkább ellenkezőleg; mint péld. Salamon anyja, fiát atyja szolgájának nevezi, mondván: Salamont a te szolgádat. Hogy pedig az atya úgy beszéljen fiáról, mint uráról, teljességgel szokatlan és fonák dolog, főleg midőn valaki Szentlélek ihletéséből beszél. Nem mondta pedig atyja (se Szentlélek) urának, hanem Dávidénak; mert ámbár Szentlélekben beszélvén, urnak mondta a Krisztust: de azért még nem állította szolgának a Szentleket, mikép vakmerően állítják, a kik a Szentleket káromolják.

³⁸⁻⁴⁰ S monda nekik tanításában. Azoknak t. i. kik a népből voltak, s kikiről írta főlebb: hogy sok nép örömmel hallgatta őt. Mondá: Ovakodjatok az írástudóktól, kik diszöltönyben akarnak járni; mert nem Istenért hivatkoznak a törvényszerűsége, hanem hogy az embereknek mint jámborok tűnjenek föl, és azoktól tiszteletet nyerjenek; azért fosztják meg, ugymond, az özvegyek házait, az az: a miket a gyenge özvegyeknek kellene adni, azt ezek nyerik, mert nagyobb jámborság színe alatt megnyújtják imáikat. Ezeket mondván egyszersmind a tanítványokat oktatja, hogy ne kövessék a zsidók tanítóit, és írástudóit.

¹⁻² És midőn kiment. Miután sokat jövendölt a város és a templom elpusztulásáról, mondván: Elhagyatik

ταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. ² Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. ³ Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἀνδρέας. ⁴ Εἶπε ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσονται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; ⁵ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν· Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. ⁶ Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-

γών, ὅτι ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρμος· οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ταῦτα ὡς περ θαυμάζοντες προσῆλθον, ἐπιδεικνύντες τῷ ναοῦ τὸ κάλλος, καὶ διαπορούντες εἰ τοσαύτα μεγέθη, καὶ κάλλη οἰκοδομημάτων ἀφανισθήσεται. Ὁ δὲ Κύριος τούτων ἀκούσας τὴν παρτελεῖ αὐτῶν ἀπόλειπεν προαναφωνεῖ. Εἰ δὲ καὶ φασὶ τινες μήπω εἰς τέλειον αὐτὸ γεγενῆσθαι, ἀλλ' εἰ σωζέσθαι λείπουν τούτων, οὐδ' οὕτω διέπειν ἢ ἀπόφασιν. Ἡ γὰρ τὴν ἐρημίαν ἐνδεικνύμενος τὴν παρτελεῖ ταῦτα ἔλεγε, καὶ τὴν τῆς νομικῆς λατρείας κατάλυσιν περὶ τῶν κατ' ἐκείνον τὸν τόπον, ἐνθα ἦν ἔστι γὰρ αὐτοῦ μέρος μέχρι τῶν θεμελίων αὐτοῦ ἡφανισμένον· ἢ καὶ ἐκ τῶν γεγενῆσθαι καὶ περὶ τῶν λειψάνων θαυρεῖν χρὴ ὡς τέλειον ἀπολλυμένων. Ἄλλος δὲ φησι, ἐπειδὴ ἐκείνοι τὸ ἱερὸν ἐδείκνυσαν ὡς ἄριστα κατασκευασμένον, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ὀφείλου καταπιστεῖν, ἐπὶ τὸ καθολικὸν τὸν λόγον ἐξηγεῖν, ὅτι ἔσται καιρὸς, ὅτε πάντα συντελεσθήσεται, ὡς μὴ δὲ λίθον ἐπὶ λίθῳ εἶναι. Τοῦτο δὲ περὶ τῆς καθόλου συντελείας ἔφη.

³⁻⁶ Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος. Οὗτος καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν ἑκαστῇ εἶναι τὸ ἐρώτημα περὶ τῶν ἱεροσολύμων, αἵτις νομιζόντων αὐτῶν τότε καὶ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ εἶναι. Ὁ δὲ Ματθαῖος περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ ναοῦ καὶ τῆς συντελείας τῶν ἱεροσολύμων, καὶ περὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος ταῦτα φησι γεγενῆσθαι. Αἰὶ καὶ διαφόροι περὶ τούτων τινὲς ἐξηγήσαν. Οἱ μὲν γὰρ περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἐρῆσθαι ταῦτα ὑπολαμβάνουσιν· οἱ δὲ περὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς ἱερουσαλὴμ. Ἐπειδὴ τοίνυν οὗτος ὁ ἐναγγελιστὴς περὶ ταύτης φησι μόνος τὴν ἐρώτησιν ποιήσασθαι τοὺς μαθητὰς, ἀναγκαῖον καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ παρόντι μάστιγα τοῦτο ἐξακολουθήσαι· ἄλλο οὖν ἐρώτημα, καὶ ἄλλο ἀποκρίνεται. Οἱ μὲν γὰρ τὸν καιρὸν ἡθέλησαν μαθεῖν τῆς ἱερουσαλὴμ· ὁ δὲ πρὸ τῆς ἀπολείας ἀσφαλίζεται τὴν διάνοιαν τῶν ἐρωτησάντων, φησὶ γὰρ· Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε μὴ τῇ ὁμωνυμίᾳ ἀσφαλῆτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν· ὁ καὶ γέγονεν. Ὁ γὰρ διάβολος τὴν παρουσίαν ἀμβλύνει βουλόμενος τοῦ Χριστοῦ εἰσέγχεσθαι ἐτέρους πλάνους ἐπὶ τῶν μαθητῶν, καὶ πολλοὶ ἐσφαιριζοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, οἷος ἦν ὁ Θενδᾶς, καὶ Ἰουδᾶς ὁ Γαλιλαῖος, καὶ ἕτεροι πολλοί.

Ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα ἡμεῖς γίνεσθαι, λέγει τίως τὸ βλέπετε, μὴ πλανηθῆτε. Οὐδὲν γὰρ αὐτὸς ὡφελεῖ ὁ καιρὸς, ἂν μὴ ὦσιν ἀσφαλεῖς περὶ τὴν πίστιν· τότε γὰρ δύνασθαι καὶ τὸν καιρὸν μαθεῖν τῆς ἀπολείας ἱερουσαλὴμ, ὅταν ἀσφαλεῖς γένησθε περὶ τὴν πίστιν τοῦ παραγεγομένου. Ὅταν δὲ ἀκούσῃτε πολέμους, οὗς ὁ Ἰωσήπος γεγενῆσθαι πρὸ τῆς αἰώσεως, ἀνταρᾶντος μὲν τοῦ ἔθνους, καὶ μὴ δίδοντος τοὺς φόρους τοὺς συνήθεις· Ῥωμαῖοις· ἐφόθων δὲ Ῥωμαϊκῶν συνεῶν γινομένων κατὰ τῶν Ἰουδαίων, μὴ θροεῖσθε φησι, οὕτω γὰρ τὸ τέλος τῆς πόλεως· πολλάκις γὰρ ἀνακαυχῇ πόλεμον γενήσεται, διὰ τὴν τῶν κρατούντων φιλονεικίαν, καὶ πολλάκις οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἐκείνων ἀγρομυστήν ἐπιδείξονται. Οἱ γὰρ τοὺς ἐξωθεν καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης λέγει πολέμους· τί γὰρ αὐτοὺς ἐμελλε τούτων;

ἐς milyen épületek! ² Jezus pedig felelvén, monda neki: Látod ezen nagyszerű épületeket? Nem fog kő kővön hagyatni, mely el nem rontatik. ³ És midőn az olajfák hegyén ült; a templommal átellenben, kérdezők őt külön Péter, és Jakab, János és András: ⁴ Mondd meg nekünk, mikor lesznek ezek, s mi lesz jele, midőn mind ezek véget érnek? ⁵ Jezus pedig felelvén nekik, kezdte mondani: Lássátok, hogy valaki el ne ámitson benneteket. ⁶ Mert sokan fognak jöni nevem-

pusztán a ti házatok: tanítványai, kik azt hallották, mintegy csodálkozva hozzájárulának, megmutatandók a templom szépségét, egyszersmind kételkedvén, valljon az épületeknek ily nagyszerűsége és szépsége elenyészhetik-e. Az Ur azonban, hallván ezeket, csakugyan azoknak teljes elpusztulását hirdeti előre. Jóllehet pedig némelyek állítják, hogy mindeddig ez nem teljesedett, azért még sem alaptalan az Ur mondata. Mert, midőn az elpusztulásról szóla, vagy értette a tökéletes romlást az ő törvényi istentisztelet megszűnéséről azon helyen, hol addig volt: egyrésze egyébiránt egész az alapig fel van dülva: vagy a történekből következtethetjük a maradványok elpusztulását is. Mások szerint pedig, minthogy a tanítványok a templom jelességeit mutogatják, melyek miatt kár volna elenyésznie: ő általános tárgyra viszi a beszédet; hogy t. i. lesz idő, mikor mindennek vége lesz elannyira, hogy kő nem marad kővön. Azt pedig a világ végéről mondotta.

³⁻⁶ „És midőn a hegyen ült.“ Márk és Lukács egy kérdésről irnak Jeruzsalem felől, mert akkor válték az ő eljövetelet történeendőnek. Máté szerint pedig kérdés tétetett a templom elpusztulásáról, Jeruzsalem romlásáról, és a világ végéről. Azért e szakaszt különféleképp magyarázzák némelyek. Egy rész a világ végéről állítja ezeket mondatni, másik pedig Jeruzsalem romlásáról. Mivel tehát a jelen evangelista csak erről írja a kérdést intéztetnek a tanítványok által: mi is következetesen itt ezen értelemez csatlakozunk. Más kérdezték tehát, és ő mást felelt. A tanítványok t. i. Jeruzsalem romlásának idejét akarták tudni: Jezus pedig a kérdezők elméjét arra készítte el, a mi annak előtte történeendett. Mond t. i. Lássátok, hogy el ne csábítottatok, se hasonló név miatt el ne tántorodjatok. Mert sokan jönnek majd nevemben, és mondják: Én vagyok, és sokat tévedésbe hoznak; a mi történt is. Az ördög ugyanis elakarván homályosítani a Krisztus eljövetelet, felbujtott más ámitókat a tanítványok ellen, és sokan bitorlották a Krisztus nevét; milyen vala Theudás, és a galileai Judás, és egyebek.

Minthogy tehát ezek történni fogtak, monda: Vigyázzatok, el ne ámitassatok. Mert az idő tudomása mit sem használt volna nekik: ha nem volna annak erősek a hitben; akkor fogjátok (ugyomond) megtudhatni Jeruzsalem romlásának idejét: ha előbb megerősödtek annak hitében, ki már eljött. Midőn pedig hallani fogtok háborukról (melyek a fogság előtt támadtak, mint ezt József írja, mert a nép föllázadván a Romajaknak a szokott adót fizetni nem akarta, ellenben a romai vezérek a zsidókat szüntelen háborgatták) meg ne ijedjete, ugyomond; mert még akkor nem lesz azonnal vége a városnak. Sokszor ugyanis fegyverszünet lesz az uralkodók kegyességéből, és a zsidók sokszor kimutatják saját halátlanságukat. Tudnillik nem a külső, vagy a széles világon viselt háborukról beszél; mert mi gondjuk volt volna ezekre?

γοντες, ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.
⁷ Ὅταν δὲ ἀκούσῃτε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων,
 μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι· ἀλλ' οἷπώ τό τέλος.
⁸ Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία
 ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους,
 καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί· ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα.
⁹ Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς. Παραδώσουσι γὰρ
 ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε,
 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν
 ἡμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ¹⁰ Καὶ εἰς πάντα τὰ
 ἔθνη δεῖ πρώτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. ¹¹ Ὅταν
 δὲ ἄγῳσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί
 λαλήσετε μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἐστὶ ὑμεῖς
 οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ¹² Παρα-
 δώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατήρ
 τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ
 θανατώσουσιν αὐτούς. ¹³ Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
 ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὃ δὲ ὑπομείνας εἰς
 τέλος, οὗτος σωθήσεται. ¹⁴ Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ
 βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ᾧ ἠνέκεν ὑπὸ Δανιὴλ
 τοῦ προφητοῦ, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ ὁ ἀναγινώσκων
 νοεῖτω, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ

7-8) Εἶτα, ἐπειδὴ καὶ τὰ εἰρημέτα ἱκανὰ ἦν αὐτοῖς
 θροεῖν, δεικνύς, ὅτι αὐτοὺς αὐτοῖς συνεπιθήσεται, καὶ
 πολεμήσει, οὐκ μάχας φησι πολέμων, ἀλλὰ καὶ θεηλάτους
 πληγὰς, τινέσει, λιμοὺς, καὶ σεισμοὺς ἐπάγει, ὅθεν εἰδεί-
 κναι, ὅτι καὶ τοὺς πολέμους αὐτοῖς ἐπάγει. Εἰ δὲ
 περὶ τῶν πανταχοῦ γνωμένων πολέμων ὁ λόγος ἦν, οὐδ'
 ἂν πρόρρησις ἦν, καὶ οὐδ' ἂν αὐτοῖς ἐθορύβησεν. Διὰ
 τοῦτο οὐδὲ ἀπλῶς αὐτὰ ἤξειν φησι, ἀλλὰ μετὰ σημεί-
 ων, ἵνα γνωσθῇ, ὡς αὐτοῖς αὐτοῖς ταῦτα ἐπάγειν
 πάντα δὲ ταῦτα, φησι, ἀρχαὶ ὠδίνων, καὶ προοί-
 μια τῶν ἰουδαϊκῶν κακῶν, τῶν συμβαίνειν μελλόντων αὐ-
 τοῖς.

9) Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς. Εὐκαίρως παρεμβάλεν
 τὰ αὐτῶν κακὰ, ἔχοντα παραμυθίαν ἀπὸ τῶν κακῶν, οὐ
 ταῦτα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ προσθεῖναι, ὅτι διὰ τὸ
 ὄνομά μου, ἦγον ἕνεκεν ἡμοῦ· εἰς μαρτύριον δὲ αὐτοῖς
 ἵνα εἴπῃ πρὸς τὸ μὴ δὲ μίαν ἔχειν ἀπολογίαν αὐτοῖς,
 ὡς διὰ τοῦ ταῦτα παθεῖν καταμαρτυροῦντων. ἵνα δὲ
 μὴ νομίσωσι τὰ εἰρημέτα κωλυτικά τοῦ κηρύγματος εἶναι
 ἐπάγειν καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρώτον κηρυχθῆναι.
 τὸ εὐαγγέλιον. Πρὸ γὰρ τῆς ἀλώσεως ἐκηρύχθη τὸ εὐα-
 γέλιον πανταχοῦ, ὡς καὶ Παῦλος φησι, εἰς μαρτύριον αὐ-
 τοῖς, οὐκ εἰς τὸ πιστεῦσθαι, τινέσκειν, εἰς ἐλεγχον, καὶ
 κατηγορίαν τοῖς ἀπιστοῦσιν. Μετὰ δὲ τὸ κηρυχθῆναι παν-
 ταχοῦ τὸ εὐαγγέλιον ἀπόλλυται τὰ Ἱεροσόλυμα, ἵνα μὴ δὲ
 σκία ἀπολογίας ἔχωσιν ἀγνωμονοῦντες. Οἱ γὰρ ἰδόντες
 αὐτοῦ τὴν δύναμιν πανταχοῦ διαλάμψασαν, καὶ ἐν ὀλίγῳ
 καιρῷ τὴν οἰκουμένην ἔλυνσαν, τίνα ἂν σχοίεν λοιπὸν συγ-
 γνώμην ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἀγνωμοσύνης μέναντες. Ὅτι δὲ
 πανταχοῦ ἐκηρύχθη τότε, ἀκούσον τί φησι Παῦλος· τοῦ
 εὐαγγελίου τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν
 οὐρανὸν, ὃ καὶ μέγιστον σημεῖον τῆς Χριστοῦ δυνάμεως,
 ὅτι ἐν ὀλίγῳ εἰκόσιν ἔτισι τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης κατέ-
 λαβεν ὁ λόγος, καὶ μετὰ τοῦτο ἤξει φησὶν τὸ τέλος Ἱερο-
 σολύμων.

11-14) Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα. Ἰουδαῖοι μὲν οὖν
 οἰοῦνται τὸ τελεσθῆναι Ῥωμαίων μηχανήματα τὴν εἰσπεμψθεῖ-
 σαν εἰς τὸν ναὸν χοίρειον κεφαλὴν εἶναι τὸ βδέλυγμα, ἢ

ben, mondván: Ἐν vagyok, és sokat elámitanak.

⁷ Midőn pedig hallani fogtok háborukról, és há-
 boruk hireiről, meg ne ijedjete; mert meg kell
 történnie, de még nincs vége. ⁸ Mert nemzet
 támad nemzet ellen, és ország ország ellen; és
 helyenkint földrengések lesznek, és éhség támad
 és lázadások. Ezek a bajoknak kezdete. ⁹ Övjá-
 tok továbbá tinmagatokat; mert általadnak tite-
 ket a törvényszékeknek és imolyák hatóságainak,
 és meg fogtok veretni; vagy helytartók és ki-
 rályok elé állíttatni érettem, tanuságul nekik;
¹⁰ előbb azonban minden nemzetek közt kell hir-
 dettetni az evangéliumnak. ¹¹ Midőn pedig által-
 adásra vezetnek benneteket, ne gondoskodjatok
 előre, mit fogtok beszélni, se ne aggódjatok,
 hanem a mi nektek adatni fog azon órában, azt
 beszéljétek; mert nem ti vagytok a beszélők, ha-
 nem a Szentlélek. ¹² Általad pedig testvér test-
 vért halálra, és atya fiút; a fiuk föltámadnak
 szülőik ellen és megölik őket. ¹³ És gyűlöltetni
 fogtok mindnyájuktól az én nevemért, a ki pedig
 végig állhatatos lesz, az üdvözl. ¹⁴ Midőn az-
 után látjátok az elpusztulás undokságát, melyet

7-8) Azután, minthogy a mondottak is őket eléggé
 megháboríthatták, értésükre akarván adni, hogy ő is velők
 küzd és harcol: nem csak az ellenséges háborukat adja
 elő, hanem az Istentől eresztett csapásokat is, az az:
 éhséget, földrengéseket, miből kimutató, hogy a háborukat
 is ő szerzi. Ha pedig az általános háborukról, melyek vi-
 lágszerte viseltetnek, beszélt volna: az se jövődölés nem
 volna, se őket meg nem zavarná. Azért nem is pusztán
 jövődölésnek mondta azokat, hanem jelekkel, hogy tudva
 legyen, miszerint ő méri ezeket a zsidókra. Mind ezek,
 ugymond, csak kezdete a bajoknak, és előzményei a nyo-
 morúságoknak, melyek a zsidókat érik.

9) „Ti pedig övjátok magatokat.“ Jókor veti közbe
 a tanítványok jövődölő bajait is, melyekben némi vigaszuk
 lehetett ama közös bajoktól. De nemcsak onnét, hanem
 ama hozzátételtől is, nevemért, vagy, érettem. „Tanuságul
 nekik,“ mintha mondaná, semmi mentségük nem lesz,
 miután ti, ilyenek szenvedése által, tanuskodtok ellenők.
 Hogy pedig ne véljék, mintha a megjövendőlt bajok a hir-
 detést gátolnák, így folytatja: Minden nemzetek közt kell
 előbb hirdettetni az evangéliumnak. Ugyanis a fogság előtt
 mindenhol hirdettetett az evangélium, a mint Pál is bizo-
 nyítja, tanuságul nekik, hogy nem hittek, az az a hitet-
 lenek vádjára és elítélésére. Azért bukik pedig Jeruzsalem
 akkor, miután az evangélium mindenütt hirdettetett, hogy
 a hálátlanoknak árnyékuk se legyen a mentségre. Ugyan
 is, a kik látták hatalmas erejét mindenfelé fényleni, és
 rövid idő alatt az egész világot neki meghódolni: mikép
 számíthatnak bocsánatra, ha még is oly rut elfajultság-
 ban megrögzöttek? Hogy pedig mindenütt hirdettetett már
 akkor a hit, halljad mit mond Pál: a hirdettett evange-
 liumnak, minden teremtmény közt, mely az ég alatt van.
 Legnagyobb jele is az Krisztus hatalmának, hogy kevés 20
 év alatt a hit az egész világ végeire elterjedett. Ezek után
 mondja bekövetkezendőnek Jeruzsalem enyészését.

11-14) Mikor azután látjátok az undokságot. A zsi-
 dók azt vélik, hogy ezen undokság alatt a Romajaknak
 véghezvitt csinja, t. i. a templomba küldött disznóféle érte-

ὄρη. ¹⁵ Ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθῆτω ἄραι τί ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. ¹⁶ Καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν, μὴ ἐπιστρέψατω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. ¹⁷ Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ¹⁸ Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. ¹⁹ Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκείναι θλίψεις, οἷα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ἥς ἐκτίσεν ὁ Θεός, ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. ²⁰ Καὶ εἰ μὴ Κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέ-

τας ὑπὸ Πιλάτου εἰς τὸ ἱερὸν εἰσαχθείσας σημαίας· τινὲς δὲ βδελύγματα φασὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐπισεισθόντας τῷ ἱερῷ· ἄλλοι δὲ τὸν ἀνδριάντα τοῦ τότε τὴν πόλιν ἐλόντος, ὁ καὶ μάλιστα δοκεῖ λόγον ἔχειν. Βδελύγματα γὰρ πάν εἰδωλὸν ἐλέγετο, καὶ πᾶν ἐκτύωμα. Ἐρημώσεως δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ μετὰ τὴν στήναι αἵματος λοιπὸν ὁ τόπος ἐγένετο· καὶ Πιλάτος δὲ ὁ τὸν Κύριον σταυρώσας, τὰς τοῦ καίσαρος εἰκόνας τῶν ἐκ τῶν ἱερῶν εἰσαγαγὼν, καὶ ἀναστήσας, ὡς Ἰωσήπος φησὶ πολλοὺ μὲν θορύβον τοῖς Ἰουδαίοις αἴτιος ἐγένετο· ἐκ τότε δὲ ἡ στάσις λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν οὐ διέλιπεν, ἄχρις οὗ τότε ἱερὸν ἐπεσφύσθη, καὶ ἡ πόλις ἐρημώθη. Ταῦτας οὖν καὶ βδελύγματα ἐκόντως καλεῖ ἐρημώσεως δὲ καὶ ὡς ἀρχὴν ἐργαζόμενον τῆς στάσεως, ἀφ' ἧς ἡ τῆς πόλεως ἐρημώσις ἀπετελέσθη.

Εἰτα, ἵνα μάθωσιν, ὅτι καὶ ζώοντων ἐν τῶν αὐτῶν ταῦτα ἔσονται ἔμπν· ὅταν ἴδῃται μετὰ ταῦτα λέγει πάλιν τὰς Ἰουδαίας συμφοράς· ὅταν γὰρ φησὶ ταῦτα γένηται, τότε ἐστὶ τὸ βδελύγμα τῆς ἐρημώσεως τῇ ἐν τόπω ἀγίῳ, φεύγει. Οὐδεμία γὰρ ἐλπίς σωτηρίας ὑμῖν, οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ὑποποιεῖν ὑμῖν, ὡς γενήσεται τις μεταβολὴ τοιαύτη, οἷα καὶ πρότερον ἐν τοῖς πολέμοις ἐγένετο· ἀγαπητὸν γὰρ γυνῶ σώματι διασωθῆναι λοιπὸν. Διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν δωματίων οὐκ ἀφήσιν εἰς τὴν οἰκίαν εἰσελθεῖν, ὥστε ἄραι τὰ ἱμάτια, τὰ ἀφῆκα δηλῶν κακὰ, καὶ τὴν ἀπέραντον συμφορὰν.

^{17–18} Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ (ἐχούσαις). Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον περὶ τῶν καταληψιμένων τῇ Ἰουδαίᾳ συμφορῶν, διὰ τὴν δυσκολίαν τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ φησὶ εἰς τὸσάντην γὰρ οἱ πολέμοι τραπήσονται ὡρότητα, ὥστε οὐτε τὰς ἐγκύους καὶ τὰ βρέφη ἐλεῆσαι. Τὸ δὲ εὐχεσθαι, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ἐν σαββάτῳ, ἢ ἐν χειμῶνι, ὡς πρὸς Ἰουδαίους τὸ τοῦ σαββάτου διακρινομένους φησὶ, εἰ δεῖ μῆναι καὶ ἀναιρεθῆναι, ἢ φυγεῖν, καὶ τῆς μωσαϊκῆς ἐντολῆς καταστροφῆσαι, ὅτι δὲ καὶ ἐν χειμῶνι φεύγειν οὐ ῥαδιόν ἐστιν, εἶδλον.

^{19–20} Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκείναι. Μηδεὶς νομίσει τὸ ἐρημνέον ὑπερβολικῶς εἰρησθαι, ἀλλ' ἐν τυχὼν τοῖς Ἰωσήπου συγγράμμασιν μαθηατέω τῶν ἐρημνέων τὴν ἀλήθειαν. Λέκνυνσι δὲ αὐτοὺς καὶ χαλεπωτέρας τιμωρίας ἀξίους τῆς ἐρημνῆς ἐκ τοῦ ἐπαγομένου. Εἰ γὰρ μὴ ἐκολόβωσεν κύριος φησὶ τὰς ἡμέρας, καὶ ἐπὶ πλείον ἐκράτησεν ὁ Ῥωμαῖος πόλεμος, ὁ κατὰ τῆς πόλεως, ἀπαντες ἀπόλωτο Ἰουδαῖοι, πᾶσαν γὰρ σάρκα τὴν Ἰουδαϊκὴν λέγει, τοῦτέστι καὶ οἱ ἔξω, καὶ οἱ ἐνδον· οὐ γὰρ δὴ μόνον τοὺς ἐν Ἰουδαίᾳ ἐπολέμων ἀλλὰ καὶ τοὺς πανταχοῦ γῆς διασπαρμένους. Ἐκλεκτοὺς δὲ φησὶ ἐνταῦθα τοὺς ἐν μέσοις αὐτοῖς ἀπειλημένους πιστοὺς. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν Ἰουδαῖοι, ὅτι δι' αὐτοὺς καὶ τὸ κήρυγμα ταῦτα γέγονε τὰ κακὰ, δείκνυνσι τουναντίον, ὅτι εἰ μὴ ἐκείνοι ἦσαν πρόδρομοι ἀν' ἀπαντες ἀπόλωτο, ἀλλ' ἵνα μὴ συναπώλωνται τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις οἱ ἔξ αὐτῶν γενόμενοι πιστοί, ταχέως κατέλυσεν τὴν μάχην, καὶ πέραν ἔδωκεν τῷ πολέμῳ.

megjövendőlt Dániel proféta, ott állani, hova nem való; a ki olvassa, értse meg. Akkor a kik Judeában vannak, fussanak a hegyekre. ¹⁵ A ki pedig a háztetőn, le ne szálljon a házba, se be ne menjen valamit elviendő házból. ¹⁶ Vagy a ki a mezőn van, vissza ne forduljon elvinni öltönyét. ¹⁷ Jaj pedig a méhben viselőknak, és a szoptatóknak ama napokban. ¹⁸ Imádkozzatok, hogy futások ne történjék télen. ¹⁹ Mert ama napokban olyan nyomoruság lesz, melyhez hasonló nem volt a teremtmény kezdetétől, melyet Isten teremtett, egész mostanig, és nem is lesz. ²⁰ És ha az Ur

tik, vagy a Pilátus által a templomban föllállított lobogók; némelyek pedig undokságnak mondják a templomba betört hadfiakat; mások ismét az akkori győztes vezérnek szobrát, a mi leginkább valószínű. Mert undokságnak tartott minden bálvány, és minden szobor. Pusztulásnak jelöl, mert a föllázadás után csak vérnek színhelye lett. Azon fölül Pilátus, ki Urunkat fölfeszített, éjjel a császár képét a templomba vitetvén és ott föllállítván, a mint József beszéli, nagy fölindulást okozott a zsidók között. Azóta kezdődvén a lázadás, meg nem szűnt, míg a templom föl nem dúlatott, és a város el nem pusztult. Azt tehát méltán nevezi a pusztulás undokságának, a mi a lázadásnak kezdete volt, melyből a város elpusztulása következett.

Azután értésükre adandó, hogy még éltőkben lesznek ezek, monda: Ha látjátok stb. Ezek után ismét a zsidók szerencsétlenségeit adja elő. Midőn, ugymond, ezek történnek, t. i. a pusztulás undoksága, mely a szent helyen tűnik fel, fussatok. Mert nincs a menekülésre semmi reménytek, hisz nem gyaníthatjátok, hogy valami fordulat jó közbe, mint az előtt történt a csatározásban. Örüljétek, ha ép bőrrel menekülhettek. Azért nem engedi a háztetőn levőket a házba leszállni ruha felkarolás végett, jelentvén, hogy a baj elkerülhetlen, és a szerencsétlenség határalan.

^{17–18} Jaj a méhben viselőknak. Alkalmilag a Judeát erő szerencsétlenségeket festi a nehézség miatt, melyet az idő okoz. Továbbá a hadfiak olyan kegyetlenségre vetemednek, hogy a nehézkeseken, és a csecsemőkön sem könyörülnek. Azt pedig: imádkozzatok, hogy futások ne legyen szombaton, vagy télen, a zsidókhoz intézi, kik a szombat felől kételkedtek, valljon maradjanak-e és elveszzenek, vagy fussanak, és a Mózes törvényét megszegjék. Télen pedig mily nehéz a futás, világos.

^{19–20} Mert ama napokban stb. Senki se gondolja azt, a mi mondatik, tulásnak lenni, hanem elővévén József iratait győződjék meg a mondottak valóságáról. Kijelenti egyszersmind, hogy az előadottnál még nagyobb büntetést is érdemeltek, midőn így szól: Ha az Ur, ugymond, meg nem rövidítené ama napokat. S ha tovább tartana a Romajak háborúja, melyet a város ellen viseltek: valamennyi zsidó elveszne. Ugyanis minden test (ember) alatt a zsidókat érti, az az, mind a künn, mind a benn levőket, mert nem csupán a Judeában lakók ellen harcoltak, hanem az egész földön elszórttak ellen is. Választottakul jelenti a közöttük találtató hívőket. Hogy t. i. ne mondassák a zsidók, mintha a hívők, és a hirdetés miatt történtek volna ezen szerencsétlenségek, ő az ellenkezőt mutatja meg, hogy t. i. ha azok nincsenek ők mind gyökerestől elvesznek. De, hogy a hitetlen zsidókkal együtt el ne vesszenek a belőlük lett hívők, gyorsan véget vetett a harcnak, és a háborúnak határt szabott.

ρας· ²¹ Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἰδοὺ ἐκεῖ μὴ πιστεύσητε. ²² Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ²³ Τμεῖς δὲ βλέπετε ἰδοὺ προεῖρηκα ὑμῖν ἅπαντα. ²⁴ Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· ²⁵ Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. ²⁶ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. ²⁷ Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτούς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. ²⁸ Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἦθῃ ὁ κλαδος ἀπαλὸς γίνηται καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα,

meg nem röviditené ama napokat, nem maradna ment senki sem: de a választottak miatt, a kiket kiválasztott, megrövidíté a napokat. ²¹ Akkor, ha valaki nektek mondja: Ime itt van a Krisztus, ime ott: ne higgyétek; ²² mert támadnak álkrisztusok, és hamis proféták; és jeleket és csodákat visznek véghez, hogy elcsábíttassanak, ha lehet, a választottak is, ²³ Ti pedig ovakodjatok; ime előre megmondottam nektek mindeneket. ²⁴ Azonban ama napokban, ama nyomorúság után a nap elsötétedik, és a hold nem adja fényjét. ²⁵ Az égi csillagok lehullnak, az erők az egeken megindulnak; ²⁶ és akkor látják az ember fiát a felhőkben jőni nagy hatalommal és felséggel. ²⁷ Akkor elküldi angyalait, kik egybegyűjtik választottait a négy szélről, a föld végétől az ég végeig. ²⁸ A fügefától vegyetek példát; midőn már az ága gyenge, és levelei kinőnek: tudjátok, hogy közel

^{21—23}) Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν (εἴπῃ). Πληρώσας τὰ περὶ τῶν ἱεροσολύμων εἰς τὴν αὐτοῦ λοιπὸν διαβαίνει παρὸνσαν, καὶ λέγει αὐτοῖς τὰ σημεῖα, ὅνα ἐκείνοις χρήσιμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν, καὶ τοῖς μετ' ἡμῶν ἐσομένοις ἅπασιν. Τὸ δὲ „τότε“ οὐχὶ περὶ ἀκολουθίας ἐστὶ τοῦ καιροῦ τῶν ἐμπροσθεν ἐρημίων, ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ ᾧ μέλλει γίνεσθαι ταῦτα, ἃ ἐγὼ μὲλλω λέγειν. Ἔθος γὰρ τοῦτο τῇ γραφῇ τὸ κεχρησθαι τῆς ιστορίας τῷ τρόπῳ. Καὶ τέλος ἀπὸ τοῦ τύπου αὐτοῦ ἀσφαλίζεται, λέγων τὰ ιδιώματα τῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ τὰ τῶν πλάνων δείγματα. Οὐ γὰρ, ὥσπερ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐν Βηθ-λεὲμ ἐγένη, καὶ ἐν γονίᾳ μικρᾷ τῆς οἰκουμένης, οὕτω καὶ τότε ἔσται ἀλλὰ φανερώς, ὥστε μὴ δεῖσθαι τοῦ ταῦτα ἀπαγγέλλοντος· διὸ φησὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός· ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀποστόλων τινὲς τοῦτο ἐπεχείρησαν, καὶ τοὺς πολλοὺς ἠπάτων, οἱ δὲ περὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἐκείνων πικρότεροι. Ποιήσουσι γὰρ φησὶ σημεῖα, ὥστε πληρῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τῷ ψευδοχρίστῳ διακονήσουσι. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἰουδαίων ψευδοπροφηταὶ γεγονασὶν ψευδόχριστοι δὲ ἐπὶ τῆς καινῆς, τοὺς αὐτοὺς δὲ τῶν τούτων καὶ ἐκείνους φησὶ, ἐστὶ γεννητὸς μὲν εἰς ἀντίχριστος, ὡς τὸ ψεῦδος ἐν, ἰδικῶς δὲ πολλοί, καὶ πολλὰ τὰ ψευδῆ δόγματα· ὡς δὲ διὰ Χριστοῦ ἀληθοῦς λόγον προφηταὶ, (sic) καὶ ἀντίχριστος τινὲς ψευδοῦς λόγον ψευδοπροφηταὶ.

^{24—27}) Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Μετ' ἐκείνην τὴν θλίψιν φησὶ ἐνθέως παρῆσθαι, μετασχηματίζομένης λοιπὸν αὐτῆς τῆς κτίσεως. Καὶ γὰρ ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, ὅνα ἀφανισθῇ, ἀλλὰ νικώμενος τῷ φωτὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ. Καὶ τὰ ἀστέρα πσεύεται· τίς γὰρ αὐτῶν χρεῖα, νυκτὸς οὐκ οὐσῆς; Καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, ὁρῶντες τὸ σάτυρον μεταβολὴν γινόμενῃ. Τὸν δὲ ἀνθρώπον ἐκείνῳ φησὶ ὡς ἐνσώματον ἐκείνου, καθὼς καὶ ἀνελήφθη, ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις, ὡς ἐν ταῖς πράξεσιν ἔφη, ὅτι νεφέλῃ ἐπέλαβεν αὐτόν, καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος δύο εἶπον αὐτοῖς· Οὗτος ὁ Ἰησοῦς οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. Ὅσπερ δὲ, ὅτε μετεμορφώθη παραλαβὼν τοὺς τρεῖς μαθητάς, νεφέλῃ φωτεινῇ ἐπισκίασεν αὐτοὺς· οὕτως ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ ἐνδοξότερον μεταμορφωθείς ἐπὶ πλείονων ἤξει νεφελῶν ὥσπερ οὐ τρεῖς, ἀλλὰ πλείονων ἐρώμενος.

^{21—23}) És akkor, ha valaki mondja nektek. Miután bevégzte a Jeruzsalemre vonatkozókat, már most saját eljövételére megy át, és elmondja nekik a jeleket, melyek nem egyedül azoknak használtak, hanem nekünk is hasznosak, és minden következők utódainknak. Az „akkor“ szót nem az előbb mondottak soráról kell venni, hanem azon időről, melyben ezek történni fognak, melyeket mondanunk fogok. Az írás tudnillik szokott az elbeszélésben ezen modorral élni. Azonban őket megerősíti, figyelmeztetvén őket mind saját eljövételének jeleire, mind az ámitók ismerveire. Ugyanis nem úgy lesz akkor, mint első érkezésekor, midőn Bethlehemből, a világ egy csekély zugában, megjelent: hanem nyilván fog megjelenni, úgy hogy nem lesz szükség követre, ki ezeket előre hirdesse. Azért int: Ha valaki nektek mondandja: ime itt a Krisztus, vagy ime ott: ne higgyétek. Már ugyan az apostolok idejében némelyek ezt megkísérelték, és sokat elcsábítottak: de a kik azt második eljövetelekor tenni fogják, amazoknál veszélyesebbek. Mert, ugymond, csodákat fognak cselekedni, az álkrisztusnak kezére dolgozván, hogy eltántorítsák, ha lehet, a választottakat is. A zsidók között hajdan a hamis proféták csábítottak: az új szövetségben pedig hamis krisztusok léptek föl; ekkor végre ezek is, azok is, ugymond. Egy ugyan az antikrisztus, valamint a hamisság is egy: különvé azonban sokan lesznek, és sokféle a tévtan. Valamint Krisztusnak az igaz tanban vannak profétái: úgy az antikrisztusnak az ámitásra lesznek hamis profétái.

^{24—27}) Továbbá ama napokban. Ama háborúság után, ugymond, tüstént megjelenik ő, s egyszersmind a teremtmények elváltoznak. Mert a nap elsötétedik, nem mintha elenyészne, hanem mivel az Ur eljövételének fénye fölülhaladja. A csillagok lehullnak; mert mi szükség van rájuk. miután megszűnik az éj? Az egek erei megindulnak, látván ily nagy átalakulást történni. Magát pedig ember fiának mondja, mert testben jó, mikép föl is vitetett menyekbe, felhőben lesz eljövendő, mikép az Apostolok Cselekedeteiben mondatik, hogy felhő fogta be őt, és ime két férfiú monda nekik: Ez a Jezus úgy jó el, mikép őt elmenni láttátok mennybe. Valamint pedig, midőn színe átváltozott, s mellette volt három tanítványa, fényes felhő árnyékozá be őket: úgy második eljövetelekor még fényesebben átváltozván több felhőben jó, hogy nem csak hárman, hanem sokan láthassák.

γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. ²⁹ Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἰδῇτε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. ³⁰ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρελθῇ ἡ γειὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται. ³¹ Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελθῶσι. ³² Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἀγγελοι οἱ ἐν οὐνῶ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ. ³³ Βλέ-

^{28–29} Ἀπὸ δὲ τῆς σκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. Τὸ παράδειγμα τῆς σκῆς τίθησιν, ὡς οὐ πολὺ τὸ μέσον, ἀλλ' ἐφ' ἑξῆς μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην καὶ ἡ παρουσία ἀπατηλεῖται· ἐνταῦθεν δὲ καὶ ἑτέρον τι προσήκειν, θέρος καὶ γαλήνην ἐσομένην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπὸ χειμῶνος τοῖς δικαίοις, τοῖς δὲ ἀμαρτωλοῖς τὸναιτίον, χειμῶνα ἀπὸ θέρους.

³⁰ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. Γενεὰν νῦν λέγει τῶν ἀπίστων· οἶδεν γὰρ γενεὰν ἢ γραφὴ οὐκ ἀπὸ χρόνων χαρακτηρίζειν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τρόπου θεησκείας, καὶ πολιτείας. Ἄλλος δὲ γενεὰν φησὶ τὴν ποιεῖν τὸν τρόπον, καὶ τοῖς προσώποις, διδάσκων, ὅτι παρόντων καὶ ὁρώτων ἀσεβῶν καὶ χριστοκτόνων δείξει τὴν ἀπὸ οὐρανοῦ δόξαν αὐτοῦ, ὥστε πληρωθῆναι τὸ ὄνοντα εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. Ἄλλος δὲ πάλιν περὶ τῆς καὶ ἐκείνου τοῦ καιροῦ λέγειν γενεὰς αὐτὸν φησὶ. Τὸ δὲ μέχρις οὗ ταῦτα πάντα γένηται φησὶ ἀντὶ τοῦ, ὥς οὐ συμβῆται ἰουδαίοις τὰ προλεχθέντα, διὰ τοῦτο παροῦντος καὶ τοῦς περὶ συντελείας λόγους.

³¹ Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται. Τονέστι τὰ πεπηγότα ταῦτα καὶ ἀκίνητα ἐνολώτερον ἀνατισθῆσεται, ἢ τῶν λόγων τῶν ἐμῶν τί διαπιστεῖται· ἦτοι ὁ οὐρανὸς μὲν, καὶ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι αὐτῶν μένουσι λόγοι ὄντες τοῦ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Ὁ γὰρ λόγος τῶν γεγονότων οὐ παρέχεται, εἰ καὶ αὐτὰ παρέρχονται. Παρελεύσονται οἱ οὐρανοὶ τε καὶ γῆ μετωνμικῶς καλονόμενος οὐρανὸν καὶ γῆν διελκυσσῆσθαι πᾶσαν τὴν ἐαυτῶν κατάστασιν, ἐν ᾗ ἐλθῶσιν ἐπὶ τὰ ἐπερχόμενα· οἱ δὲ τοῦ σωτήρος λόγοι αἱ τὰ οἰκία ἐνεργήσουσιν ὡς τέλει, καὶ οὐκ ἐπιδεχόμενοι βελτίους γενέσθαι παρελθόντες ὁ εἰς. Διὰ τοῦτο δὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν εἰς μέσον ἤγαγεν μετὰ πολλῆς ἐξουσίας, δικῆς ἐαυτὸν διαπότην τοῦ παντός.

³² Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Ἐν τῷ εἰπεῖν, οὐδὲ οἱ ἀγγελοι, ἐπιστόμισεν αὐτοῖς, ὥστε μὴ ζητῆσαι. Ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο εἰρηται, ὅρα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐπειδὴ περιεργαζόμενος εἶδεν γινωσκόμενος, πῶς ἐπιστόμιζε μεζόνως λέγων· οὐκ ἔμῳ ἐστὶ γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς· εἶτα, ἵνα μὴ εἰπωσὶ διεπτύσθημεν, οὐδενὸς ἐσμέν ἄξιοι, ἐπήγαγεν οὗς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, φοβερόν τὸ πρᾶγμα ποιεῖν, τῷ πατρὶ αὐτοῖς ἀνατίθηναι ὅτι δὲ τοῦτο ἐστὶ, εὐδῆλον. Ὁ γὰρ τοῖς αἰῶνας ποιήσας, εὐδῆλον ὅτι καὶ τοῖς χρόνοις· εἰ δὲ τοῖς χρόνοις καὶ τὴν ἡμέραν πῶς οὐκ ἔπαιον, ἀγνοεῖ· εἰ δὲ τὸν πατέρα οἶδεν σαφῶς ὡς ἐκεῖνος τὸν υἱόν· πῶς τὴν ἡμέραν ἀγνοεῖ; πῶς δὲ, εἰ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν, τὴν ἡμέραν ἠγνόησεν; Διὰ δὲ τοῦτο πάντα εἰπὼν καὶ τοῖς χρόνοις, καὶ τοῖς καιροῖς, καὶ ἐπ' αὐτὰς τὰς θύρας ἀγαθῶν τὸν λόγον ἐγγὺς γὰρ ἐστὶ φησὶ ἐπὶ θύραις, ἀπεθήκε τὴν ἡμέραν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ παρὼν εὐαγγελιστὴς προστίθησιν τὸ· οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι εἰ μὴ οἶδεν ὁ Πατὴρ, οὐδὲ ὁ υἱός· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπίσταται ὁ Πατὴρ, δηλονότι καὶ ὁ υἱός, ἢ σοφία τοῦ Πατρὸς, ἢ πάντα ἔχοντα τὰ τοῦ Πατρὸς, πλὴν τὸ εἶναι αὐτὸ τοῦτο Πατὴρ. Ἄλλως τε εἰδὼς ὡς Θεὸς λόγος δύναται καὶ ὡς ἀνθρώπος ἀγνοεῖν, ἵνα κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῇ.

^{34–35} Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος. Ἀνθρώπον ἐαυτὸν ὀνομάζει διὰ τὴν οἰκονομίαν. Ἀποδημίαν δὲ τὴν εἰς οὐ-

van a nyár. ²⁹ Ugy ti is, ha látjátok ezeket történni, tudjátok hogy közel van az ajtóban ³⁰ Bizony mondom nektek, el nem mulik e nemzedék, míg mind ezek meg nem lesznek. ³¹ Az ég és a föld elmulnak: de az én szavaim el nem mulnak. ³² Ama napot pedig, vagy órát senki sem tudja, se az égi angyalok, se a fiu, hanem csak az Atya. ³³ Figyeljetek, ὀρκώδετεκ és

^{28–29} A fügefától vegyetek példát. A fügefapéldáját állítja elő; mert nem sok idő lesz közben, hanem folytonosan ama háborúság után az ő eljövetele is beáll. Ebből egyszersmind más valamit is jövendöl, t. i. hogy ama nap nyár és derű lesz tél után az igazakra, ellenkezőleg pedig tél és fagyos lesz nyár után a bűnösökre nézve.

³⁰ Valóban mondom nektek. Nemzedék alatt most a hiteleneket érti; mert az írás a nemzedéket nem csak az időtől szokta nevezni, hanem a hit és erkölcs minőségétől is. Mások a nemzedéket a gonosz emberekről értelmezik mind erkölcs mind személyek tekintetében, állítván, hogy az istentelenek, és Krisztus gyilkosai jelenlétében és szemelátára tünteti ki az égről dicsőségét, s úgy teljesedik ama mondat: Látni fogják a kit által dőlték. Mások szerint ismét az akkori kor nemzedékéről szól. „Míg mindezek meg nem lesznek“ e helyett mondatik: míg a zsidókon az előre mondottak mind nem teljesednek. Evvel hitelesíti meg a világ végéről szóló szavait is.

³¹ „Az ég és a föld elmulnak.“ Az az: e roppant és szilárd testek könnyebben elenyésznek mint sem az én szavaimból valami elvész; vagy: az ég ugyan és a föld elmulik: de igéik megmaradnak, mert annak igéi, ki által mindennek lettek. Tudnillik azoknak, a mik lettek, létoka el nem mulik, ha csak maguk is el nem mulnak. Képleg elmulik az ég és a föld, ha állapotuk elváltozik sokkal fenségesebbre. Az Űdvözítő szavai pedig mindig önérejekből működnek, mert tökéletesek, és nem lehetnek jobbak, megszűnven lenni az, a mi. Azért hozta elő az eget és földet nyomatékkal, hogy magát mindennek Urának bizonyítsa.

³² Ama napot (senki sem tudja.) Midőn jelenté „az angyalok sem“ elnémitotta őket, hogy ne kérdezkedjenek. Hogy ezért mondta azt, kitesztet a feltámadás után midőn kíváncsiságukat még jobban elfojtá mondván: Nem titeket illet tudni az időt és alkalmat. Azután, hogy ne mondassák: megvettettünk, semmire sem vagyunk méltók, hozzátette: „melyet az Atya maga hatalmas alá rendelt;“ jelentendő hogy félelmes a tárgy, az Atyának tulajdonította. A dolog ezen értelme kétséget sem szenved; mert a ki a világot alkotta, világos, hogy az időt is. Ha pedig az időt és napot ő szerezte, mikép volna benne tudatlan? Ha azután az Atyát nyilván ismeri, mint az a fiút; hogyne ismerné a napot? És ha minden ő általa lesz s nélküle semmi se jött létre: hogyan volna előtte a nap ismeretlen? Hisz azért mondott meg mindent, az időt és alkalmat is, sőt egész az ajtóig vitte a beszédet: közel van, ugymond, az ajtóban; mindazáltal elhallgatta a napot. Arra, a mit a jelen evangelista hozzá tesz: „a fiú sem, hanem csak az Atya“ mondhatjuk: ha nem tudná az Atya, akkor a Fiú sem, de mivel az Atya tudja, világos hogy a Fiú is, ki az Atya bölcsesége, és mindene van, mije az Atyának, azt kivéve, hogy ez Atya. Egyébiránt a mit mint Isten-Ige tud: mint ember lehet hogy nem tudja, s úgy mindenkép testvéreikhez hasonló.

^{34–35} Mikép az elutazott ember. Embernek önmagát jelenti a megtestesülés miatt. Elutazása jelenti mennybe

πετε, ἀρροπνεῖτε, προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἔσται. ³⁴ Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορή. ³⁵ Γρηγορεῖτε οὖν οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὅψις, ἢ μεσονυχτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωῒ. ³⁶ Μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὗρη ὑμᾶς καθεύδοντας. ³⁷ Ἀ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε.

CAPUT XIV.

Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐξήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. ² Ἐλεγον δὲ· Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. ³ Καὶ ὅτος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,

ρανοὺς ἀνάληψιν, ἔργον δὲ ἐκάστων τῶν ἐντολῶν ἐργασίαν καὶ τήρησιν, ἧτις ἐμφαίνεται διὰ τοῦ θυρωροῦ. Διὰ τοῦτο δὲ εἶπεν, γρηγορεῖτε, αἱ αὐτοῦς βουλόμενος προσδοκᾶν, ἵνα σπονδαῖς περὶ τὴν τῶν ἀρετῶν κήσιν, διὸ καὶ τὸ τῆς ἐκαστοῦ ζωῆς ἀδελφὸν ἐποίησεν. Εἰ γὰρ ᾔδεισαν οἱ ἄνθρωποι, πότε ἀποθανοῦνται, πάντως ἂν καὶ ἐκείνην τὴν ὥραν ἐσπούδασαν μόνη. Ἐπεὶ οὖν δὲ ἐγκαλυμμένως καὶ κύριον ἐκτὸν ὀνομάζει οὐδαμῶς οὕτως σαφῶς εἰπὼν· ἐπεὶ οὖν δὲ καὶ ἐντρέπεται δοκεῖ τοὺς ῥαθυμους περὶ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς· ἐπιδημίας, εἴτε ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, εἴτε καθ' ὃ συντελεῖται τοῦ αἰῶνος τοῦτον γίνεταί αὐτῷ.

¹⁻² Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα. Πρὸ δύο ἡμερῶν τοῦ πάθους, ἠκολούθησαν (sic) αὐτὸν κατασχεῖν, ὅθεν τὴν τετάρτην ἐν τῇ ἐβδόμῃ νηστείας ἄγομεν, ὡς τοῦ πάθους ἀρχὴν τοῦ κυρίου κατὰ ταύτην ἐπιτελεσθέντος. Καὶ τὴν μὲν ἑορτὴν ὑπερθέσθαι βούλονται, οὐ συγκαταρούνται δὲ εἶδει γὰρ τὴν προφητείαν πληροῦσθαι, τὴν ἐν τῇ ρωμαϊκῇ διατηρῶσαι, ἐν ἣ τὸ πάσχα ἐθόετο τῇ 14^ῃ τοῦ πρώτου μηνός· εἶδει γὰρ καὶ τὸ ἀληθινὸν πάσχα ἐν τούτῳ τῷ μηνί, καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τεθῆναι. Πρὸς δὲ τούτοις δεικνύεται, καὶ ὡς ἐκοντοῖς ἐκτὸν ἐξέδωκεν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν πάθος καταδέξασθαι. Βουλόμενοι γὰρ κατασχεῖν αὐτὸν πολλὰκις, οὐκ ἴσχυσαν, ὅτι τὴν μὴ συλλαβῆσθαι αὐτὸν ἤβουλοντο, τότε ἐκδοὺς ἐκτὸν παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τὸ σπονδαζόμενον αὐτοῖς εἰς πέρας ἐξελθεῖν παρεσκεύασεν.

³ Καὶ ὅτος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ. Δοκεῖ μὲν τισὶ μία εἶναι καὶ ἡ αὐτῇ παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἅπασιν, οὐκ ἔστι δὲ ἀλλὰ παρὰ μὲν τοῖς τρισὶ μία εἶναι μοι δοκεῖ καὶ ἡ αὐτῇ, παρὰ δὲ Ἰωάννη οἰκίᾳ, ἀλλ' ἐτέρα τις θανατοῦ, ἢ τοῦ Ἀσάρον ἀδελφῆ. Ἄλλος δὲ ἄλλην μὲν τὴν παρὰ Ματθαίῳ καὶ Μάρκῳ, καταχέσαν τῆς κεφαλῆς τὸ μύρον ἐν τῇ οἰκίᾳ Σιμόνος τοῦ λεπροῦ, ἄλλην δὲ τὴν παρὰ τῷ Λουκᾷ, γεγραμμένην ἀμαρτωλὸν καταχέσαν τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ μύρον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, καὶ ἄλλην τὴν παρὰ Ἰωάννη ἀδελφῆν τοῦ Ἀσάρον, ὡς εἶναι τὰς πάσας τρεῖς· ἕτεροι δὲ μίαν εἶναι, καὶ τὴν αὐτὴν παρὰ πᾶσιν τοῖς εὐαγγελισταῖς, ἀκριβέστερον δὲ Ἰωάννην τὴν ιστορίαν ἐκδεδωκέναι. Φαίνονται δὲ Ματθαῖος, καὶ Μάρκος, καὶ Ἰωάννης περὶ τῆς αὐτῆς λέγοντες· ἐν Βηθανίᾳ γὰρ γεγενησθαι τῷ, κώμῃ δὲ αὐτῇ· Λουκᾷ δὲ περὶ

ἰμαδκοζατοκ; mert nem tudjátok, mikor van az idő. ³⁴ Mint az ember, ki elhagyván házat, szolgáinak általadta a hatalmat, s mindenkinek a maga munkáját; az ajtónállónak pedig megparancsolta, hogy őrködjék. ³⁵ Őrködjétek azért, mert nem tudjátok, mikor jő a ház ura, este, vagy éjfélkor, vagy kakas-szóra, vagy reggel; ³⁶ hogy rögtön jövéen alva ne találjon benneteket. ³⁷ A mit pedig nektek mondok, mindnyájoknak mondom: őrködjétek.

Két naap után pedig husvét lett és a kovásztalanok; s a főpapok és írástudók vizsgálták, hogyan fogják meg öt álnokul, és megöljék. ² Mondának pedig: Ne az ünnepen, hogy lázadás ne támadjon a nép között. ³ És midőn Bet-

menetelét; kinekinek munkája, a parancsolatok művét és megtartását, mely az ajtónálló által fog nyilvánítottatni. Azért mondta továbbá: őrködjétek, mert folytonos várakozást ajánlott nekik, hogy siessenek maguknak az erőnyeket elsajátítani; azért mindenkinek élete határát homályban hagyta. Mert ha tudnák az emberek, mikor mulnak ki, bizonyára csak azon óráról szorgoskodnának. Így egyszersmind rejtélyesen magát Urnak is nevezi, a mit így világosan sehol sem tesz. Továbbá megszegényíti és serkenti a könnyelműeket az erénygyakorlásra; az elutasítás végre vagy az életből elköltözést vagy a világéget jelenti.

¹⁻² Lett pedig husvét, és a kovásztalanok. Két nappal szenvedése előtt megakarták őt fogni; azért a hét negyedik napján bőjtölünk, mert kezdete vala az Ur szenvedésének, ki ekkor (más péld. hatodikán) halt meg. Akarták ugyan az ünnepet elhalasztani, de ez tilos vala; be kellett tehát teljesedni az írásnak, mely a törvényrendben van, s a szerint a husvét bárany az első hónap tizennegyedikén áldoztatott föl. Az igaz husvétnak tehát ugyanazon hónapban, s ugyanazon napon kelle feláldoztatnia. Azon fölül azt is megmutatta, hogy készakarva adta által magát az érettünk viselendő szenvedésre. Mert jóllehet azelőtt sokszor akarták őt hatalmukba ejteni, mindeddig nem tehatték: mikor pedig megfogására nem törekedtek, akkor minden reményen fölül általadván magát a régi igyekezet végrehajtását elősegítette.

³ És midőn Bethániában vala. Némelyek ez aszszonyt egy és ugyanazon személynek tartják minden evangelistáknál: de az nem áll; hanem a háromnál ugyan egynek gondolom őt lenni, de nem úgy háromnál, ki egy más tekintélyest hoz elő, Lázár nővérét. Más értelmező szerint Máténál és Márknál más nő öntötte fejére a kenetet a poklos Simon házában: más volt pedig, t. i. bűnös, kiről Lukács írja, hogy a farizeus Simon házában lábaira önté a kenetet; és végre más, a kiről János ír, Lázár nővére, úgy hogy mindössze hárman voltak. Ismét vannak értelmezők, kik minden evangelistánál csak azon egy nőre ismernek, de megengedik, hogy János a történetet gondosabban beszélt el. Látszik ugyan, mintha Máté, Márk és János ugyanazon nőről írának, mert Bethániában mondják történetnek a kenést, mely falu vala, Lukács pedig

ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου, νάρδον πιστικῆς πολυτελοῦς· καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον, κατέχευεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. ⁴ Ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες· Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ⁵ Ἦδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί. ⁷ Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλετε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε, ⁸ ὃ ἔσχεν αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε μυρίαί μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ⁹ Ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. ¹⁰ Καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης εἰς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. ¹¹ Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγέλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· καὶ ἐξήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῶ. ¹² Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθνον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; ¹³ Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον

ἑτέρας· καὶ ἰδοὺ γὰρ γυνὴ φησὶ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἀμαρτωλὸς· ὡς εἶναι ταύτην ἀμαρτωλὸν, καὶ ἐν τῇ πόλει, ἐκείνη δὲ μὴ ἀμαρτωλὸν ἀναγινώσκειν, καὶ ἐν Βηθανίᾳ τῇ κώμῃ.

⁶⁻⁹ Ἀποδέχεται τοίνυν αὕτη ὁ σωτὴρ τὴν προθυμίαν, οὐ μόνον λέγων τὸ, λαληθήσεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ μετὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῆς γυναικὸς ἔργον, ἀλλ' ὅτι τύπον ἐπιτελεῖ τῆς προσφορᾶς Χριστοῦ τὴν πίστιν ἐκκλησίας, ὥσπερ μύρον ἐνδοξότατον· καὶ πιστικὴν γὰρ νάρδον ὀνομάζουσιν, καὶ πολέτιμον λέγουσιν· φησὶ δὲ εἰς τὸν ἐνταφιασμόν αὐτοῦ συντελεῖν τοῦ μύρου ἀλειψιν, καὶ ὃ ἔσχε φησὶ, ἐποίησεν· προέλαβε γὰρ μυρίαί μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἐπὶ γὰρ τῷ θανάτῳ μάλιστα τοῦτο ἐποιοῦν. Τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵνα γνοῖεν ὅτι προσερχοῖται τὸ πάθος. Τῶν δὲ αἰτιομένων τὴν τοῦ μύρου ἔκχυσιν διαφόρων ὄντων, ὃ μὲν Ἰωάννης Ἰούδα μόνον ἐμνημόνευσεν τοῦ προδότου, ὃ δὲ Ματθαῖος τῶν ἀποστόλων, ὃ δὲ Μάρκος τινὸν οὐκ ἀπάντων. Οὐ τὴν τοῦ λέγοντος δὲ ἐξελέγχει προαίρεσιν ὁ Κύριος, ἀπὸ ποιηρίας λέγοντος τοῦτο Ἰούδα, καὶ κατ' αἰσχροκέρδειαν, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἄλλοις μέμεται κατὰ ἐνὶ λογισμὸν αἰτιασάμενοις· οὐκ εἰδότες γὰρ τὸ τοῦ πραχθέντος εὐλογον, ζητῶντο τὴν πρᾶξιν ἡκούον γὰρ τοῦ διδασκάλου λέγοντος, εἰσαν θέλω καὶ οὐ θυσίαν, καὶ πολλὰ περὶ ἐλεημοσύνης διαλεχθέντος, καὶ ἀπὸ τούτων συνειροζίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, ὡς πολλῶ κρείττον ἦν τὴν τιμὴν τοῦ μύρου διανεμηθῆναι τοῖς πέντησι. Ὁ δὲ σωτὴρ τὴν διάνοιαν αὐτῆς ὁρῶν ἀφήσιν. Εἰπόντες δὲ, ὅτι ἡδύνατο τριακοσίων δηναρίων πραθῆναι, ἔδειξαν, ὅσον ἀνάλωσεν εἰς τὸ μύρον αὕτη, καὶ ὅσην ἐπεδείξατο τὴν προθυμίαν.

Εἰπὼν δὲ ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, διὰ τούτου πάλιν τὴν

ἡνιάβαν· ὁ poklos Simonnak házában vala s letelepedék : jött egy nő, kinek alabastrom-edényben drága valódi kenőcse vala ; s eltörvén az alabastromot ráönté fejére. ⁴ Erre némelyek boszongódnak magukban, mondván : Minek történt a kenetnek e vesztegetése ? ⁵ Mert eladathatott volna ez három száz tizenen fölü, és szegényeknek adathatott volna. És morogtak ellene. ⁶ Jezus pedig monda : Hagyjátok őt, miért vagytok bántalmára ? jó cselekedetet tett velem. ⁷ Mert szegények mindig vannak veletek, és midőn akartok jót tehettek velük : én pedig nem vagyok mindig nálatok. ⁸ A miye volt ennek, azt megtette, megelőzte testem kenését a temetésre. ⁹ Bizony mondom nektek : bárhol hirdettetik az evangelium, széles e világon, az is, a mit ez cselekedett, elbeszéltetik az ő emlékeztérére. ¹⁰ Azután az iskarioti Judás, egy a tizenkettő közül, elment a főpapokhoz, hogy őt elárulja. ¹¹ Kik azt hallván örültek, és ígérték, hogy pénz adnak neki. Az tehát vizsgálta, mikép árulhatná el őt jó alkalommal. ¹² És a kovásztalanok első napján, midőn a husvéti bárányt föláldozták, mondának neki tanítványai : Hol akarod, hogy elmenvén készítsük el étkezésedre a husvétet ? ¹³ És elküldé kettőt tanítványai közül, és monda nekik : Menjetek a városba, és előtökbe

másról látszik beszélni; mert ime, ugymond, egy asszony a városból, ki bűnös vala, következőleg ez bűnös vala, és városban lakott: amaz pedig nem nevezetik bűnösnek, és Bethánia nevű faluban lakott.

⁶⁻⁹ Az Üdvözítő tehát helyesli jó szándokát s készségét, nem ok nélkül mondván: elbeszéltetik az egész világon az evangelium hirdetésével együtt e nőnek cselekvénye is. Tudnillik jelképe vala a Krisztusnak hittel hódoló egyháznak mint legkellemesebb illattal; azért a nárdféle kenetet hiteles (valódi) és drágának nevezik. Mond továbbá: miszerint temetésére végezte a kenést. A miye volt, ugymond, megtette; mert megelőzte testem kenését a temetésre. T. i. halálakor történt ez vele leginkább. Azt pedig azért mondotta, hogy értsék, mikép előre tudta szenvedését. A kik azután gáncsolták a kenet kiöntését, többen voltak és különböztek. János ugyan csak egyedül az áruló Judást említette, Máté az apostolokat, Márk pedig némelyeket, nem mindnyájokat. Az Ur pedig nem csak a gáncsoló Judást dorgálja meg, ki gonoszszágból mondá azt, és rút haszonvágyból: hanem a többi sem hagyja szó nélkül, kik helyesebb okból gáncsolták; nem tudván tudnillik a ténynek czélszerűségét, magát a tényt rosztalták. Ugyanis hallották Tanítójokat így szólani: Írgalmat akarok, és nem áldozatot; hallották őt gyakran az alamizsnáról beszélni; ezeknél fogva gondolák magukban, hogy sokkal jobb lett volna a kenet árát elosztani a szegények közt. Azonban az Üdvözítő látván a nő gondolatát, hagyja őt kenni. Midőn aztán mondják: három száz tizenen eladathatott volna: avval jelentik, mennyit költött a kenetre, s mily nagy készséget tanusított.

Ama mondattal: bárhol hirdettetik ez evangelium, elbeszéltetik az is, a mit ez cselekedett, ismét előre jelenti

ὑδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ. ¹⁴ Καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ εἶπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει, ποῦ ἐστι τὸ κατὰλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; ¹⁵ Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον μέγα ἐστρωμένον, ἑτοιμον· ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. ¹⁶ Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν· καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. ¹⁷ Καὶ ὁψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. ¹⁸ Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. ¹⁹ Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἰς καθ' εἷς· Μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος· μήτι ἐγώ; ²⁰ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τριβλίον. ²¹ Ὁ μὲν νῦν τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ νῦν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος. ²² Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, καὶ εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς,

εἰς τὰ ἔθνη ἔξοδον προαναφωνεῖ· οὐ γὰρ ἀπῆται ὁ καιρὸς ὥστε διορθῶσαι τὸ γενημένον, ἀλλ' ὥστε ἀποδέξασθαι μόνον. Ἐγὼ γάρ φησι τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ καταδικᾶσαι αὐτήν, ὥς κακῶς πεποιηκίαν, ὥστε οὐδὲ ἀφήσω λαθεῖν τὸ γενησόμενον, ἀλλ' ὁ κόσμος εἰσεται τὸ ἐν οἰκίᾳ καὶ ἐν κρυπτῷ ἐργασάμενον, καὶ γὰρ ἀπὸ μεγάλης διανοίας ἦν τὸ γενόμενον, καὶ πολλὰς τεκμηρίους πίστεως.

¹⁰) Καὶ Ἰουδας ὁ Ἰσκαριώτης. Προσितिθῶσιν αὐτοῦ τὸ παράσημον οἱ εὐαγγελισταί, ὅτι ἦν καὶ ἄλλος Ἰουδας, καὶ οὐδὲ παρατιθένται εἰπεῖν, ὅτι τῶν ἑβ' ἦν, οὐδὲν γὰρ κρύπτουσι τῶν ἐπονειδίστων. Δευκαῶς δὲ τὸν ὄχλον ὁ Ἰουδας μόνον αὐτὸν ἀπολαβεῖν ἤθελον, καίτοι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ θεοτότου πολλὰς ἀποδείξεις λαβὼν προσεδόκουν αὐτὸν καθέξειν μὴ βουλούμενον.

¹²) Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ. Πρώτην ἡμέραν τὴν πρὸ τῶν ἑξῶν φησι εἰσθῆναι γὰρ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἀριμνῆν τὴν ἡμέραν αἱ οἱ Ἰουδαῖοι. Ἄλλος δὲ φησι πρὸ μᾶς τὴν ἡμέραν ἡμέρας, μνημονεύσας ἐκείνης καθ' ἣν ἐν τῇ ἐσπέρᾳ τὸ πάσχα ἐμελλε θύεσθαι, ὅθιν δηλονότι τὴν αὐτὴν ἐδήλωσαν ἀμφοτέροι· τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου προῆλθον, καὶ ταύτην ὁ μὲν τὴν πρὸ τῶν ἑξῶν καλεῖ, ὁ δὲ αὐτὴν τὴν τῶν ἑξῶν, ἐκότερος ἀληθεύων· ἀπὸ γὰρ τῆς ἐσπέρας ἤρξατο, διὸ ἕκαστος προστίθῃσιν, ὅτι ἐθύντο τὸ πάσχα. Ἀγνοοῦν οὖν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ· Ποῦ θύει, ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; κἀντεῦθεν δηλονότι οὐκ ἦν αὐτῷ καταγῶγιον. Τοῦτον δὲ ἐνεκα τὸ πάσχα αὐτὸς ἐπιτελεῖ, διὰ πάντων δεικνὺς μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμέρας, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐναντὶς τῷ νόμῳ. Ὁ δὲ πρὸς ἀγνοῖα πέμψι ἀνθρώπων, δεικνὺς διὰ πάντων, ὅτι ἠδύνετο μὴ παθεῖν, εἰ οὐκ ἐβούλετο· ἀλλ' ἐκονσίως ἐναντὶν ἐκδέδωκεν, ὁ γὰρ τὴν διάνοιαν τοῦτον μεταθεῖς ἀπὸ ψιλῶν ῥημάτων, τί οὐκ ἂν ἐργάσατο ἐν τοῖς ἄλλοις; Εἴτα ἐπειδὴ ἤγγισον, καὶ σημεῖον αὐτοῖς δίδωσιν, ὥς οὗτος καὶ Ἀουκᾶς ἰστοροῦσιν. Τὸ δὲ σημεῖον ἦν, ὁ τὸ κεράμιον βαστάζων· ὁ γὰρ Ἰωάννης δηλοῖ κατὰ τὴν τοῦ πάθους ἡμέραν, καὶ ὥραν, τότε τυπικὸν πάσχα καὶ τὸ ἀληθινὸν ἐπιτελεσθῆναι. Ἀποστείλας τοῖνυν τοὺς μαθητὰς σιωπῇ εἶναι αὐτοῖς ἀπελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὅτι ἀπαντήσεται αὐτοῖς ἀνθρώπος, κεράμιον ὑδατος βαστάζων, ὃ ἐπομένους ἐπιστῆναι δεῖ τῇ οἰκίᾳ, εἰς ἣν ἐκεῖνος εἰσέρχεται. Εἴτα τῷ δεσπότῃ τῆς οἰκίας εἰπεῖν τὰ ἀκολουθεῖν ταῦτα

jő egy ember, ki egy korsó vizet visz; kövessétek őt. ¹⁴ És a hová bemegy, mondjátok a házi gazdának: A Tanító izeni: hol van a szállás, hol a husvétet tanítványaimmal elköltsem? ¹⁵ És az nektek mutatni fog megterített nagy étteremet készen, ott készítsetek nekünk. ¹⁶ Elmentek tehát tanítványai, és a városba jöttek, s úgy találták, mikép mondta nekik, s elkészíték a husvétet. ¹⁷ A mint azután este lett, eljött a tizenkettővel. ¹⁸ És midőn letelepedtek és ettek, monda Jezus: Bizony mondom nektek, egy közöleték elárul engem, a ki velem eszik. ¹⁹ Azok pedig szomorkodni kezdtek, és kérdezni őt egyenkint: Valljon én? ²⁰ Ő pedig felelvén monda nekik: Egy a tizenkettő közül, a ki velem mártogat a táliban. ²¹ Az ember fia ugyan elmegy, mikép írva van fölöle; de jaj azon embernek, ki által az ember fia elárultatik. Jobb lett volna neki, ha nem született volna az az ember. ²² És midőn evének, vevén Jezus a kenyeret, és megáldván megszegé, és nekik adá, mondván: Vegyétek, egyétek: ez az én

a pogányoknak való hirdetést; mert nem kívánta az alkalom, hogy a történetet kárhoztassa, hanem csak helyeslje. En, ugymond, oly távol vagyok attól, hogy őt, mintha roszt cselekedett volna, kárhoztassam, hogy inkább nem is engedem rejtekben maradni a történetet, hanem az egész világra elterjed az, ami házban és rejtekben történt; mivel nagylelkű tény vala, s a buzgó hitnek jele.

¹⁰) És az iskarioti Judás. Hozzá teszik jelzőjét az evangelisták, mert volt más Judás is; s nem is vonakodnak megvallani, hogy a tizenkettőnek egy tagja volt, mert nem titkolnak semmi szegyenlendőt. Félvén Judás a néptől, őt egyedül akarta kézre keríteni, noha hatalmának, és istenségének sok bizonyítványait tapasztalá, s talán várta, hogy nem akarja majd magát megadni.

¹²) A kovásztalanok első napján. Elsőnek mondja azt, mely megelőzte a kovásztalanokat; mert a zsidók mindig esteltől szokták számítani a napot. Más (evangelista) szerint a kovásztalanok első napja előtt történt ez; érti t. i. azt, melynek estéjén a husvétet vala föláldozandó, miből világos, hogy mindketten ugyanegyét jelentenek; s azt egyik a kovásztalanok előtti napnak nevezi, a másik pedig a kovásztalanok elsejének, mind a kettő igazat mondván, mert esteltől kezdődött; azért mindegyik hozzászól: hogy a husvét föláldoztatott. Kérdik őt tanítványai: Hol akarod, hogy készítsünk neked husvétit étkezést? miből világos, hogy nem volt neki szállása. Azért költi el pedig a husvétet, mert mindenben egész a végső napig megakarta mutatni, hogy a törvénynek nem szegül ellene. Ismeretlen emberekhez küld, mindenkép jelenteni akarván, hogy lehetett volna nem szenvednie, ha nem akart volna; tehát önkényt adta magát által. Mert a ki kevés szóval változást tudott eszközölni annak elméjében: mit nem művelhetett volna másokban? Azután, mivel nem ismerték, jelt is adott nekik, a mint Márk és Lukács beszélik. A jel pedig abban állott, miszerint korsót vitt. Továbbá János nyilvánítja a szenvedés napjától, és órájáról, hogy mind a jelképes, mind az igaz husvét bárány ugyanakkor végeztetett el. Elküldé tehát az Űdvözítő tanítványait a városba; s ha találkoznak egy emberrel, a ki korsóban vizet visz, utánna kell mennie azon házba, hová az betér, azután a házi gazdának mondani a következőket

καὶ εἶπε· *Λάβετε, φάγετε· τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου.*
²³ Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν
 αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. ²⁴ Καὶ εἶπεν
 αὐτοῖς· *Τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς δια-*
θήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. ²⁵ *Μὴν λέγω*
ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς
ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πῖω
καὶνὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. ²⁶ Καὶ ὑμνήσαν-

δὲ παραλείπεται τῷ Ματθαίῳ, ἀπλῶς εἰρηκότι, ἐκέλευσεν
 αὐτοῖς πρὸς τὸν δαίνα ἀπελθεῖν, καὶ τότε εἶπεν.

²²⁻²⁴) Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον. *Αὐτὰ*
τούτων παρέδωκε τοῖς μαθηταῖς, ὅπως ἐπιτελεῖν αὐτοὺς προσ-
ῆκεν τῆς καινῆς διαθήκης τὸ μυστήριον, οἷμαι μὴ δὲ ἀν' ἐτέρως
εἶπεν. Αὐτὰ γὰρ τοῦτο καὶ εὐλόγησεν, καὶ εἶπεν διδοὺς αὐτοῖς
μεταλαβεῖν ἃ προσῆκον ἥν ἵνα ἐκείνοι διὰ μὲν τῆς εὐλογίας καὶ
εὐχαριστίας μαθῶσιν, ὡς μέγιστα ἀληθῶς καὶ πάσης εὐχαριστίας
ἄξια τὰ διὰ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ οἰκοδομηθέντα, ὧν δὴ
συμβόλα ταῦτα ἐπιτελεῖσθαι παρέδωκεν αὐτοῖς. Αὐτὰ δὲ τοῦ εἶπερ
Τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα, καὶ τοῦτο μὲν τὸ αἷμα, ὅτι τὸν μὲν ἄρ-
τον προετίθηκας μετὰ τῆς εὐχαριστίας προσῆκεν αὐτοῖς σῶ-
ματος τομίζειν μεταλαμβάνειν· τὸ δὲ ποτήριον ἐν τάξει τοῦ
αἵματος ἡγεῖσθαι, περὶ ἃ τὸ πάθος ἐγένετο ἐπὶ κοινῇ τῇ πᾶν-
των σωτηρίᾳ τὴ καὶ ἀφ᾽ οὗ τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῖς.

Διδάσκου τε μὴ πρὸς τὴν φύσιν ἀφορᾶν τῶν προ-
 καίμενων, ἀλλὰ διὰ τῆς γινομένης ἐπ' αὐτοῖς εὐχαριστίας
 ταῦτα ἐκεῖνα εἶναι πιστεύειν· ὁ γὰρ ζωοποιὸς τοῦ Θεοῦ
 λόγος ἐνώσας ἑαυτὸν τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ καθ' ὃν οἶδε τρόπον,
 αὐτὸς ζωοποιὸν ἀπέθηκεν αὐτὴν· ἔφη γὰρ· ὅτι ἄρτος, ὃν
 ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς
 τοῦ κόσμου ζωῆς. Καὶ πάλιν· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα
 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πῖντε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ
 ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Οὐκ οὖν τοῦτο ποιοῦντες ζωὴν
 ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς, ὡς πρὸς αὐτὸν ἐναποτελούμενοι (sic), καὶ
 ἐν αὐτῷ μένοντες· ἔχοντες δὲ ἐν ἑαυτοῖς αὐτὸν· ἔφη γὰρ·
 Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα· καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν
 ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ συνακαθίσταμαι, ὥσπερ τοῖς
 ἡμετέροις σώμασι διὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ
 τιμίου αἵματος, ὃ δὴ καὶ ἐσχάτως ἐν εὐλογίᾳ ζωοποιὸν
 ὡς ἐν ἄρτῳ τὴ καὶ οἶνω, ἵνα μὴ ἀπονακῶμεν σάρκα
 τε, καὶ αἷμα προκειμένα βλέποντες ἐν ἀγίᾳ τραπέζῃ
 τῶν ἐκκλησιῶν. Συγκαθιστάμενος γὰρ ὁ Θεὸς ταῖς ἡμε-
 τέραις ἀσθενείαις ἐνήγει τοῖς προκειμένοις δύνανται ζωῆς,
 καὶ μεθίστησιν αὐτὰ πρὸς ἐνέργειαν τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς·
 ἵνα εἰς μέδωζιν ζωοποιὸν ἔχωμεν αὐτὰ, καὶ οἷον σπέρμα
 ζωοποιὸν ἐν ἡμῖν ἐνέσθῃ τὸ σῶμα τῆς ζωῆς. Περὶ πολ-
 λῶν δὲ ἐκχύνεσθαι λέγων τὸ αἷμα τὸ περὶ πάντων λέγει·
 εἰς γὰρ ὡς φησί ὁ Παῦλος ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα
 οἱ πάντες μὴκέτι ἐαυτοῖς ζώσωσι, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν
 ἀποθανόντι καὶ ἐγεγόνῃ.

Ἰστέον δὲ, ὅτι καὶ τῶν μυστηρίων μετασχὼν ὁ Ἰού-
 δας, ὡς ὁ Λονκᾶς φησι, ἔμεινεν ὁ αὐτός, καὶ τῆς φρι-
 κοδεστιάτης ἀπολαύσας τραπέζης οὐ μετεβάλετο. Ἐφη γὰρ,
 μετὰ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ σατανᾶς, οὐ τοῦ σώ-
 ματος καταφροσύνῃ, ἀλλὰ τῆς ἀναισθησίας καταγελῶν τοῦ
 προδότου. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐκώλυνεν αὐτὸν καίτοι
 πάντα εἰδὼς, δεικνύς, ὅτι οὐδὲν παραλιμπάνει τῶν εἰς
 διόρθωσιν ἡκόντων· ὡς δὲ ὁ Ἰωάννης φησι, ὅτι προεξῆλ-
 θεν Ἰούδας· οὐ γὰρ ἂν ἐδέξαιτο τῆς σωτηρίου κοινωνίας
 τὸν τύπον, ὃ τῆς χριστοκρατίας ὑπερέτης· εἰ γὰρ καὶ τὰ
 ἄλλα πάντα ἤγνευεν ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ τοῦτο οὐκέτι συγ-
 κεχώρητο αὐτῷ.

²⁵) Ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω. Τοῦτο
 εἶπεν, ἐπειδὴ ἤμελλεν ἀνίστασθαι, καὶ ἀναστὰς ἐσθίειν τε,
 καὶ πίνειν μετὰ τῶν μαθητῶν ὥστε μεῖζονα, καὶ ἀλη-
 θεύσαν αὐτοῖς τῆς ἀναστάσεως ἐγγενέσθαι τὴν πίστιν.
 Βασιλείαν δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ὠνόμασε τὴν ἀνάστα-
 σιν, ἀφ' ἧς αὐτῷ ἡ βασιλεία προεγίγνετο, καὶ τοῖς λοιποῖς

testem. ²³ Ἐς vevén a poharat, miután hálát adott,
 nekik adá; és ittak belőle mindnyájan. ²⁴ Ἐς
 monda nekik: Ez az én vérem, az új szövete-
 ség vére, mely sokakért kiontatik. ²⁵ Bi-
 zony mondom nektek, hogy nem iszom többé
 a szőlő terméséből azon napig, mikor azt mint
 ujjat iszom Isten országában. ²⁶ Ἐς dicsére-
 tet mondván kimentek az olajfák hegyére.

stb. Ezeket Máté elhagyja, egyszerűen mondván: Megparan-
 csolá nekik egy bizonyoshoz bemenni, és ezt mondani.

²²⁻²⁴) Midőn ettek, vevé Jezus a kenyeret. Evvel
 megtanítá tanítványait, hogyan kell nekik az új szövetség
 titkát ünnepelni, a mint véleményem szerint, senki se
 tagadja. Mert azért áldotta meg, és nekik adván részesíté
 őket abban, hogy azok az áldásból és hálaadásból ért-
 sék, mily igazán nagy és minden hálára méltó mind az, a
 mit Krisztus nekünk szenvedése által szerzett, minek ezen
 jelképeit ünnepeltetni rendelé nekik. Ama szavaival: Ez
 az én testem, ez az én vérem, jelenti, hogy a föltett ke-
 nyeret, hálaadás után, mint testet vegyék; a poharat
 pedig, mint vért, melyre irányoztatott főleg a szenvedés,
 mindnyájok közös üdvössége, és a bűnök bocsánatja
 végett.

Tanít egyszeresmind a föltett tárgyak természetére
 nem nézni, hanem a föltöttük elmondott áldás miatt
 csakugyan olyanoknak (test- és vérnek) hinni; mert
 Istennek életadó Igéje egyesülvén saját testével, a
 választott mód szerint, ugyan ő életadóná nyilatkoz-
 tatta azt, mondván: A kenyér, melyet én adok, az én
 testem, melyet odaadok a világ élteért. És ismét: Ha
 nem eszitek az ember fia testét, és nem isszátok az
 ő véré, nem lesz élet bennetek. Ha tehát ezeket
 cselekszitek, lesz élet bennetek, mert vele egybeala-
 kultok, és benne maradtok, bírván őt magatokban.
 Hisz ő monda: A ki eszi az én testemet, és iszsa az
 én véretem, bennem marad, és én ő benne. Hozzá ido-
 mulnak tehát némiképen a mi testeink az ő szent
 teste és drága vére által, a mit vettünk élető áldásul
 kenyér és bor színe alatt, hogy ne tespedjünk, testet
 és vért látván föltétetni az egyházak szent asztalain.
 Isten tehát lebecsátokozván tulajdon gyengeségeinkhez
 a föltett tárgyakba életető bocsát, és elváltottatja azo-
 kat saját testének erejére, hogy életadó részvételre
 bírjuk azokat, és mint élet magva találtassék bennünk
 az élet teste. Sokakért fog kiontatni, annyi, mint
 mindnyájokért; mert miként Pál mondja, egy halt meg
 valamennyiért, hogy mindnyájan már nem maguknak
 éljenek, hanem annak, a ki értettük meghalt, és föl-
 támadott.

Tudnivaló, hogy Judás, noha részesült a titkokban,
 mint Lukács írja, ugyanaz maradt, és a legszentebb asz-
 talnak élvezete után sem változott meg. Azért mondatik:
 ezután belément a sátán, nem mintha ez az Ur testét
 megvetné, hanem mivel az áruló szemtelenségét megbo-
 szulá. Krisztus őt nem zárta ki jóllehet mindent tudott,
 annak jeleül, hogy semmit el nem mulasztott javítá-
 sára. János azonban írja, miként Judás előbb kiment,
 s nem részesült az üdvösséges Urvének jelében, a ki
 a Krisztus gyilkosságának eszköze volt; mert ha a töb-
 bit mind eltúrta is a Krisztus: de erre nem engedé
 jutni.

²⁵) Bizony mondom nektek, hogy nem iszom többé.
 Ezt azért monda, mert föl fogott támadni, és tanítványai-
 val enni és inni, hogy nagyobb és erősebb hitet gerjesz-
 sen bennök a föltámadás iránt. Istennek és Atyjának
 országa által jelenté a föltámadást, melytől kezdve beállott
 országa a többi embereknek pedig ennek részvéte. Az

τες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ²⁷ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἡμέρῃ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. ²⁸ Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναι με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ²⁹ Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. ³⁰ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με. ³¹ Ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον Ἐὰν δέ με συναποθανεῖν σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. ³² Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανή, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ Καθίσате ὧδε, ἕως προσεύξομαι. ³³ Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. ³⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς Περιλυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε. ³⁵ Καὶ προελθὼν

τῶν ἀνθρώπων ἡ ταύτης κοινωνία. Τὸ οὖν οὐ μὴ πῶς αὐτὸ τοῦ λοιποῦ ἕως τότε, δεικνύσας ἐστίν, οὐ τὴν ἀναστάσιμον μόνον, ἀλλὰ τοῦ πάθους τὴν ἐγγύτητα. Εἴπερ δὲ οὐκέτι καιρὸν ἔξει τροφῆς τὴν αὐτοῖς κοινωνῆσαι καὶ ποιοῦν, τί δὴ ποτε δὲ κατὰ καιρὸν τοῦ πάσχα τὸ μυστήριον ἐπιτελεῖ; δεικνύς ἑαυτὸν καὶ τῆς πολιτείας αὐτὸν ὅσα νομοθέτην, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῃ διὰ ταῦτα προσκριασθῆναι διὰ τοῦτο τοῦτο ἐνθα ὁ τύπος τῆς ἀληθείας ἐπιτελεῖται. Ἡ δὲ ἐσπέρα τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν τεκμήριον, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸ ἔχειν λοιπὸν τὸ τέλος τὰ πράγματα. Καὶ ἐνχαριστεῖ ὑπὲρ τοῦ πάθους, δεικνύς τὸ ἐκούσιον, καὶ παιδεύων ἡμᾶς ὅπως αὐτὸν πάσχωμεν, ἐνχαριστῶς γέροντες τὸ δὲ μεθ' ἡμῶν φησι, τοῦτοστιν ἡμῶν μαρτυρούντων ὑμεῖς γὰρ με ὡρεσθε ἀνασταίντα. Καιρὸν δὲ, τοῦτοστιν ξένον, οὐ σῶμα παθόντων ἔχον ἀλλ' ἀθάνατον λοιπὸν, καὶ ἀφθαρτον, καὶ μὴ δεόμενον τροφῆς. Εὐχαριστήσαντες δὲ καὶ ἤμνησαν καὶ πρὸ τοῦ λαβεῖν, καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ τοῦτο ποιῶμεν. Εἰς τὸ ὄρος δὲ ἐξέρχεται, ὅλον αὐτὸν ποιεῖν πρὸς τὸ συλληφθῆναι, ἵνα μὴ δόξη κρῖναισθαι ἔσπευον γὰρ ἐπὶ τὸν τόπον ἐλθεῖν ἐνθα εἰσθῆναι, καὶ ὁ προδοτὴς ἡλίστατο.

²⁷) Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντες. ἵνα μὴ δόξη κατηγορία τίς χαλεπή εἶναι, λέγει καὶ προσητεῖαν ὁμοῦ μὲν πείθων αὐτοὺς προσχεῖν τοῖς γεγραμμένοις, ὁμοῦ δὲ δηλῶν, ὅτι καὶ πρὸς τοῦτον αὐτὸς αὐτοὺς συνείχετο. Εἶτα φησὶ. Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναι με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν τοῦτο δὲ ποιεῖ, ἵνα τοῦ φόβου τῶν ἰουδαίων ἀπαλλαγέντες πιστεύσωσι τοῖς λεγομένοις.

^{29–31}) Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ. Τοῦ προφήτου εἰπόντος, τοῦ Χριστοῦ βεβαιώσαντος τὸν λόγον, ὁ Πέτρος φησὶ οὐχί. Διὰ τοῦτο ἀγῆσιν αὐτὸν πειθεῖν παιδεύων ἐμπεύδων πάντα πείθειν τῷ Χριστῷ, καὶ τῆς οἰκίας συνειδήσεως πιστοτέρων ἡγεῖσθαι τὴν ἀπόστασιν τὴν αὐτοῦ. Τοῦτο τοῖνυν καταστῆναι βουλόμενος ὁ Χριστὸς συνεχώρησε τὴν ἀρῆσιν ἐπειδὴ γὰρ ἀπηλλάγη τῆς ἀγωνίας ἐκείνης τῆς κατὰ τὴν προδοσίαν καὶ δηλὸς γέγονεν ὁ προδοτὴς, θαρρῶν ἔλεγε ταῦτα ὁ Πέτρος ἐκ πολλῆς ἀγάπης ἡρέμα δὲ πως καὶ φιλοτιμίας τὸ πρᾶγμα ἦν. Ἐντεῦθεν δὲ μετάνοιαν δόγμα μέγα, ὡς οὐκ ἀρκεῖ προθυμία ἀνθρώπων, ἀλλ' ἡμῶν ἀπολαύει ὁποῦς. Καὶ πάλιν, οὐδὲν κερδοῦμεν ἀπὸ τῆς ἀνομιᾶς ὅποῦς, προθυμίας οὐκ οὐδὲς.

^{32–36}) Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον. Ἐθος ἦν αὐτῷ χωρὶς προσεύχεσθαι, τοῦτο δὲ ἐποίει παιδεύων ἡμᾶς

²⁷ Ἐς monda nekik Jezus : Ti mindnyájan megbotránkoztok én bennem ezen éjjel ; mert irva vagyon : Kivégzem a pásztort, és elszélednek a juhok. ²⁸ Hanem föltámadásom után előttetek megyek Galileába. ²⁹ Péter pedig monda neki : Habár mindnyájan megbotránkoznak benned : de én nem. ³⁰ Ἐς monda neki Jezus : Bizony mondom neked, hogy te ma, ezen éjjel, mielőtt a kakas kétszer szól, háromszor tagadsz meg engem. ³¹ Az pedig még inkább állítá : Habár meg kell is hálnom veled, meg nem tagadlak. Hasonlag szólának mindannyian. ³² Ἐς eljőnek a helyre, melynek neve Getszemane, és monda tanítványainak : Űljetek itt, mig imádkozom. ³³ Ἐς maga mellé veszi Pétert, Jakabot és Jánost, s kezdé rémülni és kedvetlenkedni. ³⁴ Ἐς monda nekik : Szomoru az én lelkem mind haláláig ; maradjatok itt és ébren legyetek. ³⁵ Azután kissé előre-

tehat : Nem iszom azt egész addig, bizonyítja nem csak leendő föltámadását hanem a szenvedés közellétét is. Am ha nem lesz többé alkalma velők ételben is italban részesülni : hát miért végzi husvét idején a titkokat ? Mert meg akarta mutatni, hogy alkotmányuknak ő a szerzője, és e titkok abban már árnyéklag képviselve voltak ; azért itt a jelkép igazsággá változott. Az est az idők teljének jele s annak, hogy a dolgok már ezen végre értek. Hálát ad a szenvedésért jelentvén szabad elvállalását, s minket intvén, hogy midőn valamit szenvedünk hálásan viseljük. „Veletek“ ugymond, az az a ti tanúságotok mellett ; mert ti látni fogtok engem föltámadásom után. Ujnak mondja, az az szokatlannak, mert nem lesz már szenvedhető teste, hanem halhatlan, romlatlan, és melynek nincs ételre szüksége. Hálát adtak továbbá, és dicséretet mondtak mind étel előtt, mind utánna, hogy mi is ugyanazt cselekedjük. A hegyre megy ki azután nyilvánossá teendő magát a megfogásra, hogy ne láttassék elbujni ; sietett hát a helyre menni, hol tartozkodni szokott, a mint ezt az áruló jól tudta.

²⁷) S monda nekik Jezus : mindnyájan stb. Hogy ez ne láttassék valami súlyos vádnak, idézi a jövődelést is, egyszersmind jelentvén, hogy ezelőtt is csak ő tartotta őket együtt. Azután mond : Föltámadásom után előttek megyek Galileába. Ezt azért teszi, hogy a zsidóktól félélemtől megszabadulván higgyék a mondatokat.

^{29–31}) „Péter pedig monda neki.“ A mit a proféta mondott, s a Krisztus megerősített arra Péter azt feleli : épen nem. Azért engedi őt elbukni, oktattván ez által, hogy mindent higgyünk Krisztusnak, és az ő mondatát saját öntudatunknál hitelesebbnek tartsuk. Ezt tehát kiderítendő a Krisztus, megengedte a tagadást. Miután t. i. megszabadult az árulásra vonatkozó szorongatástól, és ismeretes lett az áruló : bizalmasan mondta ezeket Péter buzgó szeretetből ; azonban a dolog némi önhittség és dicsekedéssel volt egybekapcsolva. A miből azt a nagy igazságot tanuljuk, hogy nem elég csupán az ember készsége, ha fölülről nem segítettünk ; és ismét : Mit sem nyerünk a felső segedelemből, ha nincs készségünk.

^{32–36}) Ἐς eljőnek a helyre. Szokása volt külön imádkozni, a mit oktatásunkra tett, hogy imáinkban a ma-

μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσήνευτο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστί παρελθῇ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. ³⁶ Καὶ ἔλεγεν Ἀββᾶ ὁ Πατήρ, πάντα δυνατὰ σοι παρένεγκαι τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σὺ. ³⁷ Καὶ ἔρχεται, καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; ³⁸ Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν, τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. ³⁹ Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσήνευτο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. ⁴⁰ Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. ⁴¹ Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Καθεύδετε τολοπὸν καὶ ἀναπαύεσθε ἀπέχει, ἤλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ παραδίδεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ⁴² Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν. ⁴³ Καὶ εὐ-

ἐν ταῖς εὐχαῖς ἤσκησαν αἶψιν. Οὐ πάντας δὲ παραλαμβάνει, ἵνα μὴ καταπύσωσιν, ἀλλὰ τοὺς τῆς δόξης αὐτοῦ θεωροῦν γενομένους· ἀλλ' ὅμως καὶ τοὺς ἀγίῃσι, καὶ μικρὸν προσήλθεν προσευξόμενος· ἦρξατο δὲ λυπεῖσθαι, καὶ ἀδμονεῖν, γέγονεν δὲ καὶ περιλινθῶς ἕως θανάτου, οὐχ ὅτι ἡμέλλεν ἀποθανεῖν, ἡπίστατο γὰρ τὰ ἐκ τοῦ πάθους ἀγαθὰ τῷ κόσμῳ συμβαλλόμενα. Ἀντὶ δὲ αὐτῶν, ὅτι ὁ πρωτότοκος Ἰσραὴλ οὐδὲ ἐν δούλοις ἐστίν. Τὸ δὲ τῆς λέπης πάθος, ἡ τῆς ἀδμονίας οὐ περὶ αὐτὴν γέγονε τὴν θείαν φῶσιν παντὸς γὰρ ἐπ' ἐκεῖνα πάθους ἐστίν· οὐ γὰρ δὴ πον φαίη τίς ἂν ὅτι τῆς παρ' ἐτέρου χειρὸς ἡ ἐπικοινία ἐντροπία καθεστῆτως ἐποιεῖτο τὰς λιπᾶς· ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς διὰ τοῦτο μάθωμεν μὴ νυστάζειν ἐν πειρασμοῖς, συντείνεσθαι δὲ μᾶλλον εἰς προσευχάς. Τὸ μὲν οὖν εἰπεῖν εἰ δυνατόν, παρελθέτω, εἰδείξεν τὸ ἀνθρώπινον, τὸ δὲ εἰπεῖν ἀλλ' οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ, τὸ ἐνάρετον, καὶ ἐμυλίσσομεν, ὅτι καὶ τῆς φῶσεως ἐλκομένης ἐπιστῆναι δεῖ τῷ Θεῷ. Τὸ δὲ οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σὺ, οὐ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἄλλο θέλημα τοῦ υἱοῦ, καὶ ἄλλο θέλημα τοῦ Πατρὸς· ὁ γὰρ θεῶν ἂ θεῶν ὁ Πατήρ, εὐρίσκειται ἔχον τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς.

^{41—42}) Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον. Ἀπαντες ἐκαθεύδοντες, καὶ τῷ Πέτρῳ ἐπιτιμᾷ, ἀντιτιθέμενος αὐτὸν ὑπὲρ ὧν ἐφθέγγετο, καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς δὲ τοῦτο αἰνίσσεται γρηγορεῖτε γὰρ, καὶ προσεύχεσθε γρηγορεῖτε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν. Οὐ τὸ μὴ πειρασθῆναι δηλοῖ, ἀλλὰ τὸ ἔστω γενέσθαι, τῶν πειρασμῶν καὶ κρινεσθῆναι. Εἶπα, ἵνα μὴ δόξῃ σφόδρα ἐπιπλήττειν, γρηγορεῖτε. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Ἐκ δυνάτερος δὲ εὐξάμενος ἤλθεν ὥστε ἰδεῖν αὐτοὺς, καὶ ἐλέγξει. Οὐ μὴν ἤλεγξεν, ἀλλὰ διεστῆ μικρὸν τοσοῦτον δὲ ἦσαν ῥαθυμῆσαντες ἀπὸ τῆς λέπης, ὅτι οὐδὲ ἐπιτιμηθέντες ἠδύναντο καρτερεῖσθαι, μετὰ γὰρ τοῦ καὶ ἄνω τῶν νυκτῶν εἶναι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀδυναμίας ἦσαν βεβαρυνόμενοι. Εἰπὼν δὲ ἤλθεν ἡ ὥρα, δείκνυσιν, ὅτι οὐχ ἡ τοῦ Ἰουδα, ἀλλὰ τῆς οἰκονομίας ἦν, καὶ ὅτι ἐκὼν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα ἦρχετο. Καὶ τὸ ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῖθεν, ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν, δείκνυσιν εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἀνάγκης τὸ πρᾶγμα ἦν, ἀλλ' οἰκονομίας τινὸς ἀπορρήτου, καὶ γὰρ προήδου ἦσαν, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐφηνεν, ἀλλὰ καὶ ὁμοσε χωρεῖ.

^{43—46}) Καὶ εὐθέως ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος. Τὸ εἰς τῶν β' μέγα πρὸς τὴν ἐνδείξιν καὶ διαβολὴν τῆς τοῦ προδό-

haladván földre borult, és imádkozott, hogy, ha lehetséges, muljék el tőlem ez óra. ³⁶ És monda: Abba atya! minden lehetséges neked, vidd el a poharat tőlem: azonban nem a mit én akarok, hanem a mit te. ³⁷ Azután jő, és alva találja őket, s mond Péternek: Simon, alszol? nem birtál egy óráig ébren lenni? ³⁸ Őrködjete és imádkozzatek, hogy kísértetbe ne jőjete. A lélek ugyan kész, de a test erőtlen. ³⁹ Ismét elmenvén imádkozott, ugyanazt a beszédet mondván. ⁴⁰ És visszatérvén ismét alva találta őket; mert szemek megnehezdedtek, és nem tudták, mit feleljenek neki. ⁴¹ Azután harmadszor jő, és mond nekik: Alugyatok már és nyugodjatek; elég; eljött az óra, ime az ember fia általadatik a bűnösök kezébe. ⁴² Keljete föl, menjünk. ime a ki engem elárul, elközelített. ⁴³ És azonnal, míg ő

gányt szeressük. Nem veszi mindnyájokat maga mellé, hogy el ne csüggedjenek, hanem csak azokat, kik dicsőségének szemlélői voltak. Azonban ezeket is elhagyja, és kissé távolabb megy imádkozni. Elkezdé azután szomorkodni és kedvetlen lenni, és szomorú lett egész haláláig, nem azért, mert halni készült; hisz tudta ama javakat, melyek szenvedéséből a világra háramlanak. Hanem az búsítja őt, hogy az elsőszülött Izrael még a szolgák között sícs. A bü és kedvetlenség indulata nem isteni természetéből erede, hisz az minden indulaton fölüll áll; és nem tudni példát, hogy azért imádkozott volna, mintha mások kezére vagy segélyére lett volna szüksége: hanem hogy mi is tanuljunk tőle, a kísértetekben nem szenderegni, hanem inkább megnyújtani a könyörgéseket. Az: ha lehetséges, muljék el tőlem — emberi természete megbizonyítására szolgál: az pedig: de nem mint én akarom, hanem a mint te, erényének és önmegtagadásának kitüntetésére, s tanulságul, hogy a természet csábításának daczára is Istent kell követni. Azon mondat: Nem a mit én akarok, hanem a mit te; nem azt jelenti, mintha a Fiúnak más volna akarata, és más az Atyának; mert a ki azt akarja, a mit az Atya, annak akarata nem más, mint az Atyáé.

^{41—42}) Harmadszor is jő. Mindnyáján aludtak; még is csak Pétert dorgálja, azokra czélozván, a miket az mondott, s azt a következőkben is teszi. Ébren legyetek, ugymond, és imádkozzatek, hogy kísértetbe ne jőjete. Nem, hogy ne kísértessenek, kívánja, hanem: habár kísértetni fognak, győzzenek. Azután hogy ne láttassék őket kiméletlenül fenýíteni, hozzáadja: Mert a lélek ugyan kész, de a test erőtlen. Másodszor is végezvén imáját, eljött. őket látni, és feddeni. Ekkor ugyan nem fedd meg, hanem kissé elállott, mert annyira el voltak fogódva a szomorúságtól, hogy megfeddés után sem birtak ébren lenni, minthogy éjjeli időszak vala, és szemek a kedvetlenségtől megnehezdedtek. Midőn monda: eljött az óra, jelenteni akará, miszerint az nem Judás ármánya, hanem isteni intézmény vala, s hogy önként járul a dologhoz. Valamint az is: „keljete föl, menjünk innét; ime a ki engem elárult, közel van,” ujjalag bizonyítja, hogy nem kénytelenségből, hanem valami kimondhatlan intézkedésből történt úgy, mert előre tudta a jövődöket, s nem csak nem futott, hanem eléjek is ment.

^{43—46}) Azonnal, míg ő szóla. Az, hogy „a tizenketből egy“ nagy kárhoztatása és megbélyegzése az áruló

θέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἰς ὃν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπεσταλμένοι παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. ⁴⁴ Λεθώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν, σύσημον αὐτοῖς, λέγων Ἄν φιλήσω, αὐτὸς ἐστὶ κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. ⁴⁵ Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ Ῥαββί, Ῥαββί καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ⁴⁶ Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. ⁴⁷ Εἰς δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. ⁴⁸ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. ⁴⁹ Καθήμεραν ἡμῖν πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με ἄλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. ⁵⁰ Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. ⁵¹ Καὶ εἰς τὴν νεανίσκος ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίαι. ⁵² Ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. ⁵³ Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ συνέρχονται

τον φανότιμος· ὁ γὰρ ἐν ἰσῷ τοῖς ἀποστόλοις τιμημένος τοῖς φορῶσι κατὰ Χριστοῦ γέγονε πρόφασις. Δέδοκε δὲ αὐτοῖς σημεῖον λέγων ὅτι ἂν φιλήσω, αὐτὸς ἐστὶν, ὥσθι γὰρ τάχα σου δύνασθαι λαθεῖν φίλημα προτιμῶν εἰς τόπον ἀγάπης. Προστίθει δὲ τὸ Χαῖρε ραββί, τῷ παριδενθέντι πρὸς θάνατον δι' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κύριος ἐξέδωκεν ἑαυτὸν ἑκὼν, καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐκράτησαν κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα, καθ' ἣν τὸ πάσχα ἔφαγον. ⁴⁴) Εἰς δὲ τις τῶν παρεστηκότων. Τίς ἐστὶν ὁ εἰς οὗτος; ὁ Ἰωάννης φησι, ὅτι ὁ Πέτρος· τῆς γὰρ αὐτοῦ θερμότητος ἦν τὸ πρᾶγμα. Ἐπειδὴ ἀπὸ δείπνου ἦσαν καὶ τραπέζης ἐξεληλυθότες, ἦν δὲ εἰκὸς καὶ μαχαιρὰς εἶναι ἐκεῖ διὰ τὸ ἀγρίον, τοὺς μαθητὰς δὲ ἀκούσαντας, ὅτι ἤκουσι τινὲς ἐπ' αὐτόν, τούτων χάριν ἐξ αὐτῶν τινὲς ἔλαβον ταύτας εἰς βοήθειαν, ὥς πολεμήσαντες ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου.

⁵¹) Καὶ εἰς τὴν νεανίσκος ἠκολούθησεν. Ὁ παρὰ τῷ Μάρκῳ ἐπιγερόμενος νεανίσκος περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ Ἰάκωβός ἐστιν ὁ τοῦ Κυρίου ἀδελφός, ὁ μετακληθεὶς δίκαιος· ἐν γὰρ μόνῳ περιβολαίῳ ἐκέρχοντο τὸν πάντα βίον τῆς ζωῆς τῆς σάρκος αὐτοῦ. Τινὲς δὲ τὸν παρόντα φησὶν (sic) εὐαγγελιστὴν τοῦτον αὐτὸν εἶναι, διὸ καὶ τὸ ὄνομα ἑκὼν ἐσιώπησεν. Ἰσως δὲ καὶ ἑτέρος τις ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκείνης, ἐν ἣ τὸ πάσχα ἔφαγον, ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ κρατηθεὶς ἐπὶ τῶν συλλαβόντων, τὸν Ἰησοῦν καταλιπὼν ἔφυγεν· εἰ γὰρ οἱ μαθηταὶ ἔφηνον καταλιπόντες αὐτόν, τί οὐκ ἂν ἐποίησαν οἱ ἄγνοοι;

⁵³) Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν. Ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς Ἄναι, ὅπου ἦσαν ἅπαντες συνηγμένοι, ἵνα μετὰ τῆς πάντας ποιῶσι τῶν ἀρχιερέων ἐκείνος γὰρ ἦν τότε ἀρχιερεὺς. Συνήχθησαν οὖν ἅπαντες καὶ ἐρωτῶσιν, οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ βουλόμενοι σχῆμα περιθεῖναι τῇ ἐπιβοῇ ταύτῃ δικαστηρίου, καὶ ἐξήκουν κατ' αὐτοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατώσει αὐτόν, καὶ οὐχ εὐρίσκον πολλοὶ γὰρ ἔνδομαρτύρουσαν κατ' αὐτόν, καὶ ἰσὺ αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Ἐλεγον δὲ ὅτι οὗτος εἶπεν ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν τὰν τοῦτον τὸν χειροποιήτον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἡμιχειροποιήτον οἰκοδομήσω. Καὶ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ

σζόλα, οἰκοδομήτωρ Judas, egy a tizenkettő közül, és vele nagy sereg kardokkal és dorongokkal küldetve a főpapoktól, írástudóktól és vénektől. ⁴⁴ Az áruló pedig jelt adott nekik, mondván: A kit megcsókolok, ő az, fogjátok meg, és gondosan vezessétek. ⁴⁵ S eljövén, mindjárt hozzájárul s mond neki: Rabbi, Rabbi. És megcsókolá őt. ⁴⁶ Azok pedig ráveték kezeiket és megfogák őt. ⁴⁷ Egy valaki pedig a körülállók közül, kardot rántván rácsapott a főpap szolgájára, és elvágta annak fülét. ⁴⁸ És felelvén Jezus mondta nekik: Mint latorhoz jöttetek ki hozzám kardokkal és dorongokkal, hogy megfogjátok. ⁴⁹ Naponkint nálatok valék a templomban tanítván, és nem fogtatok meg; de hogy teljesedjenek az iratok. ⁵⁰ S ott hagyván őt mindnyájan; elfutottak. ⁵¹ Egy bizonyos ifju azonban követé őt, ki gyolccsal takarta be meztelen testét, s megfogák őt az ifjak. ⁵² Az pedig elejtven a golycsot, meztelen elfutott tőlük. ⁵³ És elvezeték Jezust a főpaphoz. És összegyűlnek mind a főpapok és vének, és

hamisságának; mert a ki ugyanazon tiszteletben részesült, most a Krisztus gyilkosainak lett vezére. Adott tehát nekik jelt is, mondván: A kit megcsókolok, ő az; mert azt vélte, hogy némiképp lappanghat, ha csókot nyújthat barátság jelekül. Hozzáteszi: Üdvözlégy Mester! holott ugyanazt halálos csapásra szánta. Az Ur pedig odadta magát önként; s ráveték kezeiket, és megfogták őt azon éjjel, melyen a husvétet ették.

⁴⁷) Egy valaki a körülállók közül. Kicsoda ez az egy? János megmondja: Péter, s csakugyan az ő buzgó-ságához illő tény vala. Miután a vacsorától és asztaltól jöttek ki, ott pedig a bárány miatt kardra (nagy kése) szükség vala, s mivel a tanítványok hallák, hogy némelyek majd ellene jönek: ez okból néhányan közülük azokat magukkal hozták védszerül, ugymint a Tanítóért megvivandók.

⁵¹) Egy bizonyos ifju követé. Az ifju ki Márk szerint gyolccsal takarta be meztelen testét, Jakab vala, az Ur atyafia, ki igaznak hivattaték. Ez t. i. csak egy takaróval élt földi életének egész idején. Mások azonban ezt a jelen evangelistát mondják, a miért is készakarva elhallgatta nevét. Vagy alkalmasint más valaki volt abból a házból, hol a husvétet ették, ki követé őt, s midőn a poroszlóktól megfogott, őt hagyván Jezust elszaladt; hisz ha a tanítványok szétfutottak elhagyván őt: mit nem tettek az ismeretlenek?

⁵³) És elvezeték Jezust. Elvezeték Jezust Annáshoz, hol mindnyájan egybe voltak gyülekezve, hogy a főpapok ítélete szerint cselekedjenek mindent; az volt ugyanis akkor a papok fejedelme. Összejöttek tehát mindnyájan és kérdezték őt nem egyszerűen, hanem e ravaszságra a törvényszék színe alatt akarván mázolni; s kerestek ellene tanúkat, hogy elítélhessék halálra, de nem találtak. Sokan bizonyítottak ugyan ellene, de nem voltak egyenlők tanúságaik. Mondák tehát: Ez azt állította, lerontom ezt a kézzel csinált templomot, és három nap alatt mást, mely nem kézzel készül, építek. Annak: „kézzel csinált“ hoz-

αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ γραμματεῖς. ⁵⁴ Καὶ ὁ Πέτρος ἀπομακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσσω εἰς τὴν ἀν-
λὴν τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ
τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.
⁵⁵ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν
κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατώσαι αὐ-
τὸν, καὶ οὐχ εὗρισκον. ⁵⁶ Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρ-
τύρουν κατ' αὐτοῦ καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν.
⁵⁷ Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐ-
τοῦ, λέγοντες. ⁵⁸ Ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέ-
γοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χει-
ροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποιή-
τον οἰκοδομήσω. ⁵⁹ Καὶ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρ-
τυρία αὐτῶν. ⁶⁰ Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέ-
σον, ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν λέγων. Οὐκ ἀποκρίνη
οὐδὲν; τί οὗτοι σου καταμαρτυροῦσιν; ⁶¹ Ὁ δὲ
εἰσώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο· πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς
ἐπηρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; ⁶² Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. Ἐγὼ
εἰμι. Καὶ ὤψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν
καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν
νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. ⁶³ Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρή-
ξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. Τί ἐτι χρεῖαν ἔχο-
μεν μαρτύρων; ⁶⁴ Ἠκούσατε τῆς βλασφημίας; τί
ὑμῖν φαίνεται, οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι
ἐνοχον θανάτου. ⁶⁵ Καὶ ἠρξαντο τινες ἐμπύειν

χειροποιήτον ἠΐξῃσαν τὴν σκιοφαντίαν. Οὐκ εἶπεν δὲ
λέσω, ἀλλὰ λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ οὐδὲ περὶ ἐκεί-
νου, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἰδίου σώματος.

Τί οὖν ὁ ἀρχιερεὺς; Βουλόμενος εἰς ἀπολογία κα-
ταστήσαι, ἵνα ἐξ αὐτῆς αὐτὸν ἔλῃ, ἡσέ. Οὐκ ἀποκρίνη
οὐδὲν, τί οὗτοι σου καταμαρτύρουν; Ὁ δὲ εἰσώπα· ἀδια-
φόγη γὰρ ἦν τὰ τῆς ἀπολογίας, οὐδενὸς ἀκούοντος.
Πάλιν δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα· εἰ αὐτὸς εἶ ὁ Χριστὸς;
καὶ ἐπειδὴ Χριστοὶ ἐκαλοῦντο καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ προφή-
ται, καὶ βασιλεῖς, προστίθῃσι κατεξαιρέτων, ὁ υἱὸς τοῦ
εὐλογητοῦ, ἵνα εἴπῃ τοῦ Θεοῦ· ἐπ' ἐλέγχῳ δὲ αὐτοῦ ἡ
ἀπόκρισις τὸ ἐγὼ εἰμι. Οὐ γὰρ ὡς δυναμένους πιστεῦσαι
τοῦτο εἶπεν· ἀλλ' ἵνα μὴ δὲ τοῦτο ὑπολείπεται, ὅτι οὐ
σαφῶς ἤκουσαν δηλοῦντος ἐαυτὸν ὅντα Χριστόν. Τὸ δὲ
ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, τὴν δόξαν λέγει τὴν ἐξ οὐρανοῦ
φανησομένην, οὐ σχῆμα σωματικόν οὐδὲ γὰρ ὁράται
Θεός, ἵνα καὶ ἡ ἐκ δεξιῶν καθέδρα σωματικῶς θεω-
ρεῖσθαι λέγεται, ἀλλὰ τὸν ἐν τῇ μεγίστῃ δόξῃ τῇ ὁρατῇ
θεωρησόμενον ἐκ δεξιῶν εἶπεν θεωρηθήσεσθαι, ὡς τῆς
ὁρατῆς ταύτης δόξης, τῇ ἀοράτῳ ἐκείνῃ συναπτόμενος
ἐγγύτητι.

⁶³ Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ).
ἵνα δείξῃ μέγα τὸ ἔγκλημα, ὡς ἐπὶ μεγάλῃ βλασφημίᾳ
περιεσχίσθη. Ἐθὺς γὰρ ἦν ἰουδαϊκὸν ἐνχερῶς διαρρήξαι
τοὺς χιτῶνας, ὡς ἐπὶ πένθει, καὶ ἐπὶ μικροῖς πράγμασι
πρὸς γὰρ ἀπάτην τοῦ ὄχλου ἐποίησε τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ εἰ
ἴδῃσι ὅτι ἀκριβὲς ἐγένετο ἐξέτασις, ἀπέλειπε ὡς ἀνεύθυνος,
τῷ ὄχλῳ ἐπάγει τὴν πύσιν, ἵνα εἰπότεον ἐκείνων, ἐνοχος
ἐστὶ θανάτου, πρὸς τὸ κεκαρσιμένον αὐτῷ, παραδόντοςιν
αὐτὸν Πιλάτῳ, ὡς ἐπείθοντο. Ὅτε οὖν κατεκρίθη, τό-
τε ἐνεδειξαντο κατ' αὐτοῦ τὰ ἐπονεῖδιστα, καὶ ἐνέπαι-
ζον αὐτὸν λέγοντες. Προσθήτευσον ἡμῖν, τίς ἐστὶν ὁ παί-
σας σε.

ἱράstudók. ⁵⁵ Péter pedig messziről követé
őt egész a főpap pitvaráig; hol együtt űlt
a szolgálkakkal és melegedett a tűznél. ⁵⁶ A fő-
papak pedig és az egész törvényszék kerestek
Jezus ellen tanuságot, hogy elveszthessék őt,
de nem találtak. ⁵⁷ Sokan tanuskodtak ugyan
ellené, de tanuságaik nem voltak egyezők.
⁵⁸ És némelyek fölkelvén, hamis bizonyiságot
tettek ellene, mondván: ⁵⁹ Mi hallottuk őt
mondani: hogy én lerontom ezt a kézzel esi-
nált templomot, és három nap alatt mást épi-
tek, mely nem kézzel készül. ⁶⁰ De így sem
volt egyenlő tanutételük. ⁶¹ Fölállván tehát
középre a főpap, kérdezé Jezust mondván;
Semmit nem felelsz-e arra, a mit ezek el-
lened tanusitanak? ⁶² Ő pedig hallgatott és
mit sem felelt. Azután kérdezi őt: Te vagy-e
a Krisztus az Áldottnak fia? ⁶³ Jezus pedig
felele: Én vagyok. És látni fogjátok az em-
ber fiát a hatalomnak jobbán űlni, és az
ég felhőiben eljőni. ⁶⁴ A főpap pedig meg-
hasitván köntösét, monda: Mi szükségünk
van még tanukra? ⁶⁵ Hallottátok a káromlást;
mit vélték? Azok pedig mindnyájan elítélték
őt méltónak lenni a halálra. ⁶⁶ És kezdtek né-
melyek rá pökni, és arczát betakarni, őt nya-
kon csapdosni, és mondani neki: Találd el. A

záadásával nagyítani akarták a rágalmat. De ő nem
mondta: lerontom, hanem: bontsátok el ezt a templomot.
S nem is azt, hanem saját testét értette.

Mit tesz tehát a főpap? Önvédelemre akarván őt
bevinni, hogy szaván foghassa, kérdi: Nem felelsz-e se-
mit arra, a mit ezek ellened bizonyitanak? Ő pedig hall-
gatott; mert oktalanság lett volna a védelem, miután
senki se hallgatott rá. Ismét kérdező őt a főpap, ha ő
e a Krisztus? Mivel pedig Krisztusoknak (fölkenteknek)
a papok is nevezettek, a proféták; és királyok: hozzá-
teszi kiválólágot: az Áldottnak fia, mintha mondaná, Is-
tennek. Felelete: én vagyok, megsegényítésükre szolgált;
mert nem azért mondá ezt, mintha hinni akarnának, ha-
nem hogy ez se maradjon mentségükre, mintha nem hal-
lották volna nyilván ezen vallomását, hogy ő a Krisztus.
„Hatalmának jobbán“ azt a dicsőséget jelenti, mely az
égből fog feltűnni, nem pedig a testi alakot; Isten nem lát-
ható, hogy jobbára valami szék testileg látszani mondat-
hatnék, hanem látni fogjuk őt a legnagyobb látható dics-
őségben. Jobb felől mondá magát látandónak, mert ezen
látható dicsősége ama láthatatlannal mintegy párosodik.

⁶³ A főpap pedig meghasitván köntösét. Hogy nagy
bűnnek mutassa (a vallomást), mintha nagy káromlás
történt volna, ruháját meghasítá. Tudnillik zsidó szokás
vala könnyen meghasítani a köntöst, gyászban például,
és kis dolognál is; a nép ámitására tette ezt. Miután pe-
dig tudta, hogy ha komoly vizsgálat történik, feloldaztat-
ták mint ártatlan; a seregbe bizza az ítéletet; mert az
kimondván: méltó a halálra a mint ő ohajtá, könnyű
vala aztán őt átadni Pilátusnak mint bűnöst. Miután te-
hát elítéltetett, kegyetlenségeket követtek el rajta, és
csúfolák őt mondván: Mond meg nekünk, ki az, a ki
megütött.

αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ Προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται ὑπάκουσαν αὐτὸν ἔβαλον. ⁶⁶ Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως. ⁶⁷ Καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμομαίνοντον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ Ἰησοῦ ἦσθα. ⁶⁸ Ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον· καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. ⁶⁹ Καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν, ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ⁷⁰ Ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλία σου ὁμοιάζει. ⁷¹ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνῖναι, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. ⁷² Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥήμα, ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δις, ἀπαρνήσῃ με τρίς. Καὶ ἐπιλαβὼν ἐκλαiven.

^{66—72}) Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ. ἠρνήσατο τὸν τῶν ὁλῶν σωτήρα, καὶ Κύριον ὁ μακάριος Πέτρος, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ τρίς, καὶ ἐνώπιον ἐποιεῖτο τὴν ἁρνήσιν διὰ ῥήμα παιδίσκης, καὶ πάλιν, εἴτε αὐτῆς τῆς παιδίσκης ὡς ὁ Μάρκος φησὶ, εἴτε ἄλλος ὡς ὁ Ματθαῖος καταμνησθῆς ὡς εἰς τῶν μαθητῶν εἰς. Οὐ γὰρ ἐξηκριβῶται τοῦτο τῇ μνήμῃ τῶν γραφάτων, ἐπεὶ μὴ δὲ συνέχον ἦν εἰς τὴν πίστιν ὁ πότε ὁ Λουκάς οὐδὲ παιδίσκη, ἀλλὰ ἀνδρὰ λέγει τὸν δισχεριζόμενον, ὅτι μετὰ Ἰησοῦ καὶ οὗτος ἦν. Τῶν δὲ τοιούτων σφόδρα συνεχόντων συμπεφώνητα τὸ προκείμενον, ὅτι καὶ δευτέρου ὁ Πέτρος ἠρνήσατο μετ' ὅρκου μὴ εἰδέναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ πάλιν ἄλλων τὰ αὐτὰ ἐπιφερόντων σφοδρότερος ἀπόμνητο· ὡς δὲ ὀλίγον ὁ φόβος παρήλθεν καὶ ἀνερωσθή πρὸς τὴν μνήμην ὁ λογισμὸς, καὶ παραδόξως ἐνίσκει τὸν ἔλεγον αὐτοῦ γεγενημένον, ὃν ὁ Κύριος εἶπεν, τὸ σημεῖον τοῦ ἀλεκτρονίου, αἰσθανόμενος, τίνα ἠρνήσατο, ἐξελθὼν ἔξω ἔκλυσε πικρῶς, προσεσχηκός αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Φησὶ δὲ ὁ παρὼν εὐαγγελιστής, ὅτι ὅτε ἅπαξ ἠρνήσατο, ἐφώνησεν ὁ ἀλεκτρονίων ὅτε δὲ τρίτον ἠρνήσατο, τότε δευτέρου ἐφώνησεν, ἀκριβέστερον ἐξηγούμενος τοῦ Πέτρου τὴν ἀσθένειαν, καὶ ταῦτα παρ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου μαθὼν, καὶ γὰρ φοιτητὴς ἦν Πέτρον. Σύμφωνον δὲ τὰ παρὰ Ματθαῖον, καὶ Μάρκον, εἰ καὶ δοκεῖ ἐναντία εἶναι. Ἐπειδὴ γὰρ καθ' ἑκάστην ἀγωγὴν καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον εἰσὶν φωναὶ ὁ ἀλεκτρονίων, δηλῶν ὁ Μάρκος, ὅτι οὐδὲ ἡ φωνὴ αὐτὸν ἐπέσχε, καὶ εἰς μνήμην ἤγαγεν, τοῦτο φησὶ, ὥστε ἀμφοτέρω ἀληθῆ· πρὶν ἢ γὰρ τὴν μίαν ἀγωγὴν ἀπαρτίσαι τὸν ἀλεκτρονίον, τρίτον ἠρνήσατο, καὶ οὐδὲ ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἀναμνησθεῖς, κλαῦσιν ἐτόλμα φανερώς, ἀλλ' ἐξελθὼν ἔξω ἔκλυσε πικρῶς, ἐπειδὴ οὐκ ἐτόλμα φανερώς ἐμπροσθεν πάντων, ἵνα μὴ κατηγορηθῇ διὰ τῶν δακρύων, καὶ γνωσθῇ μαθητὴς αὐτοῦ εἶναι.

poroszlók is arczcsapásokkal illeték őt. ⁶⁶ Midőn pedig Péter lenn vala az udvarban, jő a főpapnak egy szolgálója. ⁶⁷ És látván a melegedő Pétert, megnézé őt és monda: Te is a názareti Jezussal valál. ⁶⁸ Az pedig tagadta, mondván: Nem értem, se nem tudom a mit mondasz. És kiment az előpitvarba. És a kakas szólott. ⁶⁹ A szolgáló azután ismét látván őt, kezdé mondani a körülállóknek: Ez is azok közül való. ⁷⁰ Az pedig ismét tagadta. Azután kevés időre ismét a körülállók mondanak Péternek: Valóban azok közül vagy, hisz galileai vagy, és szője téged hasonlít. ⁷¹ Az pedig kezdett átkozódni, és esküdni, hogy nem ismerem ezt az embert, kiről szólatok. ⁷² És másodszor szólott a kakas. Péter pedig megemlékezett a mondatról, melyet Jezus mondott neki, hogy mielőtt a kakas kétszer kiált, háromszor tagadsz meg engem. És sirni kezdett.

^{66—72}) Midőn Péter a pitvarban vala. A mindenek Megváltóját és Urunkat szent Péter megtagadá, nem egyszer, hanem háromszor; és esküvel súlyosítá a tagadást egy szolgáló szavára; azután ismétlé; akár jelenté őt egynek a tanítványok közül ugyan azon szolgáló mint Márk írja, akár más, mikép Máté. Ugyanis nem aggódtak azon az evangelisták, hogy ezt kicsinyesen följegyezzék, mivel nem vala a hitre szükséges. Azért Lukács nem is szolgált mond, hanem férfiut, ki erősíté, hogy ez is Jezussal vala. Effélék különbözése mellett, még is nagyon összhangzanak abban a mit itt előadni akarnak, hogy t. i. Péter másodszor is esküvel tagadta, miszerint nem ismeri az embert. És ujolag, midőn mások hasonlókkal faggatják, még hevesebben esküdött. A mint pedig a félelem kissé eltávozott, és megerősödött emlékezetének tehetsége, szokatlan módon föléled benne a hozzá intézett szó, melyet az Ur mondott, a kakas jele, és szégyenli, kit tagadott meg; kimenvén tehát a Krisztus figyelmeztetésére, keservesen sirt. A jelen evangelista mondja, hogy midőn először tagadott, a kakas megszólalt; midőn pedig harmadszor, akkor másodizben szólott. Így szorgosabban elbadja Péter gyengeségét a mint tudnillik saját tanítójától tanulta, hisz Péternek társa vala. Habár látszanak is egymástól eltérni Máté, és Márk, de megegyeznek. Mert minden ízben a kakas hármát négyet is szokott kiáltani; Márk tehát jelentvén, hogy a kakaszó sem tartoztatá őt és ébreszté föl, ugy adja elő; azért mind a kettő igaz. Mert mielőtt az éneksort befejezné a kakas, harmadszor tagadott, és még Krisztus figyelmeztetésére sem mert nyilván sirni, hanem kimenvén künn keservesen sirt; mert mindnyájok előtt nyilván nem mert, nehogy könyűi elárulják, és tanítványára ismerjenek benne.

CAPUT XV.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρῶτὸ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γραμματέων καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δέσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. ² Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος· Σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Σὺ λέγεις. ³ Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλὰ. ⁴ Ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων· Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ⁵ Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον. ⁶ Κατὰ δὲ ἑσπέρην ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὅνπερ ἠτοῦντο. ⁷ Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. ⁸ Καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς αἰεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ⁹ Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων· Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ¹⁰ Ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. ¹¹ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέειπον τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. ¹² Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· Τί οὖν θέλετε ποιῶσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ¹³ Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν. ¹⁴ Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς· Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραξαν· Σταύρωσον αὐτόν. ¹⁵ Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν

Ἐς mindjárt reggel tanácsot tartván a főpapok a vénekkel, és írástudókkal, és az egész törvényszék, megköttözöttén elvezeték Jezust és általadák Pilatusnak. ² És kérdezé őt Pilátus: Te vagy a zsidók királya? Ki felelvén monda neki: Te mondod. ³ És vádolák őt a főpapok sokban. ⁴ Pilátus pedig ismét kérdezé őt mondván: Nem felelsz-e semmit se? Lásd mennyiben vádolnak. ⁵ Azonban Jezus többé mit sem felelt, úgy hogy csodálkozáék Pilátus. ⁶ Ünnepek alkalmával pedig elbocsáta nekik egy foglyot, a kit kívántak. ⁷ Vala tehát Barabbás nevű, ki a pártütőkkel került fogásba, kik lázadásban gyilkosságot követtek el. ⁸ Kiáltván tehát a sereg kezdé kérni, mikép mindig cselekedett nekik. ⁹ Pilátus pedig felele nekik, mondván: Akarjátok-e hogy elbocsássam nektek a zsidók királyát? ¹⁰ Tudta ugyanis, hogy irigységből adták őt által a főpapok. ¹¹ De a főpapok rávették a sereget, hogy inkább Barabbást bocsássa el nekik. ¹² Pilátus azért felelvén, ismét monda nekik: Mit akartok tehát, hogy cselekedjem avval, a kit zsidók királyának mondatok? ¹³ Azok erre ismét kiáltának: Feszítsd meg őt. ¹⁴ Pilátus pedig kérdé tőlük: De hát mi gonoszt cselekedett? Azok még inkább kiáltának: Feszítsd meg őt. ¹⁵ Pilátus tehát a népnek eleget akarván tenni, elbocsátá nekik Ba-

¹⁾ Τίτος ἔκεκεν ἄγωνισιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον; ὥστε ἐκείνον ἀνελκεῖν αὐτόν, αὐτοὶ γὰρ διὰ τὸ φαγεῖν αὐτοῖς τὴν ἑσπέρην· εἰ καὶ παρανόμως εἴρηται, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὰς ἄλλας τὰς προειρημένας αἰτίας τοῦτο οὐκ ἐποίησαν.

⁷⁾ Ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν (συστασιαστῶν δεδεμένος). Ὡς εἰσιν πατριωνυμία τοῦ ληστοῦ ἦν ὁ Βαραββᾶς, ὅπερ ἐξηγεῖται διδασκάλων νόμος. Συντίθεται μὲν οὖν τὸ τοῦ Βαραββᾶ ὄνομα σημαίνει νίδος τοῦ διδασκάλου ἡμῶν. Καὶ τίτος διδασκάλων χορὴ τομίζει τὸν ἐπίσημον ληστὴν; ἢ τοῦ ἀνδρος τῶν αἱμάτων τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτονῶν, ὃν καὶ μέχρι τῆς δευτέρου μᾶλλον αἰροῦνται οἱ μαθόντες παρ' αὐτοῦ ἀνθρωποκτονεῖν, ἢ τὸν ζωοποιούντα τοὺς νεκροὺς Ἰησοῦν Χριστόν.

¹²⁾ Τὸ τί θέλετε ποιῶσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων, εἶπεν ὁ Πιλάτος, ἐντρέψαι πάλιν καὶ ἐν τούτῳ βουλόμενος, διὰ τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κυρίους τῆς προαιρέσεως, ἵνα κἂν οὕτως αἰσχυρθέντες αὐτὸν μᾶλλον αἰτήσονται, καὶ τῆς αὐτῶν γένηται φιλοτιμίας τὸ πᾶν. Οἱ δὲ καὶ οὕτως ἔλεγον· σταύρωσον αὐτόν. Εἰ καὶ τὰς γέρας ὁ Πιλάτος ἀπεινῶτο, καὶ ἀδῶν ἔλεγεν εἶναι ἀλλ' ὅμως μαλακίας ἢ ἡ συγχώρησις, καὶ ἀνάνδρως σφόδρα τοῦτο διεπαύειτο· εἴη γὰρ μὴ παραδοῦναι τοῖς τοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξαρπάσαι, καθάπερ μετὰ ταῦτα ὁ ἐκατοντάρχης τὸν Παῦλον· ἀλλ' ὁ Πιλάτος τοῦτο οὐκ ἐποίησε. Λιὰ τοῦτο οὐδὲ αὐτὸν ἐγρήσιν ὁ Χριστὸς τῶν ἐγκλημάτων.

¹⁾ Miért vezetik őt Pilátushoz? Hogy az végezze ki őt; mert ők a husvéti étkezés miatt, habár ez nem egyezett a törvénnyel, és más előbb-mondott okokból ezt nem cselekedték.

⁷⁾ Volt pedig Barabbás nevű fogoly, ki a lázadók-kal tartatott börtönben. A mint valószínű, nemzetségi neve a latornak Barabbás vala, minek magyarázata: a mester fia. Összetéve tehát Barabbás neve jelenti a mi mesterünk fiát. Milyen mesterre kell már gondolnunk e jeles latornál? Vagy a vérnek emberére, ki kezdet óta gyilkos vala, s kit mostanáig is mesterül választanak a kik tőle gyilkosságot tanulnak: vagy arra ki a holtakat is élteti, a Krisztus Jezusra.

¹²⁾ Avval: Mit akartok, hogy cselekedjem a zsidók királyával? Pilátus őket megszegényíteni akarta, rájuk hagyván a szabad elhatározást, hogy legalább így elpirulván őt kérjék inkább, és megmentése nekik váljék becsületükre. De azok így is kiabálák: Feszítsd meg őt. Habár Pilátus kezeit mosta, és őt büntelennek nyilvánította: de kárhóztat volt ez az engedékenységgel, és igen gyáván cselekedte ezt. Nem kellett volna őt átadni, hanem inkább kiragadni, valamint utóbb Pált kiragadta a százados, de Pilátus nem ezt tette. Azért Krisztus nemis menti fel őt a bűntől.

φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. ¹⁶ Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἔστι πραιτώριον καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. ¹⁷ Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον. ¹⁸ Καὶ ῥίξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν. Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. ¹⁹ Καὶ ἐτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. ²⁰ Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια· καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. ²¹ Καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ρούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. ²² Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Γολγοθᾶ τόπον, ὃ ἔστι μεθερμηνεύμενον, κρανίου τόπος. ²³ Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνωμένον οἶνον· ὃ δὲ οὐκ ἔλαβε. ²⁴ Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, διεμερίζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρῃ. ²⁵ Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἔσταυρωσαν αὐτόν. ²⁶ Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· Ὁ Βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. ²⁷ Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο ληστὰς, ἓνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἓνα ἐξ ἐωνύμων αὐτοῦ. ²⁸ Καὶ ἐπλη-

rabbást, ellenben Jezust, miután megostoroztatá, általad nekik, hogy feszítették meg. ¹⁶ Erre a hadfiak elvezeték őt az udvar belsejébe, hol a helytartóság vala, és egybehívák az egész csapatot. ¹⁷ Bibor köntösbe öltöztették őt, és tüskéből font koronát tettek rá. ¹⁸ Azután elkezdek őt üdvözlölni: Üdvözlégys zsidók királya. ¹⁹ És fejét náddal verék, és rápök-dösének, és térdet hajtván imádkák őt. ²⁰ Miután pedig kicsufolták őt, kivetkőztették a biborból, és tulajdon ruháit adták rá, azután kivitték, hogy megfeszítsék őt. ²¹ És kényszerítének egy arramenőt, a cзыrenei Simont Sándor és Rufus atyját, ki a mezőről jött, hogy vigye keresztyét. ²² És Golgotha helyére vitték őt, a mi megmagyarázva: a koponyák helye. ²³ Ott italt adtak neki, myrrhás bort, de ő nem fogadta el. ²⁴ És megfeszítendők őt, eloszták ruháit, miután sorsot vetettek fölöttük, ki mit vegyen el. ²⁵ Volt pedig három óra, és megfeszíték őt. ²⁶ Egyszersmind ügyéről ezen körirat volt írva: A zsidók királya. ²⁷ Vele együtt megfeszítének két latort is, egyet jobbról, egyet bal felől. ²⁸ És beteljesedett az

¹⁶⁾ Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτόν. Ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας πρὸς χάριν τῶν ἰουδαίων ἐποίουν ταῦτα τῷ Χριστῷ οἱ στρατιῶται. Ἀλλὰ μὲν τῆς χλαμίδος ἐβρίζοντες ὅλον τὸ σῶμα διὰ δὲ τοῦ καλάμου τὴν χεῖρα, καὶ διὰ τοῦ κολαφίσειν καὶ στεφανοῦν τὴν κεφαλὴν, καὶ διὰ τοῦ γονυπετεῖν τοὺς πόδας. Ὡς καταγνωσθέντα δὲ ἐπὶ τῇ τυραννίδι τοῦτο ἐποίουν, καὶ περιέθηκαν αὐτῷ ὡς βασιλεὺς τὸ τοιοῦτον σχῆμα. Τοῦτο δὲ πρὸς κατὰκριμα ἰουδαίων γέγονε, τῶν ἀπαίδευτος στρατιώταις ἐκδεδοκῶτων τὸν Ἰησοῦν.

²¹⁾ Καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά (τινα). Ἐτερος τῶν εὐαγγελιστῶν καὶ αὐτὸν ἔφη τὸν Ἰησοῦν βαστάσαι τὸ ξύλον· ἀληθὲς δὲ πάντως τοῦτο τὸ κακίον· ἤνεγκε γάρ τὸν σταυρὸν ὁ σωτὴρ, κατὰ μέσσην δὲ τὴν ὁδὸν ἰσως ἐπαυτήσαντα τὸν Κυρηναῖον κατεσχέκασιν, καὶ μετέθηκαν ἐπ' αὐτῷ τὸ ξύλον, ὡς αὐτοῦ δηλονότι τοῦ Κυρίου βαστάζαντος ἔσθωεν τῆς πόλεως. Αὐτὸ καὶ ὁ Ματθαῖος, καὶ ἐξερχόμενος, φησὶν, εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον πρὸς ἐντελεστῆραν δὲ μάθωσιν καὶ τίνων πατέρα φησί, τυχὸν ἀμμοσβητούντων τινῶν περὶ τοῦ βαστάσαντος· ἢ ὡς ἐπὶ περιούτιος καὶ ἐξηγήσασθαι δυναμένον τὰ γερόμενα περὶ τὸν σταυρὸν Ἰησοῦ.

²³⁾ Ἦν δὲ ὥρα τρίτη. Οὗτος μὲν φησι ὅτι τρίτη ὥρα ἔσταυρωθῇ, Ματθαῖος δὲ, ὅτι ἕκτη ὥρα τὸ σκότος ἐγένετο. Καὶ εἰκὸς μὲν αὐτὸν ἔσταυρωθῆναι ἀπὸ τρίτης ὥρας, ἀπὸ δὲ ἕκτης τὸ σκότος γενομένην, καὶ τὰ λοιπα σημεῖα, ὅπερ ἱκανὸν ἦν αὐτοῖς ἐπιστρέψαι, οὐ τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐνκαίρως συμβῆναι μετὰ γὰρ πάντα τὰ τῆς παρουσίας τοῦτο γίνεσθαι, ὅτι τὸν θνήσκον εἶσαν, καὶ πάντα ἐπαύσαντο λέγοντες καὶ ποιοῦντες. Τινὲς δὲ φασί, ὅτι Μάρκος μὲν τὴν τοῦ λαοῦ ἀπόφασιν ἐπιμνησθεὶς εἶπεν τρίτην ὥραν αὐτὸν ἔσταυρωθῆναι ἐπὶ τοῦ λαοῦ· τρίτη γὰρ ὥρα ἦν, ὅτι αὐτὸν ὁ καὶς τῶν ἰουδαίων κατέκρινεν σταυρωθῆναι, οἱ δὲ λοιποὶ τῆς ἕκτης ἐμνησθήσαν ὥρας ἐν ἡ τὴν ὑπὸ Πιλάτον ἀπόφασιν λαβὼν σταυροῦται παρὰ τῶν στρατιωτῶν.

¹⁶⁾ A hadfiak pedig elvezeték őt. Örögi tevékenységből cselekedtek ezeket a hadfiak a zsidók kedvéért. Palást által meggyalázták egész testét; a nád által kezét, arculcsapás és koronázás által fejét, térdhajtás által lábait. Ezt mint olyannak cselekedték, ki bitórlás miatt ítéltetik el, azért ezen alakot mint királynak adták. Azonban ez a zsidók kárhoztatására történt, kik a durva hadfiaknak kiadták Jezust.

²¹⁾ Es kényszerítének egy általmenőt. Más evangelista szerint maga Jezus vitte a keresztfát; azonban ez is teljesen igaz, amaz is. Az Üdvözítő tudnillik vitte a keresztet (kezdetől): de az úton egy arramenő cзыreneit letartóztatnak, és ráteszik a keresztfát; tehát a városból az Ur maga vitte. Azért Máté írja: A mint kimentek, ugymond, találtak egy cзыrenei embert. Bővebb ismertetésül hozzáadatik, kiknek volt atyjok, hogy ne kételkedjenek némelyek ki volt legyen a vivő, vagy azért, mivel Simon még életben vala s elbeszélhető a mi történt Jezus keresztyével.

²³⁾ Volt pedig három óra. Ez az evangelista három órakor mondja történni a megfeszítést, Máté pedig, hogy hat órakor sötétség lőn. És valószínű, hogy három óra körül feszítették meg, de hat óra táján történt a sötétség, és a többi jelek; a mi elég vala megtérésükre, nem csak a csoda nagysága miatt, hanem mivel alkalmas időben történt; ugyanis minden szidalmak és csúfságok után történt ez, mikor már a haragot kifújták, és minden szó- és tényféle bántalmakkal fölhaltak. Némelyek pedig úgy veszik, hogy Márk a nép kívánczáról emlékeztén, mondá három órakor fölfeszítettnek a nép által: mert három óra volt, mikor a zsidónép őt kereszthalálra kárhoztatta; a többiek pedig hat órát említenek, mert abban mondatván rá Pilátus által az ítélet, a hadfiak által megfeszítették.

ρώθη ἢ γραφὴ ἢ λέγουσα· Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλο-
γίσθη· ²⁹ Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν
αὐτὸν, κινούμεντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες·
Οὐά, ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
οἰκοδομῶν, ³⁰ σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατὰβα ἀπὸ
τοῦ σταυροῦ. ³¹ Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαί-
ζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἐλε-
γον· Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι.
³² Ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω
νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεῦ-
σωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ἀνεί-
διζον αὐτόν. ³³ Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτης, σκότος
ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἑνάτης.
³⁴ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ
μεγάλῃ, λέγων· Ἐλωὶ Ἐλωὶ λιμὰ σαβαχθανί· ὃ ἐστι
μεθερμηνευόμενον· Ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου, εἰς τί
με ἐγκατέλιπες; ³⁵ Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων
ἀκούσαντες, ἔλεγον· Ἰδοὺ Ἡλίαν φωνεῖ. ³⁶ Ἀραμῶν
δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθεὶς τε κα-
λάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν, λέγων· Ἀφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρ-
χεται Ἡλίας καθελεῖν αὐτόν. ³⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς

írás, mely így szól; És a gonoszok közé szá-
mittatott. ²⁹ Az általménők pedig káromlák őt,
hajtogatván fejeiket, és mondván: Hej! a ki
elbontod a templomot, és három nap alatt föl-
épited, ³⁰ mentsd meg magadat, és szállj le
a keresztről. ³¹ Hasonlag a főpapok csufolód-
ván, egymás közt az írástudókkal mondanak:
Másokat megszabadított, magát nem bírja meg-
szabadítani. ³² A Krisztus, az Izrael királya
szálljon le most a keresztről, hogy lássuk, és
higyük neki. A vele együtt megfeszítettetek
is gunyolák őt. ³³ Hat órákor pedig sötétség
lett kilencz óráig. ³⁴ És kilencz órákor Jezus
nagy szóval kiáltott mondván: Eloi Eloi lima
szabakhthani, a minek ez az értelme: Istenem
Istenem, miért hagytál el engem? ³⁵ És né-
melyek a körülállók közül ezt hallván, monda-
nak: Ime Illést hívja. ³⁶ Odafutván pedig egy,
és megtöltvén a szivacsot eczettel, s nádszálla
tűzvén, italt nyújtott neki mondván: Hagyjá-
tok, lássuk, ha jó-e Illés levenni őt. ³⁷ Jezus

²⁹) Καὶ οἱ παραπορευόμενοι. Ταῦτα ἔλεγον οἱ γραμ-
ματεῖς μετὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ πρεσβυτέρων, θέλοντες
σβέσαι τὴν ἐπὶ τῶν σημείων δόξαν. Τοῦτο δὲ ἐποίει ὁ
διάβολος, ἵνα ἐξερεθισθεὶς καταβῇ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ διὸ
οὐ καταβαίνει, ἀλλὰ σταυροῦνται καὶ θάπτεται, ἵνα καὶ
τεκρῶν, καὶ ζώοντων κυριεῖται ὡς Θεός.

³²) Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ. Ἀκριβέστερον ὁ
Λουκᾶς περὶ τῶν ληστῶν ἐκτίθεται· ὁ μὲν γὰρ Ματθαῖος,
καὶ οὗτος παρατρέχοντες εἶπον, ὅτι καὶ οἱ συνεσταυρωθέντες
ἀνείδιζον αὐτόν· ὁ δὲ Λουκᾶς ἐν μὲν τὸν βλασφημῶσαντα
φῆσι, τὸν δὲ ἕτερον ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, ὃ καὶ δικαίως ἐπιγ-
γελθὴ μεγάλη τιμῇ. Ἠδυνάτο δὲ καὶ οἱ δύο πρότερον
βλασφημεῖν, οὐκ εἰδότες ἐφ' ὃ κατεκρίθη· μαθόντων δὲ
τὸν μὲν ἕτερον παραιτήσασθαι βλασφημεῖν, τὸν δὲ ἕτερον
καὶ μαθόντα μὴ ἀποσχέσθαι, ἀμετάθετον ἔχοντα τὴν πο-
τηρίαν.

³³) Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτης. Ἵνα μὴ εἰπωσι τινὲς
ἔκλειψιν εἶναι τὸ γενόμενον διὰ τοῦτο τισσαριοκεδεκα-
ταῖας (sic) ὥρας τῆς σελήνης τοῦτο γέγονεν, ὅτι ἔκλει-
ψεν συμβῆναι ἀδύνατον· ἐν μέσῃ δὲ ἡμέρᾳ, ἵνα πάν-
τες οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες μάθωσι τὸ γεγενημένον. Καὶ
μετὰ τοῦτο δὲ φθέγγεται, ἵνα μάθωσιν, ὅτι ἐτι ζῇ,
καὶ αὐτὸς τοῦτο ἐποίησεν. Λέγει δὲ Εὐλὶ Εὐλὶ λιμὰ
σαβαχθανί, ἵνα μάθωσιν, ὅτι μέχρις ἐσχάτης ἀνα-
πνοῆς τιμὰ τὸν πατέρα, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντίθεος. Τὸ δὲ
ἵνα τί, δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ μία παρ' αὐτῷ αἰτία, καὶ
ὅτι οὐκ ἐγκαταλείπειτο, προεῖπεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ μόνος,
ὅτι ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἔστιν. Ἐν ἑαυτῷ δὲ τυποῖ τὸ
ἡμέτερον· ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλειμμένοι, εἴτα
προσειλημμένοι καὶ σεσωσμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθoῦς πά-
θεσιν.

³⁷) Φωνὴν μεγάλῃν ἐξέπνευσε. Ἵνα δείχθῃ, ὅτι κατ'
ἐξουσίαν τὸ πρᾶγμα γίνεται, οὕτως ἐποίησεν, ὥς γὰρ ὁ
παρῶν ἐνγγελιστὴς φῆσι, ἐθαύμασεν ὁ Πιλάτος, εἰ ἤδη
τέθνηκεν. Διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ ὁ κεντηρίων ἐπίστευ-
σεν, ὅτι μετ' ἐξουσίας ἀπέθανεν, μεγάλῃν γὰρ φωνὴν
ἀφῆκεν, τοντίζον λαμπρῶν, καὶ μηδὲν θανάτου φέρονσαν
σημεῖον. Ἡ δὲ φωνή, ὥς φῆσιν ὁ Λουκᾶς, ἢ· Πάτερ, εἰς
χεῖρας σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου. Ἀὕτη ἡ φωνή
τὸ καταπέτασμα ἐσχίσεν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέωξεν, καὶ τὸν
οἶκον ἐποίησεν ἔρημον, οὐκ ἐνυβρίζων εἰς τὸν ναόν, ἀλλ'

²⁹) És az általménők. Ezeket azért mondták az írás-
tudók, főpapok, és vének, mert elakarták nyomni a cso-
dákbl rá háromló dicsőséget. Ezt pedig az ördög eszközö-
l, hogy fölingerelve szálljon le a keresztről. Azért nem
száll le, hanem megfeszítettetik és eltemetetik, hogy mind
a holtakon, mind az élőkön uralkodjék mint Isten.

³²) És a vele megfeszítettettek. Lukács szorosabban
előadja a latrok történetét. Máté ugyanis, meg Márk
mintegy átmenőben mondták, hogy azok is, kik vele meg-
feszítettettek, gyalázták őt: ellenben Lukács egyiket ugyan,
mint káromlót adja elő, de a másodikról írja, hogy meg-
dorgálá amazz; s úgy méltán ígértetett neki nagy jutá-
lom. Lehet azonban, hogy eleinte mind a ketten károm-
lották, nem tudván, miért ítéltetett el. Miután pedig értesül-
tek: az egyik ugyan megszűnt őt sérteni, de a másik ama
tudomás után is nem állott el, javithatlan levén gonoszága.

³⁴) Midőn hat óra lett. Hogy valaki az eseményt ne
mondhassa napfogyatkozásnak, azért a holdnak tizenne-
gyedik napján történt, mikor lehetlen fogyatkozásnak
lenni. Napközben történt, hogy a földnek minden lakói
észrevegyék a jelenetet. És csak ezután szól, annak jeleül,
hogy még él, és ő szerzője ezeknek. Monda pedig: *Εὐλὶ
Εὐλὶ λιμὰ σαβαχθανί*, hogy ebből győződjének meg, mi-
szerint utolsó lehelletig tiszteli Atyját, és Istennel nem
ellenkezik. Az pedig: miért stb. jelenti, hogy részéről
semmi vétség sincs. El nem hagyatása pedig kitetszik
abból a mit azelőtt mondott, t. i. Nem vagyok magam,
hanem az Atya velem van. Önmagában képviseli a mi
sorsunkat; t. i. mi valánk az elhagyatottak, de azután
felfogadtattunk, és megmentettünk annak szenvedésével,
ki magában nem szenvedhet.

³⁷) Nagy szót eresztvén, kibocsátá lelkét. Annak
bizonyosságul, miszerint hatalommal történik e dolog, így
cselekedett; hisz Márk szerint csodálkozték Pilátus, valljon
már meghalt-e. Ezért hitt leginkább a százados is, mivel
hatalommal halt meg, minthogy nagy szót eresztett, azaz
hangosat, mely a halálnak semmi jelét nem mutatá. A
szózat pedig, melyet kibocsátott, mikép Lukács írja, ez
vala: Atyám, a te kezeidbe ajánlom az én lelkemet. Ez a
szó hasítá meg a függőnyt, megnyitá a sírokat, és a házat
(templomot) pusztává tette, nem mintha ez által a temp-

ἀφείς φωνήν μεγάλην, ἐξέπνευσε. ³⁸ Καὶ τὸ κατὰ-
πέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως
κάτω. ³⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ-
εναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν, εἶ-
πεν Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν Θεοῦ.
⁴⁰ Ὦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπομακρόθεν θεωροῦσαι,
ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαгдаλινή, καὶ Μαρία
Ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ Ἰωσήφ μῆτηρ, καὶ Σαλώ-
μη. ⁴¹ Αἱ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν
αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ
συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱερουσόλυμα. ⁴² Καὶ ἡδὴ
ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευῇ, ὃ ἐστὶ προ-
σάββατον, ⁴³ ἐλθὼν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,
εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμε-
νος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε
πρὸς Πιλάτον, καὶ ἤτησατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
⁴⁴ Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἡδὴ τέθνηκε καὶ

ἀναζῶν αὐτοὺς ἀποφῆρας τῆς ἐκεῖ διατριβῆς, καὶ προ-
φητεία τῆς μελλούσης ἐρημώσεως ἦν, καὶ ὡς ἡδὴ συνε-
λεῖσθαι δεῖ τὴν τοῦ νόμου σκίαν, παραδειχθῆναι δὲ τὰ
ἀγία τῶν ἀγίων, τοῖς διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν δε-
δικαιωμένοις ἵνα λοιπὸν ἐργοντος οὐδενὸς εἰς τὴν
ἐσωτέραν λοιπὸν τρέχωμεν σκηνὴν οἱ κατ' ἔχρος ἰόν-
τες Χριστοῦ. Ὁ μὲν οὖν κατὰ Ματθαῖον κεντυρίων καὶ
οἱ στρατιῶται, ὡς ἂν ἰδόντες τὸν σεισμόν, καὶ τὰ
γεγόμενα, οἷον τὸ κατὰπέτασμα, καὶ τὰς πέτρας σχισθέν-
τας, ἐφοβήθησαν σφόδρα λέγοντες Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν
οὗτος.

^{40—41}) Ὦσαν δὲ καὶ γυναῖκες. Ἀναγκαῖα, καὶ κατὰ
Θεὸν ἡ παραμονὴ τῶν γυναικῶν, εἰς τὸ γνῶναι, ποῦ τί-
θεται, ἵνα ἀπαντήσωσι, καὶ τῆς ἀναστάσεως τὴν ἀπαγγελ-
ίαν κομίσωσι τοῖς μαθηταῖς· τὸ γὰρ γένος τὸ μέλειστα
κατακρινὲν τοῦτο πρῶτον ἀπολαύει τῆς τῶν ἀγαθῶν θεω-
ρίας· ἔλαττον γὰρ φοβερόν ἦν ταῖς γυναιξίν, ἥ περ τοῖς
μαθηταῖς τὸ παραινέσθαι, καὶ ταῦτα θεωρεῖσθαι. Παραμέ-
νουσι δὲ Μαρία ἡ Μαгдаλινή, καὶ ἡ μῆτηρ τοῦ Κυρίου,
καὶ ἡ τῶν Ζεβεδαίων υἱῶν μῆτηρ· ἐφη γὰρ ὁ Ἰωάννης παρ-
εῖναι τὸν σταυρὸν τῆν τοῦ Κυρίου μῆτηρ, ταύτην δὲ
ὑπονοητέον λέγειν Ματθαῖον τε, καὶ Μάρκον μητέρα Ἰα-
κώβου τοῦ μικροῦ, καὶ Ἰωσήφ. Τινὲς δὲ μνημὴν αὐτῆς
πεποιρημέναι φασί Ματθαῖον τε, καὶ Μάρκον, τὴν δὲ Σα-
λώμην ὑπονοητέον λέγειν τὴν μητέρα τῶν υἱῶν Ζεβεδαίων,
ἥσπερ καὶ ὁ Ματθαῖος ἐμνημόνευσεν ἀνωτέρως· τούτων
γὰρ ὡς ἐπιστημοτέρων δὲ ἀρετῇ ἐξ ὀνόματος ἐμνημόνευ-
σεν. Ἡ δὲ διακονία τῶν ἐπομένων γυναικῶν ἦν, τὰ ἀπὸ
τῶν χρημάτων ἀναλώματα· ἄλλως τε πολλῶν γυναικῶν
οὕσων κατ' ἐξοχὴν ὠνομάσθησαν αἱ μύλλον θεωροῦσαι,
καὶ διακοροῦσαι, καὶ κρεῖττον ἀκολουθοῦσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ
μεγαλνισμοῦ Μαρία, Μαгдаλά γὰρ μεγαλνισμός, καὶ ἡ τῶν
ἐπωνύμων τῶν πατριαρχῶν μῆτηρ, τοῦ πτερομήσαντος τὸν
ἀδελφόν, καὶ ἐφ' ᾧ γεννηθέντι λέγει ἡ μῆτηρ, προσθέτω
μοι ὁ Θεὸς υἱὸν ἕτερον, καὶ ἡ τῶν υἱῶν τῆς βροντῆς μῆ-
τηρ ὀνομαζομένη παρὰ Μάρκον Σαλώμην, ὃ ἐστὶν εἰρήνη.
Καὶ νῦν δὲ ἡ καταλιποῦσα τὴν κατακλιστήν καὶ ἄσπαστον
Γαλιλαίαν ψυχὴ, ἐπομένη τῷ λόγῳ ποιοῦσα τὰ προστασ-
σόμενα ὁρᾷ κατὰ ἀλήθειαν καὶ τὴν νεκρότητα τοῦ σώ-
ματος Ἰησοῦ, καὶ τὸν τρόπον τοῦ μετ' ἐσχῆς αὐτὸν παρα-
τεθῆσθαι τῷ πνεύματι τοῦ Πατρὸς. Τέλος δὲ τῶν καταλι-
πόντων τὴν Γαλιλαίαν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἀκολουθούντων Ἰη-
σοῦν τῇ μὴ μόνον ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ καὶ
σὺν αὐτοῖς.

⁴²) Καὶ ἡδὴ ὀψίας γενομένης. Οὐδὲ τοῦτο ἀπλῶς, τουτ-
έστι τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ τὸν θάνατον ὑποστῆναι φαιμέν· εἶδε γὰρ
τὸν ἐν ἑκτῇ ἡμέρᾳ τὸν ἄνθρωπον ποιήσαντα τῇ ἑκτῇ ἡμέ-

pedig nagy szót bocsátván, kiadá lelkét. ³⁸ És a
templom függönye ketté hasadt felülről aljáig.
³⁹ Látván pedig a százados, ki átellenében állá,
hogy így kiáltva adta ki lelkét, monda: Valóban
ez az ember Isten fia. ⁴⁰ Voltak pedig ott mesz-
sziről néző asszonyok is, kik között volt Mária
Magdolna, Mária a kisebbik Jakab és József
anyja, és Salome; ⁴¹ kik akkor is, midőn
Galileában vala, követék őt, és sok más, kik
vele együtt fölmentek Jeruzsalembe. ⁴² S már
beállván az este, minthogy készület vala, az az
szombat-előtti nap, ⁴³ eljövén az arimathei
József, tekintélyes tanácsnok, ki maga is
vártá Isten országát, bátran bement Pilátushoz,
és kérte Jezus testét. ⁴⁴ Pilátus pedig csodál-
kozott, ha már meghalt-e, és odahíván a szá-
zadost, kérdező tőle: valljon már meghalt-e?

lomot meggyalázni akarta volna, hanem méltatlanokul
jelentette ki őket az ottani tartozkodásra, és általa meg-
jövendölő jövendő elpusztulását, minthogy már a törvény
árnyéka elvégződik, kitárul pedig a szentek szentje azok-
nak, kik hit által a Krisztusban megigazultak, hogy meg-
szünvén minden akadály, a benső hajlokba juthassunk,
kik Krisztus nyomdokait követjük. Továbbá, a mint Máté
írja, a százados és a vitézek látván a földindulást, és a
történeteket, ugymint a függöny elhasadását és a sziklák
megrepedését, nagyon megijedtek, mondván: Valóban
Isten fia volt ez.

^{40—41}) Voltak pedig asszonyok. Helyes, és Isten-
nek kedves vala az asszonyok ottmaradása, annak
tapasztalására, hová tétetik, hogy azután találkozza-
nak (Jezussal) és a föltámadás hírét a tanítványoknak
elvigyék. Így tehát a leginkább kárhoztott nem,
először élvezni a javak (föltámadás) látását; különben
is az asszonyoknak kevesebb félelmes vala az ottma-
radás és ezek szemlélése, mint a tanítványoknak.
Ott voltak pedig Mária Magdolna, azután Urunk anyja,
és a Zebedeus fiainak anyja. János ugyan is bizo-
nyítja Urunk anyjának jelentését, a keresztnél; Máté
pedig és Márk a kisebbik Jakab és József anyja
alatt értik őt. Mások szerint Máté és Márk említik
őt; Salome alatt pedig értik Zebedeus fiainak anyját,
kiről Máté is név nélkül emlékezett, mert azokról,
mint jelesekéről az erény miatt névszerint emlékezett.
Továbbá a Krisztust követő asszonyoknak szolgálata
nem mást volt, minthogy pénzükből költséget adtak.
Egyébiránt noha sok asszony volt, mégis jelesül em-
lítettnek a kik inkább szemléltek és szolgáltak, és
jobban követték; azután nagysága miatt a Magdolna,
mert Magdala nagyságot jelent, és a melléknévvél
jelzett törzsatyák anyja, azé, ki rászedte testvérét,
és kinek születésekor monda az anyja: Adj nekem
Isten még más fiát; és a menydörgés fiainak anyja,
ki Márknál Salome nevet visel, a mi annyi mint
béke. Most is a mulandó és állhatatlan Galileát el-
hagyó lélek, ha követi az Igét, és teljesíti a parancs-
latokat, látja igazán mind Jezus teste megöletését, mind
a módot, miszerint imával ajánlatik lelke az Atyának.
Azok végre, kik a pogányok Galileáját elhagyják, és kö-
vetik Jezust, nem csak maguk mennek föl Jeruzsalembe,
hanem vele együtt.

⁴²) Midőn már este lett. Nem ok nélkül történt,
mondjuk, hogy a hatodik napon szenvedte a halált.
Mert a ki hatodik napon alkotta az embert, hason-

προσκαλεσόμενος τον κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλοι ἀπέθανε. ⁴⁵ Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. ⁴⁶ Καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι. Καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λεηλομένη ἐκ πέτρας, καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου. ⁴⁷ Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία Ἰωσήφ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

⁴⁵ És megtudván a századostól, Józsefnek ajánlódó a testet. ⁴⁶ Ki gyolcsot vevén, és levevén őt, betakarta a gyolcsba, és behelyezte egy sirboltba, mely a sziklában volt kivágva, és követ hengerített a sirbolt nyílásához. ⁴⁷ Mária Magdolna pedig és Mária József anyja szemlélétek, hová helyeztették.

CAPUT XVI.

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἡγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. ² Καὶ λίαν πρῶτὴ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. ³ Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; ⁴ Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφῶδρα. ⁵ Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσχον κατήμενον ἐν τοῖς δεξιῶς, περιβεβημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. ⁶ Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦς ζητεῖτε τὸν Ναζαρενὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. Ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκεν αὐτόν. ⁷ Ἀλλ' ὑπάγετε, εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. ⁸ Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρῶτὴ πρώτῃ σαββάτων, ἐφάνη πρώ-

A szombat elmultával Mária Magdolna, Mária Jakab anyja és Salome fűszereket vettek, hogy elmenvén megkenjék őt. ² És a hét első napján korán reggel eljönnek a sirbolthoz napkeletkor. ³ És mondanak egymás közt: Ki hengeríti el nekünk a követ a sirbolt nyílásától? ⁴ Azonban midőn föltekintenek, látják, hogy el van a kő hengerítve, mert igen nagy vala. ⁵ S midőn bemennek a sirboltba, egy jobb felől ülő ifjut látnak, ki fehér ruhába vala öltözve, és megdöbbenek. ⁶ Az pedig monda nekik: Ne féljete. A megfeszített názareti Jezust keresitek; föltámadott, nincs itt; ime a hely, hová tették őt. ⁷ Hanem menjete, jelentsétek meg tanítványainak és Péternek, hogy előttetek megy Galileába, ott látni fogjátok őt, mikép megmondotta nektek. ⁸ És kimenvén elszaladtak a sirtól, mert rettegés és bámulás fogta el őket, és senkinek mit se szóltak, mert féltek. ⁹ Föltámadván pedig a hét első napjának regge-

ρα ὡς αὐτὸς ἵπποσῆναι τὸν ἐπὶ αὐτοῦ θάνατον, ἵνα ἐξέλθῃ αὐτὸν τῆς τοῦ θανάτου φθορᾶς. Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀπλῶς ὠκονόμητο· οὐ μόνον τὸ λαβεῖν αὐτὸν τὸν ἀπὸ Ἀριμαθαίας Ἰωσήφ, οὐδὲ τὸ θάψαι ποικιλιῶς· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν καιρῷ αὐτὸν μνημείῳ ὡς ὁ Ματθαῖος φησί. Ἀλλ' ἵνα μὴ δῶ ὑποψίαν τινὰ, ὅτι ἕτερος ἀνέστη, καὶ οὐκ αὐτός.

lag hatodik napon kellett érette meg is hálnia, hogy a halál romlásából kiszabadítsa azt. Az sem ok nélkül intéztetett, hogy nemcsak levette őt az arimatheai József, és drágán eltemette: hanem hogy új sirba is helyezte, mint Máté írja. Hogy t. i. ne adjon gyanura valakinek okot, mintha más támadott volna fel, és nem ez.

¹) Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου. Μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦλθεν ὁ ἄγγελος, καὶ τὸν λίθον ἤρην διὰ τὰς γυναῖκας, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι ἡγέρθη ὁρῶσαι τὸν τάφον κενὸν τοῦ σώματος. Παραγενέσθαι αὐτὰς ἐπὶ τὸν τάφον ὁ μὲν Ματθαῖος ὅψε σαββάτων φησί, ὁ δὲ Λουκᾶς ὁρθρὸν βαθείας, καὶ ὁ Ἰωάννης τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων φησὶ πρῶτὴ ἐτι σκοτίας οὐσῃς, ὡς φαίνεται προκεκοιμηταί τινες νύκτα πολὺν, καὶ πρὸς ἡμέραν εἶναι τὸν γὰρ τοιοῦτον καιρὸν δυνατόν καὶ ὅψε σαββάτων καλεῖσθαι, καὶ βαθὴν ὁρθρὸν τῆς μιᾶς τῶν σαββάτων. Λίαν δὲ πρῶτὴ καὶ οὕτως εἰπὼν τὸ νυκτερινὸν ἐτι τῆς ὥρας ἐδήλωσεν. Ἀλλ' ὅταν γὰρ, ὅτι οἱ μὲν μίαν σαββάτων εἰπόντες τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν ἡβουλήθησαν ἐπιδείξει. Ὁ δὲ Ματθαῖος τὸ ὅψε τοῦ σαββάτου λέγων, τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναστάσεως δηλοῦν ἀρχεται γὰρ ὁ σαββατισμὸς ἰουδαίους καὶ πᾶσα ἑορτὴ νόμιμος ἀπὸ ἐσπέρας.

⁹) Ἐπειδὴ δὲ ἐντῆσι (sic) τῶν ἀντιγραφῶν πρόσκειται τῷ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίῳ· Ἀναστὰς δὲ τῇ μιᾷ

¹) A szombat multával. Föltámadás után jött az angyal, és a követ elmozdítá az asszonyok miatt; hogy higgyék föltámadását, látván a sirt test nélkül üresen. Máté szerint a sirhoz jöttek szombat után (szürkületkor); Lukács szerint pedig kora hajnalban; s végre János szerint a hét első napján reggel, mikor még homályos vala, úgy hogy az éj nagybárra elhaladt, és már virradozott. Ezt az időt lehet szombat utáni szürkületnek, és a hét első napi kora hajnalának nevezni. Márk kora reggelt mondván, szintén az idő homályosságát jelenté; mert világos, hogy a kik a hét elsejét említék, a föltámadás napját akarták vele jelenteni. Máté pedig szombat-után-t mondván a föltámadás (napjának) kezdetét érti; mert a zsidóknál a szombatünneplés és minden törvényes ünnep esteltől veszi kezdetét.

⁹) Minthogy némely kéziratokban Márk evangéliumához hozzáadatik: „Föltámadván pedig a hét első napján

θήσεται. ¹⁷ Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα πα-
ρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβα-
λοῦσι γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ¹⁸ Ὅφεις ἀροῦσι
καὶ θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ·
ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἔξου-
σιν. ¹⁹ Ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς,
ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν
τοῦ Θεοῦ. ²⁰ Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν παντα-
χοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαι-
οῦντος, διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων, ἀμὴν.

καὶ τὰς ὁπτασίας διαφόρους μετὰ τοῦ μὴ δὲ ἀνατρέπειν
τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις λεγόμενα. Τινὲς μὲν γὰρ φασίν, ὡς
Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου, καὶ
Σαλώμῃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, οὐκ αὐταὶ δὲ εἰσιν αἱ πρῶτ·
ἐλθοῦσαι ἀνατελειαν τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἄλλαι (sic) ἀνώνυμοι
πολλὰ γὰρ ἦσαν αἱ συναναβάσαι αὐτῶ ἀπὸ τῆς Γαλι-
λαίας, αὗται δὲ αἱ κατὰ Μάρκον ἐλθοῦσαι ἀνατελειαν
τοῦ ἡλίου, καὶ ἀτελέστερον πῶς διέκιντο· ὅθεν καὶ οὐδὲ
νύκτωρ παραγίνονται, ἀλλὰ πρῶτ. Καὶ ἀκούσασαι δὲ ἀπαγ-
γεῖλαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ τῷ Πέτρῳ ἐντολὴν, καὶ οὐδὲν
οὐδενὶ εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ. Μόνοι γὰρ αὐταὶ ἐλθοῦσαι,
καὶ ἀληθεῖ ὅψει πισθεύσαι, ὡς μετὰ ἀνατολὴν ἡλίου ἐπι-
στῆναι, οὔτε τὸν σωτήρα θεάσασθαι καταξιοῦνται, ἢ τὸν
ἄγγελον τὸν ἐξαστραπτόντα, οὔτε τοὺς δύο τοὺς ἐσω τοῦ
μήματος, οὔτε τοὺς δύο τοὺς παρὰ τῷ Λουκᾷ ἄνδρας.
Ψυχὸν δὲ τινα νεανίσκον εἶδον περιβεβλημένον στολὴν
λευκὴν, ἀναλόγως τῇ τῆς διανοίας αὐτῶν σμικρότητι τὴν
ὁπτασίαν ἰδοῦσαι. Καλῶς δὲ εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἐπάγειν
τοὺς μαθητὰς φησὶν ὁ ἄγγελος τὸν Κύριον εἰρηκέναι, καί
καὶ αὐτὸν ὀφείδειν, ἀπαλλάττων κινδύνων καὶ πραγμάτων
τοὺς μαθητὰς, ὥστε μὴ τὸν φόβον διανοήσιν τῇ πίστει.
Τὸ δὲ κατ' ἐξαίρετον καὶ τῷ Πέτρῳ εἰπεῖν σημαίνει αὐ-
ταῖς· οὐχ ἡ ἀορησις ἀπώσατο, ἀλλ' ἡ μετάνοια πάλιν
αὐτὸν προσελάβετο, καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐποίησεν ἐνα-
ρίθμην.

Τέλος τοῦ Μάρκου.

hisz, elkárhozik. ¹⁷ Azokat pedig, kik hisznek,
ezen jelek követik: Az én nevemben ördögöket
űznek ki, új nyelveken beszélnek; ¹⁸ kigyókat
vesznek föl, és ha valami halálost isznak, nem
árt nekik; a betegek kezeit teszik, és meg-
gyógyulnak. ¹⁹ Az Ur tehát, miután szólott
nekik, fölvetetett az égbe, és Isten jobbján ül.
²⁰ Azok pedig kimenvén hirdettek mindenütt,
és az Ur velök munkálkodék, és az ígét meg-
erősíté következő csodák által. Amen.

időt, és megjelenéseket, a nélkül, hogy az egyebek által
mondottakkal összeütköznének. Ugyanis némelyek mond-
ják, miszerint Mária Magdolna, és Mária Jakab anyja, és
Salome fűszereket készítettek: de nem ők voltak, a kik
reggel, napkeltekor jöttek oda, hanem más névtelenek;
hisz sokan voltak, kik vele együtt fölmentek Galileából;
ezek pedig, kikről Márk beszél, mint napkeltekor odajöt-
tekről, kevésbé voltak lelkesedve, azért nem is éjjel jöttek,
hanem reggel, és midőn hallák (az utasítást) hogy izenják
meg a tanítványoknak és Péternek, elszaladtak, és sen-
kinek mit sem mondtak, mert megijedtek. Tudnillik egye-
dül jöttek és valóságos látásból a föltámadásról meggyő-
ződtek ugyan, de, mert a nap kelte után jöttek, se az
Üdvözítőt nem látták, vagy a fényeskedő angyalt, se a
kettőt a siron belül, se a két férfit, kiket Lukács említ.
Csak egy fehér ruhába öltözött ifjút láttak, elméjük cse-
kely fölfogásához képest látván a jelenést is. Helyesen
mondta az angyal a tanítványoknak, hogy Galileába men-
jenek az Ur szava szerint, s ott őt meglátják; mert így
megszabadítja őket a veszélyektől és bajoktól, hogy
a félelem se akadályozza a hitet. Péternek pedig kü-
lönösen meg kellett jelenteni, jelül, hogy a tagadás
miatt az Ur nem zárta ki őt, hanem a bűnbánat
következtében ismét visszafogadta, és a többi aposto-
lok számába igtatta.

Márknak vége.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I.

Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, ² καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ λόγου· ³ ἔδοξε καὶ μοι παρηκολουθηκότεν ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοὶ γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ⁴ ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν. ⁵ Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως

¹) Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν. Ἐπειδὴ ὑπέρογκον ἦν ἐπιχείρημα ἀνθρώπων ὄντα Θεοῦ διδασκαλίαν καὶ ῥήματα συγγράφειν εἰκότως ἀπολογεῖται ἐν τῷ προοίμῳ, ὥστε περὶ δὲ ἐν τῷ πάλαι λαῷ πολλοὶ προφητεῖαν ἐπηγγέλλοντο, ἀλλὰ τούτων τινὲς μὲν ἦσαν ψευδοπροφῆται, τινὲς δὲ ἀληθῶς προφῆται, καὶ ἦν χάρισμα διακρίσεως πνευμάτων, ἀφ' οὗ ἐκρίνετο ὁ ἀληθὴς προφήτης, καὶ ψευδοπροφήτης· οὕτω καὶ νῦν ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ τὰ εὐαγγέλια πολλοὶ ἠθέλησαν γράψαι, ἀλλ' οἱ δοκιμοὶ τραπέζῃται οὐ πάντα ἐκρίναν, ἀλλὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐξελέξαντο, τάχα δὲ καὶ τὸ ἐπεχείρησαν λεληθῆναι ἔχει κατηγορίαν τῶν χωρὶς χαρίσματος ἐλθόντων ἐπὶ τὴν ἀναγραφὴν τῶν εὐαγγελίων. Ματθαῖος γὰρ οὐκ ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἔγραψεν ἐξ ἀγίου Πνεύματος κινούμενος· ὁμοίως καὶ Μάρκος, καὶ Ἰωάννης, παρακλησίως δὲ καὶ Λουκᾶς. Τὸ μέντοι ἐπιγεγραμμένον κατὰ Αἰρυντίους εὐαγγέλιον, καὶ τὸ ἐπιγεγραμμένον τῶν δώδεκα εὐαγγελίων οἱ συγγράψαντες ἐπεχείρησαν φέρεται δὲ καὶ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον· ἥδε δὲ ἐτόλμησε καὶ Βασιλείδης γράψαι κατὰ Βασιλείδην εὐαγγέλιον. Πολλοὶ μὲν οὖν ἐπεχείρησαν. Καὶ τὸ κατὰ Ματθαίον, καὶ ἄλλα πλείονα τὰ δὲ τέσσαρα μόνον προκρίνει ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία.

³) Εἰκόσ δὲ ὑπολαμβάνειν τινὰς, ὅτι Θεοφιλω τινὶ ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον, ὅς ἐστις ἦν τῶν πεπιστευκότων, οὕτως ζῶν τῷ πνεύματι καὶ ἀπλήστως ἔχων περὶ τὰς τοῦ Κυρίου πράξεις τὰ καὶ λόγους, ὅπερ ἐποίει ἀσφαλέστερον καὶ τὰ νῦν γραφόμενα. Ἄλλος δὲ φησὶ, ὅτι πάντες, εἴαν τοιοῦτοι ὦμεν ὡς ἀγαπᾶσθαι ἐπὶ Θεοῦ, καὶ φιλεῖσθαι, Θεόφιλοι ἐσμέν.

⁵) Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις. Λαμβάνει πρῶτον τὸν χρόνον, ἵνα μὴ διαφύγῃ τῶν πραγμάτων ὁ καιρὸς· ἐγγράπτο γὰρ ἤξειν τὸν κύριον, ὅτε ἐκλείπει ἀρχὸν ἐξ Ἰουδα· οὕτως δὲ ὁ Ἡρώδης πρῶτος ἐξ ἐθνῶν ἐβασίλευσε. Φησὶ δὲ, βασιλεὺς τῆς Ἰουδα, ἐπειδὴ γὰρ τὰ παρὰ Ἰουδαίοις ἐδίδασκε συνήθως τοῖς προφῆταις τοῦ βασιλείως τῶν Ἰουδαίων φέρεται χρόνον, καὶ οὕτως στερίζει τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ τὴν γνῶσιν. Πρῶτον δὲ ἐξηγεῖται τὰ κατὰ τὸν πρόδρομον, ὡς οὕτως σαφῶς δεῖξῃ τὸν κληρονομήσαντα ἐπίσκοπον γὰρ

Miután sokan ügykeztek a köztünk végbe-
ment dolgok elbeszélését rendbeszedni, ²a
mint előnkbe adták, a kik kezdettől szem-
tanui, és a tanítvány szolgálai voltak: ³tet-
szett nekem is, ki eleitől fogva mindennek
végére jártam, neked rendben írnom jó Theo-
fil, ⁴hogy megismerjed azon igéknek, me-
lyekben oktatást nyertél, igazságát. ⁵Hero-

¹) Miután sokan ügykeztek. Miután fölötté nagyszerű volt a vállalat, egy embernek Isten tanítványát és szavait megírni: helyesen menti magát az előszóban. Valamint pedig az ószövetségi népben sokan adtak elő jövőndölést: de azokból némelyek hamis proféták voltak, mások pedig igaz látnokok; és volt kegyadomány a szellemek megkülönböztetésére, mely szerint megválasztott az igaz proféta és az álproféta: úgy az új szövetségben is sokan akartak evangéliumokat írni: de a tanult vizsgálók nem fogadták el mindnyáját, hanem némelyeket közülük kiválasztottak. Talán ama kifejezés: „ügykeztek“ titkos vádot foglal magában azok ellen, kik kegyadomány nélkül fogtak az evangéliumok írásához. Máté ugyanis nem ügykezett, hanem írt a Szentlélektől indítatva, hasonlólag Márk és János, nemkülönben Lukács is. Ellenben az egyiptomiakról czimzett, vagy a tizenkettőről nevezett evangéliumok szerzői csak ügykeztek. Van azután Tamás evangéliuma is. Bazsilides szintén mert írni Bazilides nevű evangéliumot. Sokan ügykeztek tehát. Olyan a Mátyásféle evangélium, és több más: de csak egyedül négyet fogad el Isten egyháza.

³) Múltán hiszik némelyek, hogy bizonyos Theofilnak írta az evangéliumot, a ki egy vala a hívők közül. Ez buzgó lelkű, és az Ur tettei és beszédei iránt nagyon tudvágó vala, kit tehát a jelen irat is bővebben és bizonyosabban értesített. Más író szerint pedig mi mindnyáján Theofilok vagyunk, ha méltókká válunk Isten által szeretettetni és kedveltetni.

⁵) Történt Herodes idejében. Kijelöli előbb az időt, hogy el ne tévesztessék az események kora, ugyanis írva volt, hogy akkor jó az Ur, midőn a zsidókból megszűnik lenni fejedelem, már pedig ez a Herodes első uralkodott más népből. Monda pedig: a zsidók királyának (idejében), mert miután a zsidók történeteket adja elő, a proféták szokásához képest megnevezi a zsidók királyának idejét, és úgy erősíti meg a Krisztus eljövételének ismeretét. Mindenek előtt azonban elbeszéli az előhírnök történetét,

τῆς Ἰουδαίας, ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ. ⁶ Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν ἀσiais ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιομασίαις τοῦ Κυρίου ἀμειψόμενοι. ⁷ Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἑλισάβετ ἦν στείρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ⁸ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεῦν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἐναντι τοῦ Θεοῦ, ⁹ κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε του θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου. ¹⁰ Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ¹¹ Ὡς δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος, ¹² καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος

διηγήσασθαι τὰ αἰωθεν γεγονότα, εἶδε γὰρ προαποσταλῆναι τὸν κήρυκα τῆς παρουσίας τοῦ δεσπότου, ἢ ἀπὸ τοῦ προετοιμασθέντος τοῦ μέγθους διχθῆ τῆς τοῦ σωτῆρος καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίας. Αὐτὸ καὶ τὴν γέννησιν αὐτοῦ πρῶτον ὁ εὐαγγελιστὴς ἐξηγεῖται, θαυματουργήματα οὐσαν Θεοῦ. Τὸν Ἀβιὰν δὲ τοῦτον ὁδοῦν ἢ τῶν παραλειπομένων ἔταξε βίβλος ἐφημερίας ὀνομάσασα, οὐ τὸ πρὸς ἡμέραν παραμένειν, καὶ λειτουργεῖν ἐν τῷ ἱερῷ, ἀλλὰ πρὸς ἑβδομάδα. Εἰπὼν δὲ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν ἐκατέρωθεν εἶδειν ὅτι νομίμως ἐνύχταν ἱερεὺς, ἐκ τῶν πατρῶων καὶ μητρῶων γένους, ἀαρωνίτης ὑπάρχων.

⁶) Ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι. Τὸ εἶναι δίκαιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐπαυλὸς ἐστὶ τέλειος· αὐτὸς γὰρ ἐπίσταται καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν μονώτατος· ἐνδέχεται γὰρ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον δίκαιον εἶναι τινα ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, κατὰ δὲ τὸ κρυπτόν τῆς καρδίας μὴ εἶναι τοιοῦτον. Ἐτι δὲ καὶ ἀμφοτέρων τὸ ζεῖγος γενηράκος ἦν, δύο παράδοξα φησὶ γένον ἐκταῦθα· οὐ μόνον γὰρ ἡ στείρα ἔτεκεν, ἀλλὰ καὶ ἀμφότεροι γενηράκοις ἦσαν προωδοποιοῦν γὰρ τῇ πίστει τοῦ μλλοντος ἐκ παρθένου τέκεσθαι ὑπὲρ φάνειν, καὶ κατὰ φάνειν κατὰ φάνειν μὲν, ὅτι ἀνθρώπος τὸ κατὰ σάρκα ὁ λόγος ἐγενήθη ὑπὲρ φάνειν δὲ, ὅτι ἀσπύτως ἐκ πνεύματος ἁγίου συνελήφθη, καὶ ἐσαρκώθη ἐκ τῆς παρθένου, καὶ ἀσπύτως ἀπεκλήθη. Ἡ οὖν τοῦ Κυρίου γέννησις ἡ παράδοξος ἀληθῶς παράδοξος ἄλλην πρὸ ἐκείνης κατασκευάσας γέννησιν ἐπεὶ δὲ ἦσαν πορευόμενοι κατὰ σκοποῦ ἐναντίον κυρίου προέβησαν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, καὶ ἐγένοντο μέγαλοι τε καὶ πολυτρόνοι.

⁸) Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεῦν. Γέγραπται ἐν τῇ ἐξόδῳ, ὅτι ἅπαξ τοῦ ἱεροῦ ἐν τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ εἰσέρχεται μόνος ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἱλασμοῦ. Ἀλλὰ οὐκ ἐν ταύτῃ καὶ ὁ Ζαχαρίας εἶδε τὴν ὁπτασίαν, ἐξ ὧν λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος· ἐκ τούτου γὰρ στοχαστέον, ὅτι μόνος ἦν ἔσω. Εἰκὸς δὲ αὐτὸν καὶ θυμιάσαι μετὰ γὰρ τὸ εἰσελθεῖν ἐν αἵματι κατὰ τὸ ἔθος, τότε καὶ ἐθυμιάσεν. Ἐκ τούτου δὲ τινες καταστοχάζονται τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως Χριστοῦ· εἰ γὰρ ὁ ἑβδόμος μὴν καθ' ἑβδόμους ἐστὶν ὁ φάσι μετ' ὧν συνελήφθη ὁ Ἰωάννης, ὁ δὲ κύριος συνελήφθη μετὰ ἄλλους ἐπὶ μῆρας· ἐνίσταται ἡ τῆς παρθένου σύλληψις μηνὶ φαρμουθί, ἡ δὲ ἀποταξὶς τῷ χοιῶν, ὁ ἐστὶ μετὰ ἄλλους ἐπὶ μῆρας.

¹¹) Ὡς δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου. Αὐτὸ συγκαταθέσθαι ὡς ὡς ὁ ἄγγελος τῷ Ζαχαρίᾳ οὐδὲ γὰρ φθαρτοῦ σώματος ὁφθαλμοῖς δύναται τις ἰδεῖν ἀφθαρτον σῶμα. Ἐκ δεξιῶν δὲ ὡς ὡς ἐστὼς ὁ ἄγγελος τοῦ θυσιαστηρίου,

des Judea királyának napjaiban élt egy Zakhariás nevű pap Abia osztályából, kinek neje Áron lányaiból származott, neve pedig Erzsébet vala. ⁶ Mind a ketten Isten előtt igazak voltak, az Urnak minden parancsolataiban és igazságaiban feddhetlenül eljárván. ⁷ De nem volt fiok, mert Erzsébet magtalan vala, s mindketten már a korban messze haladtak. ⁸ Történt pedig, midőn osztályának rendje szerint Isten előtt papi dolgát végezné, ⁹ hogy a papi szokás szerint neki jutván sors által a tömjénezés, bemene az Ur templomába; ¹⁰ az egész népsereg pedig künn áll a tömjénezés órájában. ¹¹ Megjelent pedig neki az Ur angyala a tömjén-oltár jobbán állván. ¹² S megháborodék Zakhariás látván, és félelem szállta meg

hogy úgy világosan kimutassa azt, a kit az hirdetett. Hisz kezdettől akarja elbeszélni a történeteket. Kelt pedig az Ur eljövetele előtt a hírnökök előre küldetni, hogy az előzményből kimutattassék az Üdvözítőnk, a mi Urunk Krisztus Jezus eljöveteleének fensége. Azért az evangelista elmondja származását is, mint Isten csodáját. Ezt az Abiást a krónika könyve nyolczadik helyen nevezi, midőn az osztályokat elsorolja, nem mintha naponkint kellett volna a templomban maradniok és szolgáljniok, hanem hetenkint. Említvén, pedig: Áron lányaiból, kinek-kinek megmutatá, hogy törvényesen volt pap, mind apai mind anyai származására nézve Áron ivadéka levén.

⁶) Mindketten pedig igazak voltak. Igaznak lenni Isten előtt tökéletes dicséret; mert ő ismeri egymaga az emberek szíveit is. Lehet ugyan valaki igaz, tetszőleg, az emberek előtt, a nélkül, hogy szíve rejtekében is olyan volna. Azonkívül mind a két házafél már élemedett vala. Két szokatlan dolog történt itt, ugymond. Nem csak magtalan szült, hanem mind a ketten már öregek voltak. Megelőzték t. i. annak hitét, ki szüztől fogott születni természetén fölül, és természet szerint; természet szerint ugyan, mert az Ige test szerint mint ember született; természet fölött pedig, mert mag nélkül fogantatott a Szentlélektől, és szüzből vette a testet, és szepültelenül született. Az Ur születése tehát valóban csodálatos volt, de azt megelőzte más rendkívüli születés is. Minthogy állandóan az Ur előtt jártak, elhaladtak napjaikban is, és egyszersmind nagyok lettek és korosak.

⁸) Lón pedig, midőn papi dolgát végezné. Irva van Moyzes második könyvében, hogy egy évben egyszer, a hetedik hónapban ment be egyedül a főpap a templomba az engesztelés napján. Világos tehát, hogy ekkor látta Zakhariás is a jelenetet, minél fogva mondja az evangelista, hogy az egész népsereg künn várakozék a tömjénezés órájában; ebből t. i. kiderül, miszerint egymaga volt benn. Bizonyára tömjénezett is; mert miután a vérrel szokás szerint bement, akkor tömjént is rakott. Ebből némelyek a Krisztus születése idejét is nyomozták; mert ha a zsidók hetedik hónapja a φάσι, mely után fogantatott János: az Ur pedig más hét hónap múlva fogantatott megtaláltatik: a Szűznek méhbefogadása a φαρμουθί hóban, a szülés pedig a χοιῶν-ban a mi más hét hónap után esik.

¹¹) Megjelent azonban neki az Ur angyala. Szabad akaratból jelent meg az angyal Zakhariásnak, mint-hogy a romlandó test szemével senki se láthatja a halhatlan testet. Megjelent pedig az oltár jobbán állván, mert

ματι καὶ δυνάμει Ἡμοῦ, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.¹⁸ Καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον· Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γὰρ εἰμι πρεσβύτερος, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.¹⁹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ· Ἐγὼ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σέ, καὶ εὐαγγελίσασθαι σοι ταῦτα.²⁰ Καὶ ἰδοὺ ἔση σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἥς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπιστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.²¹ Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν· καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρόνῳ αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ.²² Ἐξελθὼν δὲ οὐκ εἰδύνατο λα-

ιουδαίους τῇ πατρίῳ πλάνῃ, καὶ τὸ τῶν πατέρων πρόσωπον ἐπέκειν κομπάζοντα ἐπιστρέψαι πρὸς τὴν τῶν ἀποστόλων, καὶ Ἰωάννου, καὶ πάντων τῶν ἐν τάξει τέκνων λελογισμένων ἀληθῆ διδασκαλίαν, ἵνα τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ σωθῇ. Ἄλλος τε λέγεται δυνάμει Ἡλίας ὁ Ἰωάννης, καὶ ὡς πρόδρομος γεγονὼς τῆς πρώτης τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ὡς καὶ ὁ Θεοβίτης τῆς δευτέρας, καὶ ὡς ἀσκητής, καὶ ὡς παρθένος, καὶ ὡς ἐν ἐρήμοις τὰ πολλὰ διαγών, καὶ ὡς πεπαιδευμένος ἐλέγχων τοὺς ἀμαρτάνοντας βασιλεῖς, καὶ ἰδιώτας. Αὐτὸ καὶ εἰκότως ἐκλήθη δυνάμει Ἡλίας· οὐ γὰρ ἐνεργεῖα ἦν Ἡλίας ὁ Ἰωάννης, ὡς φασὶν οἱ μετεψυχῶσιν δοξάζοντες, λέγοντες· ὅτι ἡ ψυχὴ Ἡλίας εἰς Ἰωάννην ἦλθεν· οὐ γὰρ ἐν ψυχῇ Ἡλίου φησι, ἀλλ' ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Ἦν γὰρ ἐπὶ τὸν Ἡλίου πνεῦμα καὶ δύναμις, ὥστε καὶ ἐπὶ ἐκείσιν τῶν προφητῶν. Τὸ οὖν πνεῦμα, ὅπερ ἦν ἐν Ἡλῳ, γέγονεν ἐν Ἰωάννῃ· πλήρ καὶ ὁ Ἡλίας οὕτω ἀπέθανεν, καὶ οὐ δυνατόν οὐδὲ κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον μίαν ψυχὴν ἐν ἐνὶ καιρῷ ἐν δύο σώμασιν ἐνεργεῖν.

¹⁸) Καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. Ποῖον δεικνύεις μοι σημεῖον φησὶ, ἵνα πισθῶ τοῖς ἐπὶ σοῦ παραδόξῳ; μέλλουσι γίνεσθαι προφητευθεῖσιν; σχεδὸν γὰρ παρὰ φῶσιν ἐστὶν τὸ λελθόν, οἱ γὰρ προβεβηκότες οὐ γοηποῦσιν· εἰ δὲ μὴ πρὸς τὸ γῆρας ἀφορᾷ τὸ ἑαυτοῦ τε, καὶ τῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἐπαγγελουμένου Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ μεγάλα δυσσεβήματα τοῖς ἀνθρώποις· διὸ καὶ συγγινώσκουσιν Θεὸς, καὶ γὰρ οὐδ' αὐτὸς Ἀβραάμ ὡς ἐχρὴν ἐπίστευεν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα καὶ ἐγέλασε καὶ εἶπεν· εἰ τὸ ἑκατονταετὴ γένηται; καὶ ἡ Σάρρα δὲ γελάσασα ἐμήμφθη τότε, ποτὶ μὲν γὰρ λέγω μόνον ὁ Θεὸς μέμφεται, ποτὶ δὲ καὶ ἐγὼ ἐπιτιμῶ. Τούτων οὖν χάριν τῷ Ζαχαρίᾳ καὶ διέργον ἐπετίμησεν, καὶ εἰς κοφύτητα, καὶ εἰς ἀφωρίαν αὐτὸν περιέστησεν· ἐχρὴν γὰρ αὐτὸν διὰ τῶν προτέρων παιδεύεσθαι, καὶ τὴν πρὸς τοὺς πατέρας μέμψιν παιδεύειν ἰδίᾳ ποιήσασθαι. Τί οὖν φησι πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος; Ἀγγέλω ἀπιστεῖς ὅς παρεστηκεν Θεὸς καὶ οὐ πιστεύεις τῷ ἀποστείλαντι, ἀλλὰ τὴν τοῦ πράγματός ἀδυναμίαν τηρεῖς; οὐκ οὖν διὰ τὴν ἀπίστον αὐτῆν φωνὴν ἀφαιρεθῆσθαι τῆς φωνῆς ἕως ἂν τὸ πρᾶγμα πληρωθῇ γινώσκας καὶ τὸ σὺν ἀπίστον, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ δυνατόν. Οὐκ ἐκ πλήξει δὲ γεγονέναι ἡ Ζαχαρίου κόφηνος λέγεται, ἀλλὰ τὸ τύπω τῆς ἐκείνου σιωπῆς ἢ τοῦ νόμον σιωπῆς, ἥτοι τῆς νομικῆς ἱερωσύνης τε καὶ λατρίας τύπον ἐπέχει. Καὶ γὰρ ἀπιστησάντων Ἰουδαίων ἔμεινεν ὁ νόμος αὐτοῖς μὲν ἀφωρος, καὶ ἀπικτος, καὶ κατὰ τὰς στείρας ἀκαρπός· ἐπαύσαντο γὰρ αἱ κατὰ νόμον θυσίαι, τοῖς δὲ περιτομῆς πιστοῖς οὐ μόνον οὐκ ἀφωρος, ἀλλὰ καὶ μετὰ προσηλείας φεγγόμενος.

γάρα, ὡς ἡ Ὑμνὸς τῶν τέκνων ἐπὶ τῶν πατέρων, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.¹⁸ S monda Zakhariás az angyalnak: Miből tudom meg ezt? mert én már vén vagyok, s feleségem is megöregedett napjaimban.¹⁹ Felelvén az angyal monda neki: Én Gábor vagyok, ki az Úr előtt állok, s hozzád küldettem szólni s jó hírül adni neked ezeket.²⁰ S ime megnémulsz s nem szólhatsz ama napig, melyen ezek meglesznek, mivel nem hittél szavaimnak, melyek teljesedni fognak annak idején.²¹ Azonban a nép várakozék Zakhariásra, s csodálkoznak azon, hogy késik a templomban.²² Kimenvén pedig nem szólhata nekik, s megtudták, hogy jelenetet látott a templomban; ő pedig inte

telét, az ősi tévelygésben megrögzött, és az atyák személyeiben büszkélkedő zsidókat megtéríti az apostolok, János, és a fiukhoz sorolt valamennyi tanítónak igaz tanítmányára, hogy az Izrael maradványa üdvözljön. Egyébiránt Illés erejével mondatik János birni több más okból is, ugymint a ki előhírnöke lett a Krisztus első eljövételének, mikép a theszbii a másodiknak, azután mint erényhős; mint szűz; mint többnyire a pusztában tartzkodó; mint bátor dorgálója a bűnösöknek akár királyok, akár közemberek volnának. Mindezekért tehát helyesen mondatott erőre nézve Illésnek. Nem volt azonban Illés működése Jánosban, mint vélekednek azok, kit lélek-költözést állítanak, mondván: hogy Illés lelke szállott Jánosba; hisz nem mondatik: János lelkében, hanem Illés szellemében és erejével. Illésen t. i. szellem vala és erő, valamint a proféták mindegyikén. A szellem tehát, mely Illésnek volt sajátja, átszállott Jánosra. Mivel pedig Illés soha meg nem halt: nem is lehetséges, mint azok mondják, egy léleknek ugyanegy időben két testben működni.

¹⁸) És monda Zakhariás az angyalnak. Miféle jelt mutatsz nekem, ugymond, hogy elhiggyem, a miket oly csodálatosan állítasz történendőknek? Hisz majd természetkívüli a mi általad jelentetett; mert az elvénhetek már nem nemzenek. Ugy de nem a maga, és felesége vénségére kellett volna néznie, hanem az ígérőnek hatalmára, és az emberek által föl nem érhető nagy dolgokra. Azért meg is bocsátja Isten; hisz maga Ábrahám sem hitt úgy, mint kellett, hanem előbb nevetett, és monda: valljon fog-e száz évesnek fia születni? Továbbá Sára is, ki szintén nevetett, megfeddetett akkor. Némelykor ugyanis Isten csak szóval dorgál, máskor pedig tényekkel büntet. Ez okból Zakhariást is ténynyel fenyté, rábocsátván a siketséget és némaságot; mert neki a régiebb példák által kellett volna okulni és az atyák megfeddését maga hasznára fordítani. Mit szól tehát hozzá az angyal? Angyalnak nem hiszsz-e, ki Isten előtt áll? Tehát nem hiszsz-e az őt küldőnek, s csak a dolog lehetlenségét állítod? Azért ezen hitetlen szavadért megfosztatol szavadtól, miglen a dolog teljesedéséből megismered mind magad hitlenségét, mind Isten hatalmát. Azonban nem fenytésből méretett Zakhariásra, mint mondják, a némaság, hanem ama szótlanság jeleül, mely az ő-törvényt érte, vagy mely a törvényszerű papság, és isteni szolgálat jelképében mutatkozott. Mert hitetlenek maradván a zsidók törvényük szótlanná vált és sikeretlenné, és magtalanok módjára gyümölcstelen. Megszűntek a törvényszerű áldozatok; ellenben a zsidókból lett hívőknek nem csak nem lett néma a törvény: hanem jövedéliséssel együtt hangzó.

λήραι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κοφός. ²³ Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ²⁴ Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συν-ἔλαβεν Ἑλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆρας πέντε λέγουσα· ²⁵ Ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ Κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπείδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδος μου ἐν ἀνθρώποις. ²⁶ Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἣ ὄνομα Ναζαρεθ· ²⁷ πρὸς παρθένον μεμνησθεμένην ἀνδρὶ, ὃ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαβὶδ καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. ²⁸ Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε· Χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ²⁹ Ἡ δὲ ἰδοῦσα διαταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. ³⁰ Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ Μαριάμ· εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. ³¹ Καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν

nekik, s néma maradt. ²³ Történt azután, a mint elteltének szolgálatjának napjai, viszsza ment házába. ²⁴ Ezen napok után pedig Erzsébet az ő neje fogant, és elrejté magát öt hónapig mondván: ²⁵ Így cselekedett nekem az Ur ama napokban, melyekben rám tekintett, hogy elvegye gyalázatomat az emberek között. ²⁶ A hatodik hónapban pedig elküldeték Gábor angyal Istentől Galilea városába, melynek neve Názaret, ²⁷ egy szűzhez, ki József nevű, s Dávid házából való férfinak vala eljegyezve, a szűz neve pedig Mária vala. ²⁸ Bemenvén tehát az angyal hozzá, monda: Üdvözlégy malasztal teljes; az Ur van te veled, áldott vagy az asszonyok között. ²⁹ Az pedig látván, megháborodék e szavakon, s gondola magában, minemű legyen e köszöntés. ³⁰ S monda az az angyal neki: Ne félj Mária, mert kedvet találtál Istennél. ³¹ És ime méhedbe fo-

²³) Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι. Οἰκονομικῶτα δὲ περιέκρυβεν ἑαυτὴν ἡ Ἑλισάβετ ἕως οὗ ὠγκώθη ἡ γαστήρ αὐτῆς, καὶ ἀναμφίβολον ἦν τὸ πρᾶγμα ἵνα μὴ ἐξ ἀκοῆς μὴ βουλόμενοι πισθῆναι οἱ ἀκούοντες ταῦτα τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι ἐπιπέσωσιν, ὃ καὶ Ζαχαρίας.

²⁶) Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ. Σχεδὸν μέλλοντος πληροῦσθαι τοῦ ἐβδοματικοῦ αἵματος ἐπισχάτον τῶν ἡμερῶν, γίγονεν ἡ σύλληψις καὶ σάρκασις τοῦ λόγον. Διὰ καὶ τῷ ἕκτῳ μηνὶ ὁ ἐναγγελισμὸς γέγονε τῆς συλλήψεως ἥ καὶ ὡς μέλλοντος λαβεῖν μετονομασίαν πέραν τῶν τοῦ νόμου σαρκικῶν; ἐπειδὴ ὁ νόμος καὶ οἱ προσήται ἕως Ἰωάννου. Τὸ οὖν ὑπερβατὸν οὕτως ἔχει· ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος πρὸς παρθένον ἐξ οἴκου Δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ, μεμνησθεμένην ἀνδρὶ, ὃ ὄνομα Ἰωσήφ. Οἱ ἀπιστάλη δὲ πρὸς τὸν Ἰωσήφ ὁ ἄγγελος, ἐπειδὴ οὐδὲν κοινὸν ἦν τῷ Ἰωσήφ πρὸς τὴν τοῦ κυρίου γέννησιν· ὡς δὲ ἀρξαμένη ἡ ἀμαρτία ἀπὸ γυναικός, οὕτω καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ γυναικός, εἶδι ἀρξασθαι.

²⁸) Χαῖρε κεχαριτωμένη. Ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Θεὸς τῇ Ἐνᾷ ἐν λύπῃς τέξῃ τέκνα, διὰ τοῦτο λέγει ὁ ἄγγελος· Χαῖρε κεχαριτωμένη. Ἀπὸ γὰρ ἡ χαρὰ λυγρὴ ἐκείνη τὴν λύπην. Εἰ γὰρ διὰ τὴν τῆς Ἐνᾶς κατάραν διέβη ἡ ἀρὰ ἐπὶ πᾶν τὸ τῶν θνητῶν γένος, καὶ διὰ τῆς πρὸς τὴν Μαρίαν ἐνδοξίας πλατύνεται ἡ χαρὰ ἐπὶ πᾶσαν παρθένον ψυχὴν. Τὸ οὖν ἡ παρθένος; ἐταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ, νομίζουσα δολερὸν εἶναι τὸν ἄγγελον. Διὰ καὶ αὐτὸς φησὶ πρὸς αὐτὴν τὸ μὴ φοβοῦ. Διελογίζετο δὲ τί θέλει αὕτη εἶναι ἡ προσήγορία ἐμφασιν γὰρ ἔχει ὁ λόγος πραγμάτων ἰσομένων.

³⁰) Μὴ φοβοῦ Μαριάμ. Ἰνα τῆς ὑποψίας αὐτὴν ἐκβάλῃ τοῦ δολερὸν ἄγγελον οἰεσθαι αὐτὸν, εἶπεν τὸ· μὴ φοβοῦ, εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. Εἰπὼν δὲ, καὶ ἰδοὺ σύλληψῃ ἐν γαστρὶ, εἶδειξεν ἐξ αὐτῆς τῆς παρθενικῆς τηδύος, καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας λαβόντα τὴν σάρκα· τὴν γὰρ ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ γενεὴν διορθώσαν ἡλθεν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδον· εἴτα φησὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, ὃ γὰρ ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἡμετέρου γένους ἐλθὼν Ἰησοῦς ἀν κληθείη δικαίως, τὸ Ἰησοῦς σωτηρία σημαίνει. Τὸ δὲ, οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, κατὰ τὸ ἀνθρώπων αὐτὰ ἐκκληπεῖν. Τὸ δὲ, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φησὶ δὲ οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα ἀναμνησθῇ αὐτὴν τῶν προσήτων, καὶ δείξῃ, ὅτι ἐξ αὐτῆς τεχνησόμενός ἐστιν ὁ Χριστός, εἰ καὶ

²³) És lőn, a mint beteltek Erzsébet szülésének napjai. A legcélszerűbben rejté el magát Erzsébet, míg meg nem nehezedett méhe, és a dolog kétségtelen lett, hogy a kik hallomás után nem akarták volna elhinni ezeket, ugyanazon megrovás alá ne essenek, mint Zakhariás.

²⁶) A hatodik hónapban. Már már betelendő levén a hetes év a napok végén, történt az Igének fogantatása, és megtestesülése. Azért a fogantatás izenete is hatodik hónapban történt, a mi egyszersmind a törvény testének véghatárát is jelenté; mert a törvény, és a proféták Jánosig értek. Az átmenet tehát ekkép történt. Elküldetett az angyal egy szűzhez Dávid nemzetségből, s a szűznek neve Mária, ki el vala jegyezve egy József nevű férfinak. Nem küldetett az angyal Józsefhez, mert Józsefnek semmi köze nem vala az Ur születéséhez. Valamint pedig a vétek asszony által kezdődött: ugy a javaknak is asszony által kelle kezdődni.

²⁸) Üdvöz légy malasztal teljes. Minthogy Isten Évának azt mondá: fájdalommal fogsz szülni fiakat, azért mondja az angyal: Üdvözlégy malasztal teljes; mert ez az öröm eloszlatja azt a szomorúságot. A mint t. i. Éva átka által az egész asszonyi nemre szállott az átok: hasonlólag Mária üdvöldása által kiterjed az öröm minden szűz lélekre. Mit mond tehát a szűz? Megháborodott e szóra, csalfának gondolván lenni az angyalt. Azért mondatott neki: Ne félj. Gondolkodék azután magában Mária, mi akar lenni e megszólítás, mert a beszéd a jövőendő dolgok jelentését foglalá.

³⁰) Ne félj Mária. Hogy ama gyanutól, mintha csalfa angyal volna, őt megszabadítsa, mondá: Ne félj, mert kegyelmet találtál Istennél. Folytatván pedig: ime fogadsz méhedbe, megmutatá, hogy ugyanazon szűzi méhből, és a mi lényünkéből veszi a testet. Hisz az emberi természetet és származást javítani jött az Ige, és magát a létrejövét kezdetét. Azután mond: És szülni fogsz fiát, és Jezus néven nevezed őt, mert a ki a mi nemünk üdvözítésére jött, méltán nevezetik Jezusnak (Üdvözítőnek). Jezus üdvőt jelent. A mi következik: Ez nagy lesz, és a Magasságbeli fiának hiyattatik, emberi természetére vonatkozik. Azt pedig: És neki adja az Ur Isten Dávidnak az ő atyjának királyi székét, nem másért mondja, mint hogy emlékeztesse őt a profétákra, s kijelentsse, miszerint a ki tőle születni fog, az a Krisztus, habár emberileg monda-

γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. ³² Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς υἱίστου κληθήσεται, καὶ δώσει Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. ³³ Καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. ³⁴ Εἶπε δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον· Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; ³⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. ³⁶ Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς σου, καὶ αὐτὴ συνειληφύτα υἱόν ἐν γήρει αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἔκτος ἔστιν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ. ³⁷ ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. ³⁸ Εἶπε δὲ Μαριὰμ· Ἰδοὺ ἡ δοῦλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου· καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. ³⁹ Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα. ⁴⁰ Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. ⁴¹ Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ. ⁴² Καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν· Εὐλογημένη σὺ

λαμβάνειν ἀνθρωπίνως λέγεται διὰ τὴν οἰκονομίαν τὸν θρόνον Δαυὶδ· ἀλλ' ἔστιν αὐτὸς καὶ βασιλεὺς αἰώνιος δεκάς, καὶ ἀτελεύτητος.

³⁴) Εἶπε δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. Ἡ πρὸς τὸν ἀσπασμὸν παραχθεῖσα ἐπειδὴ περὶ τόνον ἀκίκοιεν πολίπραγοι τὴν αἰτίαν, οὐκ ἀπιστοῦσα τῷ λόγῳ, ἀλλ' ἀπαιτοῦσα τὸν τρόπον· ὅθεν οὐδ' ἐπιτιμᾶται, ἀλλὰ διδάσκειται τὸν τρόπον τοῦ παραδόξου τοκετοῦ, καὶ ἐκ τοῦ τῆς Ἐλισάβετ τοκετοῦ πείθει αὐτῆς τὴν διάνοιαν. Αὕτη δὲ ὡς εὐνοῶμων πισθεῖσα, ἰδοὺ ἡ δοῦλη κυρίου, φησί, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου. Καὶ ἐπειδὴ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος· ἰδοὺ ἡ συγγενὴς σου συνειληφεν, εἰσῆλθεν αὐτῇ συγκαρῆναι ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ παρὰ προσδοκίαν συνειλήφει, καὶ προλαμβάνει ἐν τῷ ἀσπασμῷ τὴν Ἐλισάβετ τὸ σέβας αὐτῇ ὡς παλαιότερα, καὶ τάξιν ἐπεχούση μητρὸς ἀπονέμουσα.

⁴¹) Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ. Ἦκουσεν ὁ πρόδρομος τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος κινούμενος τὸν ἀσπασμὸν Μαρίας ὃν ἰπέλαβεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστός, καὶ ἐσκίρτα ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς εἰς ἑμφασιν χαρᾶς, καὶ προσητείας δῆλωσιν· οἷον γὰρ τοῦτο φησὶν ἡ Ἐλισάβετ πρὸς τὴν παρθένον· Τί με πρώτη προσαγορεύεις, ἐμὲ ἔχον· ἔλθειν πρὸς σέ· εὐλογημένη γὰρ σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καρπὸν κοιλίας ὀνομάσασα τὸ μὴ ἐξ ἀνδρὸς εἶναι τὸ κνοφορούμενον, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς Μαρίας ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐνοικίσαντος ἐν αὐτῇ, καὶ τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως ἐπισκιάσεως αὐτῇ. Οἱ γὰρ ἐκ πατέρων τὴν σποράν ἔχοντες, ἐκείνων εἰσὶ καρποί. Σύμφωνα δὲ τῷ νύει φθίγγεται καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἀναστῆν ἐκ τῆς παρονσίας τῆς Θεοτόκου λέγονσα, ὥσπερ καὶ Ἰωάννης τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν παραστάσεως, Τί γὰρ μοι φησὶ τληκοῦτο πέπρακται ἀγαθόν, ἵνα ἰ μῆτερ τοῦ κυρίου μου ἔλθῃ πρὸς με; Μητέρα καλεῖ τὴν ἐκ παρθένου φθάνουσα προσητετικῶς λόγῳ τὴν ἐκβασιν. Θεία μὲν οὖν οἰκονομία τὴν Μαρίαν ἤγαγεν πρὸς τὴν Ἐλισάβετ, ἵνα καὶ ἡ μαρτυρία Ἰωάννου ἐκ μήτρας εἰς

gadsz és szűlsz fiat, s nevét Jezusnak hívod.

³² Ez nagy leszen, s a Magasságbeli fiának fog hivatni, s az Ur Isten neki adja Dávidnak az ő atyjának királyi székét, ³³ és uralkodni fog Jákob házában örökké, s országolásának nem lesz vége. ³⁴ Monda pedig Mária az angyalnak: Mikép lehet ez, mint-hogy férjet nem ismerek? ³⁵ Felelvén az angyal monda neki: A Szentlélek száll rád, s a Magasságbelinek ereje körülárnyékol téged. Azért a szent, a mi tőled születik, Isten fiának fog hivatni. ³⁶ És ime Erzsébet a te rokonod, ő is fogant fiat vénségében, s ez hatodik hónapja annak, ki magtalannak hivatik. ³⁷ Mert Istennél bármely ige sem lehetetlen. ³⁸ Monda pedig Mária: Ime az Ur szolgálója, legyen nekem a te igéd szerint. És eltávozik tőle az angyal. ³⁹ Fölkelvén azután Mária ama napokban, sietve ment a hegységbe Juda városába, ⁴⁰ és bemenvén Zakhariás házába köszönté Erzsébetet. ⁴¹ S lőn, a mint hallá Erzsébet Máriának köszöntését, röpöse méhében a magzat, s Erzsébet megtelék Szentlélekkel. ⁴² S nagy szóval fölkiálta, mondván: Áldott vagy az asszonyok közt, és áldott

tik felőle a megtestesülés miatt, hogy birni fogja Dávid királyi székét, mindazáltal ő egyszersmind istenileg örökös és végnélküli (halhatlan) király.

³⁴) Monda pedig Mária az angyalnak. Mária, a ki az üdvözletre megháborodék, miután a szülésről hallott, tudakozza az ügyet, nem mintha a mondottakat nem hinné, hanem a módot kérdezi, minél fogva nem is dorgáltatik meg, hanem megtanítottatik a rendkívüli szülés módjára, s Erzsébetnek szüléséből megnyugtattja elméjét. Ő pedig mint jó indulatú engedvén, Ime, ugymond, az Ur szolgálója, legyen nekem a te igéd szerint. S mivel az angyal monda neki: Ime a te rokonod, Erzsébet, fogant: elment neki örömet jelenteni. Minthogy pedig ez várakozáson kívül fogant: meg is előzi az üdvözlésben Erzsébetet, tiszteletet adván neki, mint öregebbnek, és anyai minőségben állónak.

⁴¹) S lőn, a mint Erzsébet hallá. Hallá az előhírnök, ki Szentlélek erejével indított, Mária köszöntését, melyet Isten igéjének, Krisztusénak vélt lenni, és mozgott örömben anyja méhében. Az öröm és jövőndőlés kifejezésére mintegy efféléket monda Erzsébet a szűznek: Miért köszöntesz te engem előbb; nekem kellett volna hozzád jőni; mert áldott vagy az asszonyok közt, és áldott a te méhednek gyümölcse. A méh gyümölcset nem úgy érti, mintha férjtől fogantatott volna, hanem csak magától Máriától, és a benne lakó Szentlélektől, és a Magasságbelinek erejétől, ki őt körülárnyékolá. A kik az Atyák magvából lettek, azoknak gyümölcsei. A fiával egyezőleg nyilatkozik Erzsébet is, midőn magát méltatlannak mondja az Isten anyja eljövételére, valamint János is a Krisztus jelenlétére. Mivel érdemlem, ugymond, hogy az én Uram anyja jöjön hozzám? Anyának mondja azt, ki szűz vala, prófétái szóval megelőzve a történetdőt. Isteni gondviselés vezeté Máriát Erzsébethez, hogy mind Jánosnak méhben tett tanúsága Krisztusról, saját anyja — Erzsébet —

ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. ⁴³ Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρὸς με; ⁴⁴ Ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτα μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. ⁴⁵ Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου. ⁴⁶ Καὶ εἶπε Μαριάμ· Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον. ⁴⁷ Καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτήρῳ μου. ⁴⁸ Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ⁴⁹ Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ⁵⁰ Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ⁵¹ Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι

τὸν κύριον διὰ τῆς ἰδίας μητρὸς Ἐλισάβετ πληροφορηθῇ, καὶ ἵνα κατὰ τὴν τοῦ ἀγγελοῦ φωνὴν ὁπομένη τὴν Ἐλισάβετ, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ παρὰδοξον κύημα, διὰ τοῦτον καὶ τὸ μὲν ζῶν πιστεύσῃ, τοιούτοις τὸν ἐξ αὐτῆς φημί τῆς παρθένου ἀσπορον τοκετόν.

⁴⁶) Καὶ εἶπε Μαριάμ· Μεγαλύνει. Θεοτόκος εἶσθαι παταχούθιν ἐναγγελισθεῖσα ἐκδέχεται τὴν ἐκβασιν, καὶ σιωπᾶν οὐκ ἀνέχεται, ἀλλ' ἤδη τὸ γέννημα καὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἐπιλοθόντος αὐτῇ ἁγίου πνεύματος δίδωσι, δι' ὧν φθιγγεται. Λοξολογεῖ τὸ ἐν αὐτῇ κηθέντα Θεὸν λόγον, καὶ τὴν ἁγίον αὐτοῦ ἰσχυρὸν ὑπερεκπλήττειται· πῶς ἡδυνήθη ὁ ἀπεριήρατος χωρεθῆναι ἐν μήτρᾳ, καὶ ὁ ἀσώματος ἀννηγόντος καὶ ἀτρέπως ἐνώσας ἑαυτῷ σάρκα ἀνθρώπου καθ' ὑπόστασιν· οὕτως γὰρ ἐποίησατο τὴν δοξολογίαν Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον.

Ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν. Τίς γὰρ ἐγὼ εἰμὶ πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον; αὐτὸς ἐπέβλεψεν, οὐκ ἐγὼ προσεδόκησα, ταπεινὴ γὰρ ἤμην καὶ ἀπεριμμένη. Ἀντὶ ἀνδρὸς ἐπέρχεται μοι πνεῦμα ἅγιον, ἀπὸ τῆς εἰς οὐρανὸν μεταβαίω, καὶ εἰς ἄρρητον οἰκονομίαν ἔλκομαι διὰ τοῦτο, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Εἴτα φησι· Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί· ἐκείνην μακαρίζει, οὐκ ἀπὸ γλώττης λαλοῦσα, ἀλλὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιλοθόντος αὐτῇ. Ποία γὰρ γενεὰ ἐξ ἐκείνων τῆς Μαρίας οὐ μακαρίζει ἀπειρογάμον μὴ κατὰ ἄνδρα, Θεότοκον δὲ κατὰ πνεῦμα· καὶ προσέλαβε μὲν ἡ προφητεία, ἡλήθινος δὲ ἐκβασίς τοῦ λόγου.

⁴⁹) Καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα. Ἐπιδήμιον ἀπιστήσεων ἄν τις πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς συλλήψεως, εἴγε παρθένος οὖσα συλλάβοι, τῷ ὀνόματι τοῦ δυνατοῦ τὴν ἀπιστίαν ἐκβάλλει. Εἰπὼν δὲ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, ἐδειξεν, ὅτι οὐχ οἱ πάντες ἀνάξιοι ἐλεοῦνται, ἀλλ' οἱ διὰ μετανοίας πρὸς φόβον μετατρέπομενοι.

⁵¹) Ἐποίησε κράτος. Αἰνίσσεται βραχίονα αὐτοῦ τὸν ἐξ αὐτοῦ γέντα λόγον· ὑπερηγάνους δὲ τοὺς ποτηροὺς καὶ ἀκαθάρτους δαίμονας, καὶ τὸν τούτων ἄρχοντα, τὸν διάβολον περὶ τὸν δι' ἐπαρσιν, τοὺς τῶν ἑλλήνων σοφούς, τοὺς τὴν δοκούσαν τοῦ κηρύγματος μαρίαν μὴ προσδεξαμένους, τὸν τῶν ἰουδαίων δῆμον πιστεῦσαι μὴ βουληθέντα· ὅτινες ἑαυτοὺς δισκόπισαν, ἐφ' οἷς ἀνάξια διανοοῦντο περὶ τοῦ νιόυ τοῦ Θεοῦ. Καθεῖλε δὲ τοὺς μεγάλα φρονοῦντας. Μεγάλα δὲ φρονοῦσι οἱ σκορπισθέντες δαίμονες, καὶ ὁ διάβολος, ἑλλήνων τε σοφοὶ καὶ φαρισαῖοι, καὶ γραμματεῖς, οἱ τὰς πρωτοκαθεδρίας μεταδιώκοντες, τοὺς γὰρ λέγει δυνάστας. Ἀλλὰ τοὺς καθεῖλεν, καὶ ὕψωσεν τοὺς ταπεινώσοντας ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ· ἦτοι τοὺς ἐθνικοὺς, ἐπεὶ τῷ ἐξ ὕψους καθελόντι ἐπίστευσαν.

a te méhednek gyümölcse. ⁴³ Honnét van ez nekem, hogy Úramnak anyja jőjön hozzám? ⁴⁴ Mert ime a mint köszöntésed szava hangzott füleimben, a magzat örömtől röpösött méhemben, ⁴⁵ s boldog a ki hitt, mert beteljesednek, melyek neki mondtak az Uról. ⁴⁶ S monda Mária: Magasztalja lelkem az Urat, ⁴⁷ és örvend az én szellemem üdvözítő Istennemben; ⁴⁸ mert rátekintett szolgálójának alázatosságára; ime mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék. ⁴⁹ Mert nagyokat cselekedett nekem a hatalmas, kinek neve szent; ⁵⁰ és az ő irgalma nemzedékről nemzedékre (terjed) az őt félőknél. ⁵¹ Hatalmas dolgot vitt véghez karja által, szétverte

által megerősítették, mind pedig Mária látván az angyal szava szerint Erzsébetet, s benne a csodálatos fogantatást, az által a nagyobbat is elhigye, tudnillik magának a szűznek magtalan szülését.

⁴⁶) Es monda Mária: Magasztalja, stb. Miután mindenfelől azon örvendés tudósítást vette, hogy Isten anyja lesz, elfogadja az eseményt, és már hallgatni nem bír, hanem előzét és zsengejét adja a rászállott Szentléleknek, ki által szól, és dicséri a benne fogantatott Isten-igét, s annak kimondhatlan erejét csodálja, hogy a végnélküli méhbe szorulhatott, és a kinek nincs teste, összekegyedés nélkül és változatlanul fölvette magára az emberi testet lényegében. Így adá elő tehát a dicséretet: Magasztalja lelkem az Urat.

Mert rátekintett szolg. stb. Ugyanis ki vagyok én e műre nézve? Ő tekintett rám, nem én vártam, mert csekély valék és megvetetett. Férj helyett a Szentlélek jó hozzám; a földről átmegyek az égbe és a kimondhatlan intézménybe vonatom azért, mert rátekintett szolgálójának alázatosságára. Azután: Ime, ugymond, mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék, önmagát boldognak állítja, nem nyelvéstől szólván, hanem a rászállt Szentlélektől; mert melyik nemzedék nem fogná boldognak tartani Máriát az okból, hogy férfiuól illetlen volt ugyan, még is Szentlélek által Isten anyja lett, s a jövődölés ugyan megelőzte, de a következmény megvalósította az igét.

⁴⁹) Es szent az ő neve. Minthogy valaki kételkedhetnék a fogantatás sikeréről, valljon szűz létére fogant-e: Isten nevével a hitetlenséget magától elhárítja. Mondván pedig: Es az ő irgalma nemzedékről nemzedékre (terjed) az őt félőknél, megmutatá, hogy nem a méltatlannok nyerne irgalmat, hanem a kik bűnbánat által isteni félelemre térnek.

⁵¹) Hatalmas dolgot cselekedett. Karja alatt érti az általa hintett igét. Kevélyek alatt pedig a gonosz és tisztátalan szellemeket, s azoknak fejedelmét, az ördögöt, ki fölmagasztalása által megbukott; a görögök bölcseit, kik a tanításnak vélt bolondságát be nem fogadták; a zsidók népét, mely hinni nem akart. Effélék önmagukat szétszórták, mivel méltatlanokat gondoltak Isten fiáról. Megalázta továbbá a fenhéjazókat. Fenhéjazók pedig a szétvert szellemek, az ördög, a görögök bölcsei; a farizeusok és írástudók, kik az első üléseket vadászák; ezeket mondja hatalmasoknak. Ezeket tehát megalázta, és fölmagasztalta azokat, kik megalázzák magukat Istennek hatalmas keze alatt, vagy a pogányokat, mert a fenhéjazók lerontójának hittek.

αὐτοῦ διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοία καρδίας αὐτῶν. ⁵² Καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. ⁵³ Πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. ⁵⁴ Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ μνησθῆναι ἐλέους, ⁵⁵ Καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος. ⁵⁶ Ἐμεινε δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥσπερ μῆνας τρεῖς· καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. ⁵⁷ Τῇ δὲ Ἑλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. ⁵⁸ Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. ⁵⁹ Καὶ ἐγένετο, ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν. ⁶⁰ Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ

⁵³) Καλῶς δὲ φησι πεινῶντας ἐλιμῶντε γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, πλὴν ἰουδαίων· πλουτοῦντας δὲ τοὺς ἰουδαίους φησί, τοὺς πεπλουτηκότας τῇ νομοθεσίᾳ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ ταῖς ἐπαγγελίαις, οἵτινες μὲν τῷ ἀξιώματι ἐπαρθέτες διὰ τὸ μὴ ταπεινῶς προσελθεῖν τῷ ταπεινώσαντι ἑαυτὸν, καὶ μορφήν δούλου λαβόντι, ἐξαπεισάλησαν κenoί, μηδὲν ἐπιφερόμενοι, μήτε πίστιν, μήτε γνώσιν, μήτε ἐλπίδα ἀγαθῶν ἀλλ' ἐκπετώ- κει καὶ τῆς ἐπιγείου Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς μελλούσης.

⁵⁴) Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδός. Ἰσραὴλ τὸν ἀληθινὸν φησὶ οὐ τοὺς ὀνόματι σεμνομένους, ἀλλὰ τοὺς τῇ πίστει τετηνυκότας τῆς προσηγορίας. Ἰσραὴλ γὰρ λέγεται πᾶς ὁ νομιζὼς ὁρῶν, καὶ ἀκούων τὰ περὶ Θεοῦ· διὸ καὶ ὁ Παῦλος οὕτω φησὶ· Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραηλίται.

⁵⁵) Ἐμεινε δὲ Μαριάμ. Πληρωθέντος τοῦ χρόνου τοῦ τεκεῖν τὴν Ἑλισάβετ, ἡ Μαρία εἰς τὸν οἶκον ἑαυτῆς ἀναχώρησεν· εἰ γὰρ τῷ ἔκτῳ μηνὶ τῆς Ἑλισάβετ ἀπεστάλη ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν παρθένον εἰς Ναζαρεθ· εὐαγγελιζόμενος αὐτῇ, ἐδραμεν δὲ εἰς τὴν ὁρεινὴν πρὸς τὴν ἑαυτῆς συγγενίδα ἡ παρθένος, καὶ ἔμεινε ἐκεῖ ὥσπερ μῆνας τρεῖς· δηλονότι πληρωθέντος τοῦ χρόνου τῆς συλλήψεως, εἰς τὸν οἶκον ἑαυτῆς ἀνεχώρησεν. Τούτου δὲ χάριν ἔμεινε ἕως τότε ἴσως καὶ τοῦ παραδόξου θεωρηθῆναι τὴν ἐκβασιν, καὶ ἐπὶ τοῖς καθ' ἑαυτὴν ἀποροῦσα τε, καὶ ἐκπληττομένη, καὶ τῇ δειήσει γενέσθαι βουλομένη. Ἔθος δὲ ἐστὶ ὑποχωρεῖν τὰς παρθένους, ὅτι μέλειν τίταιν ἡ ἔγκυος. Αἰδ., ὅτι ἦλθον αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν τὴν Ἑλισάβετ, ὑπεχώρησεν ἡ Μαρία ὡς παρθένος, καίπερ οὕσα ἔγκυος, καὶ ὑποπιενομένη μὲν παρὰ τοῖς οὐκ εἰδόσι τὸ μυστήριον· γυνὴ συνειληγνῆ ἐξ ἀνδρός· τῇ δὲ ἀληθείᾳ οὕσα παρθένος, καὶ ἀνέπαφος ἀνδρός· ἔγκυος δὲ φῦσει καὶ ἀληθείᾳ ὑπερφύσιν καινοποιῶσα.

⁵⁷) Τῇ δὲ Ἑλισάβετ ἐπλήσθη Αἰεὶ εἰδέναι, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰωάννου ἀναγράφεται· τῇ δὲ Ἑλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, ἐπὶ δὲ τῆς Μαρίας· ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι. Οὐ γὰρ ταῦτόν ἐστι πάντῃ τὸ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι, τὸ ἐπλήσθη ὁ χρόνος. Ὁ μὲν γὰρ χρόνος ἔχει καὶ νύκτας, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰησοῦ οὐδαμοῦ νύκτες, ἀλλὰ μόναι ἡμέραι πληροῦνται· ἵνα ἀποτεχθῇ ἐκ τῆς μὲν Ἑλισάβετ υἱὸν γεννᾷ, ἡ δὲ Μαρία τὸν υἱὸν μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἵνα ἐκφαντικῶς ὁ λόγος διδάξῃ, ὅτι αὐτῇ μὲν ψιλὸν ἄνθρωπον υἱὸν ἐγέννησεν, ἐκείνῃ δὲ οὐ ψιλὸν μόνον, ἀλλὰ σαρκω-θέντα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Αἰδ. ἐκεῖ μὲν ἐδέχθη τοῦ ἄρθρου ὡς ἐπιστήμον τινός καὶ ἐπηλλαγμένον παρὰ τοὺς λοιποὺς, ὧδε δὲ οὐ.

⁶⁰) Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἡ Ἑλισάβετ προφητὴς οὕσα, καὶ τὴν γενομένην τῷ ἀνδρὶ ἀποκαλύψιν μὴ ἀκούσασα τῷ πνεύματι ἐγὼ τὴν παρὰ τοῦ ἀγγέλου ἡ-

α συνίκοις σζάνδοκάβαν κενύκεδόκετ. ⁵² Leve- tette a hatalmasokat fejedelmi székuokról: és földmagasztalá az alázatosakat. ⁵³ Az éhezóket betölté javakkal: és a gazdagokat úresen boc- sátá. ⁵⁴ Ótalmába vette Izraelt, az ő gyer- mekét, megemlékezzén irgalmáról, ⁵⁵ mikép az atyáknak ígérté, Ábrahámnak, és magvá- nak örökre. ⁵⁶ Maradt pedig nála Mária mint- egy három hónapig, és visszatért házába. ⁵⁷ Er- zsébetnek azonban elérkezett szülési ideje, és fiat szült. ⁵⁸ És hallván szomszédai és rokonai, hogy az Ur kitüntette irgalmát iránta, örömé- ben részt vettek. ⁵⁹ És lón, a nyolczadik na- pon jöttek körülmetsezi a gyermeket, és ne- vezték őt atyja nevén Zakhariásnak. ⁶⁰ De felelvén anyja, monda: Nem ugy, hanem Já-

⁵³) Helyesen mondja: az éhezóket. Hisz éhezett az emberi nem a zsidókon kívül. Gazdagok által jelenti a zsidókat, kik gazdagok valának a törvény birtokában, a szent proféták tanítmányában, az ígéretekben; kik tehát méltóságukban elbizakodván, minthogy nem járultak alá- zattal ahhoz, ki önmagát megalázta és a szolga alakját fölvetve, úresen bocsáttattak el, mitem bírván, se hitet, se tanítványt, se a javak reményét, hanem száműzetvén mind a földi, mind a jövendő Jeruzsaleméből.

⁵⁴) Ótalmába vette Izraelt, gyermekét. Igazi Izraelnek nevezi nem a névvel-viselőket, hanem a kik hit által részesei a nevezetnek. Izrael t. i. jelenti mindazokat, kik értelmesen látják az istenieket; azért Pál is így szól: Nem mind a kik Izraelből valók, igaz izraelíták.

⁵⁵) Maradt pedig Mária. Elérkezvén Erzsébet szülé- sének ideje Mária visszatért házába. Mert ha Gábor Er- zsébet nehézkességének hatodik hónapjában küldetett a szű- hez Názaretbe neki örömmizenetet viendő, a szűz pedig azon- nal sietett rokonához a hegységbe, és ott maradt három hónapig: világos, hogy viselőségének elteltésekor tért vissza házába. Azért maradt pedig odáig, talán hogy lássa a csodálatosnak kimenetelét, s mivel maga ügyé- ben is elfogódott, és mi volna a teendő kétes levén, tanácsot akart venni. Szokás különben, hogy a szűzek eltávozzanak, midőn a nehézkés szűlése közelít. Azért elközelítvén Erzsébet szülésének napja, Mária mint szűz eltávozott, habár ő is áldott méhű vala, és a titkot nem tudott előtt olyan véleményben mintha férfitől fog- gant volna: valóban pedig szűz, és a férfitől illetlen volt; mindazáltal viselő valóban természet fölött és szokatlanul.

⁵⁷) Erzsébetnek pedig betelt. Tudni való, miszerint Jánosról ugyan így van megírva: Erzsébetnek eltelt a szűlés ideje: Máriáról pedig: eltelték a napok. Mert nem egyértelmű egészen ez a kettő: eltelték a napok, és eltelt az idő. Az időben t. i. éjjelek is vannak, de Jezust illető- leg semmi éjszakák hanem csak napok telnek be; s úgy Erzsébet fiat szül ugyan, (vior) de Mária határozott fiat (nemszócskával τὸν υἱόν), hogy jelentőleg mutassa az el- beszélés, miszerint Erzsébet ugyan csupán embert szült fia születésekor: Mária pedig nem csak embert, hanem megtestesült Isten-fiat. Azért ott szükség volt nemszóc- kára, ugymint bizonyos jelesnek és mással föl nem cserél- hetőnek kifejezésére, itt pedig nem.

⁶⁰) És felelvén anyja. Erzsébet profétánő levén, a nél- kül hogy a férjének történt kijelentést hallotta volna, lé- lekben megtudta az angyal által kinyilatkoztatott nevet,

μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν· Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. ⁶¹ Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ⁶² Ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. ⁶³ Καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε λέγων· Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ⁶⁴ Ἀνεῶχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ἐν λόγων τὸν Θεόν. ⁶⁵ Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντες φόβος τοῦς περιουκούντας αὐτοῖς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. ⁶⁶ Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν λέγοντες· Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. ⁶⁷ Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη Πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφίτευσεν, λέγων· ⁶⁸ Ἐὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. ⁶⁹ Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. ⁷⁰ Καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ. ⁷¹ Σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ⁷² Ποιῆσαι

θεῖσαν προσηγορίαν, καὶ Ἰωάννην ἔγραψε τὸ παιδίον ὀνομάζεσθαι. Ὡς δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς ἤξιον μαθεῖν, καὶ διένεικεν αὐτῷ ὡς μὴ ἀκούοντι, ἢ λαλεῖν δυνάμεν, λαβὼν δέλιον ἔγραψε συμφώνως τῇ ἐαυτοῦ γυναικὶ τοῦ παιδὸς τὴν προσηγορίαν, ὡς πάντα ἐπὶ τούτῳ ἐκπληττεῖσθαι. ⁶⁴) Εἴτα γρησὶ ἀνεῶχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ, μετὰ τὸ γράψαι δηλονότι ἐν δέλτῳ, ὅτι Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐλύθη ἡ δεδεμένη φωνή, καὶ ἀπέλαβε τὴν ἐαυτοῦ γλῶσσαν, οἷα ἐπὶ καθά πάλαι δεδεμένην τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' εὐλογοῦσαν τὸν Θεόν, καὶ προφητεύονσαν τὰ ἀναγεγραμμένα. Ἰστέον δὲ, ὅτι ὁ Ἰωάννης μὲν ἐμνηστεύεται Θεοῦ χάρις· Ζαχαρίας δὲ μήμη Θεοῦ, ἡ δὲ Ἐλισάβετ Θεοῦ μόν ὄρκος· ἡ Θεοῦ μὲν ἔβδομον, ἀπὸ Θεοῦ οὖν ἡ χάρις ἐκ τῆς περὶ Θεοῦ μνήμης, κατὰ Θεοῦ ὄρκον τὸν πρὸς τοὺς πατέρας ἐρηγήθη Ἰωάννης ἐπὶ τέλει ἔβδομάδος τῆς παλαιᾶς διαθήκης τοῦ Θεοῦ.

⁶⁸) Ἐὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ. Τὸ ἐσόμενον ὡς γεγονὸς λέγει· ἡμιλλαν γὰρ τῇ σαρκώσει τοῦ μονογενοῦς ἐπακολουθήσαν τὰ ἀγαθὰ· ἐπισκοπήσαντος γὰρ τοῦ Θεοῦ, καὶ βουλομένου λυτρώσασθαι τὸν λαόν αὐτοῦ ἡγεῖς κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαυὶδ. Τὸ δὲ κέρας ἢ ἀντὶ βασιλείας, ἢ ἀντὶ δυνάμεως παρελθεται, ἀμφοτέρω δὲ ὁ Χριστὸς· αὐτὸς γὰρ ἐστὶ βασιλεὺς τῶν βασιλευμένων, καὶ κύριος τῶν κυρουμένων, καὶ ἡ ἀκαταμάχητος δύναμις τοῦ Πατρὸς, καὶ δεξιὰ, ἡ πάντα τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν τροπώσαμένη, κατὰ τὴν τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν προαγορεύσιν, καὶ ὡσαύτη ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς.

⁷⁰) Καθὼς ἐλάλησε. Ὡς οἶμαι, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ ὅλος ὁ χορὸς τῶν ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν καὶ δικαίων ἀπῆλυσαν τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ ἐρηγοποίησε διὰ τοῦ αἵματος τοῦ στενοῦ αὐτοῦ, τὰ τε ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν οὐρανῷ ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· τί ὀκνεῖς παραδέξασθαι, ὅτι καὶ πρὸς τοὺς πατέρας ἡ εἰς τὸν ἄδην αὐτοῦ ἀφίξις ἐπικρατεῖται διὰ τὸ ἀνεξίτητον αὐτοῦ ἔλεος, τοῦτο δὲ εἰ καὶ νῦν γέγονεν, ἀλλ' ἐκπαλὶ προαινεσθήσεται, καὶ ἀδύνατον ἦν μὴ ἐβῆναι τοὺς λόγους ἐξ ἔργων, ὅρκῳ γὰρ ἐβεβαίωσε τὰς ἐπαγγελίας διὰ τὸ ἀπαράβατον, ὅτι πάντως

nosnak fog hivatni. ⁶¹ S mondának neki: Senki sincs rokonságodban, a ki ezen néven hivatnék. ⁶² Azután intettek atyjának, mikép akarná őt hivatni. ⁶³ Az pedig jegyző-táblát kérvén e szavakat írta: János az ő neve. S mindnyájan csodálkoztak. ⁶⁴ Megnyiltak pedig azonnal ajkai, és nyelve feloldaték, és beszélt, dicsérvén Istent. ⁶⁵ És félelem fogá el minden szomszédaikat, és Judeának egész hegységén elbeszéltek e történetek. ⁶⁶ S mindnyájan, kik hallák, szívökre vették mondván: Valljon mi lesz ebből a gyermekből, hisz az Ur keze van vele. ⁶⁷ Zakhariás pedig, annak atya, betelt Szentlélekkel, és jövendölt mondván: ⁶⁸ Áldott az Izraelnek Ura Istene, mert meglátogató, s megváltá népét; ⁶⁹ és fölemelé nekünk az üdvösség szarvát Dávidnak az ő szolgálójának házában, ⁷⁰ mikép szólott az ő mindenkori szent profétáinak szája által, ⁷¹ hogy megszabadít ellenségeinktől, és mindazok kezéből, kik gyűlölnék minket. ⁷² Irgalmat cselekedvén atyáinkkal, és megemlékezvén az ő

és Jánosnak kívánta a gyermeket hivatni. A mint pedig az atyától kívánták megtudni és mivel nem hallott, se nem beszélhetett, jel által kérdezték: ő táblácskát vevén egyezőleg az ő nevével fölírta a gyermek nevét, úgy hogy e fölött mindnyájan álmélkodtak.

⁶⁴) Azután ugymond, megnyiltak ajkai, tudnillik mintán a táblán megírta: János az ő neve, megeredt a letartoztatott szó, és visszanyeré saját nyelvét, mely már nem vala, mint egykor, a hitetlenség által lekötve, hanem dicséré Istent, és elmondá a megírottakat. Tudni való, hogy János név megmagyarázva annyi, mint Isten kegyelme. Zakhariás pedig Isten emlékezete, Erzsébet végre: Istenem esküje; vagy Istenem hete. Istentől van tehát a kegyelem az Isten felőli emlékezetből. Istennek esküje szerint, mely az atyáknak tétetett, született János a hétnek, az az Isten ő szövetségének végén.

⁶⁸) Áldott Izraelnek Ur Istene. A mi történnévé vala, mint már megtörtént adatik elő; mert t. i. az egyszülöttnek megtestesülését követni fogták a javak, mert midőn Isten meglátogatta, és megváltani akarta népét, fölemelte az üdvösség szarvát nekünk Dávid házában. A szarv, vagy ország vagy hatalom helyett tétetik; mindkettő Krisztust illeti, mert ő a királyok királya és uralkodók Ura, és legyőzhetlen hatalma az Atyának, és jobbjá, mely a szent proféták jövendölése szerint megszabadít minket minden ellenségeinktől, és mind azok kezéből, kik gyűlölnék bennünket.

⁷⁰) A mint szólott. Véleményem szerint őseink is, Ábrahám Izsák és Jákob nemkülönbben a szent proféták és igazak mindnyájan élvezték a Krisztus eljövételének gyümölcsét. Mert ha a szent Apostol szerint az Ur Jezus, keresztségének vére által békét szerzett mind a földön, mind az égben: miért kételkedel megengedni, hogy az atyáknál is megtörtént a látogatás, s azt az Ur leszállása a poklokra eszközöl az ő kinyomozhatlan irgalma által. Ha bár ez most történt is, de már hajdan megjövendöltetett; s lehetlen vala, hogy az ígéknek megne feleljenek a tények; hisz esküvel megerősíté az ígéreketek annak megszeghet-

πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ² Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηρίου. ³ Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ⁴ Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρέτ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυὶδ, ἧτις καλεῖται Βηθλεὲμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατρὸς Δαυὶδ, ⁵ ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὓση ἐγκύω. ⁶ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν, ⁷ καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ὥσπερ ἀνέκρινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. ⁸ Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. ⁹ Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. ¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἧτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ. ¹¹ ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. ¹² Καὶ

οὐκ ἐλείπει ἀρχὸν ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ὥς ἂν ἔλθῃ, ὃ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐσθλῶν. ἵνα τοίνυν μάθωμεν, ὅτι βασιλεὺς τῶν ἐκ φυλῆς Δαυὶδ οὐκ ἦν ἐν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀλλ' οἱ παρ' αὐτῆς ἀρχόντες ἐκλελοίπασι διαμέμνηται χρησίμως τῶν τοῦ καίσαρος θεσπισμάτων, ὡς ὑποσκήπτρα λοιπὸν ἔχοντος μετὰ τῶν ἄλλων τὴν Ἰουδαίαν, οὕτω γὰρ ἐκέλευε γένεσθαι τὴν ἀπογραφὴν. Οὕτως δὲ ὁ Ἀύγουστος καίσαρ ἐτιμήθη πολυχρονίῳ ζωῇ, ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Εἰς πᾶσαν δὲ τὴν οἰκουμένην ἐγένετο ἡ ἀπογραφὴ, ἐπειδὴ καθολικὴ χάρις ἐκλάμπειν ἐμελλεν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· εἰς τὴν γὰρ εἰς τὴν οἰκουμένην ὅλης ἀναγραφὴν γραφῆναι Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα συναναγραφῆς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἀγάπῃ τὴν οἰκουμένην, καὶ μεταθῇ τὴν ἀπογραφὴν ταύτην εἰς βίβλον ζώντων.

⁷) Καὶ ἔτεκε τὸν υἱόν. ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐ μὴν ἄνθρωπον ἐγέννησεν ἡ παρθένος, ἐπήγαγε τὸν πρωτότοκον, οὐ τῆς παρθένου, οὐ γὰρ ἔσθ' ἄλλον μείνασα παρθένος· ἀλλὰ τὸν τοῦ Πατρὸς, περὶ οὗ φησὶ ὁ Πατήρ· Καγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτόν, ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς, ὃς καλεῖται πρωτότοκος, ὡς πρωτεῖον τῶν ἀνθρώπων, καίτοι μονογενὴς ὑπάρχων θεικῶς, ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἡμῶν ἀδελφὸς ταύτην τοι καὶ ὠνομάσθη πρωτότοκος, πρωτεῖν γὰρ ἐν πᾶσιν αὐτός, καὶ πρωτότοκος ἐκ παρθένου, ὡς ἀνθρώπινος τεχθεὶς ἐκ τῆς παρθένου ὡς υἱὸς αὐτῆς, ἢ ὡς ἀπαρχὴ τῆς τῶν ἀνθρώπων νιοθεσίας γενοῦς καὶ ἡμᾶς υἱοὺς Θεοῦ γενέσθαι παρασκευασία. Ἐν φάτνῃ δὲ ἐτέθη μηδενὸς ὑποστρωθέντος αὐτῷ, οὐδὲ γὰρ χρειαίον εἶχεν τῆς ἐξωθεν θειότητος ὁ πάντα οἰκονομῶν.

⁸) Καὶ ποιμένες ἦσαν. Οὐκ εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν εἰς Ἱερουσόλῃμα πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς καὶ φαρισαίους ἀπέρχεται ὁ ἄγγελος, ἀλλὰ ποιμένας εὐρισκὶ ἀγραυλοῦντας, καὶ φυλάσσοντας τὰς φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν· τοῦτοις γὰρ εὐαγγελίζεται τοῦ σωτῆρος τὴν γέννησιν, οὗτοι μὲν γὰρ ἄπλαστοι ἦσαν τὴν παλαιὰν πολιτείαν ζητοῦντες τῶν πατριαρχῶν, ποιμένες γὰρ ἦσαν καὶ οὗτοι· οἱ καὶ δραμόντες τοῖς ἐτέροις ἀπήγγελλον, ἐκεῖνοι γὰρ διεφθαρμένοι ὄντες τῷ φθόνῳ ἐμελλόν χρόνῳ τὸ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας μυστήριον.

σὲς ὅσπερ ἀνέκρινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. ⁸ Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. ⁹ Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. ¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἧτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ. ¹¹ ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. ¹² Καὶ

σὲς ὅσπερ ἀνέκρινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. ⁸ Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. ⁹ Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. ¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἧτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ. ¹¹ ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. ¹² Καὶ

σὲς ὅσπερ ἀνέκρινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. ⁸ Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. ⁹ Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. ¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἧτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ. ¹¹ ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. ¹² Καὶ

μεγ, α. fejedelem Judából, és vezér az ő ágycákából, míg el nem jő, a kit illet, s ő a nemzetek vára-
kozása. Hogy tehát értsük, miszerint Dávid nemzet-
ségéből nem volt már izraelitáknak királyuk, hanem
hogy belőle a fejedelmek már kifogytak: alkalmasan
említi a császár rendeleteit; mert egyebekkel együtt
Judeán is orszárolván, úgy parancsolta meg a beira-
tást teljesíttetni. Ezen Augusztus császár hosszú élet-
tel ajándékozott meg, mert napjaiban született a
Krisztus. Az egész (romai) világra kiterjedt az össze-
írás, minthogy általános kegyelem fogott kiáradni az egész
földre. Kellott ugyanis az egész világ összeírásába be-
íratni a Krisztus Jezusnak, hogy a világba beíratván,
megszentelje a világot, és e beírást áttegye az élők
könyvébe.

⁷) És szült fiát. Annak megmutatásául, miszerint nem
közönséges embert szült a szűz, hozzáad: az első szülöt-
tet; nem a szűzre nézve, kinek nem volt más fia, és szűz
maradt: hanem az Atyának elsőszülöttét, kire mond az Atya:
És én elsőszülötté teszem őt, föntségessé a föld királyai-
nál. Elsőszülöttnek mondatik, mert az embereken ura-
kodik, habár istenileg csak elsőszülött; mivel pedig test-
vérünk lett, ennél fogva nevezetett elsőszülöttnek is, mert
mindeneknek ura; és a Szűz elsőszülöttjének, minthogy
emberileg a Szűztől született mint annak fia, hogy az embe-
rek füsítésének zsengéje levén minket is Isten fiaivá ké-
szítsen. A jászolban helyeztetett, semmi sem levén alája
vetve; hisz nem volt külső szolgálatra szüksége annak,
ki mindenekeet kormányoz.

⁸) És pásztorok voltak. Nem a zsidók egyházába
megy az angyal Jeruzsálembe a papokhoz, írástudókhoz
és farizeusokhoz: hanem pásztorokat talál, kik virrasztot-
tak, és nyájuk fölött éjjel őrködtek. Ezeknek hirdeti az
Üdvözítő születését, mert ezek együgyűek voltak az ós-
atyák hajdani életmódját követvén, kik t. i. szintén
pásztorok voltak. Ezek tehát elcsietvén másoknak is
hírladták; ellenben amazok romlottak levén irigység-
ből elhallgatták volna a világ megszadításának tit-
kát.

τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. ¹³ Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλήθος στρατιᾶς οὐρανόυ, αἰνούντων τὸν Θεόν, καὶ λεγόντων· ¹⁴ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. ¹⁵ Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλέεμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ἥμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. ¹⁶ Καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τὴν τε Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ¹⁷ Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν περὶ τοῦ ἡμματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. ¹⁸ Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ¹⁹ Ἡ δὲ Μαριάμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. ²⁰ Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. ²¹ Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. ²² Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱερουσόλυμα, παραστή-

lálni fogtok egy pólýákba takart, és jászolba helyezett kisdedet. ¹³ Erre rögtön mennyei sereg sokasága csatlakozék az angyalhoz, Istent dicsérvén és mondván: ¹⁴ Dicsőség a magasban Istennek, és a földön békesség; az emberekben jóakat. ¹⁵ Lőn azután, a mint az angyalok eltávoztak tőlük az égbe, a pásztor-emberek mondanak egymáshoz: Menjünk el Betlehemig, és lássuk a dolgot, melyet az Ur megjelentett nekünk. ¹⁶ S mentek sietve, és meglették Máriát és Józsefet, s a jászolba fektetett kisdedet. ¹⁷ Látván pedig valónak találták a dolgot, mely nekik e gyermek felől mondatott. ¹⁸ És mindnyájan, kik azt hallották, csodálkoztak azok fölött, miket a pásztorok mondtak nekik. ¹⁹ Mária pedig megtartá mind e szavakat, szívében forgatván azokat. ²⁰ És visszatértek a pásztorok, dicsőítvén és dicsérvén Istent mind azokért, melyeket hallottak és láttak, mikép mondván volt nekik. ²¹ És midőn elérkezett a nyolczadnap, hogy körülmetéltesék a gyermek, ugyanaz Jezusnak hívaték, mikép az angyaltól neveztetett, mielőtt a méhben fogantaték. ²² Mikor aztán elteltek tisztulásuk napjai Moyses törvénye szerint, fölvitték őt Jeruzsalembe, hogy bemutassák az Urnak;

¹³) Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο. Δοξολογοῦσι τὸ παράδοξον ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα γενημένον, καὶ ὁρώμενον ἄνθρωπον μέλναιτα φέσει Θεὸν αἱ οὐράναι δυνάμεις. Ἐπειδὴ δὲ βρέφος αὐτοῦ ἔντος ἔμνον αὐτὸν αἱ ἀνω δυνάμεις ὡς ἐν κόλποις ὄντα τοῦ Πατρὸς, γέγονε καὶ ἐπὶ γῆς τοῦτο· διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε· Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, καὶ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ἔπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἡμελλον εἰς ἐνότητα συνάπτεσθαι, καὶ οἱ ἄνθρωποι εὐχαριστεῖν τῷ πέμψαντι εἰρήνην, καὶ ἀπαλλάξαι τῆς πρὸς Θεὸν ἐχθρας.

¹⁵) Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον. Ποιέσι πρῶτον ἀποκαλύπτεται τὸ διὰ τῶν ἀγγέλων ὑμνοῦμενον, οἷτινες τύπον ἐπιχοῖν τῶν τὰς ἐκκλησίας μελλόντων ποιμαίνειν, καὶ μάλιστα εἰκότως· αὐτοὺς γὰρ εἶδε τὸ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ κατὰ πρῶτην τάξιν ἀκούειν, οἷτινες ἡμελλον τὴν εἰρήνην ἐπιφανεῖν παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας πληρώματι, τὸ δὲ τῶν ποιμένων πρόσωπον, καὶ ἡ γενομένη δι' ἀποκαλύψεως αὐτοῖς χάρις σημαίνει σαφῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεονέχον πρόβατον ἦλθεν ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ποιμένας γὰρ οὐδὲν ὅπως εὐφραίνειν οἶδεν, ὡς ἡ τοῦ ἀπολωλὸτος βοσκῆματος εὐφροσύνη, ὅπερ οὐκ ἦν ἑτέρον τινὸς εὐρεῖν, ἢ τοῦ ἀρητιμέως Χριστοῦ.

²¹) Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ἡ'. Περιτέμνεται μετὰ Ἰουδαίων, ἵνα τὴν συγγένειαν βεβαιώσῃ, ἵνα μὴ ἀρησῶνται αὐτὸν ἐκ σπέρματος γὰρ Δαβὶδ προσεδόκατο ὁ Χριστός· εἰδείξεν οὖν τὸ τεκμήριον τῆς συγγένειας· οὐκ ἐν ἑκτῇ δὲ, ἢ ἐννάτῃ ἐκέλευσε γενέσθαι τὴν περιτομήν, ἀλλ' ἐν τῇ ὀγδόῃ, ὃ ἐστὶν κρυφαῖ, ἐν ἡ ἀνέστη ὁ Χριστός, οἷς τύπος ἐστὶν ἡ ὀγδόη.

²²) Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ. Ἡ τεσσαρεκκοστὴ ἡμέρα καθάρσις ἐγένετο κατὰ τὸν νόμον, ὅτι ἐν τεσσαρεκκοστῇ ἡμέρᾳς ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἄρσενος ἐγένετο· ἐπὶ δὲ Χριστοῦ καὶ ἡ πλάσις ἀγία, οὐ γὰρ ἐξ ἀνθρωπίνων σπέρματος, ἀλλ' ἐκ θείας δυνάμεως, ἅγιον δὲ καὶ τὸ γεννώμενον, ἀλλ' οὐκ ἀγιαζόμενον οὐκ εἰδίτο καθάρσεως, ἀλλ' ὥσπερ ἐβαπτίσθη μὴ δεόμενος τῆς δι' ὕδατος

¹³) És azonnal lőn. A mennyei karok dicsérik azt ki csodálatosan a szűztől született, és mint ember jelent meg, megtartván isteni természetét. Minthogy pedig, midőn csecsemő volt, a fenső lények ugy dicsérik őt mint az Atya kebelében levőt: ugyanaz a földön is meglett; azért mondá: A földön békesség, és az emberekben jóakat. Tudnillik az ég és a föld egyesülni fogtak, és az emberek halálát adni annak, a ki békét küldött, és Isten haragjától fölmentett.

¹⁵) És lőn a mint elmentek. Pásztoroknak jelentetik ki először az angyalok által dicsőítettet, a kik jelképét viselték az egyház jövőd pásztorainak, és méltán; mert nekik kellett mindennek előtt hallani: és a földön békesség, kik t. i. az egyház összes testének békét fogtak hirdetni. Továbbá a pásztorok személye, és a kinyilatkoztatás által velük közölt öröm világosan jelenti, hogy a jó pásztor az eltévedt juhért jött. Tudta ugyanis, hogy a pásztorokat semmi sem örvendeztet meg annyira, mint az elveszett állatnak föltalálása, más valaki pedig azt ugy föl nem találhatá, mint a főpásztor, a Krisztus.

²¹) És midőn elérkezett a nyolczad nap. A zsidókkal körülmetéltetik, hogy megerősítse rokonságát, s azután el ne tagadják őt. T. i. Dávid megvából váratott a Krisztus. Megmutatá tehát rokonságának jelét. Nem a hatodik napon pedig, vagy a kilenczediken parancsolta véghezviteni a körülmetélést, hanem a nyolczadikon, a mi az Ur napja, melyen föltámadott a Krisztus, ugy hogy a nyolczadnap jelképe.

²²) És midőn elteltek a tisztulás napjai. A negyvenedik napon történt törvény szerint a tisztulás, mert negyvenedik napon történt a figyermek alakulása. Krisztusnál azonban a képzés is szent, miután nem emberi magból, hanem isteni erőből fogantatott, már pedig a mi szent vala, de nem megszentelve, annak nem vala szüksége tisztulásra; hanem valamint megkereszteltetett nem szük-

αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπε πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. ³⁵ Καὶ σοὺ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία· ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. ³⁶ Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις θυγάτηρ Φανουὴλ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἕτη μετὰ ἀνδρὸς ἐπτα ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. ³⁷ Καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοηκοντα τεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστειαῖς καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. ³⁸ Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστάσα ἀνθρωπολογεῖτο τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λόγους ἐν Ἱερουσαλὴμ. ³⁹ Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον Κυ-

μητρὶ λαλεῖ, ὡς ἐπιτηδεύσασθαι θεῖα βουλὴ, καὶ ἐπορευθῆσαι τὸν τόκον, τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις μὴ ἀνασχόμενῃ, τεκοῦσα γὰρ τὸν σωτῆρα παρθένος πάλιν ὡς καὶ πρὸ τόκου διέμεινε. Τὸ δὲ εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν εἶναι πολλῶν τὸν Κύριον ἠγοῦμαι, εἰς πτώσιν γρησὶν τῶν ἀπίστων, ἀνάστασιν δὲ τῶν πιστευόντων, πολλῶν ὅτων ἐκατέρωθεν. Σημεῖον δὲ ἀντιλεγόμενον τὸν σταυρὸν φησί. Ἀντιλέγεται δὲ οὐκ αὐτὸς ὁ σταυρὸς, ἀλλ' ὁ ἐσταυρωμένος· εἰ δὲ καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἀντιλέγεται, οὐκ ὡς πρωτότυπον, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐν αὐτῷ σταυρωθέντα· Ἰουδαῖοι γὰρ καὶ αἱρετικοὶ ἀντιλέγουσι τῷ σταυρῷ ἀντιλέγονται δὲ, ἵνα νικήσῃ ἡ ἀλήθεια, ἅντιν γὰρ ἀντιλογίας οὐ γίνεται ὁλόκληρος νίκη. Σημεῖον δὲ λέγει τὸν σταυρὸν, ἐπεὶ πᾶν σημεῖον παραδόξον τινὸς, καὶ ἀφανοῦς πράγματός ἐστιν ἐνδεικτικόν, ὁρώμενον μὲν παρὰ πολλῶν, νοούμενον δὲ παρὰ τῶν ἐντρεχόντων τὴν διάνοιαν. Εἶτα φησί. Καὶ σοὺ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία. Ῥομφαίαν οὖν καλεῖ τὴν λύπην, ἣν ἔσχεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ἀγροῦσάσα, εἴγε καὶ θανάτου ἤμελλεν περιχαρῆς γενέσθαι. Τὸ δὲ ὅπως ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί, αἰνίσσεται, ὅτι μετὰ τὸν σκανδαλισμὸν τὸν ἐπὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ γενόμενον τοῖς τε μαθηταῖς, καὶ αὐτῇ τῇ Μαρίᾳ, ταχὺα τίς ἱσῆς ἐπακολονθήσει παρὰ τοῦ κυρίου, βεβαιώσας αὐτῶν τὴν καρδίαν εἰς τὴν ἐπ' αὐτῶν πίστιν.

³⁶ Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις. Ὡς ἀπαρλεῖπτος ἐποσχόμενος πάντα ἡμεῖς, οὐτε τὸ τῆς Ἄννης παρσιώπησε πρόσωπον, ἀπὸ β' προφητῶν τὸ ἀληθὲς συνιστῶν τῶν λαλουμένων περὶ Χριστοῦ· καὶ γὰρ αὕτη ὡς προφῆτις πᾶσιν ἔλεγε, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ὁ μέλλων λυτρώσασθαι τὴν Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ δὲ ἐρμηνεύεται ὄρασις ὑψίστου.

³⁹ Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα. Ἐντεῦθεν καὶ γαλιλαίων τινὲς ἔλεγον τὸν Κύριον, καὶ Ναζωραῖον ἐκάλουν, ὡς ἐκὶ ποιησάμενον τὴν ἀναστροφὴν, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ, ἥτοι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας γαλιλαίους ὠνόμαζον γεγέννηται μὲν γὰρ ἐν Βηθλεὲμ, ἀνατίθεται δὲ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, γέγραπται δὲ διὰ τοῦ προφήτου Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθήμενοις ἐν σκότει, καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. Φῶς δὲ μέγα ὁ Χριστὸς, ὃς τοῖς ἐν σκότῳ τῆς ἀγνοίας ἐμμένονσιν ἐθνῶν ἀνατίταλκεν, ἀπαιλύνων τὸν ζόφον τῆς ἀγνοίας ἀπὸ τῆς αὐτῶν διανοίας, καὶ φῶς θεογνωσίας ἐνέεις ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Εἶτα φησί. Τὸ δὲ παιδίον ἠΐσακε, καὶ ἐκραταίουτο πνεύματι, καὶ γὰρ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό, οὐ προσθήκη σοφίας δεχόμενος, καθ' ὃ νοεῖται Θεός, ὁ ἐν πᾶσι παντέλειος, καὶ ἀπροσδεγὴς ἀπάντων θεοπρεπῶν ἀξιομάτων· ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ λόγον τῇ τοῦ σώματος ἡλικίᾳ συνεκτείνοντος κατὰ βραχὺ τῆς σοφίας τὴν ἐμφανιστὴν τοῦ γὰρ σώματος ἀξανακόμενον ἢ ἐν αὐτῷ κρυπτομένη σοφία ἐφανεροῦτο.

jának, Máriának: 'Íme ez sokak romlására és föltámadására állítottatott Izraelben, és jélül, melynek ellenmondatik. ³⁵ Tennen lelkedet pedig tör járja által, hogy kinyilatkoztassanak sok szívből a gondolatok. ³⁶ Volt továbbá Anna profétanő Fánuel lánya Aser nemzetségéből, ki napjaiban messzehaladt, miután férjével hét évig élt szüzessége óta. ³⁷ Ő mintegy nyolczvannégyszéves özvegy vala, s nem távozék a templomból, böjtöléssel és imával szolgálván éjjel és nappal. ³⁸ Ez ugyanazon órában oda jövéen hálát ada az Urnak, és szóla felőle mindnyájoknak, kik Izrael váltságát várták Jeruzsalembe. ³⁹ És a mint elvégeztek mindent az Ur törvénye szerint, visszatértek

lóságos anyához szól, ki Isten akaratának engedett, és szüléssel hódolt a nélkül, hogy az emberiség korlátjai alá esett volna; mert miután megszülte az Üdvözítőt, ismét szüz maradt, mint szülés előtt. Arra nézve: sokaknak romlására és föltámadására, azt tartom, a romlást a hitetlenekekről mondja, a föltámadást pedig a hívőkről, számos levén mind a két fél. Az ellenmondás jele alatt a keresztet érti; nem mintha a kereszttel ellenkeznének, hanem a keresztre feszítettet; ha pedig a keresztjele is gyűlöltetik: az nem önmagáért van, hanem a rajta függőért. A zsidók és eretnekek gyűlölik ugyan a keresztet: de ellenkezésük vége az igazság győzelme, mert háboru nélkül nincs teljes győzelem. Jelenek mondja a keresztet mert minden jel valami rendkívüli és láthatlan dolognak mutatója, a mit sokan látnak ugyan, de csak az éleselméjűek értik. Azután így szól: A te lelkedet tör fogja általjárni. Törnek mondja a szomorúságot, melyet érzett a szenvedés idején, nem tudván valljon a halálon is erőt vehet-e. Ama szavakkal pedig: hogy kinyilatkoztassanak sok szívből a gondolatok, oda czélzol, hogy ama botrány után, mely a Krisztus keresztjéből mind a tanítványokra, mind Máriára sulyosodik, gyorsan fog némi orvoslás következni az Urtól, mely megerősíti szíveiket a hitben.

³⁶ S volt egy Anna nevű profétanő. Minthogy hiány nélkül mindennek elbeszélését ígérte: Anna személyét se hallgatta el, két proféta által bizonyítván meg a Krisztus felől mondottaknak igazságát; mert ez a nő is mint profétanő mindnyájoknak hirdette, hogy ez a Krisztus a ki megváltja Jeruzsalem. Jeruzsalem értelménye pedig a fűszegesnek látása.

³⁹ A mint elvégeztek mindent. Ennél fogva mondták némelyek az Urat galileusnak, és názaretinek nevezték, mert ott tartzkodott, sőt az ő feleit is, vagy a benne hívőket galileusoknak neveztek. Bethlehemből született ugyan, de Galileában neveltetett. Megirta a proféta: Pogányok Galileája, a sötétben űlő nép nagy világót látott, és a sötétben és halál árnyékában űlőknek világosság támadott. A nagy világosság pedig maga a Krisztus, ki a tudatlanság sötétségében lakó pogányoknak föltámadott, elhárítván a tudatlanság ködét elméjüktől, és az Istenismeret világát ültetvén szíveikbe. Azután mond: A gyermek növekedék, és erősödék szeltemben, mert Isten kegyelme volt vele; nem a bölcsességben növekedett, minthogy Isten vala, és mindenben leg-tökéletesb, ki nem szűkölködék bármely isteni jeleségek nélkül: hanem az Isten igéje a test természetéhez alkalmazá némileg a bölcsesség nyilatkoztatát, mert a test növekedésével a benne rejlő bölcsesség is kiderült.

ρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὴν πόλιν
ἐκείνων Ναζαρέτ. ⁴⁰ Τὸ δὲ παιδίον ἠῤῥανε, καὶ
ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας· καὶ
χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. ⁴¹ Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γο-
νεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ
πάσχα. ⁴² Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάν-
των αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορ-
τῆς, ⁴³ καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑπο-
στρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερου-
σαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.
⁴⁴ Νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἤλθον
ἡμέρας ὁδόν· καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγε-
νέσι καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς. ⁴⁵ Καὶ μὴ εὗρόντες αὐ-
τὸν ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.
⁴⁶ Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν
τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων,
καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτοῦς.
⁴⁷ Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ἐπὶ
τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. ⁴⁸ Καὶ
ιδόντες αὐτόν, ἐξεπλάγησαν καὶ πρὸς αὐτόν ἡ μή-
τηρ αὐτοῦ εἶπε· Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως;
ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.
⁴⁹ Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ
ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς μου δεῖ εἶναι με;
⁵⁰ Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐ-
τοῖς. ⁵¹ Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς
Ναζαρέτ· καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς, καὶ ἡ μή-

Galiléába Názalet városukba. ⁴⁰ A gyermek pe-
dig növekedék és erősödék szellemben, megtelve
bölcseiséggel, és Isten kegyelme volt vele. ⁴¹ És
szülei évenként Jeruzsalembe jártak husvét
ünnepére. ⁴² Midőn pedig tizenkét éves lett,
azok az ünnepi szokás szerint fölmentek Jeru-
zsalembe, ⁴³ s midőn a napok lefolytával visz-
zatérének, elmaradt a gyermek-Jezus Jeruzsa-
lemben, mit József, és anyja nem vettek észre.
⁴⁴ Mivel pedig őt az uti társaságban lenni vél-
ték, elhaladtak egy nap-járásnyira, s azután
keresék őt a rokonok és ismerősök között; ⁴⁵ de
nem találván, visszamentek Jeruzsalembe, őt
fölkeresendők. ⁴⁶ S történt, hogy harmadnap
meglelték őt a templomban, űlve a tanítók
közt, kiket hallgatott, és kérdezgetett. ⁴⁷ Ál-
mélkodtak pedig mindnyájan, kik őt hallga-
ták, okosságán és feleletein. ⁴⁸ S látván őt
csodálkoznak; anyja pedig így szólítja meg őt:
Fiam, miért cselekedtél így velünk? Ime
atyád, és én bánkodva kerestünk. ⁴⁹ Felele-
nek Jezus: Miért kerestetek, nem tud-
tátok-e, hogy azokban, melyek atyáméi,
kell lennem? ⁵⁰ De ők nem értették mon-
datát, melyet szólott hozzájuk. ⁵¹ És le-
menvén velök eljött Názaletbe s engedelmes
vala nekik. Anyja pedig megtartá mind ezen

⁴⁸) Καὶ πρὸς αὐτόν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε. Τιμὰ τὸν
μηστευσάμενον ἢ παρθένος, καὶ πατέρα καλεῖ τοῦ Ἰησοῦ,
ἀπλοῦστερον μὲν, ἐπειδήπερ ἀνεθρόνιστο αὐτόν. Εἰ δὲ δὴ
τι εἰπεῖν καὶ βαδύνειν, ἵνα ἡ γενεαλογία λόγον ἔχη ἐπι-
τίθειον ἐρχομένη ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ ὡς μηστῆρα τῆς παρθέ-
νου διὸ καὶ πατὴρ ἀνηγόρευται τοῦ κυρίου, εἰ καὶ πρὶν ἢ
συνελθεῖν αὐτοὺς ἐγένεθ' ἔγκυος. Ἐζήτησαν οὖν, οὐκ ὅτι μή-
πως ὡς παιδίον ἀπόλλωεν, ἢ πεπλάνηται, ἀλλὰ μήπως
ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν, μήπως καταλείπειν αὐτοὺς. Ὀδυνώμε-
νοι οὖν ἐζήτουν τὸν νῖον τοῦ Θεοῦ, καὶ ζητοῦντες αὐτόν
οὐκ εὗρον ἐν τοῖς συγγενέσιν, ἐπεὶ γὰρ τὴν συγγένειαν
αὐτῶν ἦν διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπε· Διὰ τί ἐζητεῖτέ με;
μὴ δύναται σωτὴρ ἀπολίσσθαι; οὐκ ἐνταῦθα καταλείποιτέ
με; Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ἡ μήτηρ, ὅτι ὁ πατήρ σου, καγὼ
ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε, φησὶν ὁ σωτὴρ πρὸς αὐτήν· Οὐκ
οἶδας, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς μου δεῖ με εἶναι; εἰσάγει
πατέρα ἀντὶ πατρὸς, ἀντὶ τοῦ θρησκαμένου σωματικῶς τὸν
ἀληθινόν, ἀντὶ τοῦ ἀλλοτριῶν τὸν ἴδιον, δεικνύς ἐκείνόν
ὅσα φέσει Θεόν, ἑορτά πατέρα τὸν οὐρανὸν Θεόν, αὐτοῦ
γὰρ ἦν ὁ ναὸς, εἰς ἦν ὁ Χριστὸς ὡς ἐν ἰδίῳ ναῷ. Οὐκ
εἶπεν δὲ, οὐκ οἶδατε, οὐ γὰρ οἶδασιν ἄπαντες, ἀλλὰ μόνῃ
διαλέγεται τῇ μητρὶ, τῇ εἰδύνᾳ τὸ μυστήριον τῆς παρθε-
νίας· ἥτοι καὶ πρὸς τὸν Ἰωσήφ λέγει· ᾔδει γὰρ καὶ αὐτός,
ὅτι οὐκ εἶχε τινὰ λόγον πρὸς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

⁵¹) Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν. Τοῦτο ποιή-
σας ἐδίδαξεν ἡμᾶς τιμᾶν τοὺς γονεῖς, καὶ ποιεῖν ὅσα ἡμῖν
ἐπιτάτουν, πλην ἐκείνων, ὅσα εἰς θεοσέβειαν βλέπτει.
Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐμνην ἐν τῷ ναῷ, ἵνα προτιμήσῃ τὴν
θεοσέβειαν, καὶ τὸν ἀληθινόν Πατέρα αὐτοῦ καὶ Θεόν τῶν
κατὰ σάρκα συγγενῶν.

⁴⁸) S monda neki anyja. Jegyesét megbecsüli a szüz
és Jezus atyjának nevezi, egyszerűen azért, mert fölnevelte
őt. Ha pedig valami mélyebbet akarunk mondani, azért,
hogy helyesen indokoltassék a nemzetségsor, mely József
mint a szüz jegyeseig terjed. Azért nevezetetik az Ur atyjá-
nak, habár Mária nehézkesnek találtatott, mielőtt egy-
bekelének. Keresték tehát, nem azért, hogy ne talán a
gyermek elveszett, vagy eltévedt volna: hanem netalán
elállott volna tőlük, elhagyta volna őket. Bánkodva ke-
resték tehát az Isten fiát, és kereséskor nem találták őt
a rokonok közt, hisz rokonságukon fölül állott, s azért
mondta nekik: Miért kerestetek? valljon elveszhet-e az
Üdvözítő? nemde itt hagyatok engem? Miután pedig
anyja mondá: Atyád és én bánkodva kerestünk téged,
felele az Üdvözítő neki: Nem tudtad-e, hogy azokban,
melyek atyáméi kell lennem? Atyát hoz elő atya helyett,
a testileg nevelő helyett a tulajdont, megmutatván, hogy
ő természet szerint Isten, kinek mennyei atyja vagyok;
azé volt t. i. a templom, melyben a Krisztus mint maga
templomában maradt. Nem mondta pedig: Nem tudtátok-e,
mert mindnyájan nem is tudták, hanem csak ma-
gával anyjával beszél, ki tudta a szüzesség titkát, vagy
tán Józsefhez is szól, mert az is tudta, hogy nem volt
semmi köze a Krisztus születéséhez.

⁵¹) És lemenne velök, s jött. Ezt cselekedvén minket
Szüleink tiszteltetére tanított, s mindazok megtevésére,
miket parancsolnak, azokat kivéve, melyek az istentisztelet
ellen irányozvák. Azért maradt a templomban is, hogy
előbbvalónak nyilvánítsa az istentiszteletet, és igazi atyját
és Istent testi rokonainál.

τῆρ αὐτοῦ διετῆρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. ⁵² Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία· καὶ χάριτι παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώποις.

igéket szívében. ⁵² És Jezus növekedék bölcseségben, korban, kedvességben, Isten- és embereknél.

CAPUT III.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος. ² Ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καϊάφα ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννῃν τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. ³ Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περιχώρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν, ⁴ ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. ⁵ Πᾶσα φάραξ πληρωθήσε-

Tiberius császár uralkodásának tizenötödik évében, midőn Judeának helytartója Poncius Pilátus; Galileának negyedes fejedelme Herodes; Iturea és Trakhonitisz tartománynak negyedes fejedelme Fülöp Herodes testvére; Abilának negyedes fejedelme Lyszaniás vala; ² Annás és Kaifás főpapok alatt, Jánoshoz, Zakhariás fiához az Ur szózata intéztetett a pusztában. ³ És elment Jordánnak egész környékére, hirdetvén a bűnbánat keresztségét a bűnök bocsánatjára; ⁴ mikép írva van Izaiás proféta beszédeként könyvében, ki így szól: A pusztában kiáltónak szava: készítsétek az Ur utját, egyenesekké tegyétek az ő ösvényeit. ⁵ Minden völgy betöl-

¹) Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαδεκάτῳ. Ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ πρώτῳ ἔτει καίσαρος Αὐγούστου ἐγενήθη ὁ Χριστός, καὶ ἐβασίλευσεν Αὐγούστου ἐτὶ 75· λοιπὰ 16. Εἰτα ἐβασίλευσε μετ' αὐτὸν Τιβέριος, καὶ τῷ πεντεκαδεκάτῳ ἔτει τῆς Τιβερίου βασιλείας ἦλθεν Ἰωάννης βαπτίζων, ὅτε καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐβαπτίσθη ὡν ἑτῶν ὥσει 33, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς φησὶ ὁ ἐναγγελιστής. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μυστήριον εἶδε κηρύσσεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ ὅλον τὸν κόσμον Τιβέριος ἐδόκει εἶναι βασιλεὺς, διὰ τοῦτο ἐν ἔτει 16 τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου καίσαρος ἀναγράφεται. Καὶ εἰ μὲν οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μόνον ἡμεῖς σωζόμεθα, πάντῃ δὲ ἀποκλείστος ἡ σωτηρία τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἥκει τὸ ἐν ἔτει 16 τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου καίσαρος· ἐπειδὴ δὲ δεῖ καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος καὶ Ἀβιληνῆς πιστεῖν, διὰ τοῦτο ἀναγράφεται καὶ αὗται αἱ βασιλείαι. Ἐμνήσθη δὲ καὶ τῶν ἀρχιερέων Ἄννα καὶ Καϊάφα, καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἦλθεν ὁ Ἰωάννης κηρύσσων, ἦσαν οὗτοι ἀρχιερεῖς, ἐν ταῖς αὐταῖς αἰσὶν αὐτῶν ἀρχιερεῖς, μετὰ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀρχιερωσύνῃ.

²) Ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννῃν. Οὐδέποτε γέροντος ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ τινι τῶν προφητῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς πολλὰ τὰ τέκνα μᾶλλον τῆς ἐρήμου εἶναι, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα διὰ τοῦτο ἐγένετο ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννῃν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, ἐκ περισσοῦ ἐποίει κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περιχώρον τοῦ Ἰορδάνου, ἢ ἰὰν τις βούληται μετανοεῖν, εὐθείως εὐπορήσῃ τοῦ ποταμοῦ ἐκμνησθῆναι δὲ Ἰορδάνης καταβαίνων, καταβαίνων γὰρ ἀληθῶς ἐστὶν ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ, ἢ αὐτὸς ἀληθινὸς, τὸ ἔδωκε τὸ σωτήριον. Καὶ κηρύσσει, φησὶ, εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν βάπτισμα. Εἰς ἄφεςιν δὲ ἁμαρτιῶν τίς; ἢ τῷ μηκέτι ἁμαρτάνοντι· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰωάννης πρόδρομος ἦν τοῦ λόγου, εὐκότως φωνὴ ἀνόμαστος, οὗ λόγος, προλαμβάνει γὰρ ἢ φωνὴ τὸν λόγον. Τὸ δὲ ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, τί ἐστίν; εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ εὐτρεπισθῆναι πρὸς παραδοχὴν ὡς ἂν βούλοιο νομοθετεῖν· Εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ παύσασθαι ποιεῖν τὰ διεστραμμένα.

⁵) Πᾶσα φάραξ πληρωθήσεται. Φάραξ ἐστὶ βαθεῖα καὶ κοίτη πᾶς ἀπιστος, ὃς πιστεύσας εἰς Χριστὸν πληροῦ-

¹) A tizenötödik évben. Augustus császárnak negyvenegyedik évében született Krisztus; uralkodott pedig Augustus ötvenhat évig, tehát (Urunk megjelenése óta) további tizenötig. Utána Tiberius uralkodott, és Tiberius uralkodásának tizenötödik évében jött János kereszteni, mikor Jezus is megkereszteltetett, mintegy harmincz éves levén, a mint ezt a következőkben elmondja az evangelista. Mivel pedig a titkot hirdetni kellett az egész világon, s az egész világ uralkodójának Tiberius tartaték: azért van följegyezve: Tiberius országolásának tizenötödik évében. És ha az üdvösség tana csak egyedül a pogányokra terjedt volna, az izraeliták pedig az üdvintézetből teljesen ki lettek volna zárva: elég lett volna megjelenni: Tiberius császár országolásának tizenötödik évében; de mivel Galilea, Iturea, Trakhonitisz és Abilene lakói is a hitre meghívandók voltak, azért ezen országok is felfjegyzettek. Említé továbbá az Annás és Kaifás főpapokat is, hogy kijelentse, miszerint János hirdetése idejétől voltak ezek főpapok; akkor kezdvén a főpapi hivatal, s benne maradván Urunk szenvedéseig.

²) Isten szózata intéztetett Jánoshoz. Soha Isten szózata nem intéztetett valamely profétához a pusztában. Minthogy pedig a magánosnak (pusztán hagyatott) több fia fogtak lenni, mint a kinek férje van: azért intéztetett Isten szózata Jánoshoz a pusztában. Ha nem így volna, fölöslegesen tanított volna a pusztában. És eljött Jordánnak egész környékére, azért hogy, ha valaki meg akart térni, azonnal a folyóhoz juthasson. Jordánnak magyarázata: leszálló; mert valóban leszállt Isten folyója az igaz víz, az üdvös víz. És hirdeté a keresztséget a bűnök bocsánatjára. A bűnök bocsánatjára kinek? hanem ha a többé nem vétkezendőnek. Mivel pedig János előhírnöke (megelőzője) volt az Igének, helyesen mondatik szózatnak, s nem igének, mert a szózat megelőzi az igét. Készítsétek az Ur utját, mi más, mint készüljétek azoknak elfogadására, a miket tanítani s parancsolni szándékozik. Egyenesítsétek ösvényeit, e helyett mondatik: szünjétek meg fonákul cselekedni.

⁵) Minden völgy betöltessék. Mély és üres völgy minden hitetlen, ki, midőn hisz Krisztusnak, megtelik a

ποιήσωμεν; ¹¹ Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς: Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότη τῷ μὴ ἔχοντι καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. ¹² Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν: Διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; ¹³ Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς: Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ¹⁴ Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες: Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσωμεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς: Μηδένα διασεύετε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκείσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. ¹⁵ Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστὸς, ¹⁶ ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασιν λέγων: Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λύσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ: αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. ¹⁷ Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαρίσει τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστω. ¹⁸ Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. ¹⁹ Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραρχὴς ἐλεγχομένος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, ²⁰ προσ-

ᾠφελεῖ, εἰπεῖ ἡμῖν, τί χρὴ ποιεῖν; οὐ γὰρ ἴσμεν ἐτέρως πολιτείας ὁδόν. Τί οὖν ὁ βαπτιστής; μὴ τολμῶν ὡς οἰκτιρῆς ἀποκινῆσαι τὴν σκιά, καὶ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεῖν ἐισαγεῖν, ἀγεῖ αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, τουτέστιν, τὴν ἀγάπην, ἧς ὁ καρπὸς τὸ κοινωνικὸν εἶναι, καὶ ἐνμετάδοτον καὶ φιλόπτωχον. Τί οὖν φησι πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης; Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότη τῷ μὴ ἔχοντι, αὕτη δὲ ἡ ἐντολή, ὅσον μὲν ἐπὶ τῷ ἔργῳ οὐ τῷ ὀφλῶ ἀρμόζει, ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλοις.

¹⁵ Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ. Οὕτως ἦν ἀξιόλαστος καὶ μέγας ὁ Ἰωάννης, ὡς εἰς ὑπονοίας εἰσεῖν τοῦς τῶν ἰουδαίων ἄνους, μὴ ἄρα πῶς αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός, ὁ καὶ διὰ τῆς τοῦ νόμου σκιάς γραφόμενος, καὶ διὰ προφητῶν κεκηρυγμένος. Τί οὖν φησι πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης; Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς, ὁ δὲ Χριστὸς ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λύσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων ἰδίων γὰρ τῶν βαπτιζομένων τὸ λύειν τοὺς ἱμάντας τῶν ὑποδεδεμένων, ὅπερ ὁ Ἰωάννης ἐπὶ μόνον τοῦ σωτήρος μὴ δύνασθαι ποιῆσαι διεμαρτύρητο, πῶς γὰρ ἂν ἔγνε τὸν μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν τῷ ἱμάντι τῆς ἀμαρτίας ἐνδεδημένον;

¹⁹ Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραρχὴς. Οὗτος ὁ Ἡρώδης παρανόμως ἔγχευ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ εἰς ζωὴν αὐτοῦ, παρὰ τὸν Μωσέως νόμον. Ὅτι δὲ τοῦτο ἔστιν, ἐνδὲν ἐστὶ σημειώσασθαι, ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ εἶναι καθ' ὃ ὁ Ἰωάννης ἦλθεν βαπτίσων, ἐν ᾧ καὶ ἀπειμῆθη ὑπὸ Ἡρώδου, ἀμφότεροι ἦσαν ἄρχοντες τετραρχαὶ ὁ μὲν Ἡρώδης τῆς Γαλιλαίας, ὁ δὲ Φίλιππος τῆς Ἰουδαίας, καὶ Τραχυνιτίδος χώρας. Ὁ οὖν Ἰωάννης ἔλεγε φησὶ τὸν Ἡρώδην ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ τοῦ γάμου, διό καὶ κατεκρίσθη εἰς φυλακὴν, καὶ μὴ μεριμνῶν θάνατον ἐμερίμνα περὶ Χριστοῦ.

ὅτ αὐτοὶ ἔλεγον: Mit cselekedjünk tehát?

¹¹ Felelvén monda nekik: A kinek két öltönye van, adjon annak, a kinek nincs; és a kinek étkei vannak, hasonlóan cselekedjék. ¹² Eljöttek pedig a vámosok is megkereszteltetni, és kérdezék őt: Tanító! mi-tevők legyünk? ¹³ Felele nekik: Semmit ne követeljetek többet annál, a mi meghatározott. ¹⁴ Kérdezék azután a hadfiak is, mondván: Hát mi mit cselekedjünk? És felele nekik: Senkit meg ne rómitsetek, se hamisan ne vádoljatok, és elégedjete meg béretekkel. ¹⁵ A nép azonban várakozván, és mindnyájan olyképen gondolkodván szíveikben Jánosról, valljon nem ő-e a Krisztus, ¹⁶ János mindnyájoknak felele mondván: Én ugyan vízzel keresztellek titeket, de jó majd nálam erősebb, kinek nem vagyok méltó saruinak szíjját megoldani; az titeket Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni. ¹⁷ Kinek kezében van a szórólápát, és megtisztítja szűrűjét, és a búzát csűrbe gyűjti, a polyvát pedig elolthatlan tűzben megégeti. ¹⁸ Sok egyebet is ajánlván, tanítá a népet. ¹⁹ Herodes pedig, a negyedes fejedelem megdorgáltatván általa Herodiasz miatt, ki Fülöpnek az ő testvérének neje vala, és minden gonosz miatt, melyet cselekedett Herodes, ²⁰ mindennekhez még azt is hozzátévé,

zsidó szokások semmi hasznunkra sem válnak, mondd meg nekünk: mit kell cselekednünk? hisz más életrendet nem ismerünk. Mit felel tehát a keresztelő? Nem mervén mint zsidó az árnyékot elvetni, és a szellemben és igazságban végzendő imádat előhozni, a törvény teljéhez vezetni, az az szeretethez, melynek gyümölcse: adakozónak lenni, részvevőnek, és szegények barátjának. Mit mond tehát nekik János? A kinek két öltönye van, adjon annak, kinek nincs. Ez a parancsolat azonban a mint előadott nem annyira a köznépét illeti, mint az apostolokat.

¹⁵ A nép várakozván. Annnyira csodálatra méltó, és nagy volt János. hogy a zsidó nép gyanítani kezdé, valljon nem ő-e a Krisztus a ki mind a törvény árnyékában megíratott, mind a próféták által hirdettetett. Mit szól tehát hozzájuk János? En ugyan vízzel keresztellek titeket, de a Krisztus Szentlélekkel és tűzzel, kinek nem vagyok méltó sarui kötelét megoldani; mert a kereszteltettek sajátáguk volt a megköttözötték fűzőit (szíjait) megoldani, a mit János egyedül az Üdvözítőn nem vihete véghez tanúsága szerint. Hogyan is oldhatta volna föl azt, ki a bűn kötelével sehogyan sem volt megköttözve.

¹⁹ Herodes a negyedes fejedelem. Ez a Herodes törvénytelenül vette el Fülöp nevű testvérének nejét, még annak éltében Moyses törvénye ellen. Hogy így áll a dolog, innét is kideríthetni: mert ugyan azon évben, mikor János keresztelni kezdett, s melyben Herodes által le is fejeztetett, mindketten negyedes fejedelmek voltak; Herodes ugyan Galileában, Fülöp pedig Itureában. és Trakhonitiszban. János tehát ugymond megdorgálá Herodest a házasság tilalmassága miatt, s azért vettetett börtönbe, hol nem aggodván a haláláról, inkább Krisztusról gondoskodék.

τοῦ Ἀεὶ, τοῦ Μελχί, τοῦ Ἰαννά, τοῦ Ἰωσήφ,
²⁵ τοῦ Ματθαίου, τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ, τοῦ
 Ἑσλί, τοῦ Ναγκαί, ²⁶ τοῦ Μαάθ, τοῦ Ματθα-
 θίου, τοῦ Σεμεί, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, ²⁷ τοῦ
 Ἰωαννάν, τοῦ Ῥησά, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλα-
 θιήλ, τοῦ Νηρί, ²⁸ τοῦ Μελχί, τοῦ Ἀδδί, τοῦ
 Κωσάμ, τοῦ Ἐλμοδάμ, τοῦ Ἡρ, ²⁹ τοῦ Ἰωσή,
 τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρείμ, τοῦ Ματθάτ, τοῦ
 Ἀεὶ, ³⁰ τοῦ Συμεών, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ,
 τοῦ Ἰωνάμ, τοῦ Ἐλιακίμ, ³¹ τοῦ Μελεά,
 τοῦ Μαϊνᾶν, τοῦ Ματθαθά, τοῦ Νάθαν,
 τοῦ Δαβίδ, ³² τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ, τοῦ
 Βοόζ, τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών, ³³ τοῦ
 Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ, τοῦ Ἰωράμ, τοῦ
 Ἐσρώμ, τοῦ Φαρέζ, τοῦ Ἰούδα, ³⁴ τοῦ
 Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θά-
 ρα, τοῦ Ναχώρ, ³⁵ τοῦ Σερούχ, τοῦ Ῥα-
 γάβ, τοῦ Φαλέκ, τοῦ Ἐβερ, τοῦ Σαλά,
³⁶ τοῦ Καϊνάν, τοῦ Ἀρφαξάδ, τοῦ Σίμ,
 τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀάμεχ, ³⁷ τοῦ Μαθουσαλά,
 τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰάρεδ, τοῦ Μαλελεήλ, τοῦ
 Καϊνᾶν, ³⁸ τοῦ Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ,
 τοῦ Θεοῦ.

Melkhi, kinek Janna, kinek József, ²⁵ kinek
 Mattathiás, kinek Ámosz, kinek Naum, kinek
 Eszli, kinek Naggai, ²⁶ kinek Maath, kinek
 Mattathiás, kinek Szemei, kinek József, kinek
 Juda, ²⁷ kinek Joanna, kinek Resza, kinek Zo-
 robabel, kinek Szalathiel, kinek Neri, ²⁸ kinek
 Melkhi, kinek Addi, kinek Koszam, kinek Elmo-
 dam, kinek Er, ²⁹ kinek Josze, kinek Eliezer,
 kinek Jorim, kinek Mathat, kinek Levi, ³⁰ kinek
 Simeon, kinek Juda, kinek József, kinek Jonam,
 kinek Eliakim, ³¹ kinek Melea, kinek Mainan,
 kinek Mattatha, kinek Náthan, kinek David,
³² kinek Jessze, kinek Obed, kinek Booz, kinek
 Szalmon, kinek Naasszon, ³³ kinek Aminadab,
 kinek Aram, kinek Joram, kinek Ezrom, kinek
 Fáresz, kinek Juda, ³⁴ kinek Jákob, kinek Izsák,
 kinek Ábrahám, kinek Thára, kinek Náchor, ki-
 nek Szeruch, kinek Ragab, kinek Fálek, kinek
 Eber, kinek Szala, ³⁵ kinek Kainan, kinek Ar-
 faxad, kinek Szem, kinek Noe, kinek Lamech,
³⁷ kinek Mathuszala, kinek Enoch, kinek Jared,
 kinek Malaleel, kinek Kainan, ³⁸ kinek Enosz,
 kinek Szeth, kinek Ádám, kinek Isten.

CAPUT IV.

Ἰησοῦς δὲ πλήρης Πνεύματος ἁγίου ὑπέστρε-
 ψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἦγεντο ἐν τῷ Πνεύματι
 εἰς τὴν ἔρημον, ² ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζό-
 μενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν

Jesus pedig tele Szentlélekkel, visszatért
 Jordántól, és Lélektől a pusztába vezetették,
² negyven napig kísértetvén az ördögtől. És nem
 evett semmit ama napokban, de eltelve azok,

¹) Ἰησοῦς δὲ πλήρης Πνεύματος ἁγίου. Ἐπολιτεῖτο
 τοῖνυν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν τῷ πνεύματι, τοιούτοις, πνευματι-
 κῶς, νενήστευκε γὰρ ἀληθῶς, οὐδὲν παντελῶς τῇ τοῦ
 σώματος χορῆα διδούς εἰς τροφήν, οὐκ αὐτὸς ἡστέρας
 προσδεόμενος, ἀλλὰ τύπον ἡμῖν τὰ καθ' αὐτὸν εἰς ὑπο-
 γραμμὴν ἀνατιθεῖς· ἀλλ' ὅσπερ ἡμῖν ἐβαπτίζετο καθάρι-
 σις οὐ προσδεόμενος, αὐτὸς ὡς ἡ καθαρσις, καὶ ὁ
 τῶν ὑδάτων ἁγιασμὸς· οὕτως ἡμῖν ἡστέει τε καὶ πει-
 ράζεται. Καθὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἦν κατὰ ἀλήθειαν,
 τὴν τοῦ διαβόλου προσέμενος πείραν, καθὸ καὶ Θεὸς
 ἦν ὁ αὐτός, ἀπρόσιτος ἦν τῷ πειράζοντι, καὶ οὐκ αὐτὸς
 τῆς ἐκ τοῦ πειρασμοῦ δοκιμασίας δεόμενος, ἀλλ' ἡμῖν
 τῶν πρὸς τὸν διάβολον ἀπαρχόμενος παλαισμάτων. Τὰς
 τεσσαράκοντα τοῖνυν ἡμέρας διὰ φαντασίας ἐπείραζεν ὁ
 διάβολος τὸν κύριον, καὶ οὐδὲν ἤνευ· οὕτως γὰρ κατὰ
 νοῦν εἰδέχτο τὰς ἐπισποράς τοῦ ἐχθροῦ, ὅτε δὲ εἶδεν
 αὐτὸν ἐξασθενήσαντα ἐξ ἀστίας, διὰ τὸ συγχωρῆσαι τὴν
 σάρκα παθεῖν τὰ ἴδια, τότε καὶ αὐτοπροσώπως διη-
 λέχθη, ὡς τῇ ἑνὶ διὰ τοῦ ὄψεως, ἀλλ' ἐκὶ διὰ τὸ φιλοῦς
 ἀνθρώποις λαλεῖν, εἰδείθη τοῦ σαρκικοῦ ἐρπετοῦ, ὥδε δὲ
 οὐ Θεὸς γὰρ ἦν ὁ ὁρῶν αὐτὸν, καὶ δὲ ἑτέρον ἐλάλει, διὸ
 ὡς εἰδὼς, ὅτι οὐ δύναται λαθεῖν, οὐ λάλει δι' ἄλλον.
²) Καὶ συντελεισθεῖσιν αὐτῶν. Πάντα πειρασμὸν ὄν
 ἐμῶν οἱ ἄνθρωποι πειράζεσθαι, πρῶτον ἐπείρασθη
 κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὁ σωτὴρ, καὶ ἡστέρας ἀποχωρῶν-
 τως, καὶ δύναται θεοπραπὲ ποτοῦ καὶ σιτίων δίχα τὴν

¹) Jezus tele Szentlélekkel a pusztában élt, tehát
 szellemben az az szellemileg, mert valóban bűjtölt, tel-
 jességgel semmit nem adván a test szükségére eddelül;
 nem mintha neki lett volna bűjtre szüksége, hanem
 saját cselekményeit nekünk példányul állítá. Vala-
 mint t. i. miattunk kereszteltetett meg, habár tisztu-
 lásra nem vala szüksége, maga levén a tisztaság, és a
 vizek szentsége: hasonlóan miattunk bűjtölt és kísérte-
 tett. A mennyire t. i. valóságos ember vala, megeng-
 gedő az ördög kísértését, mert mint Istenhez nem
 férhetett a kísértő, és nem ő szorult a kísértet általi
 megpróbálásra, hanem miattunk kezdé meg az ördög
 elleni küzdelmeket. Az ördög tehát negyven napig
 ábrándok által kísérté az Urat, de mit sem nyert;
 hisz nem fogadta elméjébe az ellenség sugallatit. Mi-
 kor aztán étlenségéből elgyengültnek látta, mert a tes-
 tet engedte szenvedni bajait, akkor személyesen meg-
 szólítá őt, mint Évát kigyó által. Ott azonban csupa
 emberekhez szólván testi állatra vala szüksége: de itt
 nem. Mert Isten vala, ki látta őt habár más által szó-
 lott; azért tudván hogy nem lappanghat, nem beszél
 más által.

²) Azok eltelése után. Minden kísértetet, melybe
 valamikor az emberek kerülnek, először maga kiállott az
 Üdvözítő; bűjtölt bőven, és étel vagy ital nélkül isteni
 erővel tartotta fön a testet romlatlanul, sőt megengedte

ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισὼν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασε. ³ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. ⁴ Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων· Γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ. ⁵ Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν, ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλόν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμή χρόνου. ⁶ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδεδόται, καὶ ὃ ἐὰν θέλω, δίδωμι αὐτήν. ⁷ Σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σοι πᾶσα. ⁸ Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Ὑπαγε ὁπίσω μου σατανά· γέγραπται· Προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. ⁹ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. ¹⁰ Γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περισσῶ, τοῦ

σάρκα φιλᾶσαις ἀδιάφορον· ἐφίησι μάλιστα τὰ οἰκία παθεῖν αὐτῇ· πεινῆσαι τε γὰρ λέγεται, ἵνα διαμφοῖν Θεὸς ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπος ἐπάσχω· ἐπιγινώσκεται εἰς καὶ αὐτὸς δηλονότι καὶ θεϊκῶς ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνως· καὶ γὰρ καταπάντος κοινωνήσας ἡμῖν χωρίς ἁμαρτίας καὶ συμμετασχὼν ἡμῖν τῶν αὐτῶν παθημάτων, τὴν πείραν οὐκ ἔκρινεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἀπόστατο τῆς ἐναντοῦ πείρας τὸ κατ' αὐτῆς πάθος, ἀλλ' ἐδέξατο τὴν ὀρεκτὴν τῆς θύσεως, ὁρμὴν τὴν ἐπὶ τὴν τροχὴν γινόμενῃν. Τί οὖν φησι ὁ διάβολος; Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα ὁ λίθος οὗτος ἄρτος γένηται. Ἐνόμισε γὰρ αὐτῷ ἐτοιμῶς ἐπιπηδᾶν, τὸ βούλεσθαι παρακιμένους ἄρτους ἰδεῖν· προσέχεται μὲν γὰρ ὡς ἀνθρώπῳ κοινῶ, καὶ ὡς ἐν τῶν ἁγίων, πλὴν ὑποπτος ἦν, μὴ ἄρα πῶς αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός· βουλόμενος οὖν τοῦτο μαθεῖν ἐνενόησεν, ὅτι θεοπρεποῦς ἱσχύος ἀποτέλεσμα καὶ ἐργὸν ἐστὶ τὸ μεταστῆσαι φῦσιν εἰς ὁπρὸς οὐκ ἦν Θεὸς γὰρ εἶναι ὁ ποίων πάντα καὶ μετασκαλίζων.

³) Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν. Χρὴ γὰρ εἰδέναι ὅτι οὐδενὸς ἐξουσίαν ἔχει ὁ διάβολος, ἀλλὰ καταλείπεται μὲν πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπιτήδειος ἀντίπαλος· οὐκ ἔχει δὲ οὐδενὸς ἐξουσίαν ὅταν μὴ συγχωρῇ ὁ Θεός, εἰς δοκιμὴν δὲ τινων συγχωρεῖ πολλάκις. Οὐκ εἰδείκνυε δὲ αὐτῷ τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου φέρει εἰπεῖν τὴν περὶ τῶν οἰκονομῶν, ἢ τὴν ἰδὼν· ἀλλ' εἰδείκνυεν αὐτῷ τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου τὴν τρόπον ἰσχύει αὐτῶν βασιλεύειν τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων, οἱ μὲν βασιλεύονται ὑπὸ φιλαργυρίας, οἱ δὲ ὑπὸ κενοδοξίας, καὶ ἐτέρων παθῶν, ὧν αὐτὸν προτρέφεται ποιῆσαι ὁ ἐνόμισε ποιήσας περιγνέσθαι τοῦ Χριστοῦ.

⁹) Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Τρίτην πείραν ὁ διάβολος προσάγει τὴν τῆς κενοδοξίας, ἀλλ' ἐξω βέβληκε καὶ ἐκ τούτου σκοποῦ, εἰρηται γὰρ πρὸς αὐτὸν πάλιν· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. Οὐ γὰρ τοῖς πειράζουσι χαρίζεται Θεὸς τῆς ἐπικουρίας, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. Ὅρα δὲ, πῶς διὰ τῆς χρήσεως τῶν γραφῶν θέλει καθελὶν τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, ὡς δομένον ἀγγελικῆς βοηθείας, ὡς μέλλοντος προσκόπτεται, εἰ μὴ ἄγγελοι αὐτῷ βοηθοῖεν. Οὐδὲ γὰρ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἰρηται ἡ χρῆσις τοῦ ψαλμοῦ· οὐδεὶς γὰρ ἀγγέλων ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης· οὐδὲ γὰρ Χριστὸς φοβεῖται δαιμόνιον μεσημβρινόν, ἢ νυκτερινόν· οὐδὲ δειτὰ βοηθείας ἀγγελικῆς, αὐτὸς τηρῶν αὐτοὺς ἀπροσκόπους Θεῶι.

αὐτὰν ἐθέzett. ³ S monda neki az ördög: Ha Isten fia vagy, mondd e kőnek, hogy kenyérré legyen. ⁴ És felele neki Jezus, mondván: Irva van, hogy nem egyedül kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével. ⁵ Azután fölvezeté őt az ördög magas hegyre, s megmutatá neki a föld minden országait egy időpontban. ⁶ És monda neki az ördög: Neked adom ezt az egész hatalmat, és azoknak dicsőségét; mert nekem adatott, s a kinek akarom, annak adom azt. ⁷ Ha tehát imádatandasz engem: tied lesz egészen. ⁸ Felelvén neki, monda Jezus: Távozzál tőlem sátán; irva van: Uradat Istenedet imádd, s egyedül neki szolgálj. ⁹ Azután elvezeté őt Jeruzsalembe, és a templom tetejére állitá őt, s monda neki: Ha Isten fia vagy, ereszkedjél alá innét. ¹⁰ Hisz irva van, hogy angyalainak megparancsolja felőled, hogy őrizzenek meg

neki saját bajait szenvedni, mert éhezett a mint mondván, hogy mindkettő által, Isten- és emberi természetében egynek és ugyanannak ismertessék, t. i. istenileg fölötünk és emberileg mint mi felénk, mert mindenben hasonló volt hozzánk bűnön kívül, és velünk ugyanazon bajokban részesülvén, az éhséget nem vette bűnnek, se nem mellőzte önkisértetésének ráható szenvedését: hanem elfogadta a természeti vágyat, az ételre vonatkozó rohamot. Mit mond tehát az ördög? Ha Istenfia vagy mondd, hogy e kő kenyérré legyen. Azt vélte, hogy helyesen vet neki eselt ha kíván ott fekvő kenyereket látni. Hisz ugy járult hozzá mint közönséges emberhez, s mint a szentek egyikéhez; mivel azonban gyanítá, valljon nem ez e a Krisztus, ezt megtudandó, azt gondolá: hogy isteni hatalom tanúsága és műve a természetet átváltoztatni arra, a mi nem vala; hisz Isten az, ki mindent alkot, s elváltottat.

⁵) És fölvívén őt. Tudni való, hogy az ördögnek semmire sincs hatalma, hanem küzdelemre ugyan alkalmas ellenségül meghagyatott, de hatalma épen nincs, hacsak Isten nem engedi, ő pedig némelyek próbájára csakugyan sokszor megengedi. Nem mutatta meg neki a világ országait például a perzsák, és indusok tartományait: hanem megmutatta neki a világ országait oly módon, mikép uralkodhatik a világi embereken; mert némelyeken a fősvénység uralkodik, másokon a diszvág és egyéb szenvedélyek, hogy őt serkentse annak cselekvésére, a mit gondolt, midőn Krisztust megakartá győzni.

⁹) És elvezeté őt Jeruzsalembe Harmadik kísértetet is intéz az ördög, a dicsvágyt; de ezélja ebben is meghiusult. Mondatott t. i. neki ismét: Ne kísértsd Uradat, Istenedet; mert nem a kísértőket részelteti Isten segélyében, hanem a benne hívőket. Vedd észre, mikép akarja az iratok mondatával az Ur dicsőségét lerontani, mintha t. i. angyali segélyre szorulna, mintha megbotlanék, hacsak az angyalok nem segítik. Hisz nem is a Krisztusról szól a zsoltár idézete, minthogy nem szorul angyalokra az, ki az angyalok Ura: se nem fél a Krisztus a nappali vagy éjjeli ördögtől, se nem szűkölködik angyali segítség nélkül, miután ő tartja fön őket sértetlenül Istennél.

διαφυλάξαι σε (ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου), ¹¹ καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ¹² Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι εἰρηται. Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. ¹³ Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ. ¹⁴ Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ φήμῃ ἐξηλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. ¹⁵ Καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. ¹⁶ Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. ¹⁷ Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαίου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον· ¹⁸ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἐνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, ¹⁹ κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφρων, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστείλαι τεθραυσμένους ἐν ἁφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. ²⁰ Καὶ

minden utaidon; ¹¹ és kezeiken hordoznak téged, hogy talán kőbe ne üssed lábadat. ¹² Felelvén monda neki Jezus: Mondva van: ne kísértsd Uradat, Istenedet. ¹³ És elvégezvén minden kísértetet az ördög, eltávozott tőle egy ideig. ¹⁴ Jezus pedig a Lélek erejével visszatért Galileába, és a hír elterjedt fölé az egész környéken. ¹⁵ S ő tanított imaházaikban, mindenektől dicsőítettvén. ¹⁶ És jött Názaretbe, hol neveltetett, és bement szokása szerint szombat- napon az imolyába, és föllált olvasásra. ¹⁷ Neki adatott tehát Izajás proféta könyve, és felbontván a könyvet arra a helyre talált, hol írva volt: ¹⁸ Az Ur lelke rajtam, azért fölcent, és a szegényeknek örömet hirdetni küldött engem, meggyógyítani a törődött szívűket; ¹⁹ a foglyoknak elbocsátást jelenteni, a vakoknak látást, a sanyargattakat szabadon bocsátani, az Ur kedves esztendejét hirdetni. ²⁰ És összehajtá a könyvet, s visszaadá azt a

¹³ Καὶ συντελέσας πάντα. Ἦτοι πρὸ μὲν τῆς πείνης τοὺς ἐν λογισμοῖς πειρασμοὺς, ἢ τὸν τῆς ἀκηδίας καὶ διυλίας, ἢ ἐτέρους ὑποβαλὼν ἡττάτο· μετὰ δὲ τὰς τισσάρακοντα ἡμέρας τοὺς τοῖς τούτους ὡς πάντων μίζονας ἐκτελέσας ὁ διάβολος ἀνεχώρησεν. Τίνας δὲ εἰσιν οὗτοι οἱ τρεῖς; ἢ ἡ γαστριμαργία, καὶ ἡ φιλαργυρία, καὶ ἡ κενοδοξία· ἄλλους γὰρ παρὰ τούτους πειρασμοὺς οὐκ ἔχει.

¹⁴ Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς. Ὅτε ὡς γενναῖος ἀθλητῆς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατέβαλε τὸν ἀνταγωνιστὴν, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἐνεργείᾳ τε καὶ δυνάμει χρωόμενος· πλείστας γὰρ θεοσημίας ἀποτελῶν, καὶ πολλὸν τὸ θαῦμα παραδεχόμενος.

¹⁶ Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ. Εἰσελθὼν τοιγαροῦν εἰς τὴν συναγωγὴν κατὰ τὸ εἰωθὸς ὡς διδασκάλῳ ἐπεδόθη τὸ βιβλίον Ἡσαίου τοῦ προφήτου· ἐξίστι γὰρ τοῖς μὴ οὔσι γένους ἱερατικοῦ διδάσκειν, ἢ ἂν λάβωσι παρὰ Θεοῦ χάρισμα τοιοῦτον. Οὐ γὰρ ἦν τοῦ λευϊτικοῦ γένους ὡς τινες γασί. Λαβὼν οὖν τὸ βιβλίον Ἡσαίου ὃν ἤθελεν εὗρεν τὸν τόπον, ἐκείνον ἀναπτύξας ἀνέγνω· οὐ γὰρ ἐκ παρατηρόντος αὐτὴ ἐπέσειεν ἢ περικοπή· ἀλλ' ἦν ἡθελεν ἀναγνῶναι, κατ' ἐκείνην ἦλθεν, φανερώς γὰρ διὰ τούτων αὐτὸς ἦν ὁ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς λέγων, ὅτι καὶ ἐνανθρωπήσει, καὶ ἀγίζεσθαι διασώσων τὴν ἐπ' οὐρανόν. Κηρύττει δὲ οὐχ ἑτέρως φανερὸν τὸν εἶναι Πνεύματι ἁγίῳ, πληρὸν ὅτι κατὰ τὴν σάρκα· οὐ γὰρ αἰσθητῶ μῶς ὡς οἱ κατὰ καιρὸν βασιλεῖς κηρύττειν αὐτὸν φανερὸν. Ἀπιστάλθαι δὲ, φησί, ἐάντων εὐαγγελίσασθαι τοῖς πτωχοῖς, τουτίστιν τοῖς ἐθνικοῖς, τοῖς μὴ ἔχουσι τὸν πνευματικὸν πλοῦτον, καὶ γυμνοῖς πάντος ἰσχυροῦ. Τούτοις οὖν εὐαγγελίσασθαι τὸν οὐράνιον πλοῦτον, τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, διὰ τὸ εἶναι πτωχοὺς τῷ πνεύματι. Καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ἄφρων λέγει δὲ τοὺς αὐτοὺς τοὺς πρῶτον αἰχμαλωτευθέντας, καὶ δεσμευθέντας ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς ἁμαρτίας, ὅς ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσε τῆς αἰχμαλωσίας. Τὸς αὐτοὺς δὲ καὶ τυφλοὺς καὶ τεθραυσμένους φησὶ αὐτοῖς γὰρ ἰσχυρισμῶς ἔχουσι τὴν διάνοιαν τὸ νοητὸν ἐξήστραψε φῶς, ἀφῆκε δὲ δεσμῶν τῶν τῆς ἁμαρτίας τοῖς τεθραυσμένους τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς ἁμαρτίας, ἢ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι, οἱς καὶ κηρύττει ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν, καθ' ὃν τὸ κήρυγμα τοῦ σωτήρος ἐρίετο, ἢ καθ' ὃν ὁ ἁμάρτης ὁ ἀληθινὸς ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου προσεφέρετο ἁμαρτίας.

¹³ Elvégezvén minden (kísértetet). Már ugyan az éhség előtt legyőzött az ördög, akár a gondolatok kísérteteit, akár a gyávaság és félelem ingereit szerző, vagy egyebet sugallt: de negyven nap után e harmat is, mint valamennyi közt legsúlyosabbat elvégezvén, eltávozott. Minő pedig az a hármas kísértet? a falánkság, a fősვნყсы, és a hiu dicsvágy, mert ezeken kívül más kísértet nincsen.

¹⁴ És visszatért Jezus. Mintán, mint jeles bajnok a Szentlélek erejével legyőzte ellenét, visszatért Galileába erővel és hatalommal élván, melyel ugyanott számos isteni tényt vitt véghez, és sok csodát szerzett.

¹⁶ És eljött Názaretbe. A mint tehát bement az imolába, mint tanítónak szokás szerint átdatott Izajás proféta könyve, mert szabad a nem papi nemzetségből valóknak is tanítani, ha efféle adományt nyernek Istentől. Ő t. i. nem volt levitai nemzetségből, mint némelyek mondják. Vevén tehát Izajás könyvét, a mely helyet akart találni, azt olvasta a könyv megnyitásával, mert nem esetlegesen akadt ama szakaszba, hanem a melyet akart olvasni, arra fordított: hisz ezekben világosan ő szólott a proféta szava által, hogy emberré lesz, és eljö megzsabadítani az égalattiakat. A megkenetést Szentlélek által nem más-kép értjük, mint emberi természetére nézve; ugyanis nem látható kenettel mondjuk őt megkenetettnek, mint a földi királyok szoktak. Küldve mondja magát örömmizenet hirdetésére a szegényeknek, azaz pogányoknak, kiknek nincs szellemi gazdagságuk, és minden jót nélkülöznek. Ezeknek hirdeté tehát a mennyi gazdagságot a mennyek országát, mert lelki szegények. És a foglyoknak bocsánatot; érti pedig ugyanazokat, kik t. i. egykor fogva voltak és megnyügöztve az ördög által, kiket Krisztus, eljövételével fogságból megszabadított. Szintén azokat jelenti a vakok és törődöttek által; mert azoknak, mint elsötétetett elméjűeknek földért a világosság; eloldá pedig a bűnnek bilincseit azoknak, kik a bűn terhe alatt szívökben megtörődtek, vagy lelki szegények; kiknek azután hirdeti az Ur ohajtott évét, melyben az Üdvözítő tanítása történt, vagy a melyben az igaz bárány a világ bűneért föláldoztatott.

πύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισεν καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ²¹ Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι σήμερον πεπληρώται ἡ γραφή αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. ²² Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; ²³ Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, ἱατρὲ θεράπευσον σεαυτὸν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν Καπερναοὺμ, ποιήσον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. ²⁴ Εἶπε δὲ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. ²⁵ Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χήραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλίου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἑπτὰ καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν. ²⁶ Καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνός, πρὸς γυναῖκα χήραν. ²⁷ Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἑλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος. ²⁸ Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. ²⁹ Καὶ ἀναστάτες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρους τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. ³⁰ Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσων αὐτῶν, ἐπορεύετο. ³¹ Καὶ κατήλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Καπερναοὺμ πόλιν

²³) Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς. Κοινὸς λόγος παρ' ἰουδαίοις ἦν ἀστεϊασμὸς χάριν ἐξηγομένους τοῖς γὰρ ἀρρωστοῦσι τῶν ἱατρῶν ἐπιφώνον· τινὲς Ἰατρεῖ, λέγοντες, θεράπευσον σεαυτὸν. Ἰσως τοίνυν φησὶ βούλεσθαι παρ' ἐμοῦ γενέσθαι σημεῖα παρ' ὑμῖν, μάλιστα παρ' οἷς καὶ ἐγράφη. Ἀλλ' οἶδα τὸ κοινόν, καὶ ἀπασί συμβαῖνον πάθος, κατακρημνίσαι γὰρ πῶς ὁ συνήθης καὶ ὁ παρὼν αἶ, καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀποστερεῖται τιμῆς, παρὰ εἶδόντων αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἔλεγον εἰς ἐτέρους ἐκβεβηκέναι τὴν προφητείαν, ἀποφέρει αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ὑπονοίας, πρὸς μίαν ἀπειστέλειαν χήραν Ἡλίου ἐπὶ ἑπτὰ καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν. Ὡς γὰρ οὐκ ἀπλήθην Ἡλίας ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ εἰς Σάρεπτα πρὸς τὴν χήραν οὕτως οὐδὲ ἡ προφητεία ἐπὶ τινος ἄλλου ἀρμόζει, εἰ μὴ ἐπὶ ἐμοῦ μόνον τοῦ ταῦτα ἀναγνόντος νῦν.

²⁸) Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ. Ἐξ ὧν εἶπεν ἐφ' ἑαυτὸν ἀρμόζειν τὸ, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὐκ ἐπ' ἄλλον, ὡρμήσαντο ὡς ὑβριστὰς αὐτοῦ τοὺς προφήτας, ἑαυτὸν ἐκείνῳ ἀξιοπιστότερον ἀποφύγαντος. Ἐξέβαλον δὲ αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, λεληθότως λαβόντες αὐτὸν ἐκεῖ, ὥστε κατακρημνίσαι.

Ἦνα δὲ μόνον ἐλέγη δυνάστησαντες, μέχρις ἐπιχειρήματος συγκινήσῃ προελθεῖν τὰ καθ' ἑαυτοῦ τοιμήματα διεξίει γὰρ διὰ μέσων αὐτῶν, οὐδ' ὅσον εἶπεν λόγον τινὰ θέμενον τῆς αὐτῶν ἐπιβουλῆς, οὐ τὸ παθεῖν φεύγων, εἰς τοῦτο γὰρ ἐλήλυθεν, ἀλλ' ἄκαρνον ἦν τὸ παθεῖν, πρὶν ἢ κηρύξαι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ἦν γὰρ ἐπ' αὐτῷ τὸ παθεῖν καὶ τὸ μὴ παθεῖν, καὶ κύριος ἦν τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων, τοῦτο δὲ τεκμήριον τοῦ καὶ ὅτε καὶ ἐπαθεν ἐκὼν ἐπαθεν εἰ μὴ ἑαυτὸν ἐπειθόν.

szolgának, és leült. Mindenek szemei pedig az imolyában rá valának irányozva. ²¹ Kezdé pedig mondani nekik: Ma teljesedett ez az írás szemeitek előtt. ²² És mindnyájan helyeslék beszédjét, és csodálkoznak a szavak kellemessége fölött, melyek szájából folynak, s mondának: Nemde ez a József fia? ²³ És monda nekik: Bizonyára azon példázatot hozzatok föl nekem; Orvos, gyógyítsd meg tenmagadat. Mennyit hallottunk Kafarnaumban történni, cselekedd tehát itt is hazádban. ²⁴ Mondta továbbá: Bizony mondom nektek, hogy egy proféta sem kedves hazájában. ²⁵ Valósággal mondom nektek: sok özvegy volt Izraelben Illés napjaiban, mikor az ég zárva volt három évig és hat hónapig, úgy hogy éhség támadt az egész földön: ²⁶ de egyikhez sem küldetett közülük Illés, hanem csak a szidonföldi Szareptába egy özvegy-asszonyhoz. ²⁷ És sok belpoklos volt Elizeus proféta korában Izraelben: de senki közülük meg nem tisztult, hanem csak a szyrus Náman. ²⁸ Erre elteltek mindnyájan haraggal az imaházban, midőn ezt hallák. ²⁹ És fölkelvén kivezeték őt a városból, és fölvitték a hegy csucsára, melyen városuk építve volt, hogy le vessék őt. ³⁰ Ő azonban átmenvén köztük, eltávozott. ³¹ És ment Kafarnaumba Galilea városába, s tanítá őket

²³) És monda nekik. Ez a zsidóknál közmondás volt, mely tréfából találatott ki; mert a beteg orvosokat némelyek így szólíták: Orvos! ugymond, gyógyítsd meg tenmagadat. Bizonyára tehát, ugymond, csodákat akartok általam tetetni nálatok, kivált miután nálatok neveltettem. De tudom a köz, és mindnyájokra ragadt nyavalyát; hisz a társ és ismerős mindig megvettetik, és a tartozó tiszteltben nem részesítetik azoknál, kik ismerik őt. Mivel pedig azt mondák, hogy a jövődőlés másokról szól, elvezeti őket e gondolatától, mondván, hogy csak egy özvegyhez küldetett Illés, és Elizeus is csak egyet gyógyított meg a szyrus Naámant. Valamint tehát Illés nem ment mindenhova, hanem csak Szareptába az özvegyhez: úgy ez a jövődőlés sem illik másra valakire, mint a ki most ezeket olvassa.

²⁸) És haraggal elteltek mindnyájan. A mint azt mondtá, hogy ráillik ama hely: „Az Úr lelke rajtam,” s nem másra: megharagudtak, mintha a profétákat meggyalázná, magát azoknál hitelesebbnek állítván. Kivezeték pedig őt a városból, alattomosan tartván, hogy le vessék.

Csak hogy meggyőzze a gonoszakat, megengedé egész a végrehajtásig vinni ezen ellene intézett merényletet; mert azután átmént közülük, szót sem ejtven melylyel fortélyukat említette volna. Nem mintha a szenvedést kerülte volna, hisz azért jött, hanem idő előtti volt még a szenvedés, mielőtt az igazság igéjét hirdette volna. De rajta állott szenvedni vagy nem szenvedni, mert Ura vala az időnek és eseményeknek. Ez tehát annak jele, hogy midőn szenvedett is, készakarva szenvedett, s nem kizozhatják, ha magát által nem adja.

τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. ³² Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. ³³ Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ³⁴ λέγων· Ἐὰ τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἢ λῃθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδα σε τίς εἶ· ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ. ³⁵ Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων· Φιμώθητι, καὶ ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. ³⁶ Καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες· Τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; ³⁷ Καὶ ἐξεπορεύετο ἡχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. ³⁸ Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ καὶ ἡρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. ³⁹ Καὶ ἐπιστάς ἐπ' αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν· παραχρῆμα δὲ ἀναστὰς διηκόνει αὐτοῖς. ⁴⁰ Αὐνοῦτος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἄσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. ⁴¹ Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι. ⁴² Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξῆλθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ⁴³ Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελισασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ

³³) Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος. Ἀκάθαρτον δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ ὁ Θεὸς πνεῦμα καλεῖται, διὰ τοῦτο φησι πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου. Ἀκάθαρτος δὲ ἐστὶν ὁ δαίμων κατὰ διάθεσιν ὡς θεομάχος. Ἐκράξε δὲ ὁ δαίμων μὴ φέρον τὰς προσβολὰς τῆς θεότητος, ἵνα γινώσκῃ, ὅτι διὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γλώσσης ἐλάλει ὁ δαίμων, ἃ ἐλάλει, τοῦτο δὲ ἔλεγε· Τί οὐκ εἶς ἡμᾶς χῶραν ἔχειν περιούριον τῆς ἀσεβείας τὴν πλάνην· εἰ γὰρ καὶ Ἰουδαῖοι ἀπιστοῦσι σοι διὰ τὴν σάρκα, ἀλλ' ἐγὼ σε οἶδα, ὡς σεμννόμενος δὲ ἐπὶ τῇ γνώσει τοῦτο εἶπεν.

³⁸) Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς. Ἐβρίστη τῇ τοῦ Σίμωνος οἰκίᾳ ὁ Σωτὴρ, καὶ εὐρίσκει πυρετὸν αὐτῆς καὶ αὐτὸν πενθερὰν, καὶ ἐπιστάς ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. Ἐπιτίθησι δὲ καὶ τὰς χεῖρας ἐν ἑκάστῳ τῶν νοσούντων, καὶ ἀπηλάττει αὐτοὺς τοῦ νοσήματος, δικαῖος, ὅτι τῆς τοῦ λόγον δυνάμει τὴν ἐνέργειαν πεφόρηκεν ἢ ἅγια σάραξ, ἣν ἰδίαν ἐποίησατο θεοπροπῆ δυνάμει ἐμφυτεύσας αὐτῇ· οὐκ εἶα δὲ λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐ γὰρ εἶδει ἐξ ἀκαθάρτου γλώσσης λαλεῖσθαι τὸ θεῖον μυστήριον, ὥστε κἀν λέγωσι τῶν ἀληθῶν τί ἐπαινεῖται μηδεὶς· οὐ γὰρ διὰ σκότους τὸ φῶς γινώσκειται.

szombaton. ³² És álmélkodtak tanításán, mert hatalmas vala beszéde. ³³ Volt pedig az imolyában egy ember, kit a tisztátalan ördög szelleme szállott volt meg, és nagy szóval fölkiáltta, ³⁴ mondván: Hagyj minket, mi közöd van velünk názareti Jezus? elveszteni jöttél-e minket? ismerlek, ki vagy, az Isten szentje. ³⁵ És megfeddé őt Jezus, mondván: Némulj el, és menj ki belőle. És a közöpre vetvén őt az ördög kiment tőle, mit sem ártván neki. ³⁶ És álmélkodás szállá meg mindnyájokat, és beszélgetének egymás közt, mondván: Mi dolog ez, hogy hatalommal, és erővel parancsol a tisztátalan szellemeknek, és kimennek? ³⁷ És elterjedt a hír felőle az egész környékre. ³⁸ Fölkelvén azután az imaházból, bement Simonnak házába. Simon napa pedig nagy lázban szenvedé, s könyörögtek neki érette. ³⁹ És melléje állván parancsola a láznak, s elhagyta őt, az pedig azonnal fölkelvén szolgálta nekik. ⁴⁰ A nap nyugta után pedig mindnyájan, kiknek különféle nyavalyájú betegjeik voltak, hozzá vitték őket; ki mind-egyikre rátevévén kezeit, meggyógyítá őket. ⁴¹ Az ördögök is kimentek sokakból, kiáltván és mondván: Te vagy a Krisztus, az Isten fia. És megdorgálván nem engedé őket szólni, mert tudták, hogy ő a Krisztus. ⁴² A mint pedig nappal lett, kimenvén eltávozott egy pusztá helyre, s a seregek keresék őt, s elmenvén hozzá, tartoztaták, hogy ne távozzék el tőlük. ⁴³ Ő pedig monda nekik: Más városoknak is kell hirdetnem Isten országát, mert

³³) Az imaházban egy ember vala. Tisztátalannak mondá, mert szellemeknek nevezetnek az angyalok is, a Szentlélek, az Isten; azért mondá: a tisztátalan ördög szellemét. Tisztátalan az ördög szándokára nézve is, mert Istennel ellenkezik. Fölkiáltott továbbá az ördög, nem tűrhétvén az istenség közellétét, hogy tudjuk, miszerint az ember nyelve által beszéli az ördög azokat, a miket mond. Mondá pedig ezt: Miért nem engedsz nekünk lakhelyet, kiirtván mindenfelől az istentelenség tévelyét? Ugyanis habár a zsidók nem hisznek benned a test miatt, de én ismerlek; ezt pedig, mint dicsekedő ezen ismeretével, mondá.

³⁸) Fölkelvén az imaházból. Simon házába tér az Üdvözítő, s annak napát lázban találja, de hozzáérvén megfenyíté a lázt, és elhagyta azt. Továbbá a betegek mindegyikére ráteszi kezeit, s megszabadítá őket a nyavalyától, megmutatván, hogy a szó hatalmának sikerét eszközölé a szent test melyet magára vett, isteni hatalmat közölván vele. Nem engedé az ördögöket kibeszélni, hogy te vagy a Krisztus, az Isten fia; mert nem vala szükség tisztátalan nyelvvel hirdetni az isteni titkot, s hogy midőn valami igazat mondanak is, senki ne dicserje őket, mert nem a sötétség által ismertetik meg a világosság.

Θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι. ³³ Καὶ ἦν κη-
ρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας.

e végre küldettem. ³⁴ És tanított Galilea imo-
lyáiban.

CAPUT V.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ
τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν
ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ. ² Καὶ εἶδε
δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἄλμεις
ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα.
³ Ἐμβάς δὲ εἰς ἐν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος,
ῥηώτισεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον
καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους.
⁴ Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν Σίμονα·
Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα
ὕμῶν εἰς ἄβυσσον. ⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν
αὐτῷ· Ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιῶσαν-
τες, οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω
τὸ δίκτυον. ⁶ Καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν
πληθὺς ἰχθύων πολὺν· διερχομένων δὲ τὸ δίκτυον
αὐτῶν. ⁷ Καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν
τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντος συλλαβεῖσθαι αὐ-
τοῖς; καὶ ἦλθον, καὶ ἐπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα,
ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. ⁸ Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος,
προσέειπε τοῖς γόναιοις Ἰησοῦ λέγων· Ἐξέλθε ἀπ'
ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι, Κύριε· ⁹ Θάμβος
γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ

Történt, midőn a népsereg feléje tódula,
hogy Isten igéjét hallja, ő Gennezaret tavánál
állott. ² És látott két hajót a tónál állani, a
halászok pedig kiszállván belőlük, mosogatták a
hálókat. ³ Bemenvén pedig az egyik hajóba,
mely Simoné vala, kérte őt, hogy a földtől
egy kevéssé beljebb huzza; és leülvén, a ha-
jóból tanította a seregeket. ⁴ A mint pedig be-
szélni megszűnt, monda Simonnak: vidd a
mélyre, és eresztétek meg hálótokat a hal-
fogásra. ⁵ Felelvén Simon monda neki: Ta-
nitó! egész éjjel fáradozván mit sem fogtunk:
de a te szavadra megereszttem a hálót. ⁶ Ezt
cselekedvén a halak nagy sokaságát fogták,
ugy hogy szakadozék hálójok. ⁷ És intének
tarsaiknak, kik a másik hajóban valának, hogy
jöjjenek segítségükre; eljöttek tehát, és meg-
tölték mind a két hajót, ugy hogy csaknem
elmerülének. ⁸ Ezt látván Simon Péter tér-
deire borult, mondván: Menj ki tőlem, mert
bűnös ember vagyok, Uram. ⁹ Mert álmélko-
dás lépé meg őt, és mindnyájokat, kik vele

¹) Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον. Ἐπειδὴ ἀρκοῦντως
τοῖς ὄχλοις διήλεκται, προτρέπεται πάλιν πρὸς τὴν συ-
νήθη μεγαλονομίαν, καὶ διὰ τῶν ἁλιευτικῶν ἐπιτηδευμάτων
ἀλιεῖν τοὺς μαθητάς, ἵν' εἰδῇεν, ὅτι πανσθενὲς ἔχει τὸ
θέλημα, καὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ ἡ κρίσις ὑπηρετεῖ, προ-
σάσει γὰρ τοῖς περὶ Σίμονα βραχὺ τῆς γῆς ἀποφείσεσθαι,
καὶ χαλάσαι πρὸς ἄβυσσον τὸ δίκτυον. Οἱ δὲ φασὶ δι' ὅλης
νυκτὸς κοπιῶσαντας αὐτοὺς μηδὲν λαβεῖν· ἐκασκὸν δὲ ἐπὶ
τῷ λόγῳ αὐτοῦ ἐτι χαλάσαι τὸ δίκτυον, ὃ καὶ ποιήσαντες
μεστὸν εἶχον ἐνθὺς τῶν τεθηρεμένων, ἵνα διὰ τῆς σω-
ματικῆς ἄγρας πιστεῦσαι αὐτοὺς παρασκευάσῃ περὶ τῆς
ροπῆς τῶν ἀνθρώπων ἄγρας, ὅπερ ἤμελλε γενέσθαι ἐπὶ
τῷ ῥήματι τοῦ Χριστοῦ.

²) Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μᾶ (τῶν πό-
λεων). Ἐπαίον παντὸς ἀξία τοῦ προσελθόντος ἡ πίστις·
μεμαρτύρηκε γὰρ τὸ πάντα δύναισθαι κατορθοῦν τῷ Χρι-
στῷ. Καὶ τί πρὸς ταῦτα Χριστός; ἐμβαλεῖν ἐν αὐτῷ
τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτὸ δὴ τοῦτο πληροσκορίαν
ἐργάζεσθαι. Λέγεται γὰρ τὴν αἰτησίαν, καὶ ὁμολογεῖν τὸ
δύναισθαι, καὶ ἡσέ· θέλω, καθαρῶς θητι. Χαρίζεται δὲ
καὶ ἀγὴν τῆς πανσθενεστάτης αὐτοῦ χειρὸς, καὶ ἐνθὺς
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ τὸ πάθος ἦν ἐκ ποθῶν.
Παρήγγειλεν δὲ αὐτῷ μηδὲν εἰπεῖν ὁ σωτήρ· ἀπελθὼν
δὲ, φησὶν, δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ εἰς μαρτύριον,
τοντέστιν εἰς ἀποδείξιν, ὅτι ἐθεραπεύθη, ἵνα πληρώσῃς
τὸν νόμον, οἰκονομικῶς δὲ προσαγῇν τὸ δῶρον ἐρη-
τοῖς ἱερεῦσι τῷ λεπρωῖ, κατὰ τὸν Μωσῆως νόμον, ἐπει-
δὴ μὴπω πιστευσαντες πρὸς αὐτὸν ἰουδαῖοι προσέκειντο
ταῖς Μωσῆως ἐντολαῖς, ὡς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἰσχυόν-
των.

¹) Lőn, midőn a sereg. Miután eleget szólott a nép-
seregnek, ismét a szokott csodatényekre tér, és halászati
alkalom által halássza a tanítványokat, hogy megismerjék
miszerint mindenható akarata van, s az ő pillanatának
hódol a teremtmény; parancsolja tehát Simon társai-
nak egy kevéssé a földtől eltávolozni, és halászatra kiter-
jeszteni a hálót. Azok pedig felelének hogy noha egész
éjjel fáradoztak, mit sem fogtak: mindazáltal az ő
szavára készeknek nyilatkoztak kivetni a hálót; a
mit megtevén azonnal tele lett a fogott halakkal; hogy
t. i. testi halászat által elhitesse velök az emberek
szellemi halászatát, mely a Krisztus szavára történni
fogott.

²) S történt, midőn a városok egyikében volna. Min-
den dicséretre méltó a hozzájárulónak hite, mert nyilván-
nítá, miszerint Krisztusnak mindent lehetséges helyreállí-
tani. S mit mond arra Krisztus? Megerősíté benne a hitet,
és mindjárt ez ügyben arról teljes bizonyosságot szerez.
Ugyanis elfogadja a kérelmet, megvallja hatalmát, és
mond: Akarom, tisztulj meg. Egyszersmind az ő minden-
ható kezének illetésével szerencsétlenni őt, mire azonnal el-
távolozott tőle a belpoklosság, és a nyavalya eltűnt. Meg-
hagyá neki az Üdvözítő, hogy senkinek el ne beszélje,
hanem elmenvén, ugymond, mutasd meg magadat a pap-
nak, tanúságul, azaz megmutatásul, hogy meggyógyultál;
igy teljesítendő a törvényt. Czélszerűleg utasítja a poklost
arra, hogy az áldozatot vigye meg a papoknak Moyses
törvénye szerint, mert még hitetlenek levén a zsidók Moyses
parancsolataira ügyeltek, mintha a régi erkölcsök még ér-
vényesek volnának.

τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ἤ συνέλαβον. ¹⁰ Ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἱ ἦσαν κοινῶν τῷ Σίμωνι· καὶ εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση ζωγρῶν. ¹¹ Καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. ¹² Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ προσώπον, ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων Κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρίσαι. ¹³ Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπὼν Θέλω, καθαρίσθητι, καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. ¹⁴ Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδεὶς εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκαι περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ¹⁵ Αὐτὸς δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. ¹⁶ Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος. ¹⁷ Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων καὶ ἦσαν καθηήμενοι φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ δυνάμεις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. ¹⁸ Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θείναι ἐνώπιον αὐτοῦ. ¹⁹ Καὶ μὴ εὗρόντες πῶς εἰσενεγκοῖεν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθήκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον, ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. ²⁰ Καὶ ἰδὼν τὴν

valának, a halfogás miatt, melyre szert tettek. ¹⁰ Hasonlag Jakabot, és Jánost is, Zebedeus fiait, kik Simonnak társai valának. És monda Simonnak Jezus: Ne félj, mostantól fogva embereket fogsz. ¹¹ És kihuzván a hajókat a földhöz, mindeneket elhagyván, követék őt. ¹² S lőn, midőn a városok egyikében volna: ime, egy belpoklossággal tele férfit látván Jezust, és arczra borulván, kéré őt mondván: Uram, ha akarod, megtisztíthatsz engem. ¹³ És kinyujtván kezét illette őt, mondván: Akarom, tisztulj meg; mire a poklosság azonnal eltávozott tőle. ¹⁴ S ő meghagyá neki, hogy senki-nek se mondja el, hanem menj, (ugymond) mutasd meg magadat a papnak, és vidd meg tisztulásodért, a mit Moyses parancsolt, tanúságul nekik. ¹⁵ Azonban annál inkább elterjedett a hír felőle, és összejött sok nép hallani, és betegségeikből általa meggyógyíttatni. ¹⁶ Ő pedig a pusztákon tartzkodék, és imádkozék. ¹⁷ És lőn egy napon, hogy ő tanita; ott ülének pedig a farizeusok és törvénytudók, kik Galiléának, és Judeának minden helységeiből és Jeruzsalem-ből jöttek; s az Ur ereje működék azok gyógyításában. ¹⁸ És ime némely férfiak egy embert hoztak az ágyon, ki inaszakadt vala, és igyekeztek őt bevinni, s eléje tenni. ¹⁹ De nem találván, mikép vigyék be őt a sereg miatt, fölmentek a tetőre és a falon át lebo-csáták őt nyoszolyájával együtt a középre Jezus elé. ²⁰ Ki látván hitőket monda neki:

¹⁸) Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες. Τί οὖν ὁ Κύριος; ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, οὐ τὴν πίστιν τοῦ παραλελυμένου, ἀλλὰ τῶν κομισάντων, ἑστέι γὰρ καὶ ἄλλοι δι' ἄλλων πίστιν θεραπεύεσθαι, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν παραλῆτον πιστεύσαντα ἰάσατο, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν ὁ σωτήρ· Ἄνθρωπε, ἀφέωνται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι σου. Κοινῶς τῇ ἀνθρωπότητι τοῦτο λέγει· ἐμελλόν γὰρ οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν ἰαθῆναι τῶν ψυχικῶν παθημάτων, τὰς ἁμαρτίας, ἃς πρῶτον ἐπλημύνον, ἀφεῖσθαι. Ἡ τοῦτο φησὶ ἐδὲι με πρὸ τοῦ σώματος ἰάσασθαι σου τὴν ψυχὴν· ἐπεὶ ἐὰν μὴ τοῦτο γένηται, ἐπὶ πλείον ἁμαρτιάνεις λαβὼν ἰσχύει εἰς τὸ περιπατεῖν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ σὺ ἐξήτησας τοῦτο, ἀλλ' ἐγὼ ὡς Θεὸς ὁρῶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, ἐξ ὧν καὶ ἡ νόσος σοι συμβέβηκεν. Εἰτα φησὶ, ὅτι ἀκούσαντες οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι βλασφημίας ἐγκλήμασι περιβάλλοντιν ἠδύνατο γὰρ διαλογίζεσθαι ἐν ἑαυτοῖς, τίς ἐστιν οὗτος λέγοντες, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀξιῖναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός; ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τετολμήκασιν, διαδείκνυσιν ἐνθὺς, ὅτι Θεὸς ἐστὶ. Τί γὰρ φησι διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τίς γὰρ τοὺς ἐν τῷ βᾶθει τῆς διανοίας λογισμοὺς καθορᾷ, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός; οὐκοῦν ὁ εἰδὼς καρδίας καὶ νεφρῶν ὡς Θεὸς οὗτος ἀγῆναι καὶ ἁμαρτίας ὡς Θεός, ἐγερθεὶς ἄρον τὸ κλινιδίον σου καὶ ὕψαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, ὃ δὲ καὶ πέπρακται. Λέγουσιν τοίνυν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀξιῖναι ἁμαρτίας.

¹⁸) És ime némely férfiak hozának. Mit mond erre az Ur? Látván hitőket, nem az inaszakadtnak hitét, hanem a hívőkét, mert lehet mások hite által is valakinek meggyógyíttatni, vagy az inaszakadtnak is látván hitét, azt meggyógyítá mondván neki az Üdvözítő; Ember, megbocsáttattak bűneid. Általában mondja ezt az emberiségnek; mert a hívők, lelki bajaiktól meggyógyíttatván, bűneiknek, melyeket egykor véghezvittek, bocsánatát fogták nyerni. Vagy ezt mondja; testi bajod előtt lelkedet kell meggyógyítanom; mert ha az nem történik, még inkább vétkezel, erőt nyervén a törvényszegésre. Ugyanis jóllehet te nem ezt kívántad: de én mint Isten látom a lélek szenvedéseit melyekből a betegség is háromlott rád. Azután beszél, hogy hallván ezeket az írástudók, és farizeusok, káromlás vádjaival rágalmazák; mert kezdtek, ugymond okoskodni magukban mondván: Kicsoda ez, a ki káromlásokat beszél? ki bocsáthatja meg a bűnöket, mint maga az Isten? Midőn pedig ezekre vetemednek, mindjárt megbizonyítja hogy Isten. Mit okoskodtok ugymond, sziveitekben? Kicsoda láthatja az elme rejtekében létező gondolatokat, mint egyedül Isten? Tehát a ki a szíveket és elméket ismeri mint Isten: az a bűnöket is megbocsátja mint Isten: kelj föl, vidd el ágyadat, és menj haza, a mi meg is történt. Meg volt tehát tény által mutatva, hogy az ember fiának hatalma van a földön a bűnöket megbocsátani.

πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ ἄνθρωπε, ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ²¹ Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι λέγοντες· Τίς ἐστὶν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός; ²² Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ²³ Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπατεῖ; ²⁴ ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παρακλημένῳ· Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἄρας τὸ κλινιδίόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. ²⁵ Καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Θεόν. ²⁶ Καὶ ἐκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες, ὅτι εἶδομεν παράδοξα σήμερον. ²⁷ Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευὴν, καθήμενον ἐπὶ τῷ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. ²⁸ Καὶ καταλιπὼν ἅπαντα ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. ²⁹ Καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην Λευὴς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολλὸς, καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακειμένοι. ³⁰ Καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῷ, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες· Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; ³¹ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ υἱοὶ νόμου ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. ³² Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. ³³ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτὸν· Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσι πυκνά, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν φαρισαίων; οἱ δὲ τοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουν; ³⁴ Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶ-

²⁷⁾ Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε. Οὐ διὰ τῆς πείρας μαθάνει τοὺς μαθητὰς ὁ σωτὴρ, ὥσπερ οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὡς ἐπιστάμενος τὰς διανοίας ἐκλέγεται τοὺς ἀξίους. Ἐξῆλθεν οὖν, φησί, καὶ ἐθεάσατο τελώνην καλούμενον Λευὴν. Ἐστὶ δὲ οὗτος Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστής. Καὶ ὁ μὲν Μάρκος, καὶ Λουκᾶς συγκαλύπτουσι τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαιοτέρας προσηγορίας; αὐτὸς δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπάγει λέγων· Καὶ ἐθεάσατο Ματθαῖος τὸν τελώνην. Θεασάμενος οὖν ὁ σωτὴρ τὸν τελώνην καθήμενον ἐπὶ τῷ τελώνιον, καὶ τὸν ἐκ πλεονεξίας χρημάτων λόγον συνεύροισα οὐκ ἀπόσωτο, ἀλλ' εἶπεν αὐτῷ ἀκολουθεῖν· ὁ δὲ μηδὲν ἀναμείνας, καταλιπὼν ἅπαντα, ἠκολούθησεν αὐτῷ, μὴ λυπήσας τῇ ἀισβολῇ τὸν καλέσαντα πάντα γὰρ ἀφ' αὐτοῦ δημοσίων χρημάτων κατατροπώσας, μή τιγε ἰδίῳν καὶ τὸν ἐκ τούτου κίνδυνον παρῶσαμενος, ὅλος ἦν τοῦ καλέσαντος, τιμωτέραν τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν πάντων ὁμοῦ λογισάμενος. Εὐχαριστήσας οὖν ἐπὶ τῇ κλήσει δοχὴν ἐποίησε μεγάλην ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, καὶ πάντα τοὺς συνήθεις καλέσας συγκαλεῖ καὶ αὐτὸν τὸν καλέσαντα εἰς μαθητείαν, ἵνα μὴ ὁ μόνος εὐεργετηθῇ, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ κεκλημένοι.

Ember, megbocsáttattak bűneid. ²¹ Erre kezdenék gondolni magukban az írástudók, és a farizeusok mondván: Kicsoda ez, ki káromlásokat szól? Ki bocsáthatja meg a bűnöket, mint egyedül az Isten? ²² Tudván pedig Jezus gondolatjaikat, felelvén monda nekik: Mit gondoltok szíveitekben? ²³ Mi könnyebb, valljon mondani: megbocsáttattak bűneid, vagy mondani: kelj föl, és járj? ²⁴ Hogy pedig tudjátok, miszerint az ember fiának hatalma van a földön megbocsátani a bűnöket, monda az inaszakadtnak: Mondom neked, kelj föl, és elviven nyoszolyádat menj házádba. ²⁵ És azonnal fölkelvén előttök, fölvevén a min feküdt, elment házába, dicsőítvén Istent. ²⁶ És álmélkodás fogta meg mindnyájokat, és dicsérék Istent, s megteltek félelemmel mondván: hogy ma csodálatosakat láttunk. ²⁷ Ezek után kiment, és látott Levi nevű vámost a vám mellett ülni, és monda neki: Kövess engem. ²⁸ És elhagyván mindent, fölkel és követé őt. ²⁹ És készített neki Levi nagy lakomát házában, hol a vámosok és egyebek nagy serege jelen volt, kik velök együtt letelepedtek. ³⁰ Az írástudók és a farizeusok ezért zúgolódtak ellene, mondván tanítványainak: Miért esztek és isztok a vámosokkal és bűnösökkel? ³¹ Felelvén Jezus monda nekik: Nincs szükségük az épeknek orvosra, hanem a betegeknek. ³² Nem jöttem meghívni az igazakat, hanem a bűnösöket a megtérésre. ³³ Továbbá azok mondanak neki: Miért bűjtölnek és végeznek imákat János tanítványai gyakran, hasonlóan a farizeusoké is: tied pedig esznek és isznak? ³⁴ Ő pedig monda nekik: Valljon a menyegző fiaitól kívánhatjátok-e, hogy bűjtöljenek, míg

²⁷⁾ Ezek után kiment. Nem próba s tapasztalás által ismeri ki a tanítványokat az Üdvözítő, mint az emberek: hanem mint az elmék ismerője választja ki a méltókat. Kiment tehát, ugymond, és látta Levit a vámost ülni. Ez maga a Máté evangelista. Márk azonban s Lukács ősi nevezet alá rejtik nevét, de ő maga midőn elbeszéli saját történetét, így adja elő: És látta Mátét, a vámost. Látván tehát az Üdvözítő a vámost vám mellett ülni, azt sem mellőzve, ki kincsvágyból csak pénzgyűjtésre ügyelt, hanem meghívta követésére: az pedig haladéknélkül elhagyván mindent, követé őt, a nélkül, hogy kételkedésével a meghívót szomorítaná; mert mindenről lemondván, a nyilvános pénz is megvété, annál inkább a magát; s az innét eredő veszélyt semmibe vevén egészen a meghívóé lett, mivel saját üdvösségét minden egyénnél többre becsülte. Haladásból tehát a meghívásért, nagy lakomát szerzett saját házában, és minden társaival együtt meghívja azt is, ki őt tanítványai sorába fölvette, hogy ne csak ő részesüljön a jóban, hanem mindnyájan a meghívottak is.

ρος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; ³⁵ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ³⁶ Ἐλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι οὐδεὶς ἐπὶ βλήμα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ το ἀπὸ τοῦ καινοῦ. ³⁷ Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥίξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. ³⁸ Ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφοτέροι συντηροῦνται. ³⁹ Καὶ οὐδεὶς πινὼν παλαιὸν εὐθὺς θέλει νέον· λέγει γὰρ, ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

CAPUT VI.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἐτίλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυν, καὶ ἤσθιον, ψάλλοντες ταῖς χερσὶ. ² Τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, τί ποιεῖτε, ὁ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς

a völegény velök van? ³⁵ Eljönnek pedig a napok, mikor elvitetik tőlök a völegény, akkor tehát bőtölnek ama napokban. ³⁶ Egyszersmind hasonlatot monda nekik, hogy senki az ó ruhára nem vet új ruhafótot; különben az ujat meghasítja, és az új darab nem illik az óhoz. ³⁷ És senki nem tölt új bort az ó tömlőkbe, különben az új bor megrepesztí a tömlöket, és mind az kifoly, mind a tömlők oda lesznek. ³⁸ Hanem az új bort új tömlőkbe kell tölteni, s úgy mindkettő megmarad. ³⁹ És senki, midőn ó bort iszik, nem kíván azonnal ujat, mert azt mondja, hogy az ó jobb.

Történt, hogy ő másodelső szombaton átméne a vetéseken, és tanítványai szaggták a kalászokat, és dörzsölvén kezeikkel ették. ² Némelyek pedig a farizeusokkal mondanak nekik: Miért cselekszitek, a mit szombaton

³⁵) Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἀρθῆναι ἀπ' αὐτῶν τὸν νυμφίον, τὸ ἀναληφθῆναι αὐτὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Εἴτα ἐπιφέρει αὐτοῖς καὶ παραβολὴν, δεικνύς, ὅτι ἀπαράδεκτὰ εἰσι τοῖς τὴν νομικὴν ἔχουσιν ἀγωγὴν τὰ διὰ Χριστοῦ, λέγων μὴ δύνασθαι ῥάκος ἱματίον παλαιὸν καινῷ προσβάλλεσθαι, μήτε μὴν ἀσκοὺς παλαιοὺς οἶνον νέον δύνασθαι χωρεῖν. Περὶ παλαιῶν δὲ καὶ ἡ πρώτη διαθήκη, καὶ οἱ αὐτῇ προσκαθήμενοι ἀμέτοχοι εἰσι τῆς ἐν Χριστῷ καινότητος· σπασαθρομένη δὲ τὴν διάνοιαν ἔχοντες ἀσύμβατοὶ τε καὶ ἀσυμφωνεῖς εἰσι τοῖς τῆς νέας διαθήκης ἱερογχοῖς. Ἀσκὸς δὲ παλαιὸς ἢ τῶν ἰουδαίων ἐστὶ διάτρητος, ὃς οὐ χωρεῖ διὰ τοῦτο τὸν νέον οἶνον, τὸ εὐαγγελικὸν καὶ σωτηριον κήρυγμα, τὸ καρδίαν ἐνφραίνον ἀνθρώπων, ἡμῶς δὲ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν μεστοὺς ἀπέφηνεν ὁ Χριστός.

¹) Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ. Δευτεροπρωτον εἰρηται σάββατον, ἐπειδὴ δευτερον μὲν ἐστὶ τοῦ πάσχα, πρωτον δὲ τῶν ἁγίων ἐσπέρας γὰρ θύοντες τὸ πάσχα τῇ ἑξῆς τῇ τῶν ἁγίων ἐπανηγοῦντο ἑορτῇ, ἥ καὶ σάββατον δευτεροπρωτον ἐκάλεον. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστιν, ὅλον ἐκ τοῦ τοῖς ἀποστόλοις ἐγκλησθαι, ὡς τιλλοντας τοὺς στάχυν, καὶ ἐσθίοντας ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ καιρῷ καρποφοροῦσιν οἱ στάχυν, τῇ τρίτῃ γοῦν ἡμέρᾳ καὶ τὸ δράγμα προσεφέρετο. Εἰ δὲ σάββατον εἰρηται, οὐδὲν θαυμαστόν· σάββατον γὰρ πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσιν οἱ ἰουδαῖοι. Παράδειγμα οὖν εἰς μέσον ὁ συνέβη γενέσθαι πατὴρ καιροῦ παρὰ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ, ὃς ἐσθλὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβεν, οὗς οὐκ ἔξον ἦν φαγεῖν, εἰμὴ μόνους τοῖς ἱεροῦσιν, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ οὔσι, καὶ ἔφαγον. Εἰ οἱν τετερίκατε τὴν φάσκονσαν ἐντολὴν, οὐ λήψη πρόσωπον ἐν κρίσει, πῶς τοὺς ἰεροὺς κατεκρίνατε μαθητὰς; ἐκείνοι δὲ καὶ εἰς δέδρο θαυμάζετε, καίτοι τὴν Μωσέως ἐντολὴν οὐ τηροῦντες. Εἴτα ἐπιφέρει, ὅτι γὰρ ἐποικίσθαι τῷ ἀνθρώπῳ τὸ σάββατον, καὶ οὐκ αὐτὸν ἐποικίσθαι δουλοπρεπῶς τῷ σαββάτῳ. Εἰ δὲ νῦν ἀνθρώπων ἱαντὸν καλεῖ,

³⁵) Jönek pedig majd napok. „Elvitetik tőlök a völegény“ annyi, mint fölvitetik mennyekbe. Azután hasonlatot hoz föl nekik megmutatván, miszerint az ó törvény szerint élők nem képesek (rögtön) befogadni a Krisztus intézményeit, mondván: hogy nem jó az ócska ruhára új fótot vetni, sem a régi tömlők új bort be nem fogadhatnak. Azonban elavult az első szövetség, és a kik ahhoz ragaszkodnak a Krisztusféle megújulásban nem részesülnek, mert gyengeleklükük levén az új szövetség szent műveire nem alkalmasok. A régi tömlő jelenti a zsidók elméjét, mely azért nem fogadta be az új bort, az evangelium üdvös tanát, mely megvidítja az ember szívet; minket pedig efféle javakkal bőven megáldott az Ur Krisztus.

¹) Történt másod-első szombaton. Másod-első szombatnak mondatik, mert második ugyan a husvétünnep alatt, de első a kovásztalan napok között. Ugyanis a zsidók este áldozván föl a husvétünnepét, másodnap a kovásztalanok napján ünnepet ültek, melyet másodelső szombatnak hívtak. Ennek valósága abból nyilvános, mert az apostolok korholtatnak, hogy a kalászokat tépik és eszik, t. i. abban az időben érték meg a kalászok, s azért harmadnapon egy kéve áldoztatott föl. Hogy szombatnak mondatik, semmi különös, mert a zsidók minden ünnepet, szombatnak neveznek. Felhozta tehát, a mit egykor szent Dávid cselekedett, ki bement Isten házába, és a fölött kenyeret vevé, melyeket nem vala szabad enni egyebeknek, mint egyedül a papoknak s adott belőlük társainak is kik szintén ettek. Ha tehát (ugymond) megtartatók a törvényt, mely ezt rendeli: Ne légy az ítéletben személyválogató: mikép kárhóztathatták volna tanítványaimat? holott Dávidot mainapig tisztelték, habár Moyses törvényét meg nem tartotta. Azután folytatja, hogy a szombatot illik alárendelni az embernek, és nem az embert szolgál alávetni a szombatnak. Noha ember fiának nevezi

σάββασι; ³ Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε Δαυὶδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; ⁴ Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; ⁵ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. ⁶ Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ διδάσκειν καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν χηρὰ. ⁷ Παρετήρουν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὗρωσι κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. ⁸ Αὐτὸς δὲ ἴδων τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν καὶ εἶπε τῷ ἄνθρωπῳ τῷ ξηρᾷ ἔχοντι τὴν χεῖρα· Ἐγείραι, καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον ὃ δὲ ἀναστὰς ἔστη. ⁹ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς· Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, ἔξεστι τοῖς σάββασι ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτείνειν; οἱ δὲ ἐσιώπων. ¹⁰ Καὶ περιβληψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν αὐτῷ· Ἐκτεῖνον τὴν χεῖρά σου· ὃ δὲ ἐποίησε καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὡς ἡ ἄλλη. ¹¹ καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσκειαν τῷ Ἰησοῦ. ¹² Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεῖξασθαι, καὶ ἦν δια-

ἐπειδὴ υἱὸς ὦν Θεοῦ κατηξίωσεν υἱὸς ἀνθρώπου δι' ἀνθρώπους κληθῆναι τε, καὶ γενέσθαι, εἰκότως κύριος ἐστὶ τοῦ σαββάτου, ὡς δημιουργὸς καὶ ποιητὴς, καὶ τομοθέτης τοῦ σαββάτου.

⁶) Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ (σαββάτῳ). Πάλιν εἰσὶν κατὰ τὸ εἰρηδὸς ἐν σαββάτῳ εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἐδίδασκε. Τότε γὰρ συνήρχετο ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς εἰς τὸ ἀκοῦν τὸν νόμον διὰ τὸ σχολάζειν αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. Ἦν δὲ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν χηρὰ, ὃν ἰδὼν ὁ σωτὴρ κατοικτεῖρας ἔφη στήναι εἰς τὸ μέσον; ὃ δὲ καὶ πέπραγεν. Ἐπειδὴ δὲ παρετήρουν οἱ τε γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει, εἰδὼς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν ὡς Θεὸς ἐπηρώτα αὐτοῖς, εἰ ἔξεστι ἐν σαββάτῳ ἀγαθοποιῆσαι, ἢ οὐ; τὸ γὰρ κακοποιῆσαι οὕτε ἐν σαββάτῳ, οὕτε ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἔξεστιν. Τίτις οὖν κακοποιεῖς ὀργιζόμενοι εἰκὴ ἐν σαββάτῳ τὸ δὲ σωθῆναι ψυχὴν ἀπαράσκει ἡμῖν. Εἶτα, ὡς οὐδὲν πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίναντο, περιβληψάμενος ἅπαντας τὸν ἴον τῆς πονηρίας κρύπτοντας, ἐπ' ὧρεσι πάντων λόγῳ τὴν ἰασὶν ἐποίησας, δεικνὺς δὲ ἐνεργοὺς προστάγματος τὸ θεῖον ἀνάγκης, καὶ νόμον ἐλεύθερον, καὶ δεικνύσας τε τὸν ἐπὶ τῷ σαββάτῳ τεθέσθαι νόμον ἑλεημοσύνης ἔκκα παρὰ Θεοῦ διωρισμένον.

¹²) Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις. Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν ἡμετέραν ἐργάζετο ὁ Χριστὸς, καὶ πνευματικῆς πολιτείας εἰκόνα τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθεῖς, ἀληθινὸς ἡθελεν ἀποφαίνειν προσκνητῆς, τύπους ἡμῖν τῆς εἰς λῆξιν ἐπεικειας ποιούμενος τὰ καθ' ἑαυτὸν. Εἶτα κάτεισιν ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ τοὺς τῆς οἰκουμένης ἀναδείκνυς μυσταγωγούς, ἐκλεξάμενος ἐξ αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν, εἰς παρασκηνίῳ τοῦ πράγματος, καὶ εἰς τὸ μέλλον ὑπ' αὐτῶν πληρωθῆσθαι ἔργον. Εἶτα λέγει καὶ τὰ ὀνόματα, ἵνα μὴ ὁ τῶν ὀνομάτων ἀπόστολος γεγενῆσθαι, καὶ φησί, ὡς ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι Πέτρον, ἵνα προλάβῃ ἡ κλησις τὸ ἔργον προφητικῶς· Πέτρον γὰρ αὐτὸν κέκληκεν,

nem szabad cselekedni? ³ Felelvén nekik monda Jezus: Nem olvastátok-e azt, mit cselekedett Dávid, mikor éhezett ő, és a kik vele valának? ⁴ Mikép ment Isten házába, és a föltett kenyereket vevé, evett belőlök, és társainak is adott, holott azokat nem szabad másoknak enni, csak egyedül a papoknak? ⁵ És monda nekik: hogy az ember fia a szombatnak is ura. ⁶ Lőn pedig más szombaton is, hogy bement az imaházba, és taníta. És volt ott egy ember, kinek jobb keze elszáradott. ⁷ Les-ték tehát az írástudók és farizeusok, valljon fog-e szombaton gyógyítani, hogy vádat találjanak ellene. ⁸ Ő pedig ismeré gondolatjaikat, s monda a száraz-kezű embernek: Kelj föl, és állj a középre, ki fölkelvén odaállott. ⁹ Monda tehát Jezus nekik: Valamit kérdeni fogok tőletek: Szabad-e szombaton jót művelni, vagy ártani, az embert megmenteni, vagy megölni? azok pedig hallgattak. ¹⁰ És körülnézván mindnyájokat, monda neki: Nyujtsd ki kezedet, a ki azt meg is tette, és helyreállott keze épen mint a másik. ¹¹ Azok pedig megteltek esztelenséggel, és beszélének maguk közt, mit cselekedjenek Jezusnak. ¹² Történt azután ama na-

magát: de miután Isten-fia levén ember-fia mind lenni mind nevezetnii méltoztatott: méltán ura a szombatnak, minthogy alkotója, szerzője és törvényhozója a szombatlak.

⁶) Történt egy más szombaton. Ismét bemene szokás szerint szombaton az imolyába, és taníta. Akkor t. i. őszszesereglett a zsidó nép a törvény hallására, mert szombaton ünnepi szünetet tartottak. Volt pedig ott egy ember, kinek jobb keze elszáradott. Azt látván az Űdvözítő, környöletből a középre hívá, a mit az meg is tett. Mivel pedig figyeltek rá az írástudók és farizeusok, valljon szombaton gyógyit-e: ismervén gondolatjaikat mint Isten, kérdé tőlük: ha szabad-e szombaton jót tenni, vagy nem? mert rosztat cselekedni se szombaton, se más napon nem szabad. Ti tehát (ugymond) gonoszul cselekesztek, ok nélkül haragudván szombaton, ha csak az ember megmentéseért nehezteltek. Azután, minthogy mitsem feleltek neki, körültekintvén mindnyájokra, kik a gonoszság mér-gét rejték magukban, mindenek szemei előtt szóval eszközlé a meggyógyítást, megmutatván erőyes parancsa által, hogy isteni hatalma mind a kényszerből, mind a törvénytől független, és hogy a szombatról hozott törvény Isten által az irgalom végett határozottatott.

¹²) Történt azután e napokban. Krisztus mindent a mi épülésünkre mivelt, és öncselekményeit a szellemi élet mintájaul tñnteté ki, igaz imádokat kívánván képezni, azért öntetteit, például állitá a szerénység gyakorlásában. Azután lemegy a hegyről, s a világ tanítóit fölavatja, kiszemelvén tizenkettőt, kiket apostoloknak nevezett, hogy elkészítse a hivatalra, és az általuk végzendő munkára. Azután elmondja (az evangelista) neveiket is, hogy bárki magát ne mond-hassa apostolnak; és leírja, miszerint Símont Péternek nevezé, hogy a név jóslólag megelőzze a tény. Hisz azért nevezte Péternek, (sziklának), mert szik-

νυκτερεύουν ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ. ¹³ Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε. ¹⁴ Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ¹⁵ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον, Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν, ¹⁶ Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσακαρίωτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. ¹⁷ Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινῷ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλήθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος. ¹⁸ Οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. ¹⁹ Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐξήτει ἄπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰάτο πάντας. ²⁰ Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγε· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ ὅτι ὑμετέρεα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ²¹ Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν ὅτι χορτασθήσεσθε. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν ὅτι γελάσετε. ²² Μακάριοι ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ²³ Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σιωπήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐ-

pokban, kiment a hegyre imádkozni, és egész éjjel virrasztott Isten imáadásában. ¹³ És midőn nappal lőn, előhívá tanítványait, és kiválasztá belőlük tizenkettőt, kiket apostoloknak is nevezett. ¹⁴ Simont, kit Péternek nevezett, és Andrást, annak testvérét, ¹⁵ Jakabot és Jánost, Fülöpöt és Bertalant, Mátét és Tamást, Jakabot Alfeus fiát, és Simont, ki buzgólkodónak nevezteték, ¹⁶ Judást Jakabnak atyjafiát, és az iskarioti Judást, ki árulónvá lőn. ¹⁷ És lemenvén velők megállá mezős helyen, s vele tanítványai, és nagy népsereg az egész Judeából, Jeruzsalem-ből és Tyrus- és Szidonból, a tenger-mellékről, ¹⁸ kik eljöttek hallani őt, és meggyógyulni nyavalyáikból, szintén a kik a tisztátalan lelkek által gyötörtettek; és meg is gyógyítottak. ¹⁹ És az egész sereg igyekezék őt illetni, mert erő ment ki belőle, és meggyógyítá mindnyájokat. ²⁰ És ő fölemelvén szemeit tanítványaira, monda: Boldogok ti szegények, mert titek az Isten országa. ²¹ Boldogok, kik most éheztek, mert meg fogtok elégítettetni. Boldogok, kik most sírtok, mert nevetni fogtok. ²² Boldogok vagytok ha gyűlölnek titeket az emberek, és ha kirekesztenek és gyaláznak, és megvetik neveteket, mint gonoszt, az ember fiáért: ²³ örüljete ama napon és vigadjatok, mert ime nagy a ti jutalmatok mennyben; hisz ekképen csele-

ἐπειδὴ ἐν πέτρᾳ ἡμελλεν οἰκοδομεῖν. Τοὺς δὲ υἱοὺς Ζεβεδαίου Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην ὀνομάζει βοανεργῆς, ὁ ἐστὶ υἱὸς βρωντῆς, διὰ τὸ μέγα καὶ διαπρόσιον ἡχῆσαι τῇ οἰκουμένῃ τῆς θαλάσσης τὰ δόγματα ὁμοίως καὶ τὸν δαίνα, καὶ τὸν δαίνα.

¹⁷ Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπον (πεδινῷ). Διαφέρουσιν οἱ μακαρισμοὶ οὗτοι τὸν (sic) ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον τόπῳ· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐν τῷ ὄρει διδάσκων ἔλεγεν, ἐνταῦθα δὲ ἐν τόπῳ πεδινῷ, καὶ μὲν γὰρ ἀνοίξας τὸ στόμα διδάσκει, ἐνταῦθα δὲ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμούς. Περὶ ποίων δὲ πτωχῶν ταῦτα λέγει, ἀναγκαῖον ἰδεῖν ἵνα νοῶμεν πτωχὸν τῷ πνεύματι τὸν μετριοφρονα καὶ συνεσταλμένον ἔχοντα νοῦν ἢ πτωχοὺς ὀνομάζει τῷ πνεύματι τοὺς ἀφιλοπλόνους, καὶ τὸν τρόπον ἔχοντα ἀφιλάργρον· οὐ γὰρ τὸν ἐνδεῶ χρημάτων πάντως ὀρίζεται πτωχὸν εἶναι, οὐδὲ τουναντίον πλούσιον τὸν περιουσία τοῦτων ὑπάρχοντα, μακαρίζει δὲ τὸν κατὰ διάνοιαν τὴν ἐπαινετὴν πτωχίαν πτωχέοντα, τὸν μέτριον τὸ ἥθος, τὸν ἐπὶ τοῖς δοθεῖσι χάριν εἰδὼτα Θεῷ, καὶ τῶν μὴ δοθέντων μὴ ὀρεγόμενον· ὥστε γὰρ τις κεκτημένος οὐδὲν, ἐρᾷ δὲ χρημάτων, καὶ ἀρχεται τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πλούτου, ὁ τοιοῦτος οὐ μακαρίζομενος πτωχός, ἀλλὰ θρηνοῦμενος πλούσιος τῇ ὀρέξει τοῦ πλείονος τὸν κακὸν ἐν τῇ ψυχῇ πλούτον πλουτεῖ οὕτω καὶ ὁ χρήμασι κομῶν καὶ τοῖς ἐνδεῖσι ταῦτα διανέμων καθεκάστην, ὥς πλουτῶν ἐν ἔργοις καλοῖς· οὗτος οὐχ' ἑαυτοῦ κεκτημένος ἀπερ' ἔχει μᾶλλον, ἢ τοῖς ἐνδεῖσιν οὐ πλούσιος ἐστὶν δακρυόμενος, ἀλλὰ πτωχός τῷ πνεύματι καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, οὐ γὰρ τὸ πλουτεῖν ἀπηγορεύεται, ἀλλὰ τὸ δουλεύειν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πλούτου.

lán fogott építeni. Zebedeus fiainak, Jákobnak és Jánosnak *βοανεργῆς* nevet adott, a mi annyi, mint a dörgés fiai; minthogy erősen és messzehatólag fogták hangoztatni a világnak az égitan hitczikkeit. Hasonlag megnevezi a többit is.

¹⁷ Es lemenvén velők megállapodék róna helyen. Ezen boldogságok különböznek azoktól, melyek Mátében foglaltatnak; ott ugyanis a hegyen taníta, itt pedig róna helyen; azután ott felnyitván ugymond száját, tanít; itt pedig fölemeli szemeit. Milyen szegényekről mondá ezeket, szükség vizsgálnunk, hogy értsük, miszerint szellemi szegénységről van szó, ki mérsékelt és szerény elmével bír; vagy szellemi szegényeknek nevezi azokat, kik nem kincsvágyók és indulatos pénzszeretettől mentek. Mert nem a szűkölködőt állítja valóságos szegénynek, se ellenkezőleg a javakkal bővelkedőt gazdagnak: hanem boldognak hirdeti azt, ki szándokában a dicséretes szegénységét követi, a ki erkölcsében igénytelen, a ki az adományokért hálát ad Istennek, és a mi neki nem adatott, azt nem kívánja. Valamint pedig az, kinek semmije sincs, de a pénzt szereti, és a gazdagság vágyától ingereltetik, nem tartozik a boldog szegények, hanem a megsiratóandó gazdagok közé, mert többnek kívánása által lelkében a gonosz gazdagság után sovároog: ugy a kinek pénze van, de azt folyvást a szegényeknek osztja ki s gazdag a jó tettekben: az, nem annyira magáért birván a mije van, mint a szűkölködőkért, nem a megsiratóandó gazdagok közül való, hanem szellemi szegény, és a mennyország örököse. Hisz nem a birtok kárhóztattatik, hanem a gazdagság-vágyának szolgasága.

ρανῶι, κατα ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. ²⁴ Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις· ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. ²⁵ Οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι· ὅτι πεινάσετε. Οὐαὶ ὑμῖν οἱ γε-
λῶντες νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. ²⁶ Οὐαὶ
ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ
ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέ-
ρες αὐτῶν. ²⁷ Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν,
ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς
μισοῦσιν ὑμᾶς. ²⁸ Εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους
ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.
²⁹ Τῷ τύποντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ
τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον,
καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσης. ³⁰ Πάντι δὲ τῷ αἰ-
τούντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ, μὴ
ἀπαίτει. ³¹ Καὶ καθὼς θέλετε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν
οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.
³² Καὶ εἰ ἀγαπάτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία
ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγα-
πῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. ³³ Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε
τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί;
καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. ³⁴ Καὶ ἐὰν
δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν
χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δα-

kedtek a profétákkal is atyáik. ²⁴ De jaj nek-
tek gazdagoknak, mert megvan a ti vigasz-
talástok. ²⁵ Jaj nektek, kik megteltetek, mert
éhezni fogtok. Jaj nektek, kik most nevettek,
mert keseregni, és sirni fogtok. ²⁶ Jaj, ha az
emberek mind jól beszélnek felőletek, mert így
bántak atyáik a hamis profétákkal is. ²⁷ Nek-
tek hát, a kik halljátok, mondom: Szeres-
sétek ellenségeiteket, jót tegyetek gyűlölőitek-
kel. ²⁸ Áldjátok átkozóitokat, imádkozzatok
azokért, kik rágalmaznak titeket. ²⁹ A ki ar-
czul üt: fordítsd neki a másikat is; és a ki
elviszi palástodat, ne vond el tőle köntösö-
det is. ³⁰ Mindennek, a ki kér tőled, adj, és
a ki elviszi, a mi tied, ne követeld vissza.
³¹ És a mint akarjátok, hogy cselekedjenek
nektek az emberek, ti is hasonlóan cselekedjete-
k nekik. ³² Mert ha azokat szeretitek, kik titeket
szeretnek, mi köszönetet érdemeltek? hisz a bű-
nösök is szeretik azokat, kik őket kedvelik.
³³ És ha jótevőitekkel tesztek jót, mi köszönetet
érdemeltek? hisz a bűnösök is ugyanazt cselek-
szik. ³⁴ Vagy ha azoknak kölcsönöztök, kiktől
reméletek hogy visszaveszitek: mi köszönetet

²⁴) Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις. Οὐ πάντων δὲ
τῶν ἐν ἐνδοσίᾳ τυγχάνοντων ὁ λόγος καθάπτεται, μόνων
δὲ ἐκείνων τῶν ἐπὶ τοῖς χρήμασι τὸ πᾶν τιθεμένων καὶ
προσσευχόμενων αὐτοῖς τὴν διάνοιαν· οὐ γὰρ τὸ χρημάτων
εἶναι κύριον, ἀλλὰ τὸ πεποιθέναι ἐπὶ χρήμασι τὴν βασιλείαν
ἀποκλείει τῶν οὐρανῶν.

²⁷) Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν. Ἀντὶ τοῦ
ὑμῖν λέγω τοῖς ἀνεχόμενοις, οὓς οἶδα ἐνδόξους. Οὐ λέγει
δὲ· Μὴ ἀντιδίδωμι τὸν ἐχθρόν, ἀλλὰ τὸ τέλειον· εὖσαι ὑπὲρ
αὐτοῦ, ἵνα μετανοήσῃ, καὶ ἀντὶ ἐχθροῦ γένηται φίλος.
Τοῦτο δὲ ὁ νόμος οὐκ ἔχει, ὅτι τὸ τέλειον ἀγαθὸν οὐκ
ἔχει· ἐκὼ γὰρ διὰ τοῦ δέους τῆς αὐτοπαθείας ἢ ἀποχῆ
τοῦ κακοῦ ἐγένετο, ὥδε δὲ διὰ τὰ ἐλπίζόμενα ἀγαθὰ καὶ
τὴν γένεσιν τὸ τέλειον. Εὐλόγει τοίνυν τὸν καταρωμένον
σε, φησί· οὐδὲ γὰρ ὠφελεῖς καταρωμένος, ἀλλὰ δεικνύεις
σου τὴν πονηρίαν. Ὅταν δὲ προσεύχῃ ὑπὲρ ἐχθροῦ σου,
σιαντῶ πραγματεῖν συγγνώμην, ὑπὲρ ὧν καὶ σὺ πταίεις.
Εἶτα φησί· Τῷ τύποντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ
τὴν ἄλλην, καὶ τὰ ἐξῆς· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ τῆς ἀμνηστια-
κίας θεμελίῳ καλῶς ἤδρασε τὸν ἀκροατὴν, θέλει αὐτὸν
φιλότιμον εἶναι φιλόσοφον ἐν τῷ ὑποφέρειν καὶ πληγὰς
καὶ ζημίας μεγαλοφρονῶς, ἵνα διὰ τῆς ἁγῆς αὐτοῦ ἀρετῆς
αὐτὸν μὴ στεφανώσῃ, τοῦ δὲ ἀδικουμένου τὸν θυμὸν
κατενύσῃ, ἐν τῷ μὴ ἔχειν τὸν ἀντιμαχοῦντα. Οὕτω δὲ
βούλεται χρημάτων εἶναι καταφρονητὴν, ὥστε καὶ εἰ
μόνον ἱμάτιον ἔχοι, μὴ ἀφόρητον ἡγεῖσθαι τὸ συνα-
ποβαλεῖν αὐτῷ, καὶ τὸν χιτῶνα τυγόν, μὴ γὰρ ἀπῆτει
φῆσι τὸν αἵροντά τι τῶν σῶν, ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ
αἰτούντί σε δίδου, ὅπερ ἀγάπης καὶ φιλοτεκνίας τεκμή-
ριον.

³¹) Καὶ καθὼς θέλετε. Ἵνα μὴ τις οἰηθῇ δυσκατ-
'ερωτα εἶναι τὰ ἐρημέα, τὸν τῆς φιλαντίας δέχεται
νόμον βραβεύειν· ὃ ἂν βούλοιστο τις παρ' ἐτέρου τυγεῖν,
τούτων καὶ αὐτὸν εἰς ἐτέρον εἶναι τυγάνειν· γένου γὰρ
τοιούτος, φησί, εἰς ἐτέρον αὐτός, ὁποῖους περ θέλεις
εἶναι περὶ σὲ ἄλλους.

²⁴) Ámde jaj nektek gazdagoknak. Nem mind
nyájokat, kik gazdagok, illet e szó, hanem egye-
dül azokat, kik pénzre irányozzák minden gon-
dolatjaikat. Mert nem az, ha valaki pénznek
ura, hanem ha pénzben bizik, zár ki mennyországból.

²⁷) De mondom nektek (kik halljátok). E helyett:
Mondom nektek tördöknek, kiket szőfogadóknak ismer-
tek. Nem mondja: Ne átkozd ellenségedet; hanem
a mi tökéletes: imádkozzál érte, hogy megtérjen, és
ellenség helyett barátod legyen. Ezt azonban a (zsidó)
törvény nem parancsolja, mivel általában a tökéletes erényt
nem tartalmazza. Ugyanis ott a hasonbűntetés félelme tá-
voztatá a gonoszt: itt pedig a reménylet boldogság és a
gehenna eszközli a tökéletet. Áldjad tehát, ugymond azt,
a ki téged átkoz, mert nincs hasznodra ha átkozod, sőt
csak tengonoszságodat áruod el. Midőn pedig imádkozol
ellenedért; magadnak szeresz bocsánatot azokért a me-
lyekben te is botlasz. Azután mond: A ki arczul üt téged,
fordítsd neki a másikat is stb. Miután a sérelemfeledés
alapján jól megerősíté a hallgatót: akarja őt egyszersmind
nemes indulatu bölcsészszé képezni a csapások és károk
nagyilek elviselésében; hogy saját erénye által önmagát
ugyan megkoszorúzza, a sértőnek haragját pedig lecsilla-
pítsa, s ne legyen többé ellensége. Annyira ajánlja pedig
a pénz és birtok megvetését, hogy habár csak köpönye
vagyon (a sértettnek): ne tartsa elviselhetlennek a belől-
töny is odaengedni. Ne csak vissza ne követeld, ha valaki
elviszi holmidet: hanem minden könyörgőnek is adj; a mi
a szeretet, és fiuk iránti kegyelet jele.

³¹) A mint akarjátok. Hogy ne gondolja valaki a
mondottakat túlsúlyosoknak, az önszeretet törvényét ál-
litja szabályul, hogy a mi jót valaki mástól kíván venni:
azt ő is tegye meg másoknak. Olyan légy, ugymond, más-
sok iránt magad, milyeneknek kívánsz másokat lenni irán-
tad.

οὐδὲ δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν. ⁴⁴ Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκειται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. ⁴⁵ Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. ⁴⁶ Τί δέ με καλεῖτε Κύριε Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ὅ ἃ λέγω; ⁴⁷ Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με, καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὑποδείξω ὑμῖν τί ἐστὶν ὁμοίος. ⁴⁸ Ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. Πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλευσθαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ⁴⁹ Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας, ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομῶντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἣ προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ἥγημα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

mely rossz gyümölcsöt terem; se nem rossz a fa, mely jó gyümölcsöt terem. ⁴⁴ Minden fa saját gyümölcséről ismertetik meg; mert nem szednek a tövisről fügét, se a csipkéről szőlőt. ⁴⁵ A jó ember az ő szívének jó tárából jót hoz elő: és a gonosz ember az ő szívének gonosz tárából gonoszt hoz elő; mert a szív bőségéből beszél nyelve. ⁴⁶ Miért hívtok engem: Uram, Uram, és nem cselekszitek a miket mondom? ⁴⁷ Minden, a ki hozzám jő, és hallgatja igéimet és teljesíti: megmutatom nektek, kihez hasonló. ⁴⁸ Hasonló a házépítő emberhez, ki mélyen ásott, és az alapot kősziklára rakta; áradatkor azután a folyam rárohant ama házra, de nem dönthet meg, mert kősziklára vala építve. ⁴⁹ A ki pedig hallja és nem teljesíti, hasonló az építő emberhez, a ki házat alap nélkül a földre rakta, melyre rárohant a folyam, és azonnal összedőlt, és nagy vala ama háznak romlása.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, ἐσιῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς Καπερναούμ. ² Ἐκατοντάρχου δὲ τινος δούλου κακῶς ἔχον ἐμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἐντιμος. ³ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐ-

Miután minden igéit a nép hallatára bevégezte, bement Kafarnaumba. ² Egy századosnak szolgálja pedig ki neki kedves vala, beteg levén haldoklék. ³ Hallván tehát Jezus felől, elküldé hozzá a zsidók véneit, kérvén őt, hogy

ῥέται. Ὁ οὖν ἔχων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοὺς τούτων καρποὺς ἐπιδείκνυται, ὃ δὲ δύναμιν ἀντικειμένην ἔχων τῆς ἀτιμίας τὰ πάθη ἀκάνθας καὶ τριβόλους καρποφορεῖ.

⁴⁷ Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με, καὶ ἀκούων μου (τῶν λόγων). Ἐοικεν ὁ ἐνπειθής, φησί, ἀκροατὴς οἰκία ἰδρυμένη καλῶς, καὶ ἀσυστον ἐχούση θεμέλιον, ὥστε κἀν χιμάρου δίκην, ἥτοι πλημμύρας ὑδάτων προσβάλλοντι οἱ ποταμοί, καὶ ἡ τῶν ἐν ἡμῖν ποθῶν ἀγριότης, πῆσεται τῶν ἀπενυκτῶν οὐδὲν ὃ δὲ μόνην ὑπέχων τὴν ἀκοὴν οἷς ἂν λέγῃ Χριστὸς, ἀπόθετον δὲ ἐς τοῦν ἔχων οὐδὲν, οὔτε μὴν κατώρθωσεν τι τῶν κεκελευσμένων, ἔσται πάλιν οἰκία πρὸς εὐδοκίαν ἐτοιμασμένη πρὸς πτώσιν· κατενεχθήσεται γὰρ πρὸς ἃ μὴ θέμις ἐτοιμῶς κατερεθιζούσης ἡδονῆς, καὶ εἰς τοὺς τῆς ἀμαρτίας ἀποφευγούσης βόθρους, περιφανὲς δὲ γίνεται τὸ πτώμα, καὶ τῶν μεγάλων διδασκαλῶν, ὅτι μεγάλων ἀποπίπτουσι, περιφανὲς δὲ ἡ δόξα τῶν ἐν πίστει βεβαίων, ὅτι ἐπὶ μεγάλοις στηρίζονται.

¹) Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα. Ἐπειδὴ, φησί, τοῖς τελειότεροις τῶν μαθημάτων κατακορύψας τοὺς ἀγίους μεθόδους αὐτοῦ, κάτεισιν εἰς Καπερναοὺμ μέγα, καὶ παράδοξον ἐκεῖ κατεργάζεται θάυμα. Ἐπεικὴς γὰρ τις ἀνὴρ, καὶ στρατιωτῶν ἡγούμενος τοῖς οἰκοῦσι τὴν Καφαρναοὺμ συνείσους ἦν· τούτου συνέβη τινὰ τῶν γησίων οἰκῶν ἀρρωστία περιπεσῆναι, καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις λοιπὸν ὁρᾶσθαι ἐκπνοίας. Καὶ ἤκουσεν, φησί, τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ εἶτα πέμψαι πρὸς αὐτὸν ὡς παρὰ Θεοῦ τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων φέρει· τε καὶ δύναμιν αὐτῶν ἔξῃον γὰρ τῶν τοῦ θανάτου

ennek gyümölcseit is megtermi: a ki pedig ellenkező hatalom alatt van, s nemtelen szenvedélyeknek hódol: tüskét terem.

⁴⁷) Minden, a ki hozzám jő és hallgatja igéimet. Hasonló a jóindulatu hallgató egy jól épített és ingatlan alapon fekvő házhoz, mely, habár fergeteg vagy árvíz rohan rá, vagy a bennünk dúló szenvedélyek szilajsága: az utálatosságok mit sem tehetnek ellene: a ki pedig csak hallja azokat, miket Krisztus tanít, de elméjébe nem zár semmit, se a parancsolatokból nem tart meg valamit: ismét hasonló a dúlófélben levő házhoz, mert könnyen lebukik a hóvá nem szabad, a kéjélv ingerei által, melyek a bűn gödrébe lerántják. Kitűnő lesz pedig azok bukása, kik nagyokra tanítottak, mert nagyot esnek: de kitűnő a hitben erősek dicsősége is, mert nagyban megerősítettnek.

¹) Miután bevégezte mind stb. Miután, ugymond, szent tanítványait a tökéletesb tanokkal kielégítvén Kafarnaumba betért: ott nagy és rendkívüli csodát visz véghez. Tudnillik bizonyos szerény férfit, hadfiak tisztje, Kafarnaum lakói előtt tiszteletben állá. Történt, hogy ennek egy kedves cselédje megbetegedett, és már halálra való látszott. Hallá pedig ugymond, Jezus történetét; elküldé tehát hozzá, s mint Istentől az emberi természetén és erőn fölül valót kért; mert a halálos beteget méltónak

τὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. ⁴ Οἱ δὲ παραγινόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἀξίός ἐστιν ὃ παρέξει τοῦτο. ⁵ Ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ὠκοδόμησεν ἡμῖν. ⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς· ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἐκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ· Κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γὰρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. ⁷ Αὐτὸ οὐδὲ ἐμὰντὸν ἠξίωσα πρὸς σὲ ἐλθεῖν, ἀλλ' εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰασθήσεται ὁ παῖς μου. ⁸ Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποιήσῃς τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ⁹ Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτοῦ ὄχλῳ εἶπε· Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρόν. ¹⁰ Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὑρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. ¹¹ Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς ἐπο-

δεσμῶν ἀπαλλάττεσθαι, τὸν ἐσχάτη νόσω κατελημμένον. Οἱ μὲν οὖν τῶν Ἰουδαίων πρεσβύτεροι εἰς αὐτὴν τὴν τοῦ παρακαλοῦντος ἐστὶν ἤθειον παραγενέσθαι τὸν Ἰησοῦν, ὡς οὐχ ἐτέρως δυνάμενοι ἀναστῆσαι τὸν κείμενον, εἰ μὴ ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ πεπίστευκεν, ὅτι καὶ ἄπῳν ἐνεργήσει, καὶ ῥήματι κατορθοῦν οὐκ οὐκ τὴν κρείττονα ψῆφον δίκαιως ἠρπασεν· ἐφ' ἧς γὰρ ὁ Ἰησοῦς· Οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρόν· τοῦτο γὰρ ὁ ἐκατόνταρχος ὑπενόησεν· εἰ γὰρ ἐγὼ ὑπὸ ἐξουσίαν ὢν κελεύω, καὶ γίνεταί, ὁ βούλομαι, σὺ ὁ μὴ ὑπ' ἐξουσίαν ὢν, ἀλλ' ἀνθενετίαν θούτος ἔχων, τί οὐκ ἂν ποιήσεις νεύματι; διὸ μὴ σκύλλου, δύνασαι γὰρ καὶ ἄπῳν ἐνεργῆσαι· τοῦτο δὲ ἐποίησεν ὥσπερ ἁμαρτήσας, καὶ μετανοῶν ἐφ' οἷς ἐτόλμησε μετακαλέσασθαι πρὸς ἑαυτὸν τὸν Ἰησοῦν. Ἀπῆλλάττετο τοίνυν παραχρῆμα τοῦ νοσήειν, ὁ παρὰ βραχὺ τῷ θανάτῳ κατεστῆκός.

¹¹⁾ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ (sic) ἑξῆς· Ἰνα τοίνυν τῶν πολλῶν ἀποσφάξῃ τὸ στόμα τιθεῖται τῷ νεανίσκῳ Χριστὸν ἐπαγγέλλειν ὅτι μοιρογενὴ νῖον χήρας, καὶ ἀψάμενον τῆς σοροῦ ἐνθάδε ἀναστῆσαι αὐτὸν λόγῳ, φησι γὰρ· Νεανίσκε σοὶ λέγω· ἐγέρθητι, καὶ ἀνέκλινεν ὁ νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ ἀναστάσεως ἀληθοῦς σημεῖα, ἄψυχον γὰρ σῶμα λαλεῖν οὐ δύναται· οὐδ' ἂν ἀποκομίσεν εἰς τὴν οἰκίαν ἢ γυνὴ τὸν νῖον νεκρὸν ὅττα καὶ ἄπῳν. Ἀπὸ τοῦτο δὲ οὐ μόνον λόγῳ ἐπλήρουντο θαῦμα, ἀλλὰ καὶ ἤψατο τῆς σοροῦ, δεικνύς ὡς ἐστὶν ἐνεργὴς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων τὸ ἅγιον σῶμα Χριστοῦ, σῶμα γὰρ ἐστὶ ζωῆς, καὶ σὰρξ τοῦ πάντα ἰσχύοντος λόγου, καὶ τὴν αὐτοῦ πεφόρηκε δύναμις· ὥσπερ γὰρ σίδηρος ὁμιλήσας πρὸς τὰ περὶ ἐνεργεῖ, καὶ τὴν αὐτοῦ χρεῖαν ἀποπληροῖ, οὕτως ἐπιδημιεῖ ἰδία γέροντι τοῦ λόγου ἢ σὰρξ τοῦ πάντα ζωοποιούντος· διὰ τοῦτο ζωοποιός ἐστι καὶ αὐτὴ, καὶ φθορᾶς, καὶ θανάτου ἀναιρετική, οὐκ οὐκ ἀρραβὼνα τῆς μελλούσης ἐλπίδος ἐπὶ τῇ νεκρῶν ἀναστάσει δεγόμεθα τοὺς ἐγγεγραμμένους ἐν δυνάμει Χριστοῦ, τὸν νεανίαν φημι τοῦτον, καὶ τὸν ἐν Βηθανίᾳ Λαζάρου, καὶ τὴν τοῦ ἀρχισυναγώγου θυγατέρα, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν ἀνέστησαν, Χριστὸς δὲ ἀνάστα· οὐκ ἐπὶ ἀποθνήσκει.

ῥῆμα ἐλ, ἐς γόγυτςα μεγ σζολγάτjα. ⁴Κικ midὸν eljὸtτεk Jezushoz, buzgὸn kὸnyὸrὸgτεk neki, mondván, hogy méltó, kivel azt tegyed; ⁵mert szereti nemzetünket és az imaházat ὀ építé nekünk. ⁶Jezus tehát elment velők. Amint pedig nem messze vala a háztól, a százados eléje küldé barátait, mondván neki: Uram, ne fáradj; mert nem vagyok méltó, hogy hajlékom alá jőj. ⁷Azért nem is véltem magamat méltónak, hogy hozzád menjek: hanem mondd szóval, és meggyógyul az én szolgám. ⁸Hisz én hatalom alatt álló ember vagyok, és vitézekkel rendellezem, s ha mondom ennek: Menj ὀ mégy; és másnak: jőjj, ὀ jő; és szolgámnak: cselekedd ezt, ὀ megcselekszi. ⁹Hallván ezeket Jezus csodálkozék rajta, és megfordulván, az ὀt követὸ népnek monda: Mondom nektek, még Izraelben sem találtam oly nagy hitet. ¹⁰És visszatérvén a küldöttek a házba, a beteg szolgát épen találták. ¹¹Történt azután, hogy kiment Nain nevű városba, és vele mentek számos ta-

ítelte, hogy a halál bilincseiből feloldoztassék. A zsidók vénei tehát akarák, hogy Jezus a könyörgőnek lakásába menjen, mintha máskép a beteget meg nem gyógyíthatná, ha csak hozzá nem járul. A tiszt pedig hitte, hogy távollétében is megteheti, és szóval meggyógyíthatja, azért méltán nagy dicséretben részesült. Ugyanis monda Jezus: Még Izraelben sem találtam ennyi hitet. A százados t. i. így gondolkodott: ha én jóllehet hatalom alatt állok, parancsolok, és meglesz, a mit akarok: te, a ki nem vagy alattvaló, hanem isteni őnhatalommal bírsz, mit nem vihetsz véghez egy pillantással? azért ne fáradj, hisz távollétedben is véghezviheted. Ezt pedig mint vétkes nyilatkoztató, ki megbánta, hogy magához merete hivatni Jezust. Csakugyan meg is szabadított betegségétől, a ki majd nem halál martaléka lett.

¹¹⁾ Történt a következő stb. Hogy a rágalmazóknak száját betömje, azt mondja, hogy Krisztus a meghalt ifjunak, ki az özvegynek egyszülött fia vala, eléje ment, és illetvén a gyászpadot azonnal föltámasztá ὀt szóval, mert azt mondá: Ifju, mondom neked, kelj föl; mire a megholt felült, és beszélni kezdett; és visszaadta ὀt anyjának. Ezek pedig a valóságos föltámadás jelei; mert lelketlen test nem beszélhet; se nem vitte házába vissza az aszszony fiát holttan. Továbbá ezt a csodát azért nem mívelé egyedül szóval, hanem a gyászpadot is érinté, hogy megbizonyítsa, miszerint a Krisztus szent teste az ember üdvét eszközölheti, mert az életnek és mindenható Igének teste, azért saját erejét közlé vele. Ugyanis valamin a vas, midőn a tűzbe vegyül, tűznek erejét veszti föl, és a maga használatát tőkélesíti: hasonlag, miután a test sajátja lett Annak, ki mindeneket életet, maga is az által életadó lett, és minden romlástól, vagy haláltól ment. Következőleg a jövő reménynek zálogát birjuk a halottak föltámasztásában, melyet Krisztus maga hatalmával tett; tudnillik ezen ifju, a bethániai Lázár, és az imaházi főnök leányának példájában. Azonban ezek föltámadtak de ismét meghaltak: Krisztus pedig miután föltámadott, már többé meg nem hal.

ρεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναὶν καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολὺς. ¹² Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὸς νῆος μονογενῆς τῇ μητρὶ αὐτοῦ· καὶ αὐτὴ χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. ¹³ Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μὴ κλαῖε. ¹⁴ Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βασιάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε· Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. ¹⁵ Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν· καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ¹⁶ Ἐλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν λέγοντες, ὅτι προφήτης μέγας ἐγίγνηται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. ¹⁷ Καὶ ἐξηλθὼν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. ¹⁸ Καὶ ἀπέγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. ¹⁹ Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγων· Σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν. ²⁰ Παράγονται δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σέ λέγων· Σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ²¹ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. ²² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ὃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέ-

νιτῶνται ἐς τὸν Κύριον. ¹² A mint pedig a város kapujához közelített, ime egy anyának, ki özvegy vala, egyszülött fia halva kiviteték, és a városnak sok népe kísérelte őt. ¹³ És látván őt az Ur, szánakodott rajta, és monda neki: Ne sirj. ¹⁴ És oda menvén, illetve a gyászpadot: a kik pedig vitték, megálltak; s monda: Ifju, mondom neked, kelj föl. ¹⁵ És föltűnt a halott, és beszélni kezdett, és visszaadá őt anyjának. ¹⁶ Félelem szállá meg pedig mindnyájokat, és dicsőíték Istent mondván: hogy nagy proféta támadott köztünk, és hogy meglátogatta Isten az ő népét. ¹⁷ És elterjedt egész Judeában a beszéd fölé, és az egész környéken. ¹⁸ Jánosnak pedig hírül vevék mindezeket tanítványai; ¹⁹ János tehát előhíván kettőt tanítványai közül, Jezushoz küldé őket, kérdezvén: Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk? ²⁰ Eljövén tehát hozzá a férfiak mondanak: A keresztes János küldött minket hozzád, kérdezvén: Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk? ²¹ Ugyanaz órában pedig sokat meggyógyított betegségeiből, bajaiból, és a gonosz szellemekből, és sok vaknak megadá a látást. ²² És felelvén Jezus monda nekik: Elmenvén jelentsétek meg Jánosnak, a miket láttatok, és hallottatok, hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok tisztulnak, a siketek hal-

¹⁹ Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς. Οὐκ ἠγνόησεν ὁ μακάριος βαπτιστὴς τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Πατρὸς λόγον, ἥδη γὰρ καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι αὐτὸς ἐστὶ ὁ ἐρχόμενος, εἰργάζετο δὲ τι σοφὸν, ὅπερ ἦν εἰκὸς οὐ μετρίως ἀνίστην τοὺς ἐπ' αὐτοῦ μαθητευομένους· οἱ μὲν γὰρ οὕτω Χριστὸν εἰδότες, ἥτοι τὴν δόξαν αὐτοῦ ἡρέμα πῶς καὶ ἐπεδάκνοντο θανατοῦντο αὐτοῦ, καὶ ταῖς τῶν πραγματοποιμένων ὑπερβολαῖς νικῶντος τὸν βαπτιστὴν· πλάττειται τοίνυν τὴν ἀγνοίαν οἰκονομικῶς ἐρωτῶν καὶ λέγων· Σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Οὐχ' ἵνα μάθοι πάλιν αὐτὸς· ἥδη γὰρ ὡς πρόδρομος τὸ μυστήριον, ἀλλ' ἵνα πληροσφορῇ οἱ αὐτοὶ μαθηταί, ὅση τίς ἐστιν ἡ τοῦ σωτῆρος ὑπεροχή, καὶ ὅτι τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὁ λόγος τὸν μὲν ὡς Θεὸν καὶ κύριον ἤξοντα προμεμήνκεν. Ἐρχόμενος γὰρ διὰ τῶν προφητῶν μόνος ὁ σωτὴρ ἐκλήθη, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες οἰκέται προαπεισχυμένοι· δεσπότην ἦσαν, ἐτοιμάζοντες τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὰ γέγραπται. Ἰνα τοίνυν βεβαίαν πίστιν ἐργάσται, τὴν εἰς αὐτὸν δηλοῦν τοῖς οὕτω πεπληροσφορημένοις, ὡς αὐτὸς ἦν ὁ Χριστός, προσποιεῖται τὴν ἀγνοίαν, καὶ πέμπει πρὸς αὐτὸν ἐρωμένους, καὶ λέγοντας· Σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

Τί οὖν ὁ Χριστός; Εἰδὼς ὡς Θεὸς τὴν οἰκονομίαν τοῦ πράγματος, καὶ τῆς τοῦ Ἰωάννου μαθητῶν ἀφίξεως τὴν αἰτίαν, κατεκείνη δὴ μάστιχα τοῦ καιροῦ, πολλὰ πλάσιον τῶν ἤδη γεγενημένων εἰργάζετο θεοσημίας· οὐ γὰρ ἀπλῶς φησὶ ἐγὼ εἰμι, ἀλλ' ἀποφέρει μάλλον αὐτοὺς εἰς τὴν δι' αὐτὸν τῶν πραγμάτων πληροσφορίαν, ἵνα εὐαγέριον τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν παραδείξασιν· ὅτι ἀπερὶ διὰ τῶν προφητῶν περὶ τοῦ Χριστοῦ προαπηγγέλη, ταῦτα εἰδομεν τελεσθέντα.

¹⁹ És előhíván kettőt stb. Nem volt a boldog kereszteselő előtt az Atyának emberré lett fia ismeretlen; sőt inkább világosan tudá, hogy az az eljövendő: azonban bölcsen járt el, mert valószínű vala, hogy ez nem csekély megerősítésükre fog válni azoknak, kik általa tanítatnak. Tudnillik, a kik még nem ismerék Krisztust, vagy az ő fölségét, némileg boszorkodának az ő csodamívelése miatt, és az általa véghez vitt tények nagyságán, melyekkel János tulhaladá: Azokhoz tehát alkalmazván magát színl a tudatlanságot, midőn így kérdezteti: Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk? Nem azért, hogy ő újra megtudja, hisz, mint előhírnök tudta a titkot, hanem hogy a tanítványok teljesen értesüljenek a felől, mily nagy az Üdvözítőnek fensége, és hogy az Istentől ihletett írásnak igéje őt mint Istent és Urat jelenti jövendőnek. Mert csak az Üdvözítő nevezetett a proféták által „jövendő“-nek, a többiek pedig mind az Urnak előreküldött szolgálai valának, elkészítendők az Ur útját, a mint irva van. Hogy tehát az így meggyőződöttékben erős hitet eszközöljön, t. i. az Ur iránt, hogy ő a Krisztus: teteti a tudatlanságot és elküldi őket, hogy kérdezzék meg mondván: Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk?

Mit felel tehát a Krisztus? Tudván mint Isten a dolog mibenlétét, és János tanítványai eljövételének okát, azon idő táján sokféle csodajelt mivelt azokból, melyek már történtek. Nem mondja tehát egyszerűen: En vagyok, hanem inkább a tények megbizonyításába vezeti őket, hogy alkalmilag a hitet iránta magukba fogadván, küldőjökhez visszatérjenek mondván: hogy a mik a látnokok által Krisztusról megjövendöltettek: azokat teljesítve láttuk.

πουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. ²³ Καὶ μακάριός ἐστιν ὁς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. ²⁴ Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ²⁵ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδύσθω καὶ τρυφῇ διάγοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ²⁶ Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προφήτην; καὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσώτερον προφήτην. ²⁷ Οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου ὅς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. ²⁸ Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδεὶς ἐστίν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστίν. ²⁹ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν Θεὸν βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. ³⁰ Οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ, τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. ³¹ Τίνι οὖν ὁμοιωσάτωμεν τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ³² Ὅμοιοι εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν· Ἡὐλῆσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ³³ Ἐλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μῆτε ἄρτον ἐσθίειν, μῆτε οἶνον πίνειν καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ³⁴ Ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίειν καὶ πίνειν, καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνω-

²⁸) Λέγω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου οὐδεὶς ἐστίν. Ἐν γεννητοῖς γυναικῶν φησὶ τὸν κατὰ φῶσιν τιτουσῶν, ἐν ἰδίᾳ δὲ τὴν ἐπὶ φῶσιν τιτουσῶν παρθένον. Μέγας μὲν Ἰωάννης, συγκρινόμενος δὲ πρὸς τοὺς ἡδὴ ἐκδημήσαντας καὶ (sic) μέγας ἐστίν, ἀλλ' ὅμως ἐν βίῳ ἀναστρέφεται, οὐδέπω ἀπέλαβε τὴν προσδοκωμένην ἐλπίδα. Ὁ μικρότερος τοίνυν τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν, οὐχ' ὅτι καὶ Ἰωάννης οὐκ ἀπολήφεται, ἀλλὰ συγκρινόμενος τὸ ἐνταῦθα ἀξίωμα ἐκείνῃ τῇ προσδοκωμένῃ χάριτι. Ἦτοι μικρότερον φησὶ ἐκείνῳ τοῦ Ἰωάννου ὡς ἔσχατον κατὰ τὴν ἐν σαρκὶ γέννησιν, ἢ ὅτι κατὰ τὸ ἀξίωμα μείζων αὐτοῦ τοῖς πολλοῖς εἶναι ἐδόκει ὁ Ἰωάννης, ὁ μὲν γὰρ εὐγενής, ἦν γὰρ τοῦ ἁγίου πνεύματος υἱός, καὶ τὴν πολιτείαν αἰδέσιμος, ὁ δὲ ἐντελής καὶ ἐξ ἐντελῶν γονέων, ἐλέγχετο γὰρ τοῦ τέκτορος υἱός, καὶ κοινῇ τοῖς πᾶσιν ἐνδιατώμενος οὕτω ἦν τοῖς πολλοῖς αἰδέσιμος, καὶ γὰρ οὕτω ἦν ἡ διὰ τῶν θεοσημείων αὐτοῦ ἐλαμπύς φανερὰ. Οἱ οὖν καταξιοθέντες, φησὶ, βαπτισθῆναι ὑποὶ Ἰωάννου ἐνχαρίστησαν τῷ Θεῷ· οἱ δὲ φαρισαῖοι οὐκ ἐβαπτίσθησαν ἐξουθενώσαντες τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν. Μανθάνωμεν τοίνυν, ὅτι ὁ ἁμαρτήσας καὶ ὁμολογῶν τὴν ἁμαρτίαν δικαιοῖ τὸν Θεόν, παραχωρῶν αὐτῷ νίκην καὶ κρινόμενος πρὸς ἀνθρώπους· οὕτω γοῦν καὶ πᾶς μὲν ὁ ἀκούσας λαὸς καὶ οἱ τελῶναι βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν. Οἱ γὰρ βαπτισόμενοι ἐξομολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, οἱ δὲ

lanak, a halottak föltámadnak, a szegényeknek örömmizenet hirdettetik, ²³ és boldog az, ki nem botránkozik meg bennem. ²⁴ János követéinek elmenetele után kezdett a népseregnek beszélni János felől: Mit mentetek ki látni a pusztába? Széltől ingatott nádát-e? ²⁵ Vagy mit mentetek ki látni? puha ruhába öltözött ember-e? Ime a fényes öltözetűek és kéjelműek a királyi lakokban vannak. ²⁶ Vagy mit mentetek ki látni? Profétát? Valóban mondom nektek, a profétánál is nagyobb, ²⁷ Ez az, kiről írva van: Ime én elküldöm követemet színed előtt, ki elkészíti utadat előtte. ²⁸ Mert mondom nektek: a keresztelező Jánosnál nincs nagyobb senki az asszonyok szülöttjei között: de a ki kisebb is Isten országában, nagyobb annál. ²⁹ És az egész hallgató nép és a vámosok dicsőíték Istent, megkereszteltetvén János keresztségével: ³⁰ a farizeusok pedig és a törvénytudók Isten akaratát magukban megvetették, meg nem kereszteltetvén általa. ³¹ Monda pedig az Ur: Kihez hasonlítsam tehát e nemzedék embereit? és kihez hasonlók? ³² Hasonlók a téren ülő gyermekekhez, kik egymásnak kiáltanak és mondják: Sipoltunk nektek, és nem tánczoltatok; könnyeztünk nektek, és nem sirtatok. ³³ Ugyanis eljött a keresztelező János, ki se kenyert nem evett, se bort nem ivott, és mondjátok: Ördöge van. ³⁴ Eljött az ember fia, ki eszik és iszik, és mondjátok: Ime a falánk és borivó ember, a vámosok és bűnösök barátja.

²⁸) Ugyanis mondom nektek: az asszonyok szülöttjei között Jánosnál nagyobb proféta nincsen. Olyan asszonyok szülöttjeit mondja, kik természet szerint szülnék, hogy azoktól megkülönböztesse a természetén fölül szülő szívet. Nagy ugyan János, de ha összehasonlittatik a már Istenhez költözöttekkel, jóllehet nagy, még is ez életben vándorol, s még nem nyerte el a várt jutalmat. A ki tehát kisebb is a mennyek országában, nagyobb mint ő nem mintha János el nem nyerne majd (jutalmát), hanem összehasonlítva az itteni méltóságot az ott várandó kegyelemmel. Vagy kisebbnek mondja magát Jánosnál, mert test szerint később született: vagy mivel nemességre nézve János a nép előtt nagyobb, mert az nemes származása vala, mint a főpap fia, és polgárilag tekintélyes: Krisztus pedig csekélynek tartatott, és csekély szülőtől származott. Ugyanis ács fiának mondaték és mivel mindnyájok közt forgolódott nem volt a sereg előtt tekintélyes; mint-hogy az ő jelessége a csodák által még nem lett nyilvános. A kik tehát, ugymond János által megkereszteltetni készek voltak, hálát adtak Istennek: a farizeusok azonban nem vették föl a keresztséget, megvetvén Isten akaratát. Tanuljuk meg ebből, hogy a ki vétkezett, de megvallja bűneit, dicséretet ad Istennek, alávétvén magát neki mint hatalmasnak és emberek fölött rendelkezőnek. Így tehát az egész hallgató nép, és a vámosok János keresztségét fölvevén Istent magasztalák; mert a kik megkeresztelked-

πότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. ³⁵ Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. ³⁶ Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. ³⁷ Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἣτις ἦν ἁμαρτωλὸς, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, ³⁸ καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειψε τῷ μύρῳ. ³⁹ Ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων· Οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνή, ἣτις ἄπτεται αὐτοῦ· ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστὶ. ⁴⁰ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν· Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησὶ· Διδάσκαλε εἰπέ. ⁴¹ Αὐὸ χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινὶ· ὁ εἰς ὧφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. ⁴² Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο· τίς οὖν αὐτῶν, εἶπε, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ⁴³ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν· Ὑπολαμβάνω ὅτι

φαρισαῖοι, καὶ οἱ ρωμαῖοι οὐκ ἐβαπτίσαντο ὡς οἰόμενοι δίκαιοι, καὶ κατὰ τοῦτο τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς.

³⁶) Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν. Ἐκ τῶν ἐξῆς δὴλόν ἐστιν, ὅτι Σίμων ἦν αὐτῷ ὄνομα, ἐκ δὲ τοῦ κατὰ Ματθαῖον καὶ ὅτι λεπρὸς ἦν. Εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ἐστὶν αὕτη ἡ ἁμαρτωλὸς γυνὴ ἐκείνη, καὶ ὅτι ἐν Βηθανίᾳ ταῦτα γέγονεν, ἐκείθεν δόξει σαφέως εἶναι. Ἄξιον δὲ ἐστὶ καθεῖναι ζητήσαι, εἰ κατὰ τὴν διήγησιν τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἱστορημένη τὸν Κύριον ἀλείφει μύρον γυνὴ μία τίς ἦν, ἡ δύο ἢ καὶ τρεῖς· καὶ γὰρ οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ μύρον τοῦτον ὑπὸ γυναικὸς ἡλειφθῆναι γεγράφασιν. Λογίζομαι τοίνυν τρεῖς εἶναι τὰς γυναῖκας, καὶ ἐκ τῆς τῶν προσώπων ποιότητος, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ τρόπου τῆς πράξεως, καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν καιρῶν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰωάννης περὶ τῆς Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Ἀλζάρου καὶ Μάρθας τοῦτο φησὶ γενέσθαι, οὕτω λέγων· Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Ἀλζάρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ. Εἶτα φησὶ· Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου γάρδον πιστικῆς πολυτίμου ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαζε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἰδοὺ πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα κατὰ τὴν οἰκίαν Μαρίας τοῦτο γεγενῆαι σαφῶς ἱστορήσεν ὁ εὐαγγελιστής. Ὁ δὲ Ματθαῖος φησὶ εἰρηκέναι τὸν Ἰησοῦν τοῖς μαθηταῖς· Οἰδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ἐνθὺς ἐπάγει· Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ προσήλθεν αὐτῷ γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρον πολυτίμον, καὶ κατέχευεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακείμενον. Ἰδοὺ ἐνταῦθα ἱστορεῖ μετὰ τὸ εἰρηκέναι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οἰδατε, ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, γεγόμενον κατὰ τὴν αὐτὴν Βηθανίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ μὴ τῶν ποδῶν ἀλειφομένων, ἀλλὰ τοῦ ἀλαβάστρου καταχεομένου τῆς κεφαλῆς, ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου φαίνεται τὸ διάφορον τοῦτο μὲν γὰρ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ γέγονεν, τὸ δὲ ὑπὸ Ἰωάννου γραφὴν ἐν τῷ οἴκῳ Μαρίας καὶ Μάρθας. Καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου πάλιν τῆς πράξεως· ἐκεῖ μὲν γὰρ τοὺς πόδας ἤλειψε, καὶ ἀπέμαζε τῆς ἰδίας κεφαλῆς ταῖς θριξὶν ἐνταῦθα δὲ κατέχευεν ἐπὶ τῆς τοῦ Ἰησοῦ κε-

³⁵ Ἐς igazoltaték a bölcsesség, minden fiaitól.

³⁶ Azután egy a farizeusok közül kérte őt, hogy egyék nála; s betérvén a farizeus házába, letelepedett. ³⁷ És íme, egy asszony a városban, ki bűnös vala, megtudván, hogy letelepedett a farizeus házában, alabastromban keveset hozott ³⁸ és lábai mögé állván, sirva kezdé lábait könnyeivel áztatni, azután fejének hajával letörle, és csókolgatá lábait, és kenettel megkené. ³⁹ Látván pedig a farizeus ki őt meghívta, gondolá magában mondván: Ez, ha proféta volna, tudná bizonyára, ki és milyen az asszony, ki őt illeti, mert bűnös. ⁴⁰ Felelvén Jezus monda neki: Simon, van mit mondanom neked. Az pedig felelé: Tanító! mondd el. ⁴¹ Két adósa volt egy hitelezőnek, egyik ötszáz tizessel tartozott neki, másik ötvennel; ⁴² nem lévén nekik miből visszafizetni, elengedte mindkettőnek. Ki fogja tehát, ugymond, őt jobban szeretni? ⁴³ Felelvén Simon monda: Azt tartom, hogy a kinek többet engedett el. Ő pedig monda

tek megvallották bűneiket: de a farizeusok és törvénytudók nem vették föl a keresztséget, mint vélt igazak; s ugy Isten akaratát magukban meghiusították.

³⁶) Kérdezé pedig őt stb. A következőkből világos, hogy Simon vala neve, Mátéból pedig, hogy belpoklos is volt. Valljon pedig ez a bűnös asszony ugyanaz-e amaz asszonnyal, és hogy ezek Bethániában történtek-e onnan fog kiderülni. Méltó továbbá azt is vizsgálni, valljon az asszony, ki a szent evangelisták elbeszélése szerint az Urat kenettel megkené, egy volt-e, vagy két különböző, vagy három? minthogy négy evanglista írja, hogy az Ur asszony által megkenetett. Azt tartom tehát, hogy három volt az asszony; mind a személyek mineműsége, mind a kenés modora, s végre az idők különbsége miatt. Ugyanis János a kenést Máriának Lázár és Mártha testvéreinek tulajdonítja, így adván elő a dolgot: Jezus tehát husvét előtt hat nappal Bethániába jött, hol Lázár meghalt vala, kit halottaiból föltámasztott. Ott tehát estebédet készítenek neki. Azután folytatja: Mária tehát vevén a valódi drága nárd-féle kenőcs litráját megkené Jezus lábait, és hajával letörülé lábait. Íme husvét előtt hat nappal Mária házában írja világosan ezt történnnek az evangalista. Máté szerint pedig Jezus monda tanítványainak: Tudjátok, hogy két nap után husvét lesz, s azonnal folytatja: Mídon pedig Jezus Bethániában vala a poklos Simon házában, hozzájárult egy asszony, alabastromban drága kenetet tartván, és ráönté a letelepedettnek fejére. Íme, itt az mondatik, hogy Jezusnak ama szavai után: tudjátok, hogy két nap után husvét lesz, történt a dolog ugyanazon Bethániában a poklos Simon házában, s nem a lábak kenettel meg, hanem az alabastrom ráöntetett fejére; tehát a különbség a helyből is kitetszik; mert ez a poklos Simon házában történt, a mit pedig János megírt, Mária és Mártha házában. Továbbá a cselekvény modorában is különbözik; ott ugyanis a lábakat kente, és fejének hajával

ὡς τὸ πλεον ἐχαρίσατο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Ὁρθῶς ἐκρίνας. ⁴⁴ Καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἐφη· Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξε μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θορξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. ⁴⁵ Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ⁴⁶ Ἐλαίω τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. ⁴⁷ Οὐ χάριν, λέγω σοι, ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἡγάπησέ πολὺ· ὡς δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. ⁴⁸ Εἶπε δὲ αὐτῇ· Ἀφένονται σου αἱ ἁμαρτίαι. ⁴⁹ Καὶ ἠρξάντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Τίς οὗτος ἐστίν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; ⁵⁰ Εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

neki: Helyesen vélekedel. ⁴⁴ És az asszonyhoz fordulván, monda Simonnak: Látod ezt az asszonyt? Betértem házába, vizet lábamra nem adtál, ez pedig könnyeivel áztatá lábaimat, és fejének hajaival törölgeté. ⁴⁵ Csókot nekem nem adtál, ez pedig, mióta bejött meg nem szünt csókolni lábaimat. ⁴⁶ Olajjal fejemet nem kentet meg: ez pedig kenettel kerte lábaimat. ⁴⁷ Ennek okáért mondom neked, elengedtetek sok bűnei, mert nagyon szeretett; a kinek pedig kevés engedtetik el, gyengén szeret. ⁴⁸ Monda végre neki: Megbocsáttatnak bűneid. ⁴⁹ És kezdtek a vele letelepedettek magukban mondani: Kicsoda ez, a ki a bűnöket is megbocsátja? ⁵⁰ Monda pedig az asszonynak: A te hited szabadított meg téged, menj békével.

CAPUT VIII.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγ-

Lőn azután, s ő járt városon és falun tanítván és hirdetvén Isten országát, és vele

γαλῆς. Καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου· πρὸ μὲν γὰρ ἑξ ἡμερῶν ἐφησεν ὁ Ἰωάννης τοῦ πάσχα γενέσθαι τὸ δείπνον ἐκείνο. Ματθαῖος δὲ πρὸ δύο ἡμερῶν, Μάρκος δὲ συμφώνως κατὰ πάντα τὸ αὐτὸ τῷ Ματθαίῳ γεγενησθαι φησὶ· Λουκᾶς δὲ οὐ περὶ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ἀλλὰ περὶ μεσάπου τοῦ εὐαγγελίου φησὶ τινὰ τῶν φαρισαίων εἰς ἐστίαν σιν κεκληθέναι τὸν Κύριον. Προδηλότατα γοῦν ἐκ τοῦ καιροῦ δέδεικται, μὴ τὴν αὐτὴν εἶναι, ταύτην ταῖς ἄλλαις γυναιξὶ ταῖς περὶ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους τιμησάσαις τὸν σωτήρα τοῖς μύροισι. Οὐκ ἐστὶ δὲ οὗτος ὁ φαρισαῖος διὰ τὸ καὶ Σίμων κεκλησθαι ὁ αὐτὸς Σίμωνι τῷ λεπρῷ· φαίνεται γὰρ ἐκείνος τετραπενηνένος ὑπὸ Ἰησοῦ καὶ χαριστήριον ὥσπερ ἀνταποτινὴς αὐτὸν τὴν εἰς τὴν οἰκίαν ὑποδοχὴν οὗτος δὲ ὁ ἀναγεγραμμένος φαρισαῖος τῆς δουλεῖας ὑποκρίσεως οὐκ ἀπῆλλακτος, διὸ καὶ ἐφη· Οὗτος εἴ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκε τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνή, ἣτις ἀπειται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστίν· ἢ οὐκ ἁμαρτωλὸς γυνὴ μετανοῦσα, ἀρχεται μὲν τοὺς πόδας Ἰησοῦ τοῖς ἀπομετανοίας δάκρυσι βρέχειν, καὶ ἔξῃς ταῖς θορξὶ τῆς κεφαλῆς ἐκμάσσειν αὐτοῦς, ἢ οὕτως καταφιλεῖν αὐτοὺς δυνήσθῃ, καὶ τελενταῖον ἀλείφει αὐτοὺς τῷ μύρῳ.

törlé le: itt pedig ráönté Jezus fejére. Végre az idő sem egy; mert János szerint amaz estebéd husvét előtt hat nappal készítettet, Máté szerint pedig kettővel: Márk szintén mindenben Mátéval egyezőleg írja le a történetet. Ellenben Lukács írja, hogy nem a szenvedés ideje körül, hanem az evangelium hirdetése közepén hívta meg őt a farizeus saját lakára az Urat. Az időből tehát legvilágosban megmutathatni, hogy ez az asszony nem egy és ugyanaz amazokkal, kik a szenvedés ideje körül tisztelék meg az Üdvözítőt kezetekkel. Nem is egy ez a farizeus a poklos Simonnal, habár ő is Simon nevet viselt; mert amaz valószínűleg meggyógyított Jezus által, s mintegy viszonzásból hívta meg őt házába; ez a farizeus pedig hamis képmutatástól nem vala mentt; azért monda: Ez ha proféta volna, tudná, ki és milyen az asszony, ki őt illeti, hogy t. i. bűnös. A bűnös asszony tehát bűnbánatból Jezus lábait a töredelem könnyeivel kezdi áztatni, s azután fejének hajával azokat letörölni, hogy úgy csókolhassa azokat, s végre megkeni kenettel.

¹) Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς. Οὐρανόθεν παραγόμενος διδάσκαλος εἰς τὴν γῆν, τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὐαγγελίζεται, ἵνα τὴν γῆν ποιήσῃ οὐρανόν, ἣν γὰρ καὶ αὐτοῦ δημιουργημὰ ἡ γῆ· ἐπειδὴ γὰρ διὰ πλάνην ἀπέστημεν τῆς οὐρανίου καταστάσεως, ἦλθε καὶ τὴν γῆν κατορθῶσαι εἰς ἐκτίβειαν, καὶ συνάψαι τὸ συναμφοτέρον διὰ μόνην φιλανθρωπίαν. Τίς δὲ κηρύσσειν ἡμελλεν βασιλείαν Θεοῦ, ἢ νῦν τοῦ Θεοῦ, οὐ ἡ βασιλεία; Οὐ γὰρ οἱ κάτω τὰ ἄνω κηρύττομεν, ἀλλ' ὁ ἄνωθεν τὰ ἄνω ἀπαγγέλλει. Γεγόναι γοῦν πολλοὶ προσήται, ἀλλ' οὐκ ἐκήρυξαν οὐρανῶν βασιλείαν, ὧν γὰρ μὴ ἦσαν θεαταί, τὸν λόγον τούτων πῶς ἐδίδουν; φησὶ γὰρ ὁ Ἰωάννης· Ὁ ὧν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς λάλει, ὁ δὲ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν.

¹) S történt azután. A mennyből e földre jött tanító, a földieknek a mennyek országát hirdeti, hogy mennyországá váloztassa a földet; egyébiránt a föld is az ő műve vala. Miután t. i. elcsábítás által az égi boldog állapotból kiestünk, eljött a földet erényességre téríteni, és a kettőt egyesíteni csupa szeretetből. Ki is hirdethetné Isten országát, mint Isten fia, kié az ország? Hisz mi földiek nem taníthatjuk azokat, melyek fönvannak, hanem a ki a fölülről van, az hirdetheti az itt alattvalókat. Sokan lettek ugyan proféták, de nem hirdeté a mennyek országát; mert a miknek nem voltak szemléői, hogyan adhatták volna elő azokat; a mint János mondja: A ki a földből van, a földről beszél: a ki pedig fölülről jó, mindenek fölött van.

γελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ. ² Καὶ γυναῖκες τινές, αἱ ἦσαν τετραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθeneiῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, ³ καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σωσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. ⁴ Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς· ⁵ Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὁ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. ⁶ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φρὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰχμάδα· ⁷ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἀκανθαὶ ἀπέπνιξαν αὐτό. ⁸ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φρὲν ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. Ταῦτα λέγων ἐφώνει· Ὁ ἔχων ὅτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ⁹ Ἐπρωτῶν δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. ¹⁰ Ὁ δὲ εἶπεν· Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. ¹¹ Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. ¹² Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν,

²) Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες πολλαί, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα καταλέγει ὁ ἐναγγελιστής, αἱ ἦσαν τετραπευμέναι ἀπὸ πικρῶν νόσων, καὶ ἀσθeneiῶν, αἵτινες ἐκ τῶν ἰδίων δαπάνων χορηγοῦσαι τῷ Χριστῷ, καὶ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς διηκόνουν οὐ σωματικῇ ἀνάπασιν μετεδίδωσκον, ἀλλ' ἐναγγελικῇ σωτηρίας ἀντεποιούντο, καὶ προσηλύσκον τὰ ὑπάρχοντα, ἵνα κτήσωνται τὴν ἐσθήβειαν.

⁴) Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ. Ἐξῆλθε τοῖνυν, γρησί. Ἦν γὰρ ἐν τοῖς κόλποις τοῖς πατρικοῖς πρὸ παντὸς αἰῶνος ὁ συναίδιος τοῦ Πατρὸς λόγος· οὐ γὰρ ὅτε σπείρει, τότε ἐστὶ μόνον, οὐδ' ὅτε ἐκ Μαρίας γεννᾶται, τότε ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει, ἀλλὰ πρὸ αἰῶνων γεννᾶται. Τὸν σπόρον αὐτοῦ τὸν ἰδίον σπόρον γρησί· οὐ γὰρ δανείζεται λόγον, λόγος Θεοῦ ὑπάρχων τὴν φῶσιν. Διὰ τοῦτο γρησί τὸν ἰδίον σπόρον, ἵνα μάθῃς, ὅτι αὐτὸς τῆς φέσεως ὁ σπόρος· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παντὸς ἀγαθοῦ σπορέυς, καὶ ἡμεῖς γεωῶμεν αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ τε, καὶ παρ' αὐτοῦ καρποφορία πάσα πνευματικῇ.

Τίς δὲ ἐστὶν ὁ τοῦ λόγου σκόπος; καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς παραβολῆς, παρ' αὐτοῦ μάθωμεν τοῦ συνθέντος αὐτήν. Ἠρώτησαν ταῦτα πρὸ ἡμῶν οἱ μακαριοὶ μαθηταί, καὶ προσήεσαν τῷ σωτήρι, παρακαλοῦντες, καὶ λέγοντες· Εἰπέ ἡμῖν, τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. Τί οὖν ὁ σωτήρ; Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὑμῖν τοῖς βουλομένοις ποιῆσαι, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς· τοῦτο γὰρ γίνεται, ἡ ἵνα ἐρωτήσαντες μάθωσιν, ἡ καταφρονησάντες μὴ σφόδρα τιμωρηθῶσιν, ὡς ἀγνοοῦντες· εἰ καὶ ἀσύνγνωστος ἐπὶ τούτων ἡ ἀγνοία ἐν οἷς δυνατόν μαθεῖν, καὶ οὐ βούλονται διδαχθῆναι. Εἴτα γρησί Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν, εἰσὶν οἱ ἀκούοντες.

volt a tizenkettő, ² és némely asszonyok, kik a gonosz szellemektől és nyavalyáktól megszabadítottak, Mária, ki Magdolnának nevezeték, kiből hét ördög ment ki, ³ Joanna Khuzának Herodes gondviselőjének felesége, és Szuzanna, és sok más, kik szolgáltak neki vagyónukból. ⁴ Midőn tehát sok nép egybegyűlt, és a városiak hozzá érkeztek: monda példázatképen: ⁵ Kiment a magvető elvetni magvát, és a mint vetett, némely rész az utra esett, hol eltapodtaték, és az égi madarak főlevék azt. ⁶ Más rész a sziklára esett, és kikelvén elszáradt, mert nem vala nedvessége. ⁷ Ismét más a tövisek közé hullott, hol a tövisek fölnövekedvén elfojták azt. ⁸ Más pedig jó földbe esett, és felnövéen száz annyit termett. Ezeket mondván, kiálta: a kinek vannak fülei a hallásra, hallja. ⁹ Kérdezik pedig őt tanítványai, mondván: Mi ezen példázat értelme? ¹⁰ Ki felele: Nektek adatott Isten országa titkait tudni, de egyebeknek példázatokban (szólok), hogy látván ne lássanak, és hallván ne értsenek. ¹¹ Ez tehát a példázat értelme: A mag jelenti Isten igéjét. ¹² Az útfélre esnek azok, kik hallják, azután eljő az ördög, és kiveszi az igét szivökből, hogy ne higyenek

²) Volt ott sok asszony is, kiknek neveit elmondja az evangelista, kik különféle betegségekből és bajokból meggyógyítottak és sajátjaikból költséget szolgáltak Krisztusnak és tanítványainak, nem testi kényelmet szerezvén, hanem az evangéliumból üdvöziséget merítvén; vagyónukat tehát elköltötték, hogy jámborságot szerezzenek.

⁴) Nagy sereg gyűlvén össze. Kiment tehát, ugymond. Az ige tudnillik öröktől fogva az Atya kebelében volt, mint vele együtt örökös; mert nem csak akkor van, mikor vet, se nem akkor veszi létének kezdetét, mikor Máriától született, hanem öröktől fogva született. Magvának tulajdon magvát mondja; mert nem mástól kölcsönözi az igét, a ki természete szerint Isten igéje. Azért említi tulajdon magvát, hogy tanuld belőle, miszerint ő a természet magva. Hisz ő minden jónak vetője, mi pedig az ő mezeje, s tőle és általa van minden szellemi termés.

Mi az elbeszélés célja? és mi a példázat tanulsága? azt ugyanattól tanuljuk, ki elbeszélte. Mivel pedig előttünk a tanítványok azt nem tudták, hozzájárultak az Üdvözítőhez, kérvén őt és mondván: Fejtsd meg nekünk, mit jelent ez a példázat. Mit felel hát az Üdvözítő? Nektek adatott Isten országa titkait tudnotok, nektek t. i. kik teljesíteni is akarjátok, egyebeknek pedig példázatokban (szólok). Ez pedig azért történik, hogy vagy kérdéses által megtanulják, vagy ha mellőzik, ne igen büntetessenek mert tudatlanok; jóllehet menthetlen az olyanok tudatlansága, kik midőn tanulhatnának, nem akarnak taníttatni. Azután mond: A mag jelenti Isten igéjét, az útfélre eső rész jelenti azokat, kik hallják stb.

ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. ¹³ Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἱ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. ¹⁴ Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὼν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. ¹⁵ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οὗτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. ¹⁶ Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας, καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθῃσιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθῃσιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. ¹⁷ Οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται· οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ. ¹⁸ Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὅς γάρ ἐάν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὅς ἐάν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ¹⁹ Παραγέροντο δὲ πρὸς αὐτὸν τῇ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. ²⁰ Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων· Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε

¹⁶) Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας. Οὐ περὶ αἰσθητοῦ λύχνου, ἀλλὰ νοητοῦ ταῦτα λέγεται· οὐκ ἂν γὰρ τοῦτον ἄψας τίς καλύψει σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης θέσει, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐν αὐτῷ λυχνίας, εἴη δ' ἂν σκευὴ μὲν οἰκίας αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, κλίνη δὲ τὸ σῶμα, εἰσπορευόμενοι δὲ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ μεταδιδόντος, λυχνία δὲ τὸ ἡγεμονικὸν τύπος οὗσα τοῦ λόγου· ἡ γὰρ τὸ στόμα, ἥρκα τίς αὐτὸ ἀνοίξει λόγῳ Θεοῦ, καθεκτικῶν γὰρ ἀφρονταὶ τὸ ψῶς οἱ πρὸς Θεὸν ποιησήμενοι τὴν εἰσοδὸν ἀνθρώποι, φῶς δὲ ἦν ἐφώτισεν ἐκτὸς γινώσκον· ὃ δὲ μὴ οὕτω ποιῶν, οὐ προνοεῖται τῶν εἰσπορευόμενων εἰς τὴν οἰκίαν.

¹⁷) Οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν. Εἰ διὰ τὰ ἀπόκρυφα, καὶ μυστικὰ δόγματα, κρυπτά καὶ ἀπόκρυφα ὀνομαζόμενα, ὃ λύχνος ἀπτεται, ἵνα αὐτὰ δεῖξῃ, εἰκότως ἐπιφέρεται τὸ, οὐδεὶς λύχνον ἄψας, τὸ οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν, καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα δὲ καὶ τοῦτο δηλοῖ· εἰ γὰρ καὶ κρυπτὴν ἔχη τις ἐργασίαν, ἀλλ' ὅσω ἂν τις ἐαυτὸν καλύπτει διὰ τὸ κενόδοξον, τοσοῦτον αὐτὸν ἐπὶ πλείω δοξάζει ὁ Θεός, οὐ μόνον ὧδε, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

¹⁹) Παραγέροντο δὲ πρὸς αὐτὸν. Ἐκ τούτου δηλονότι οὐκ ἦν ὁ σωτὴρ μετὰ τῶν κατὰ σάρκα γονέων, καταλιπὼν γὰρ τούτους ἐσχολάζετο τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπειδὴ δὲ πόθητος ἦν διὰ τὴν ἀπόληψιν, καὶ ἐπιθυμητός εἰς Θεὸν, παραγίνεται πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ κληθέντες ἀδελφοὶ αὐτοῦ υἱοὶ τοῦ Ἰωσήφ. Τί οὖν ὁ σωτὴρ; Οὐκ ἐν ὀλίγοις περιγράφει τὴν πρὸς ἀνθρώπους συγγένειαν· οὗτος γὰρ ἦλθε πάντα τὸν κόσμον εἰς ἀδελφότητα καλέσαι· μήτηρ γὰρ μου, φησι, καὶ ἀδελφοὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιοῦντες. Λόγον δὲ τοῦ Θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ λόγον φησὶ πατὴρ γὰρ καὶ υἱὸς μία διδασκαλία. Ἦτοι τοῦτο λέγει, ἵνα τὴν τιμὴν ἀναπέμψῃ πρὸς τὸν πατέρα. Μηδεὶς δὲ οἰσθῶ τῆς εἰς μήτερα τιμῆς ὀλιγοῦσας Χριστὸν, ἢ ἀφειδήσαι τῆς εἰς ἀδελφούς ἀγάπης, ὃ καὶ ἡμῖν ἀγαπᾶν ἐπιτάξας οὐκ ἴδιον μόνους ἀγαπᾶν ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τάξει ἡμῖν πολεμίων γεγονότας· ἀλλὰ βούλεται τοῦτο ἡμῖν διδάξει, βούλεται εἰς ὕψος ἀραι μέγα τὴν εἰς ἀνθρώπους ἀγάπην, εἰπερ ἂν ἐθέλοιεν τοὺς παρ' αὐτοῦ πείθεσθαι νόμοις.

ἐς ὑδνὸς ὑλῆναι. ¹³ Α sziklára esők olyanok, kik midőn hallják, örömmel fogadják az igét, de gyökerük nincsen; kik ideiglen hisznek, de a kísértet idején elállanak. ¹⁴ A tövissek közé eső rész jelenti azokat, kik hallják: de utóbb a gondoktól, gazdagságtól, és az élet gyönyöreitől elfojtatnak és gyümölcsöt nem teremnek. ¹⁵ A mi pedig a jó földbe jutott, azokat jelenti, kik hallván az igét, jó és jámbor szívvvel fogadják azt, és türelemmel gyümölcsöt teremnek. ¹⁶ Senki nem gyújt gyertyát és befedi edénnyel, vagy ágy alá teszi, hanem a tartóra helyezi, hogy a bemenők lássák a világosságot. ¹⁷ Mert nincs semmi elrejtve, a mi nem lenne majd nyilvánossá, se nincs elfedve, a mi meg nem tudatik, és világosságra nem jó. ¹⁸ Lásátok azért, mikép hallgassátok; mert a kinek van, adatni fog neki: a kinek pedig nincs, a mije látszik is lenni, elvétetik tőle. ¹⁹ Eljött azután hozzá anyja, és atyjafiai, de nem juthattak hozzá a sereg miatt. ²⁰ Jenték tehát neki, mondván: Anyád, és atyádfiai künn állnak, s

¹⁶) Senki nem gyújt gyertyát. Nem az érzéki (testi) gyertyáról, hanem a szellemiről beszél. Senki azt meggyújtván nem takarja el edénnyel, se nem teszi ágy alá: hanem a maga tartójára. A ház edényei jelentik a lélek tehetségeit, ágy a testet, bemenők az előadó hallgatóit, gyertyatartó az ésszt, mely helye a tannak, vagy a száj, midőn valaki azt Isten igéjére megnyitja, mert mindakettő által megvilágíttatnak az Istenhez járuló emberek; világosság végre jelenti a szerzett fénylő tudományt. A ki pedig nem úgy tesz, nem gondoskodik a házba menőkről.

¹⁷) Nincs semmi elrejtve. Ha az elrejtett és titkos hitcikkeltől, melyek eltakart- és rejtetteknek mondatnak, gyújtatik a gyertya, hogy azokat kiderítse: helyesen következik ama szavak után: Senki nem gyújt gyertyát, ez a mondat: Nincs semmi elrejtve és a többi. Megfejté pedig azonnal ezt is: habár t. i. titkon gyakorol is valaki erényt: minél inkább akarja magát elrejtetni a hű dicsvágyot kerülven: annál inkább dicsóiti őt az Isten, nemcsak itt, hanem a jövő világban is,

¹⁹) Eljöttek hozzá. Ebből nyilvános, hogy az Üdvözítő nem maradt a testszerinti szüleinél, hanem elhagyván őket a tanítással foglalkozott. Minthogy azonban kívánták visszatérését, és látni ohajtották: elmegy hozzá anyja, és az ugynevezett testvérei, József fiai. Mit mond tehát az Üdvözítő? Nem szorítja kevésre az emberek iránti rokonságát; hisz az egész világot jött rokonságába, atyafiságába meghívni. Az én anyám, ugymond, és atyámfiai azok, kik Isten igéjét hallgatják és megtartják. Isten igéjének saját igéjét mondja; mert az Atyának, és Fiúnak egy a tanítása. Vagy azt azért mondja, hogy a tiszteletet az Atyára vezesse. Azonban senki ne gondolja, hogy az Ur Krisztus a tiszteletet anyja iránt elmulasztotta, vagy atyáfiához szeretettel nem viseltetett, ő, ki nekünk is szeretni parancsolt, szeretni pedig nemcsak atyámfiai, hanem elleneinket is: hanem arra akart minket tanítani, az emberek iránti szeretetet magasztosra akarta fölfokozni ha t. i. az ő törvényeinek hódolni akarnak.

θέλοντες. ²¹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς·
Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν
λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιῶντες αὐτόν.
²² Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη
εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς
αὐτούς· Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης. Καὶ
ἀνήχθησαν. ²³ Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε,
καὶ κατέβη λαίλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ
συνεπληροῦντο, καὶ ἐκινδύνουν. ²⁴ Καὶ προσελ-
θόντες διήγειραν αὐτὸν λέγοντες· Ἐπιστάτα ἐπι-
στάτα, ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ἐγερωθεὶς ἐπετίμησε τῷ
ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο,
καὶ ἐγένετο γαλήνη. ²⁵ Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ποῦ ἐστιν
ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγον-
τες πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει, καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπα-
κούουσιν αὐτῷ; ²⁶ Καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώ-
ραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς
Γαλιλαίας. ²⁷ Ἐξεληθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν,
ὑπήντησεν αὐτῷ ἄνθρωπος τις ἐκ τῆς πόλεως ὃς εἶχε

²²⁾ Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν. Διέπλε ποτὲ
τὴν Τιβεριάδα θάλασσαν σὺν τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ,
οὕσαν ἐν πολλῷ κλύδωνι. Οἰκονομικῶς δὲ ἐκάθηνεν ὁ
σωτὴρ, ἵνα μὴ εὐθὺς ἀρξαμένου τοῦ κλύδωνος τὴν παρ'
αὐτοῦ ζητήσωσιν ἐπικουρίαν, ἀλλ' οἷον ἀκμάσαντος ἤδη
τοῦ κακοῦ ἐμφανεστέρας γένηται τῆς θεοπραποῦς ἐξουσίας
ἢ δυνάμεως· οὐχ ὥς οὐκ εἰδότες δὲ αὐτὸν τὸ τίς οὗτός
ἐστιν παρηγόρευον ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἡδύσαν γὰρ
ὅσα Θεὸν, καὶ τὸν Θεοῦ καταπληττόμενοι δὲ τῆς δυνά-
μεως αὐτοῦ τὴν ὑπερβολὴν λέγουσι τὸ, τίς οὗτός ἐστιν,
ἀπὸ τοῦ πόθος, καὶ οἷος, καὶ ἐν ὅσῃ δυνάμει, καὶ
ἐξουσίᾳ, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐπιτάσσει τοῖς ὕδασι, καὶ τῷ
ἀνέμῳ, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ.

²⁶⁾ Καὶ κατέπλευσαν. Προσωρμίσθη τῇ Γαδαρηνῶν
γῇ ὁμοῦ τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ, οὐ τοῦ ἀνέμου αὐτοῦς
ἐκβάλλοντος ἐκεῖ, ἦν γὰρ πανσάμενος, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου
τελευτῶντος, ἵνα καὶ τὸν χιμαζόμενον ὑπὸ πονηρῶν πνευ-
μάτων κατενέσῃ· ἦτο δὲ τὰ πνεύματα, οὐ τῇ προαιρέ-
σει τοῦ πάσχοντος, ἀλλὰ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐνεργείᾳ ἐκείνῃ
γὰρ τις οἰκονομικῶς ὁ Θεὸς ὑπ' αὐτοῖς γίνεσθαι, οὐχ
ἵνα πάθωσι μᾶλλον, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς δι' αὐτῶν μάθωμεν,
ὅποιοι τινες εἰσὶν ἐκεῖνοι περὶ ἡμᾶς, οὕτω τε παραγώ-
μεθα τοῦ ὑποκεισθαι θέλειν αὐτοῖς. Γεννῶς δὲ ἦλθεν ὁ
ἄνθρωπος, οὐκ εἰδώς, ὅτι γεννῶς ἦν· ὅταν γὰρ δαίμονες
περικρατῆσωσι τινός, ποιοῦσιν αὐτὸν ἔξω καὶ τοῦ καὶ
φρονός, καὶ γεννῶν παντός ἀγαθοῦ. Ἐλάμβανον δὲ αὐτόν,
καὶ ἦγον ἐν τοῖς μνημείοις, ἐνσπείραι θέλοντες δόγμα τοῖς
ἀνθρώποις, πάσης ἀσεβείας μεστόν, ὅτι μετὰ θάνατον αἱ
ψυχαὶ τοῖς τάφοις παραμένονσι, καὶ κολλῶνται τισὶν ὥς
δαίμονες. Ἀλλ' οἱ ἐναγγελισταὶ θέλοντες τὸ πλάσμα τοῦτο
πρόρριζον ἐκπαῖσαι, ἄνω, καὶ κάτω δαιμονιζομένους τοὺς
ταρσασομένους ὀνομάζουσιν. Ἰδὼν τοίνυν δαίμων τὸν Ἰη-
σοῦν, διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀνέκραξεν· Τί ἐμοί, καὶ σοὶ
Ἰησοῦ; ἀπὸ τοῦ ἐμοὶ εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ποῖω λόγῳ
σὺ ἐξωθεῖς με ἐξ αὐτῶν; Τοῦτο δὲ φησι, οὐχ ὥς δη-
μιουργὸν αὐτὸν εἶναι λέγων, ἀλλ' ὥς δι' ἀπάτης αὐτοῦς
μερωσάμενος. Οὐ μόνον δὲ τὸ ὄνομα εἶπεν, ἀλλὰ καὶ
τὸ ἰδιῶτον τῆς φωνῆς προσετίθεισιν ἰσπῶν, τὴν τοῦ Θεοῦ.
Τοῦτο δὲ οἰκονομικῶς γέγονεν, ἵνα ἀκούοντες οἱ μαθηταὶ
ὅτι νῦν ἦν Θεοῦ, αἰδεσθῶσι καὶ μὴ ἀμφιβάλλωσι λέ-
γοντες ἐν τῷ πλοῖοι, τίς ἐστιν οὗτος. Εἰπὼν δὲ μὴ με
βασανίσῃς πρόσκαιρον αἰετὶ ἄνεσιν οὐκ αἰώνιαν. Ὁ λέγει,

λάτνει ἀκάρκας τέγον. ²¹ Ὁ δὲ περὶ ἐλπίαν monda
nekik : Anyám és atyámfiat azok, kik Isten igé-
jét hallják, és megtartják. ²² S történt egy
napon : ő a hajóba szállt és tanítványai, és
monda nekik : Keljünk át a tavon; és elindul-
tak. ²³ Midőn pedig hajóznak, ő elaludt, és
szélvész támadt a tavon, úgy hogy betelének,
és veszélyben forogtanak. ²⁴ Hozzámenvén tehát
felkölték őt, mondván : Mester, mester, elve-
szünk. Ő pedig fölkelvén megfenyíté a szelet
és a víz hulláma, mire megszűntek, és csön-
desség lőn. ²⁵ Monda aztán nekik : Hol van
hitetek? Azok pedig félvén álmélkodtak, mon-
dván egymásnak : Kicsoda ez valljon, hogy a
szeleknek is parancsol és víznek : és engednek
neki? ²⁶ És elhajóztak a gadarenusok tartomá-
nyába, mely Galileának ellenében van. ²⁷ A
mint pedig kiszállt a földre, eléje jött a város-
ból egy férfi, kiben sok idő óta az ördög vala,
és ruhába nem öltözött, se a házbán nem ma-

²²⁾ És történt egy napon. Áthajózta egykor az
Üdvözítő, tanítványaival együtt a nagy hullámzásban levő
tiberiaszi tengert. Szándékosan aludt pedig az Üdvözítő,
hogy midőn a háborgás kezdődik, ne keressenek mindjárt
nála segílyt, hanem hogy a veszély előbb tetőpontjára
érjen, és isteni hatalmának ereje annál nyilvánosabb
legyen. Azt pedig : Kicsoda ez, nem úgy kérdezik egy-
mástól, mintha nem ismernék, tudták ugyanis hogy
Isten, hanem bámulván erejének nagyságát mondják
azt : Kicsoda ez? e helyett : milyen és mi nagy, vagy
minemű erővel és hatalommal bír, hogy maguknak a
vizeknek és szélnek is parancsol, s azok engednek
neki.

²⁶⁾ És elhajóztak. A gadarenusok földjéhez ért tanít-
ványaival az Üdvözítő, nem mintha a szél őket odavetette
volna, hisz már lecsendesedett : hanem mivel az Ur úgy
akarta, hogy azt is ki a gonosz szellemek miatt háborgott
lecsendesítse. Továbbá a szellemek nem a szenvedőnek
akarataiból vezettek, hanem a Krisztuséból. Tudnillik
Isten tanulság végett megengedi, hogy némelyek alájok
vettessenek, nem azért hogy többet szenvedjenek, hanem
hogy mi általuk azt tanuljuk, milyenek azok irányunkban,
s úgy ne kívánjunk alattvalójok lenni. Meztelen jött az
ember nem tudván, hogy meztelen ; mert midőn az ördögök
valakin erőt vesznek, megfosztják őt értelmétől és esztől,
s kivetkőztetik minden jóból. Fogták tehát, és a sirboltok
közé vezették, azon istentelenséggel teljes véleményt akar-
ván az emberek közt elterjeszteni, mintha halál után a
lelkek a sirokbán tartozkodnának, és némelyeket mint
ördögök megszállnának. Azonban az evangelisták e mesét
gyökerestül kiirtandók az őrzőgöket is vegyessen ördön-
göseknek neveztek. Látván tehát Jezus az ördög, az
ember által fölkiáltott : Mi közöm veled Jezus? e helyett :
enyémek az emberek, s mi okért üzesz ki engem belőlük?
Ezt nem úgy mondja, mintha magát teremőnek állítaná,
hanem mert ámitás által őket eltántorítja. Nem csak nevét
megmondta (Jezusnak), hanem hozzáteszi természetének
sajátságát is mondván : Isten fia. Ez pedig azon czélból
történt, hogy midőn a tanítványok őt Isten fiának neve-
zetni hallják, tiszteletre gerjedjenek, és ne kételkedjenek,
mondván a hajóban : Kicsoda ez? Ama megszólítással :
Ne győtörj engem, ideiglenes szünetet kér, nem örököst.

δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἰμάτιον οὐκ ἐνε-
 διδύσκετο, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμεινεν, ἀλλ' ἐν τοῖς
 μνήμασιν. ²⁸ Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀνακράζας
 προσέειπεν αὐτῷ, καὶ φωνὴ μεγάλη εἶπε· Τί ἐμοὶ
 καὶ σοὶ Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου, μὴ
 με βασανίσῃς. ²⁹ Παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι
 τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολ-
 λοὶς γὰρ χρόνους σινηροπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο
 αὐτὸν ἐν δεσμοῖς ἡλαυνέτο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρή-
 μους. ³⁰ Ἐπρωτίησε δὲ αὐτόν ὁ Ἰησοῦς λέγων· Τί
 σοι ἐστὶν ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε· Ἀεγίων· ὅτι δαιμόνια
 πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. ³¹ Καὶ παρεκάλει αὐτόν
 ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.
³² Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν
 τῷ ὄρει, καὶ παρεκάλουν αὐτόν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς
 εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ³³ Ἐξ-
 ελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσ-
 ἦλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη
 κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη.
³⁴ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον ἔφυγον
 καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
³⁵ Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς
 τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἀνθρώπον
 ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ
 σωφρονοῦντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ
 ἐφοβήθησαν. ³⁶ Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόν-
 τες, πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθεὶς, ³⁷ καὶ ἠρώτησαν
 αὐτόν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαθα-
 ρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συν-
 εἶχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν.
³⁸ Ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ
 δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτόν
 ὁ Ἰησοῦς λέγων· ³⁹ Ὑπόστρεψε εἰς τὸν οἶκόν
 σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ Θεός. Καὶ
 ἀπῆλθε κατ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποί-
 ησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ⁴⁰ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑπο-

τοιούτῳ ἔστιν ἐξερχόμεθα μὲν, ἀλλὰ μὴ βασανισθῶμεν.
 Τοῦτο δὲ λέγει ὁ λεγὼν, ἵστασθαι πρὸς τὴν Ἰησοῦ δύ-
 ναμιν μὴ δυνάμενος, καὶ εἰδῶς αὐτόν πολλὰ δαιμόνια
 ἐξελάσαντα. Εἴτα αἰτοῦσι τὴν ὁμοίαν ἱαντοῖς τῶν χοίρων
 ἀγέλην, καὶ κατένευσεν Χριστὸς οἰκονομικῶς, καὶ τοὶ παρ'
 αὐτῶν ἐσόμενον οὐκ ἠγνοῶντες· δίδωκε γὰρ τὴν ἐξουσίαν
 αὐτοῖς, ἵν' ἡμῖν γένηται καὶ τοῦτο ἀσφαλείας ἐλπίς αἰ-
 τοῦσι δὲ ὡς οὐδὲ κατὰ χοίρων ἔχοντες ἐξουσίαν. Εἴτα
 φησὶ· ὅτι ἐδέετο αὐτόν ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαι-
 μόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ, τάχα εὐλαβοῦμενος τὴν ὑποστρο-
 φὴν τῶν δαιμόνων. Ὁ δὲ Κύριος, ἵνα μὴ δόξῃ διὰ τῆς
 παρουσίας φυλάττειν αὐτόν, ἀπέλυσε αὐτόν εἰπὼν, ὑπό-
 στρεψε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα σοι ἐποίησεν ὁ
 Θεός.

⁴⁰ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστροφῆναι. Μένει τὸ ὄνο-
 μα τοῦ ἀνδρὸς διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἵνα γένηται τὸ ὄνομα
 ἀπόδειξις τοῦ θαύματος. Οὐκ ἦν δὲ φησὶ τῶν ἐντελῶν,
 οὐδὲ τῶν τεχνῶν, ἀλλ' ἄρχων τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰου-

rad, hanem a sirboltokban. ²⁸ Látván pedig
 Jezust, és fölkiáltván eléje borult, és nagy szó-
 val monda: Mi közöm veled Jezus a fölséges-
 nek fia? kérlek, ne gyötörj. ²⁹ Mert megpa-
 rancsolta a tisztátalan szellemnek, hogy menjen
 ki az emberből; tudnillik már sok ideig mar-
 czangolá őt, ki lánczokkal megkötöztetvén, bé-
 kókban őrizteték, de szétszagztatván kötelékeit
 az ördög által a pusztákba űzeték. ³⁰ Kérdé
 pedig őt Jezus mondván: Mi a neved? Ki fe-
 lele: Sereg; mert sok ördög ment belé. ³¹ És
 könyörge neki, hogy ne kényszerítse őt a mély-
 ségbe menni. ³² Volt pedig ott nagy disznó-
 nyáj, mely a hegyen legelt. Kérék tehát őt,
 hogy engedje meg nekik, azokba menni; ki meg-
 engedte nekik. ³³ Kimenvén tehát az ördögök
 az emberből bementek a disznókba, és a nyáj
 a meredekről lerohant a tóba és belefult. ³⁴ Lát-
 ván pedig a pásztorok e történetet elszaladtak,
 és elbeszélétek a városban és a mezőn. ³⁵ Ki-
 mentek tehát látni a történetet, s Jezushoz
 jöttek, és az embert, kiből az ördögök kimen-
 tek felöltözve, és ép elmével találták Jezus
 lábainál, és megfélemlettek. ³⁶ Azután elbe-
 szélétek nekik azok is, a kik látták, mikép
 szabadittatott meg az ördögös. ³⁷ És kérék őt,
 a gadarenusok környékének egész népserege,
 hogy távozzék el tőlük, mert nagy félelem
 fogta el őket. Ő tehát a hajóra szállván
 visszatért. ³⁸ Az ember pedig, kiből az ör-
 dögök kimentek, esedezék neki, hogy vele
 maradhasson. De Jezus elbocsátá őt, mond-
 ván: ³⁹ Térj vissza házádba, és beszéld
 el, miket cselekedett Isten veled. Elment
 tehát, az egész városban hirdetvén, miket
 cselekedett neki Jezus. ⁴⁰ Lőn pedig midőn
 visszatére Jezus, a nép fogadá őt, mert mind-

Mondata ilyen értelmű: kimegyünk ugyan, de ne kinez-
 tassunk. Azért mondja pedig ezt a „sereg“ mert Jezus
 előtt meg nem állhat, s mivel tudá, hogy az már sok
 ördögöt kiűzött. Azután a magukhoz hasonló disznósor-
 dába kívánczoknak, és Krisztus alkalmasan beleegyez, noha
 tudta, mi fog általuk történni; ugyanis hatalmat adott
 nekik, hogy ez is biztosságunk reményét keltse bennünk.
 Kérék pedig ezt is, minthogy a disznók ellen sincs hatal-
 muk. Azután folytatja (az evangelista) hogy könyörgött
 Jezusnak a férfiu, kiből az ördögök kimentek, hogy vele
 maradhasson félvén az ördögök visszaszajövetétől. De az
 Ur, hogy ne láttassék csak jelenléte által őt megőrizni,
 elbocsátá őt mondván: Térj vissza házádba, és beszéld el,
 mily nagyokat cselekedett veled Isten.

⁴⁰ Lőn azonban, a mint visszatért. Megemlíti a
 férfiu nevét is a zsidók miatt, hogy a név a csodaténynek
 megbizonyítására szolgáljon. Nem volt pedig, ugymond,
 közönséges vagy csekély ember, hanem a zsidó imaház-

στρέφει τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. ⁴¹ Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ὃ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε. Καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ⁴² Ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἑτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. ⁴³ Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἑτῶν δώδεκα, ἣτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι. ⁴⁴ προσελθοῦσα ὀπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. ⁴⁵ Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Τίς ὁ ἀψάμενός μου; ἀρνούμενων δὲ πάντων εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ· Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσίν σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἀψάμενός μου; ⁴⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἦψατό μου τίς· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξεληθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ⁴⁷ Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ⁴⁸ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Θάρσει θυγάτερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. ⁴⁹ Ἐτι αὐτὸν λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου· μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ⁵⁰ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων· Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. ⁵¹ Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν

δαίω· οὗτος ἀσθενὴς ἔχων φρόνημα οὐ διὰ πίστεως προσέειπε τῷ Ἰησοῦ, ἀλλὰ διὰ χρείαν· τόντον γὰρ τὸ θυγάτριον ἔκειτο τεθνηκός, κταβιάζεται γὰρ ἐστ' ὅτε καὶ θλίψις πρὸς τὸ ἐλθεῖν δρᾶν τὰ συμφέροντα, καὶ αὐτὴ αὐτὸν ὡς ἱατρὸν ἐλθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρρώστου, ἄρρωδ' ὅτι καὶ ἀπὸν θεραπεῦσαι δύναται. Τί οὖν ὁ Χριστός; ἵνα μὴ φανῇ σκληρὸς πρὸς τοὺς ὑβριστάς, ἀκολουθεῖ αὐτῷ, ἵνα μὴ εἰπωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθεν, ὅτι οὐκ ἡδύνατο θεραπεῦσαι τὴν κόρην, καὶ ἀφορμὴ ἐχρήσατο λέγων πρὸς τοὺς ὑβριστάς, μὴ ἀπέχεσθαι.

⁴³ Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος. Εἶτα πρόσκεινται αὐτῷ κατὰ μέσα πον τῆς ὁδοῦ ἀπὸντι, πάσης ἀνθρωπίνης ἀποτυχούσα ἐλπίδος, ἣτις διὰ τὴν ἀδιάλειπτον τοῦ αἵματος ῥύσιν τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος ἀποβαλοῦσα, καὶ ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον ὑπ' οὐδενὸς ἴσχυσε θεραπευθῆναι. Λογισμὸς δὲ σοφῶς προσελθοῦσα τὸ ἄνωθεν ἱατρὸν τῇ προθυμίᾳ, καὶ τῇ πίστει ἐπιρροσθεῖσα, προσελθοῦσα ὀπισθεν, καὶ οἰομένη πως λαθοῦσα οὐ χειρὸς ἢ ποδὸς ἀψαμένη, ἦν γὰρ ἀκάθαρτος κατὰ τὸν νόμον, καὶ οὐκ ἔξῃν τοῖς μὴ καθαροῖς ἢ ἀψασθαι τινὸς τῶν ἁγίων, ἢ ἐγγὺς γενέσθαι ἀνδρὸς ἱεροῦ· ὅμως τῇ πίστει προσελθοῦσα ἥψατο τολμήσασα τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, δηλαδὴ πεπιστευκτῶς μεγάλως, οὕτως ὡς διὰ τῆς ἐπαγγελίας τεχνεῖν τὴν ἰάσιν, καὶ ἰάθη παραχρῆμα. Ἐτι δὲ ἡ τοῦ ἀρχισυναγώγου θυγάτηρ δωδεκαετὴς ἦν, ἢ δὲ αἰμορροοῦσα δωδεκα ἔτη εἶχεν ἀσθενοῦσα· οὐκοῦν ἅμα τῇ γεννήσει ἐκείνης αὕτη αἰμορροεῖ. Δώδεκα γὰρ ἑτῶν ἐκείνη ἀποθνήσκει, καὶ δώδεκα ἑτῶν τοῦ πάθους αὕτη πιστεύσασα θεραπεύεται, ἣτις οὐκ ἴσχυεν ὑπ'

nyáján várakoztak rá. ⁴¹ És ime jött egy Jairus nevű férfiú, ki az imaháznak főnöke vala, és Jezus lábaihoz borulván kérte őt, hogy jöjjön házába; ⁴² mert mintegy tizenkét éves egy- szülött lánykája vala, ki haldoklék. Utközben pedig a nép szorongatá őt. ⁴³ S egy asszony, ki tizenkét év óta vérfolyásban szenvedett, és az orvosokra minden vagyonát elkölté, de senki által meg nem gyógyíthataték, ⁴⁴ hátul hozzájárulván illeté ruhájának szegélyét, s azonnal megállott vérfolyása. ⁴⁵ És monda Jezus: Kicsoda ért hozzám? Midőn pedig mindnyájan tagadák, monda Péter és társai: Tanító! a népsereg rád tódul és szorongat, s te kérde: Ki illetett engem? ⁴⁶ Jezus pedig monda: Valaki megérintett, mert észrevettem, hogy erő ment ki belőlem. ⁴⁷ Látván tehát az asszony, hogy nem lappanghat, remegve jött, és leborulván előtte az egész nép előtt megvallá, mi okból illeté őt, és mikép gyógyult meg tüstént. ⁴⁸ Ő pedig monda neki: Bizzál lányom, a te hited meggyógyított téged; menj békével. ⁴⁹ Mig ő beszélt, jött valaki az imaházi főnöktől mondván neki, meghalt lányod, ne fáraszd a mestert. ⁵⁰ Jezus pedig ezt hallván, felele neki mondván: Ne félj, csak higgy, és megszabadul. ⁵¹ Eljövén pedig a házba, senkit nem engedte bemenni, hanem csak Pétert, és Jánost, és Jakabot, azután a lányka

nak főnöke. De gyenge belátásánál fogva nem borult erős hittel Jezus elé, hanem szükségből, minthogy lánykája meghalt. Néha tudnillik a baj kényszerít minket olyanra, a mit hasznos cselekedni. Kéri tehát őt, mint orvost, hogy jöjjön a beteg házába, nem tudván azt, miszerint távollétében is gyógyíthat. Mit tesz tehát Krisztus? Nem akarván keménynek látszani a méltánytalanok iránt, követi őt, hogy ne mondassák a zsidók: azért nem jött, mert nem bírta a lánykát meggyógyítani, és csak ürügyet használt, mondván a rágalmozóknak: nem megyek.

⁴³ Egy vérfolyásban szenvedő asszony. Hozzájárul utközben egy asszony, ki minden emberi reményről már lemondott, szüntelen vérfolyás által a testi erőt elveszté, és orvosokra minden vagyonát kiadván, senki által nem birt meggyógyíttatni. Bölcs okoskodással pedig az égi orvoshoz folyamodván, bizalommal és hittel megerősítve, nem kezét vagy lábát illette, hanem, mintha lappanghatna, hátul járult hozzá, t. i. törvény szerint tisztátalan vala, és nem volt szabad a tisztátalanoknak akár valakit illetni a szentek közül, akár közelíteni a szent férfiúhoz. Mindazáltal hittel járulván oda, mert illetni meré ruhája szegélyét, erősen bizott, hogy illetés által a gyógyulást megnyeri; s csakugyan azonnal meggyógyult. A főnök lánya még csak tizenkét éves vala, ez a vérfolyás pedig tizenkét évig vesződött bajával: tehát annak születésekor már ez sinylődött; mert az tizenkét éves korában halt meg, ez pedig, ki semmiféle orvos által eddig meg nem gyógyíthatott, bajának tizenkettedik évében hite által gyógyult meg. Sokan ugyan a pogányok közül va-

οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. ⁵² Ἐκλαίον δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει. ⁵³ Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. ⁵⁴ Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων· Ἡ παῖς ἐγείρου. ⁵⁵ Καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. ⁵⁶ Καὶ ἐξέστησεν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδεὶν εἰπεῖν τὸ γεγονός.

atyját és anyját. ⁵² Zokogtak pedig mindnyájan, és siratták őt. Ő pedig monda: Ne sirjatok, nem halt meg, hanem alszik. ⁵³ És kinevették őt, tudván, hogy meghalt. ⁵⁴ Ő pedig kiküldvén mindnyájokat, és megfogván annak kezét, kiálta mondván: Leányzó kelj föl. ⁵⁵ És visszatért lelke, és azonnal fölkelte; s parancsolá, hogy enni adjanak neki. ⁵⁶ És álmélkodtak szülei. Ő pedig megparancsolá nekik, hogy senkinek a történetet el ne beszéljék.

CAPUT IX.

Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. ² Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. ³ Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· Μηδὲν αἶρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. ⁴ Καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. ⁵ Καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν, ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. ⁶ Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι, καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. ⁷ Ἦκουσε δὲ Ἡρώδης ὁ τετραρχὴς τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων, ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν. ⁸ Τό τινων δὲ, ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ, ὅτι προφή-

Egybehíván a tizenkettőt, erőt és hatalmat adott nekik minden ördögök ellen, és a betegségek gyógyítására. ² És elküldé őket hirdetni Isten országát, és meggyógyítani a betegeket. ³ És monda nekik: Mit se vigyetek az utra, se botokat, se táskát, se kenyeret, se pénzt, se két öltönytök ne legyen. ⁴ És a mely házba bementek, ott maradjatok, és onnét menjete ki. ⁵ És a kik benneteket be nem fogadnak, kimenvén abból a városból, lábaitok porát is leverjétek, tanuságul ellenök. ⁶ Elmenvén tehát bejárták a helységeket, hirdetvén és gyógyítván mindenütt. ⁷ Hallá pedig Herodes is, a negyedes fejedelem mindazokat, melyek általa történtek, és kételkedék, mert némelyek azt állíták, hogy János támadt föl halottaiból. ⁸ Mások pedig, hogy Illés jelent meg; ismét mások, hogy egy a régi proféták

οὐδενὸς τῶν ἱατρῶν θεραπευθῆναι. Πολλοὶ γὰρ τοὺς ἀπὸ τῶν ἔθνων ἐπισχόντο θεραπεύσαι· οἱ γὰρ φιλοσοφούντες ἐπαγγελλόμενοι ἀληθείαν ἱατροὶ εἰσι θεραπεύσαι πειρόμενοι, ἀλλ' αὕτη δαπανήσασα τὰ παρ' αὐτῆς πάντα οὐκ ἴσχυεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι· ἀπαμένη δὲ τοῦ κρασπέδου Ἰησοῦ τοῦ μόνου ψυχῶν καὶ σωμάτων ἱατροῦ διὰ τῆς ἐμπίστου καὶ θεομῆς πίστεως ἰάθη παραχρῆμα.

lőknak ígérték a meggyógyítást; mert a bölcselők, kik az igazsággal foglalkoznak, orvosok gyanánt megkísérlék a gyógyítást; ámde ez az aszszony minden vagyonát rájuk költvén, senki által sem gyógyíttathatott meg; illetvén pedig Jezusnak, mint lelek és testek egyedüli orvosának szegélyét, buzgó hite által rögtön meggyógyult.

¹) Συγκαλεσάμενος δε τοὺς ιβ'. Πέμπει δὲ αὐτοὺς ἐν τοῖς τῆς Ἰουδαίας μέρεσιν πρὸς μόνους τοὺς ἰουδαίους κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον διὸ καὶ μερίμνης πάσης κοσμητικῆς ἀπαλλάττεται, ὥς μήδε αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς ποιῆσθαι τινα λόγον ἢ ἀμφίω. Τὸ τοῖνυν εἰρημένον ὅδε ἰδικόν ἐστι διὰ τὸ ἐνκαταλείπον τῶν ἰουδαίων, ὥς ἐστὶν ἰδεῖν περὶ τὰ τέλη τοῦ εὐαγγελίου ἐν ἀριθμῷ σοσ'. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο φησι, ὅτι εἶπεν Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Αὐτοὶ καὶ πῆραν καὶ ῥάβδον καὶ σανδάλια, καὶ ἑτερα τινὰ ἔσχαρον οἱ μαθηταί, ὥς μὴ κωλυθέντες εἶναι τότε. Ἐν οἰκίᾳ δὲ μένειν αὐτοὺς μιὰ προστέταχεν, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξέρχεσθαι, ἔδει γὰρ μήτε τοὺς ἀπαξ λαβόντας ἀποστρεφίσθαι τῆς διακονίας, μήτε αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους ἐγκοπῇ τινα δοῦναι ταῖς εἰς τὸ θεῖον κήρυγμα.

¹) Összehíván a tizenkettőt. Judeának vidékeire a zsidókhoz küldi őket hirdetni az evangéliumot, azért minden világi gondoskodástól fölmenti őket elannyira, hogy még a szükséges eledelre, vagy ruházatra se ügyeljenek. A mi tehát itt mondatik, csak részszerű, a zsidók nagy ingerlékenysége miatt, a mint kitetszik az evangélium vége felé a 276-ik szakaszból. Nem is mondja ezeket, midőn így küldi őket: Elmenvén tanítsatok minden nemzeteket. Azért vittek magukkal a tanítványok táskát, botot, sarut és egyéb holmit, mert akkor ez nem volt megtiltva nekik. Ugyanazon házban akarja hogy maradjanak, és abból költözzenek ki (a városból); mert se a befogadót nem illet megfosztani az ajándoktól, se maguknak az apostoloknak nem kellett gyanuébresztés által akadályozni az isteni tanítást.

τοῖς κλασμάτων κόφινον δώδεκα. ¹⁸ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί· καὶ ἐπερώτησεν αὐτοὺς λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; ¹⁹ Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφῆτης τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. ²⁰ Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε· Τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ. ²¹ Ὁ δὲ ἐπιτιμῆσας αὐτοῖς παρήγγειλε μηδεὶν εἰπεῖν τοῦτο, ²² εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. ²³ Ἐλεγε δὲ πρὸς πάντας· Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ²⁴ Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. ²⁵ Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς; ²⁶ Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. ²⁷ Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστῶτων, οἱ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ²⁸ Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥστε ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν Πέτρον, καὶ Ἰωάννην

¹⁸) Καὶ ἐπερώτησεν αὐτοὺς λέγων· Ἐπίτῃδες εἶπεν τὸ· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; τὸντέστιν ὑμεῖς, οἱ παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαίρετοι, καὶ πείραν μὴ πολλὴν λαβόντες. Τὸ γὰρ ὑμεῖς, ἔξω τίθησιν αὐτοὺς τῶν ἄλλων, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐκείνων φησὶν ὑπονοίας, καὶ μὴ μικρὰν ἔχωσι περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν. Τὶ οὖν ὁ Πέτρος, ἢ τῶν μαθητῶν κορυφαί; Τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ. Οὐχ' ἀπλῶς φησὶ Χριστὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ· τὸν Χριστὸν δὲ μᾶλλον μετὰ τῆς ἀρχῆς προσθήκης. Πλείστοι μὲν γὰρ οἱ ὡς ἀπὸ τοῦ κληροῦ παρὰ Θεοῦ καταδιαφόρονος τρόπου ἐνομασμένοι χριστοί. Οἱ μὲν γὰρ ἐχρίσθησαν εἰς βασιλείας, οἱ δὲ εἰς προφήτας· εἰς δὲ καὶ μόνος ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Χριστός, οὐχ' ὡς τῶν ἄλλων μὲν ὄντων χριστῶν, καὶ οὐ Θεοῦ μᾶλλον, ἀλλ' ἐτέρων τινος· ἀλλ' ὡς αὐτοῦ καὶ μόνου ἰδίου ἐχόντος πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Θεὸν κατὰ φύσιν. Τί οὖν ὁ Χριστός; Ἐν καιρῷ κελύει συγχεῖν τὸ μυστήριον, ἄχρις ἂν ὁ σῶμας τῆς οἰκονομίας λόγος εἰς τὸ αὐτῷ πρόπον ἐξέλθῃ πέρα· ἔδει γὰρ τοῖς παρ' ἑαυτοῦ κηρύττας ἀκολουθεῖν τὰ λείποντα τοῖς ἤδη προτεταλεσμένοις· τοῦτο δὲ ἦν ὁ σταυρὸς, τὸ πάθος, ὁ κατὰ σάρκα θάνατος, ἢ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, δι' ἧς μεμαρτυρηται Θεὸς ὢν ἀληθινός, καὶ νῦν κατὰ φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Τότε γὰρ ἐξηγερέμενος ἐκ νεκρῶν, ὡς πανταχοῦ προστέταχεν ἀπογενοῦσθαι τὸ μυστήριον. ἔφη γὰρ· Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὰ ἐξῆς.

²⁷) Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς. Βασιλείαν γὰρ Θεοῦ ὧδε φησὶ οὐ τὴν θέαν τῆς δόξης, ἐν ἣ αὐτὸς ὁφθήσεται κατ'

radt morzsákból pedig fölszedtek tizenkét kosárral. ¹⁸ És lőn, midőn egyedül imádkozék, vele valának tanítványai, és kérdezé őket mondván: Kinek mondanak engem a seregek? ¹⁹ Ők pedig felelének mondván: Keresztelő Jánosnak, mások pedig Illésnek, ismét mások, hogy egy a régi proféták közül támadott föl. ²⁰ Kérdé továbbá őket: Ti pedig kinek mondotok engem lenni? Felelvén Péter monda: Isten Krisztusának. ²¹ Ő pedig intvén őket, megparancsolá, hogy ezt senkinek el ne mondják, ²² mondván, hogy az ember fiának sokat kell szenvedni, és megvettetni a vének-től, a főpapoktól, és irástudóktól, azután megöletni, és harmad napon föltámadni. ²³ Monda egyszersmind mindnyájoknak: Ha valaki engem követni akar, tagadja meg önmagát, és viselje keresztjét, és kövessen engem. ²⁴ Mert a ki lelkét meg akarja menteni, elveszti azt: a ki pedig elveszti lelkét én érettem, az megmenti azt. ²⁵ Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de önmagát elveszti, vagy megkárosítja? ²⁶ A ki szégyel engem és az én beszédeimet, azt az ember fia is szégyelni fogja, midőn eljő saját- és az Atyának és a szent angyalok dicsőségében. ²⁷ Mondom pedig nektek valóság-gal: vannak némelyek az itt állók közül, kik meg nem izlelik a halált, míg nem látják Isten országát. ²⁸ Történt pedig mintegy nyolcz nappal ezen beszéd után, és maga mellé vevén Pétert,

¹⁸) És kérdezé őket, mondván. Helyesen szólítá meg őket: Ti pedig, kinek mondotok engem lenni? Az az ti, a többi-től kiválasztattak, és rólam sok tapasztalással bírók. Tudnillik az a szó „ti“ őket elkülönözi egyebektől, hogy mind azoknak véleményeit kerüljék, mind ő róla nagyszerű véleményt tartsanak. Mit felelt tehát Péter, az apostolok feje? Az Isten Krisztusának (ugymond). Nem mondja csak egyszerűen, hogy Isten Krisztusa (Χριστὸν τοῦ Θεοῦ), hanem a határozó articulus hozzátételével. Ugyanis többen, kik Istentől kenettek föl, különféleképen nevezettek Krisztusoknak (fölkenteknek). Némelyek t. i. országlásra kenettek föl, mások profétáknak; egy pedig egyedül Istennek és Atyának fölkentje, nem mint egy a többi közül, kik fölkentek ugyan, de nem annyira Istené, mint más valakié: hanem mint olyan, kinek tulajdon Atyja van az égben természeténél fogva Isten. Mit mond rá Krisztus? Ideiglen a titokról hallgatást kíván, addig, míg az üdvösség intézetének teljes valója a hozzá illő véget éri; mert az ő tanításaira következnie kellett a még hátralevőknek melyek már elkészítettettek; az az keresztnek, szenvedésnek, testi halálnak, halottakból való föltámadásnak; mely által megbizonyított, hogy valóságos Isten, és Istennek, az Atyának, természet szerinti fia. Akkor t. i. föltámadása után megparancsolá mindenhol fölföldözni a titkot, mert így szóla: Nekem adatott az egész hatalom a mennyben és a földön. Elmenvén tanítsatok minden nemzeteket és a többi.

²⁷) Bizony mondom nektek. Isten országának itt nem a dicsőség szemlélését mondja, melyben Ő meg fog jelenni

καὶ Ἰάκωβον ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
²⁹ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος
 τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐ-
 τοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. ³⁰ Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο
 συνελάουν αὐτῷ; οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας.
³¹ Οἱ ὁφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ,
 ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλὴμ. ³² Ὁ δὲ Πέ-
 τρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνω·
 διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
 τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. ³³ Καὶ
 ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ,
 εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν Ἐπιστάτα, καλὸν
 ἐστὶν ἡμῶς ὧδε εἶναι καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς,
 μίαν σοι, καὶ μίαν Μωσῇ, καὶ μίαν Ἡλίᾳ· μὴ εἰδῶς,
 ὃ λέγει. ²⁴ Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο
 νεφέλη, καὶ ἐπεσκέασεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν
 τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. ³⁵ Καὶ
 φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· Οὗτός ἐστιν
 ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. ³⁶ Καὶ ἐν
 τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὐρέθη Ἰησοῦς μόνος·
 καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκεί-

Jánost, és Jakabot, fölment a hegyre imád-
 kozni. ²⁹ És imádság közben arca más-szinű
 lón, ruhája pedig fehér lett és fényes.
³⁰ És ime két férfiú beszélgetett vele, tud-
 nillik Moyzes és Illés, ³¹ kik dicsőségben
 jelenének meg, s az ő kimulásáról beszél-
 tek, melyet Jeruzsalembe vala beteljesí-
 tendő. ³² Péterre pedig és társaira az álmom
 nehezült; de fölébredvén látták dicsőségét, és
 a vele álló két férfit. ³³ És lón, a mint
 elváltak tőle, monda Péter Jezusnak: Ta-
 nitó, jó nekünk itt lenni, készítsünk tehát
 három hajlokot, neked egyet, Moyzesnek egyet,
 és egyet Illésnek, nem tudván, mit mond.
³⁴ A mint pedig ezeket mondá, felhő lett, és
 beárnyékolá őket; megfélemlettek pedig, mi-
 dőn azok a felhőkbe menének. ³⁵ És szózat
 lón a felhőből, mondván: Ez az én kedves
 fiam, őtet hallgassátok. ³⁶ S midőn e szózat
 lón, Jezus egyedül maradt; s ők hallgattak,
 és senkinek nem jelentettek ama napokban

ἐκεῖνο καιροῦ καθ' ὃν ἐπιλάμψαι τοῖς ἐπὶ γῆς ἐν δόξῃ
 Θεοῦ καὶ Πατρός· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ μεταμορφώσει
 γενομένην ἐλλαμψὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ. Ἦνα οὖν πιστήση-
 ται καὶ τῆς τοιαύτης δόξης ἐσσεσθαι κοινωνοὺς λαβόντας
 τὴν ὑπόσχεσιν, θεωροῦντες αὐτοὺς ἐντεῖθεν πεποιθήκεν
 τῆς τοιαύτης δόξης· ἣν μὲν γὰρ αὐτῷ δυνατόν καὶ ἕως
 τῆς β' παρουσίας εἶσαι τινὰς τῶν μαθητῶν ζώοντας,
 ἀλλ' οὐ ποιεῖ, μόνον δὲ τὴν ἐσομένην τοῖς ἀγίοις
 ἐνέδειξεν ἐν αὐτῷ δόξαν, ἣν καὶ βασιλείαν Θεοῦ ἐκάλει-
 σεν. Ἰδῶσι γὰρ, φησι, οὐ μετὰσχουσιν, ὅπου γὰρ παρα-
 δίδεται, καὶ οὐ μεταγῆ εἰς ἀπόλαυσιν· ἣ γὰρ ἀπόλαυσιν
 τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ β' Χριστοῦ δίδεται
 παρουσία.

³³ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι. Ἐπιθυμῶν
 ἀναπαύσεως πρὸ τῶν ἀγώνων ὁ Πέτρος ταῦτα φησί, καὶ
 ὡθεῖ, ὅτι ὁ καιρὸς ἔνεστι τῆς βασιλείας, ἣ ὅτι ἀκούσας,
 ὅτι μέλλει παθεῖν ὁ Χριστός, καὶ νομίσας καιρὸν εὐρεῖν
 τοῦ εἰπεῖν, ὃ οὐκ ἤθελε γενέσθαι, διὸ καὶ ἤτει τὸν Κύ-
 ριον ἂνω μεῖναι ἐν τῷ ὄρει διηρεκῶς, ἵνα μὴ εὐρωσιν
 αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἀποκτείνωσιν, ἀγνοῶν τὰ ἐκ τοῦ
 πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως μέλλοντα ἐσσεσθαι ἀγαθά.
 Τρεῖς δὲ σκηνὰς ἤτει γενέσθαι, μὴ εἰδὼς ὅτι ἐλάλει οὐ
 γὰρ συναριθμοῦνται δοῦλοι δεσπότη, οὐδὲ συγκρίνονται
 τῷ πλάσῃ τὰ πλάσματα. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος,
 νεφέλη ἐπεσκέασεν αὐτούς, τὸ περίεργον διακόπτονσα τοῦ
 ὑπὲρ δύναμιν τὴν ἐαυτῶν ζητεῖν τί, καὶ προδιατυπῶν,
 ὅτι μέλλουσι πάντες οἱ ἅγιοι ἀναγενέσθαι, καὶ ὅτι εἰς
 τὰς αὐτὰς σκηνὰς ἀνάγονσι νόμος καὶ προσῆται, καὶ
 εὐαγγέλιον. Τρεῖς μὲν ἀριθμοῦμεν, πρὸς ἐν δὲ τέλος
 ὁρῶσαι, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει μέλλουσιν ἀρπαγῆναι ἐν
 νεφέλῃς οἱ ἅγιοι εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, καὶ σὺν
 αὐτῷ εἶναι διηρεκῶς. Ἐστῶτος οὖν Μωσέως, καὶ Ἡλίας,
 τινεῖσιν τοῦ νόμου, καὶ τῶν προσητῶν αὐτοῦ μάλλον
 αὐτοὺς ἀκούειν προστάττει ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· ἵνα δὲ μὴ
 σκοφαντῆται παρὰ τινων ἢ ἀλήθια λεγόντων, ὅτι Μω-
 σέως μάλλον ἀκούειν αὐτοὺς προστάττει ὁ Πατὴρ, καὶ οὐ
 τοῦ Χριστοῦ· ἀναγκαῖος ὁ εὐαγγελιστὴς ἐπισημνῶν λέγων,
 ὅτι ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν εὐρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος,
 καὶ αὐτοῦ ἀκούειν προστέταχεν· καὶ γὰρ ἐστὶ αὐτὸς νόμος
 καὶ προσητῶν τέλος.

amaz időben, mikor a földön levőknek Isten és Atya
 dicsőségében tűnik föl: hanem istenségének ama fényjét
 is, mely színe átváltozásakor tündöklött. Hogy tehát
 kétségtelen legyen az, miszerint efféle fénynek is részesei
 lesznek azok, kik az ígéretet nyerték; szemléltette velők
 itt is ezt a dicsőséget. Neki ugyan lehetséges volt, némely
 tanítványait az ő második eljöveteleig is életben hagyni:
 mindazáltal ezt nem cselekszi, s csak a szenteknek jövő
 dicsőségét mutatja meg nekik magában, melyet Isten
 országának is nevezett. Látni fogják, ugymond, de nem
 élvezik, mert csak a szemlélés engedtetik meg, s nem az
 élvezeti részesülés; ugyanis a mennyek országának élvezete
 a Krisztus második eljövetelekor adatik.

³³ És történt, midőn elváltak. Küzdés előtt nyu-
 galmat ohajtván Péter ezeket mondá, és azt tartá, hogy
 itt a boldogság ideje; vagy azért szólott úgy, mert hallá,
 hogy szenvedni fog Krisztus, s mert alkalmat vélt találni
 annak elmondására, a mit nem akart hogy történjék. Azért
 kérte az Urat az örökös fönmaradásra a hegyen, hogy úgy
 meg ne találhassák a zsidók, s meg ne ölhessek; nem
 tudván a szenvedésből, és föltámadásból következő jóté-
 teményeket. Három hajlékot kér készíttetni nem tudván,
 mit beszél; mert a szolgák nem számlálnak egybe az
 Urral, se nem hasonlítottatnak az Alkotóval az alkot-
 mányok. Midőn ezeket mondá, egy felhő árnyékolá őket
 körül, mely elvágá a kíváncsiságot az olyannak kérdésé-
 sében a mi erejökön túl van, egyszersmind pedig azt ábrá-
 zolá, miszerint minden szentek egykor föltámadnak, s hogy
 ama hajlékokba a törvény a proféták, és az evangelium
 vezet; melyek habár hármaz számot tesznek, de egy végre
 irányozvák. Azután jelenté, hogy föltámadáskor a szentek
 fölragadtatnak mennyekbe az Úr elé, és vele maradnak
 örökké. A mig tehát állott Moyzes és Illés, az az törvény
 és a proféták, azokat parancsolta hallgatni az Isten és
 Atya: hogy azonban el ne fordítsék némelyek az igazsá-
 got, azon ellenvetéssel, mintha az Atya inkább Moyzest
 kívánná hallatni, mint Krisztust, alkalmasan jegyzé meg
 az evangelista mondván: midőn a szózat hallatszott, Jezus
 egyedül maradt, s hogy őt hallgassák, parancsoltatott. Ő
 tudnillik a törvénynek és profétáknak vége.

ναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν, ὧν ἐωράκασιν. ³⁷ Ἐγενετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς. ³⁸ Καὶ ἰδὼν ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε λέγων· Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς ἐστὶ μοι. ³⁹ Καὶ ἰδὼν πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἁφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. ⁴⁰ Καὶ ἐδεήθη τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν. ⁴¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ὡ γυνεὰ ἄπιστος καὶ δισοτραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε τὸν υἱόν σου ὧδε. ⁴² Ἐτι δὲ προσερχομένον αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν, ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἴασατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ⁴³ Ἐξεπλήρουντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ Θεοῦ· πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. ⁴⁴ Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὥτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. ⁴⁵ Οἱ δὲ ἡγνόουν τὸ ρῆμα τούτου, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένοι ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτήσαι αὐτὸν περὶ τούτου ῥήματος τούτου. ⁴⁶ Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ⁴⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἰδὼς τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν ἐπιλαβόμενος παιδίον ἔστησεν αὐτό παρ' ἑαυτοῦ. ⁴⁸ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὅς ἐστιν

37) Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς ἡμέρα. Ὅτι μὲν ἄπιστος ἦν ὁ τοῦ δαιμονιώτου πατήρ, τοῦτο πρόδηλον ἐξ ὧν τε κατεβόησε τὸν μαθητὴν μὴ ἰσχύσαι λέγων αὐτοῖς ἐπιτιμῆσαι τὸν δαίμονι, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀπιστίαν οὐκ ἐτήρησεν ἡ χάρις. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας δικαίως κατεβόησεν αὐτὸν ὁ Χριστός· Ὡ γενεὰ ἄπιστος, λέγων, καὶ διστραμμμένη, ἕως τίνος ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; ὁ μαθητὴς δὲ γενεὰν ἐκείνην πάντως, καὶ τοὺς ὁμογενήσας αἰκώτως ἀπεκάλετο, καὶ διστραμμένον· ὁ γὰρ ἄπιστος ἔσται πον καὶ διστραμμένος, ὁ δὲ οὕτως ἔχον γνώμην, καὶ τοὺς ἐξουσίαν λαβόντας κατὰ πνεύματος ἀκαθάρτων ἀσθενησαι λέγων πρὸς τοῦτο, ὥστε ἐκβαλεῖν αὐτὰ τῆς χάριτος μάλλον κατηγορεῖ, καὶ οὐχὶ τὼν λαβόντων αὐτήν. Ἰνα δὲ μὴ τις οἰεῖται καὶ αὐτὸν ἀτονησι Χριστὸν πρὸς τὴν τοῦ παραδόξου κατόρθωσιν, ἐπιτίμησεν τὸ ἀκαθάρτον πνεῦματι, καὶ παραζήμα τοῦ νοεῖν ὁ γενικός ἀπληλλάτετο.

43) Πάντων δὲ θανατοῦντων ἐπὶ πᾶσιν. Πάντων θανατοῦντων τὰ σημεῖα αὐτὸς καταγγέλλει τὸ πάθος· ὁμοιον οὖν ὡσεὶ ἔλεγει· Μὴ τὰ σημεῖα ὑμᾶς ἐκβάλλει τῆς προσδοκίας τοῦ πάθους, δεῖ γὰρ γενέσθαι τούτου, οὐ γὰρ τὰ σημεῖα σώσει τὸν κόσμον· ἀλλ' ἔδωκεν διὰ τοῦ σταυροῦ τὸ θάνατος καταργηθῇ, ἤδη ὁ κόσμος σέσωσται. Ἰνα οὖν μὴ ξηριασθῆτε, καὶ ἡμεῖς γινώτε, ὅτι ἐκὼν πέπονθα, προλέγω ὑμῖν τὰ ἐσόμενα.

azokból mitsem, a miket láttak. ³⁷ Történt
azután következő napon, a mint leszálltak a
hegyről, nagy sereg ment eléjük. ³⁸ És íme
a népből egy férfiú kiálta mondván: Mester,
kérek, tekints fiamra, mert egyszülöttem.
³⁹ És íme a szellem megragadja őt, és tüstén
kiált, azután szaggatja őt tajtékkal és alig
akar távozni tőle, zaklatván őt. ⁴⁰ Kértem
ugyan tanítványaidat hogy őrzzék ki, de nem
birták. ⁴¹ Felelvén Jezus monda: O hitetlen
és romlott nemzedék, meddig leszek veletek,
és tűrlek titeket? vezesd ide fiadat. ⁴² Oda-
menet közben még leveté őt az ördög, és
szaggatá. Jezus azonban megfenyíté a tiszt-
átalan szellemet, és meggyógyitá a gyer-
meket, és visszaadá őt atyjának. ⁴³ Ál-
mélkodtak pedig mindnyájan Isten nagysága
fölött. Midőn tehát mindnyájan csodálkozá-
nak mind azok fölött, miket Jezus csele-
kedett, monda tanítványainak: ⁴⁴ Fogadjá-
tok fületekbe emez igéket: hogy az em-
ber fia át fog adatni az emberek kezeibe.
⁴⁵ De ők nem érték a mondatot, s el volt rejtve
előttök, hogy ne értsék azt, kérdezni pedig
nem merték őt e mondat felől. ⁴⁶ Megszállotta
azonban őket a gondolat, hogy ki nagyobb kö-
zölük? ⁴⁷ Jezus pedig tudván szívök gondolat-
ját, fölvelt egy gyermeket, s melléje állitá.
⁴⁸ S monda nekik: A ki befogadja e kisdetet
az én nevemben, engem fogad be; a ki pedig
engem fogad be: befogadja azt, ki engem kül-

37) Lőn a következő napon. Az őrdőgtől megszál-
lottnak atya abból tetszik ki hitetlennek, mert a tanít-
ványokra panaszkodott, hogy nem bírják az őrdőgtől
megfenyíteni, és mert hitelensége miatt nem működött
a kegyelem. Ezen oknál fogva méltán feddé meg őt
Krisztus. O hitelen és romlott nemzedék ugymond,
meddig leszek veletek, és türlek benneteket? Helyesen
nevezé pedig azt, és a vele rokonérzetűeket hitelen és
romlott nemzedéknek, mert a ki hitelen, romlott is
szokott lenni. Ez aután ilyen lelkülettel levén, midőn
azokat, kik a tisztátalan szellemek ellen nyertek hatalmat,
erőtleneknek gáncsolja azok kiűzésében, inkább magát a
kegyelmet vádolja, mint a kik azt nyerték. Nehogy tehát
valaki magát a Krisztust is erőtlenné válje a csodála-
tos tény végrehajtásában: megparancsolá a tisztátalan
szellemnek, és az ifju azonnal megszabadult bajá-
tól.

43) Midőn mindnyájan csodálkoznak mindenek fölött. Mindenek elmélkedése mellett a történet jelek fölött ő szenvedést hirdet, szinte mintha mondaná: A csodajelek nem veszik el tőlem a szenvedés várását, mert ennek meg kell történni, minthogy nem a csodák üdvözítik a világot hanem ha kereszt által a halál tönkretétetik, akkor van mentve a világ. Hogy tehát értsétek és tudjátok, miszerint önkényt szenvedek, előre megmondom nektek a történendőket.

ἐμὲ δέξεται, δέχεται τὸν ἀποστειλαντά με, ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. ⁴⁹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν Ἐπιστάτα, εἰδομέν τινὰ ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου δαιμόνια ἐκβάλλοντα, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. ⁵⁰ Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· Μὴ κωλύετε· ὅς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἔστιν. ⁵¹ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορευέσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. ⁵² Καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὥστε ἐτοιμάσαι αὐτῷ. ⁵³ Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. ⁵⁴ Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον Κύριε, θέλεις εἰπώμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησε; ⁵⁵ Στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν Οὐκ οἶδατε οἶον πνεύματος ἔστε ὑμεῖς. ⁵⁶ Ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οἷα ἤλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι· καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. ⁵⁷ Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τις πρὸς αὐτόν· Ἀκολουθήσω σοι

δότῃ; mert a ki legkisebb mindnyájatok között, az lesz nagyobb. ⁴⁹ Felelvén János monda: Tanító, láttunk valakit nevedben az ördögöket kiűzni és letiltottuk őt, mert nem jár velünk. ⁵⁰ És monda nekik Jézus: Ne tiltsátok le; mert a ki nincs ellenetek, mellettetek van. ⁵¹ Történt azután, midőn beteltek fölvitelének napjai, ő megerősíté szándokát Jeruzsalembe menni. ⁵² És küldött követeket színe előtt, kik elmenvén betértek egy samariai helységbe, hogy szállást készítsenek neki. ⁵³ De nem fogadták be őt; mert Jeruzsalembe menőnek látszott. ⁵⁴ Látván pedig ezt tanítványai, Jakab és János, mondanak: Uram, akarod-e hogy tüzet bocsássunk le rájuk az égből, hogy megemészsze őket, mikép Ilés is cselekedett? ⁵⁵ Hozzájuk fordulván pedig Jézus, megdorgálá őket, és monda: Nem tudjátok, milyen szelleműek vagytok. ⁵⁶ Hisz az ember fia nem jött az emberek lelkeit elveszteni, hanem üdvözíteni, és elmentek más faluba. ⁵⁷ Lőn pedig, a mint az uton menének, monda neki valaki:

⁴⁹) Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης. Οὐ φθόνω καὶ βασκανία τοῖς ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἐνδοκιμοῦσι κωλύειν ὡθήσαν οἱ μαθηταὶ τὸν συντρίβοντα τὰ ποτηρὰ δαιμόνια· οὐ γὰρ αὐτὸς ἦν ἐκεῖνος ὁ τὰ δαιμόνια ἐξελαύνων, ἀλλ' ἡ ἐν αὐτῷ χάρις ἐν δυνάμει Χριστοῦ. Νομίσαντες δὲ μόνοις αὐτοῖς διδοῦσθαι ταύτην τὴν ἐξουσίαν, προσήσαν ἀξιούντες μαθεῖν, εἰ καὶ ἑτέροις ἐξῆστι τοῦτο ποιεῖν· δέδωκε γὰρ αὐτοῖς ἐξουσίαν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. Αὐτὸ καὶ ἔλεγον, οὐ περιπατεῖ μεθ' ἡμῶν, τοῦτέστιν, οὐκ ἀπεστάλην σὺν ἡμῖν, διό καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν. Τί οὖν ὁ Χριστός; Μὴ κωλύει τὸν συντρίβοντα τὸν σατανὰν ἐν ὀνόματι μου, οὐ γὰρ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὅς δὲ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἔστι.

⁵¹) Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι. Ἐκστάντος τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν εἶδε λοιπὸν τὸ σωτήριον ὑπομῖναι πάθος, καὶ ἀναστάντα ἀναβῆναι εἰς οὐρανοὺς, ἔκριεν ἀνελθεῖν εἰς Ἱερουσόλυμα. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· οὐκ ἔτι γὰρ ὡς κακεῖ ἀπῆρχετο, ἀλλὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπῆι ὁδόν. Ἀπέστειλε δὲ τινὰς πρὸ προσώπου αὐτοῦ, ὥστε ἐτοιμάσαι αὐτῷ· εἰσελθόντες δὲ εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἄγνοον· ἐκέλευε προβαδίζειν ἀλλ' ἐπειδὴ ἔθος ἦν αὐτῷ διὰ τὸν τρόπον τινὸς ὡφελεῖν τοὺς μαθητὰς, καὶ ὁδοῦ παρέργον ἐσθότῃ ποιεῖσθαι τὸ δοκιμάζειν αὐτοὺς, οἷόν τι προγύμνασμα τοῦ πράγματος τὴν ἐκ τῶν Σαμαρειτῶν ἔβρην ἐποίησατο, ἵνα ὅταν παθόντα ἴδωσιν ἐκ τῶν ἰουδαίων τὰ ἐπονείδιστα, μὴ σκανδαλισθῶσιν, ἐννοοῦντες, ὅτι καὶ αὐτοὺς ἀνεξικάκως εἶναι βούλεται, καὶ ὑβρίζωσιν. Αὐτὸ καὶ ἐπετίμα αὐτοῖς διανοπαθοῦσιν ἐπὶ τοῦτο, καὶ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατενεγκεῖν ἐθέλονσιν, τότε ἦκον ἐπ' αὐτοῖς θερμοτέρῳ ζῆλῳ πυρρῶμενοι, περιστέλλον τὴν ὁδὸν· οὐμῖν, καὶ ἀναπειθὼν ἀνεξικάκειν.

⁵⁷) Ἐγένετο δὲ πορευομένων (αὐτῶν). Οὐχ' ἀπλῶς ἀκολουθεῖν ἐξῆτι Χριστῷ, καθὰ καὶ ἑτεροὶ πολλοὶ ἐπηγήδα δὲ μᾶλλον τοῖς ἀποστολικοῖς ἀξιώμασιν, καὶ ταύτην

⁴⁹) Megszólítván őt János. Nem azok iránti irigységből és kajánságból, kik Krisztus nevében dicson működtek, akarták a tanítványok azt letiltani, ki a gonosz szellemeket megzabolázá; mert hisz nem ő volt, ki az ördögöket kiűzé, hanem a benne levő Krisztus erejének kegyelme. De mivel a hatalmat csak maguknak vélték adatottnak, hozzájárultak, megtudandók, vajjon szabad-e másoknak is azt cselekedni. Ugyanis hatalmat adott nekik az ördögök kiűzésére, és a betegségek meggyógyítására. Azért mondák: Nem jár velünk, minél fogva letiltottuk őt. Mit felel hát Krisztus? Ne tiltsátok le azt, ki nevemben az ördögöt zaklatja, mert nincs ellenünk; a ki pedig nincs ellenünk, melletünk van.

⁵¹) Történt midőn betelének. Elközelítván az idő, melyben az üdvös szenvedést kelle kiállnia, és föltámadása után mennyekbe fölmennie, elhatározta magában fölmenni Jeruzsalembe. Ezt jelenti ama mondat: megkeményíté arcját; már t. i. nem jár többé ide oda, hanem Jeruzsalembe veszi útját. Elküldte azonban némelyeket maga előtt, hogy szállást készítsenek neki, de midőn bemenének a samariaiak helységébe, nem fogadták be őt. Nem mintha nem tudta volna ezt, küldé őket előre, hanem mivel szokása vala alkalmilag oktatni tanítványait, az uti eltérést is kísérlésökre fordítá, s úgy a samariajaktól tapasztalt gyalázatot előgyakorlatul használá a szenvedésben, hogy midőn majd őt látják kegyetlenül szenvedni a zsidóktól, meg ne botránkozzanak, meggondolván, hogy akarata szerint nekik is türelmeseknek kell lenni, habár némelyek bántalmazták. Azért megdorgálja őket, midőn e miatt panaszkodnak, és égi tüzet kívánnak lebocsátani; a mi heves buzgalmuk föllobbanásában tört ki belőlük, de ő elnyomá haragjukat és türelemre inté.

⁵⁷) Lőn, a mint menének. Nem csupán követni kívánja Krisztust, mint sok más: hanem az apostoli méltóság után vágyódik, s ezt a követést akarja

ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ, κύριε. ⁵⁸ Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Αἱ ἀλώμεναι φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσκει, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει πού τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. ⁵⁹ Εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον· Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ εἶπε· Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. ⁶⁰ Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ⁶¹ Εἶπε δὲ καὶ ἕτερος· Ἀπολουθήσω σοι κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. ⁶² Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν· Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

ἔχειν ἐξήτει τὴν ἀκολουθήσιν, καὶ αὐτόκλητος ἦν εἰς τοῦτο, μὴ ποῦ τοῖς κοσμικοῖς ἀποταξάμενος πράγμασι. Τί οὖν ὁ Χριστός; Οἶδα σου τὴν καρδίαν πού βλέπεις, θέλεις γὰρ ἀκολουθεῖν, οὐχ ἵνα λάβῃς πνεύματος δυνάμιν, ἀλλ' ἵνα συναγάγῃς χροσίον· πλαισίως οὖν τοιοῦτον ἐλέγχει αὐτόν, οὐκ ὀνειδίζων, ἀλλ' ἐπαρορθὼν. Καὶ ἡ μὲν ἀπλουστερία διάνοια τῶν εἰρημένων τοιαύτη ἐστίν· ὅτι τὰ θηρία καὶ τὰ πετεινὰ ἔχουσι καταλύματα, ἐγὼ δὲ οὐκ ἔχω πού ἀναπαύσασθαι περὶ γὰρ εἰμι, καὶ αἰσικός, ἡ δὲ ἔστω, καὶ κεκριμένη δὴλωσις διὰ βαθυντέρας ἐννοιῶν ἔρχεται. Ἔοικε γὰρ ἀλώμεναι σε, καὶ πετεινὰ οὐρανοῦ τὰς ποτηρὰς σε, καὶ πανούργους δυνάμεις ἀποκαλεῖν, ἥτοι τοὺς περὶ τὸν ἐν γῆς πλοῦτον ἀσχολομένους, καὶ κακοήθεις ἀνθρώπους, καὶ γηρεῖς, οἵτινες διὰ τὸ φιλόπλοτον ἀποδοκιμάζονται. Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· Εἰ μὴ τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν θηρίων, ἥτοι δαιμόνων σαντὸν ἀπαλλάξεις, οὐ δύναμαι ἐν σοὶ καταλῦσαι, οὔτε σὺ τοιοῦτος ὢν δύνασαι τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα λαβεῖν.

⁵⁹) Εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον. Οὗτος κρίσει θεῖα καὶ ψήφω ἐτιμήθη, καὶ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ εὐαγγελικοῦ κληρύματος ἐπέμφθη, ὡς ἐπὶ δὲ ἀτελής ὢν, καὶ οἰόμενος θεοσεβὴς εἶναι τὸ παραμῆναι τῷ πατρὶ ἕως τελευτῆς διὰ τὸ νομικὸν παράγγελμα εἶπεν τοῦτο· οὐ γὰρ ὡς κείμενον ἤδη καὶ τελεντήσαντα τὸν πατέρα θάπτειν ἤξιον, οὐδὲ γὰρ ἂν ἐκώλυσε τοῦτο ποιεῖν βουλόμενον ὁ Χριστός· ἀλλὰ τὸ θάψαι φησὶ ἀπὸ τοῦ γηρωκομήσαι ἀχρι ταφῆς. Ἦτοι νεκροὺς λέγει τοὺς μὴ πιστεύσαντας τῷ Θεῷ, καὶ νεκρὸν ἔχοντα τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ νεκρώσαντες τὰ πάθη νεκροὶ εἰσι. Ἀνο γὰρ εἰσι νεκρότεροι, μία ἡ κατὰ φύσιν ἡ μὴ βλέπονσα, καὶ ἡ ἄλλη ἡ κατὰ προαίρεσιν, ἣν ἀποδοκιμάζει ὁ Χριστός.

⁶¹) Εἶπε δὲ καὶ ἕτερος. Ἡ μὲν ὑπόσχεσις ἐπαίνει παντὸς ἀξία, τὸ δὲ ζητεῖν ἀποτάξασθαι τοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, διαδεικνύει, ὅτι μεμέρισται πῶς Θεὸς καὶ κόσμος. Τὸ γὰρ ὅπως προανακοινοῦσθαι θέλει τοῖς κατὰ γένος οἰκείοις, καὶ συμβούλους ἔχειν τοὺς μὴ τὰ ἴσα φρονοῦντας, ἀποδεικνύει ἀσθενοντά πῶς ἐπὶ τὴν διάνοιαν. Ἀπὸ καὶ ἐπιτιμητικῶς μᾶλλον, ἢ διδασκαλικῶς ἀκούει τὸ· Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὡς περὶ γὰρ ὁ ἀροτριῶν, ὅταν ὀκνήσῃ πρὸς τὸ λείπον, οὐκ ὀφείλει τοὺς καρποὺς πληθύνοντας, οὕτως εἰ βουλοῖτο τις ἀκολουθεῖν Χριστῷ, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πράγμασιν ἀποταξάμενος, καὶ τοῖς κατὰ σάρκα οἰκείοις, εὐθετὸς ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ τοιοῦτος ἐπιβάλλει μὲν ἄροτρον τὴν χεῖρα, διότι ἀναβολὴς ποιεῖται πρόφασιν τὴν πρὸς τοὺς οἰκίους διάλειξιν, καὶ συμβουλὴν.

Κövetlek, akármerre jársz Uram. ⁵⁸ Felele neki Jezus: A rókáknak barlangjaik vannak, és az égi madaraknak szállásaik; de az ember fiának nincs, a hová fejét lehajtsa. ⁵⁹ Monda azután egy másnak: Kövess engem; ki felelt: Uram, engedd nekem, hogy előbb atyámat eltemessem. ⁶⁰ Felele neki Jezus: Hagyd a holtakat eltemetni halottjaikat: te pedig elmenvén hirdesd Isten országát. ⁶¹ Ismét más monda: Követlek Uram de előbb engedd hogy elbucsuzzak háznépemtől. ⁶² De Jezus felele neki: Senki, a ki kezét az ekére teszi, és hátratekint, nem alkalmas Isten országára.

elnyerni, úgy hogy önjánlkozó lett, jóllehet még a világi ügyekről le nem mondott. Mit felel hát Krisztus? Ismerem szívedet, hová hajlik; követni akarsz, nem hogy szellemi hatalmat nyerj, hanem hogy aranyat gyűjts; mellékesen tehát megfeddi őt, nem szemrehányással, hanem javítással. A mondottak veleje ebben áll: A vadaknak és madaraknak vannak szállásaik, nekem pedig nincs hol megnyugodnom; mert szegény vagyok, és háztalan. Belső és elrejtett jelentése pedig e szavaknak mélyebb eszméből jó. Tudnillik rókák és égi madarak alatt a gonosz, és ravasz hatalmakat illik értenünk, vagy a földi gazdagság után törekvő, s rossz erkölcsű embereket, kik a gazdagságvágy miatt elítéltetnek. A mit mond, ide megy ki: Ha a madaraktól, és vadaktól, vagyis ördögöktől el nem válsz, nem szálláshozhatsz benned, se pedig te, ilyen létedre, az apostoli méltóságot el nem veheted.

⁵⁹) Monda azután másnak. Ez isteni akarattal és választással tiszteltetett meg, s az evangelium hirdetésének szolgálatára küldetett: de mivel még tökéletlen vala. és istenes dolognak vélte az atyánál maradni halálaig: törvény parancsolatja miatt monda ezeket. Mert nem a holtan fekvő atyát akarta ő eltemetni, hisz ha ezt akarta volna cselekedni, Krisztus őt nem tiltotta volna le, hanem temetni mondja e helyett: vénségében ápolni halálaig. Vagy holtaknak mondja azokat, kik Istennek nem hisznek és holt elméjűek, sőt azok is holtak, kik szenvedélyeiket nem nyomják el. Tudnillik kétféle halálozás van, egyik természet szerinti, mely nem árt; és másik önkéntes (lelki értelemben), melyet rosszal Krisztus.

⁶¹) Monda más is. Az ígért ugyan teljes dicsőretre méltó, de hogy elakar bucsuzni háznépétől, azt mutatja hogy meg van osztva Isten és világ között. Mert hogy rokonaival előbb közlekedni és a másképp gondolkodókkal tanácskozni akar: jelenti, hogy szándokában még gyenge volt. Azért inkább feddőleg mint tanítólag mondatik neki: Valaki kezét az ekére teszi és hátratekint: nem alkalmas Isten országára. Mert valamint a szántó, ha a hátralevőkre lusta, nem fogja látni bő termését, úgy ha valaki Krisztust akarja követni, de a világi dolgokról le nem mond, és testi rokonaiktól el nem vál, nem alkalmas Isten országára. Mert az ilyen csak kezét teszi rá az ekére, midőn késkedése ürügyül használja a háznépével való beszélgetést és tanácskozást.

CAPUT X.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους ἐβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἐρχεσθαι. ² Ἐλεγεν οὖν πρὸς αὐτοὺς· Ὁ μὲν θειρισμὸς πολλὸς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θειρισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θειρισμὸν αὐτοῦ. ³ Ὑπάγετε· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. ⁴ Μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήραν, μὴδὲ ὑποδήματα· καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσθητε. ⁵ Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνῃ τῷ οἴκῳ τούτῳ. ⁶ Καὶ ἐὰν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μή, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. ⁷ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθιόντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. ⁸ Καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχονται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. ⁹ Καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ¹⁰ Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχονται ὑμᾶς, ἐξελεθόντες εἰς

Ezek után rendelt az Ur más hetvent, és elküldé őket kettenként színe előtt minden városba, és helyre, hová maga volt jövendő. ² Monda tehát nekik: Az aratás ugyan nagy, de a munkás kevés; kérjétek tehát az aratás urát, hogy küldjön munkásokat aratására. ³ Menjetek, ime én küldlek titeket, mint bárányokat a farkasok közé. ⁴ Ne hordjatok erszényt, se táskát, se sarut; és senkit az uton ne köszöntsetek. ⁵ A mely házba pedig bementek, először mondjátok: Béke e háznak, ⁶ És ha béke fia lesz ott, rá száll a ti békétek; ha pedig nem, rátok visszatér. ⁷ Ugyanazon házban maradjatok, elfogadván az ételt, és italt, mely náluk van; mert méltó a munkás az ő bérére. Ne járjatok házról házra. ⁸ És ha valamely városba bementek, és befogadnak titeket, egyétek a miket föltesznek nektek. ⁹ És gyógyítsátok a benne levő betegeket, és mondjátok nekik: elérkezett hozzátok Isten országa. ¹⁰ A mely városba pedig bementek, és be nem fogadnak titeket; kimenvén utcáira mondjá-

¹) Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν. Τῆς ἀποστολῆς τῶν ἐβδομήκοντα ἢ αὐτῶν τοιαύτη. Πολλὴ τίς ἔμελλεν ἔσθαι τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων πληθὺς. Ὅσοι δὲ ἀγροὶ τοῖς καρποῖς κομῶντες πολλοὺς ζητήσουσι τοὺς θειριστάς, οὕτως, γρησὶ, ἡ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων πληθὺς πολλὴ τίς οὖσα οὐκ ὀλίγων ἐδεῖτο μισθαγωγῶν· τοῦτον ὁ νόμος καὶ ἐν τοῖς Μωσθεῖς ἐργάται λόγους· ἐβδομήκοντα γὰρ ἐξελέξατο καὶ αὐτοὺς Θεοῦ προστάτας. Οὗτοι δὲ οἱ ἐβδομήκοντα ὡς μαθηταὶ εἰσι τῶν ἰβ' καὶ τοῦτο διὰ τῆς τοῦ νόμου σαφὲς ἐνδείκνυνται σημαίνοντες. Γέγραπται γὰρ ἐν τῇ ἐξόδῳ· ἦλθεν δὲ εἰς Ἑλὴμ, καὶ ἦσαν ἐκεῖ ἰβ' πηγαὶ ὑδάτων, καὶ ἐβδομήκοντα στελέχη φοινίκων. Ἐβάδιζον δὲ ἀνὰ δύο πεμπόμενοι κατὰ πόλιν, καὶ κώμην, μονοονυχὶ βοῶντες τὸ διὰ τῆς Ἰωάννου φωνῆς· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου. Ἀρχαῖον δὲ καὶ τοῦτο· τοὺς γὰρ βουλὴ Θεοῦ ὑπηρετοῦντας ἀνὰ δύο εἶναι Θεοῦ. Οὕτω Μωσὴς καὶ Ἀαρὼν, οὕτω Ἰησοῦς καὶ Χαλεβ, καὶ εἰς τὰ ἔθνη δὲ Παῦλος, καὶ Βαρνάβας. Ἐὰν γὰρ συμφώνως δύο αἰτήσονται παρὰ Θεοῦ τί, λήφονται. Εἰπὼν δὲ δεήθητε τοῦ Κυρίου τοῦ θειρισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θειρισμὸν αὐτοῦ, τοῦτο πέπραχεν αὐτός, ὥς τοῦ θειρισμοῦ κύριος τῶν ἐπὶ γῆς.

⁸) Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν (εἰσέρχησθε). Πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἡμεῖς ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τοντῇ, ὡς κατὰ κακουργῶν ἢ τοῦ κριτοῦ ψῆφος· ἡμεῖς γὰρ οὐ κρίνομεν, ἀλλὰ κήρυκες τῶν ἐσπομένων ἐσμέν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς Σόδομα οὐκ ἀπεστάλησαν ἀπόστολοι, λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ δέξονται ὑμᾶς, χεῖρους ἔσονται οὗτοι ἐκείνων σημειώτες, ὅτι μετὰ τὸ πνευριλέκτους γενέσθαι τοὺς σοδομίτας, μένει αὐτοῖς ἡ καθολικὴ κρίσις, ὥστε συμβῆναι αὐτοὺς, καὶ ὧδε, κακῇ τιμωρηθῆναι, ὅπερ ἔσται καὶ ἐπὶ ἄλλων ὁμοιοτρόπων, εἰ καὶ κορυφοτέρων ποιεῖ τὴν αἰώνιον κόλασιν ἢ πρόσκαιρος τιμωρία.

¹) Ezek után rendelt. A hetven tanítvány elküldésének ez az indoka. Nagy fogott lenni a benne hívők sokasága. Valamint tehát a kalászkotól rengő mezőnek sok aratóra van szüksége, hasonlólag ugyan mond a benne hívők jövendő nagy sokasága nem kevés tanítót kívánt. Ezeknek jelképe Moyses könyveiben is megvan írva; ő is Isten parancsából hetven választott ki. Ez a hetven pedig a tizenkettőnek tanítványa: a mit szintén az ő törvény árnyában följelölve találunk; mert írva van Moyses második könyvében: eljött Elim-be s volt ott tizenkét kutorrás, és hetven pálmafa. Kettenként mentek küldetve városokba és falukba, s csak János szavával hirdetvén: Készítsétek az Ur útját. Azonban ez is régi; mert Isten szolgálai az ő akaratát párosan szokták hirdetni; ugymint Moyses és Áron; Jozsue és Kaleb s a pogányok megtérítésében Pál és Barnabás. Mert ha egyezőleg kérnek valamit Istentől, elveszik. Midőn mondja: kérjétek az aratás urát, hogy küldjön aratásába munkásokat: azt ő maga eszközlé, mint ura az aratásnak e földön.

⁸) Valamely városba (bementek.) Tudjátok meg azonban, hogy rátok jó Isten országa, az az: bírói szótát istentelenek ellen; mert mi ugyan nem ítélünk, de a törtenendőknek hirdetői vagyunk. És miután Sodomába nem küldettek követek, mondom nektek: ha be nem fogadnak titeket, gonoszabbak lesznek ezek amazoknál. Jelentsétek tehát, hogy miután a Sodomabeliek tűz által megemésztettek, rájok az általános ítélet var, úgy hogy itt is ott is bűnhődni fognak, a mi más hasonerkölcsüekkel is fog történni, habár könnyebbé teszi az örök büntetést az ideiglenes szenvedés.

τὰς πλατείας αὐτῆς εἶπατε· ¹¹ Καὶ τὸν κοινότονον τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσοῦμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ¹² Λέγω ὑμῖν, ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. ¹³ Οὐαὶ σοι Χοραζὶν, οὐαὶ σοι Βηθσαιδὰ· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν. ¹⁴ Πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἢ ὑμῖν. ¹⁵ Καὶ σὺ Καπερναοὺμ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα, ἕως ἄδου καταβιβασθήσῃ. ¹⁶ Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστειλαντά με. ¹⁷ Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες· Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματι σου, ¹⁸ Εἶπε αὐτοῖς· Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἄστραπην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ¹⁹ Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὧφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ,

¹³ Οὐαὶ σοι Χοραζὶν. Οἱ τοῖοι οἱ τόποι ἰουδαῖοι ἐτήγγον. Τύρος, καὶ Σιδὼν ἑλληνικοί. Σημαίνει τοίνυν ὁ Κύριος, ὅτι εἰ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, ἥσαν ἂν ἐπίστευσαν ἡπερ ὑμεῖς. Ἐλέγει οὖν τὰς ἰουδαϊκὰς πόλεις, καὶ ἀντιπαράθεσι τῶν ἑλληνικῶν πόλεις τὰς χεῖρον· αὗται γὰρ ῥαδίως ἐπίστευσαν, ἰουδαῖοι δὲ αἱ εἰ μὴ ἀπιστοῦντες, καίπερ πολλὴν ἔχοντες τοῦ λόγον ἐπιμελείαν. Καὶ σὺ Καπερναοὺμ, ἡ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθείσῃ, ἡ ἕως ἄδου καταβιβασθήσῃ, ὁ μὲν γὰρ παραδεχάμενος τὸν λόγον ἕως οὐρανοῦ ὑψοῦται, ὁ δὲ μὴ, ἕως ἄδου καταβιβάζεται.

¹⁷ Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ οἱ. Εἰ καὶ ὁμολογοῦσι τὴν ἐξουσίαν τοῦ τετιμηκότος, πλὴν εὐκασι χεῖρην, ὅτι σημειῶν γινώσκουσι ἀποτελεσθαί. Τί οὖν ὁ σωτὴρ; ἑωρακέναι φησὶ τὸν σατανᾶν ὡς ἄστραπην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ὡς ἄστραπην δὲ φησὶ, ἐπειδὴ λαμπρὸς ἦν τὴν φάειν, εἰ καὶ σκότος γέγονε τὴν προαίρεσιν. Ἐξ οὐρανοῦ δὲ πεσόντα φησὶ, τινεῖσιν ἐξ ὕψους εἰς γῆν κατενεγκέν, ἐκ δόξης εἰς ἀτιμίαν οὐ γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἦν, εἰ μὴ τὸν οὐρανὸν οἶκον κατὰ συνήθειαν τὸν αἶρα. Τὸ οὖν ὑπερβατὸν οὕτως ἔχει· ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἄστραπην πεσόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἀληθὲς ὁ λόγος· πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιδημίας κατεκράτησε τῆς ὑποταγῆς, προσεκνηθή γὰρ παρὰ πάντων ὡς Θεός, ἐπειδὴ δὲ κατήλθεν ἐξ οὐρανῶν ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος, πέπτωκεν ἐκεῖνος εἰς γῆν καὶ ὁ πάντας ἔχων προσκνητὰς ἐπὶ πόδας τέθειται τῶν προσκυνούντων αὐτόν. Αὐτὸ ἑωρακέναι εἰ δαιμόνες τοῦτον πεσόντα, ὑπετάγησαν τοῖς μαθηταῖς· ἵνα δὲ τοῦτο ἴδωσι σαφῶς, ἐπιφανεῖ τοῖς μαθηταῖς τὸ Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω αὐτῶν· Ἐπειδὴ δὲ εἶδεν αὐτοὺς χαίροντας, τὸ δὲ χαίρειν κενοδοξίας ἦν ἑμφασίς, ἐπιφανεῖ πλὴν μὴ χαίρετε, ὅτε τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται, οὐδὲν γὰρ πρὸς ὑμᾶς τοῦτο, ἀλλοὶ γὰρ εἰσιν οἱ ἐνεργετούμενοι· ἀλλ' ἐν τούτῳ χαίρετε, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὐ διὰ μέλανος, ἀλλὰ διὰ μηνύς Θεοῦ. Οὐχὶ οὖν τὸ μὴ χρῆναι αὐτοὺς χαίρειν κωλύει, ἐπὶ τῇ δοθείσῃ παρ' αὐτοῦ τιμῇ τε καὶ δόξῃ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μᾶλλον αὐτοὺς ἀναφέρει, κακίῳ ποιεῖσθαι καὶ ἡμῶν τὸ γεγράφθαι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

τοκ : ¹¹ Még a ránc ragadt port is a ti városokból lerázzuk nektek ; azonban tudjátok meg : hogy elközelít rátok Isten országa. ¹² Mondom nektek, hogy Sodomának ama napon tűrhetőbb lesz (állapota), mint ama városnak. ¹³ Jaj neked Khorazin, jaj neked Betsaida! mert ha Tyrusban és Szidonban történtek volna ama csodák, melyek nálatok történtek, egykor szőrszakban, és hamuban bűnbánatot tartottak volna. ¹⁴ Azonban Tyrusnak és Szidonnak tűrhetőbb lesz (állapota) az ítéleten, mint a tietek. ¹⁵ És te Kafarnaum, mely éégig magasztaltattál, pokolig lerántatol. ¹⁶ A ki titeket hallgat, engem hallgat; és a ki titeket megvet, engem vet meg; a ki pedig engem megvet, megveti azt, ki engem küldött. ¹⁷ Visszatért azután a hetven (tanítvány) örömmel mondván : Uram, az ördögök is meghódolnak nekünk a te nevedben. ¹⁸ Monda pedig nekik : Láttam a sátánt, mint a villámot az égből leszni. ¹⁹ Ime hatalmat adok nektek a kigyók és

¹³ Jaj neked Khorazin. Ezek zsidó helyek voltak. Tyrus pedig és Szidon görögök. Jelenti tehát az ur, ha a pogányok közt történtek volna ama csodák, könnyebben hittek volna, mint ti. A zsidó városokat tehát feddi, és összehasonlítja velök a pogányok rosszabb városait; ezek ugymond könnyebben hittek volna: de a zsidók mindig hitlenek maradtak, habár a tanításból több jutott nekik. És te Kafarnaum, mely az egekig fölmagasztattál, a pokolig letaszittatol; mert a ki befogadja az igét, fölmagasztaltatik az éégig: a ki pedig nem: pokolba lemerül.

¹⁷ Visszatért a hetven (tanítvány). Jóllehet megvallják annak hatalmát, ki őket vele megajándékozá: mindazáltal illett örülniek, hogy csodák végrevivői lettek. Mit mond tehát az Üdvözítő? Láttam, ugymond, a sátánt, mint a villámot leesni az égből. Villámot mond, mert természeténél fogva fényes volt, habár akaratánál fogva sötét. Az égből esett le, ugymond, vagy: a magasságból a földre esett, dicsőségből gyalázatba; mert nem volt az égből, hacsak égnek nem mondjuk szokásból a levegőt. A mondat tehát így áll: láttam a sátánt, mint villámot leesni az égből; s az állítás igaz; mert az Üdvözítő eljövete előtt uralkodott az égalattiakon, minthogy imádatot mindnyájok által, mint Isten: de miután a menynekéből szállott Istennek egyszülött Igéje, leesett amaz a földre, és a kinek mind imádói voltak, az lett imádóinak lábai alatt. Azért az ördögök látván annak bukáását, a tanítványoknak meghódoltak. Hogy pedig azok ezt világosan belássák; így szól tanítványaikhoz: Ime, hatalmat adok nektek fölöttük tiprani. Azután látván örömlüket, minthogy ez a hiudicsvágnak volt jele: folytatja: azonban ne azért örüljétek, hogy az ördögök nektek alávetik magukat, mert ez rátok nem tartozik, minthogy másoké a jótétemény: hanem azon örüljétek, hogy neveitek be vannak írva mennyekben, nem tintával, hanem Isten emlékezetében. Nem tiltja tehát nekik örülni az általa adatott adományon és dicsőségen: hanem nagyobbra emeli őket, abban ajánlván az örvendezést, hogy neveik be vannak írva mennyekben.

²⁶ Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ²⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἀγαπήσεις κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ²⁸ Εἶπε δὲ αὐτῷ· Ὅρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποιεῖ, καὶ ζήσῃ. ²⁹ Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; ³⁰ Ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ, καὶ λησταῖς περιέπεσεν· οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτόν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. ³¹ Κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ; καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρήλθεν. ³² Ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρήλθε. ³³ Σαμαρεῖτης δὲ τις ὁδεύων ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη. ³⁴ Καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιθέων ἔλεον (sic) καὶ οἶνον, ἐπιβιάσας δὲ αὐτόν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος, ἤγαγεν αὐτόν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. ³⁵ Καὶ ἐπὶ τὴν αἴριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανάρχεισθαί με ἀποδώσω σοι. ³⁶ Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές; ³⁷ Ὁ δὲ εἶπεν· Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πορεύου, καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως. ³⁸ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς,

καὶ ἀξίωμα. Ὁ οὖν δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καταστέλλων αὐτοῦ τὸν τύπον, καὶ τὸ φρόνημα, ἐπηγορεύει αὐτὸν διήγημα, περιέχον τὴν ἐκπύωσιν τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης λέγων· Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ, ἀνάγκη αὐτῷ ἀνθρώπου εἰς τὸν Ἀδάμ, ἥτοι εἰς τὸν περὶ ἀνθρώπων τῆς προηγουμένης αὐτοῦ ζωῆς, καὶ τῆς διὰ παρακοῆς καθόδου λόγον, ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἡ Ἱεριχὼ εἰς τὸν κόσμον, οἱ λησταὶ δὲ εἰς τὰς ἀντικειμένης ἐνεργείας, τὰ τραύματα εἰς τὴν παρακοήν, καὶ τὰς ἁμαρτίας, ἡ δὲ τῶν ἱματίων ἀφαίρεσις εἰς τὴν τῆς ἀσφαλείας καὶ ἀθανασίας γύμνωσιν, καὶ ἀπάσης ἀρετῆς στέρησιν, τὸ δὲ ἡμιθανῆ καταλιπεῖν τὸν ἀνθρώπον δηλοῖ τὸ ἡμῶν τῆς φύσεως προχωρεῖν τὸν θάνατον· ἀθάνατος γὰρ ἡ ψυχὴ. Ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν νόμον, ὁ λευίτης εἰς τὸν προσηκῶν λόγον, ὁ σαμαρεῖτης εἰς Χριστὸν ἐκ Μαρίας σάρκα φορέσαντα, τὸ κτήνος εἰς τὸ σῶμα Χριστοῦ, ὁ οἶκος εἰς τὸν διδασκαλικὸν καὶ ἐπισκοπικὸν λόγον, τὸ ἐλεον εἰς τὸν τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἔλεος λόγον, τὸ πανδοχεῖον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πανδοχεὺς εἰς ἀποστόλους, καὶ τοὺς τούτων διαδόχους, ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ δύο δηνάρια εἰς τὰς δύο διαθήκας τὴν παλαιὰν καὶ τὴν καινὴν, ἡ τὴν εἰς Θεόν, καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην, ἡ ἐπ' ἀνθρώπου Σαμαρεῖς ἡ δευτέρα Χριστοῦ ἐπιγάμειαν. Αἰδᾶσκει δὲ ὁ λόγος, ὅτι ἕκαστος χρή ἐαυτὸν ποιεῖν τοῦ θεωμένου βοήθειαν πλησίον.

³⁸ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς. Ὅρα μοι τὰς δύο μερίδας διὰ τῶν δύο γυναικῶν εἰσαγομένης, τὴν

kelt, kísértvén őt, és mondván: Tanító, mitévő legyek hogy az örök életet birjam? ²⁶ Ki felele neki: A törvényben mi van írva, hogyan olvasod? ²⁷ Az pedig felelvén monda: Szeres-sed Uradat Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, minden erődből, és teljes elmédből, és felebarátodat mint tennenmagadat. ²⁸ S monda neki: Igazán feleltél, ezt cselekedd, s élni fogsz. ²⁹ Az pedig magát igazolni akarván kérdé Jezustól: Kicsoda az én felebarátom? ³⁰ Jezus tehát fölfogván (a szót) monda: Egy ember lement Jeruzsalem-ből Jerikhóba, és latrok kezébe esett, kik miután megfosztották és ütésekkel illették, elmentek, félholtan hagyván őt. ³¹ Esetleg azután egy pap ment le azon az úton, s látván őt elment mellette. ³² Hasonlag a levita is arra járván, a mint jött, és látta, eltávozott. ³³ Egy samariabeli pedig utazván, arra jött, és látván őt könyörült rajta. ³⁴ És hozzámenvén beköté sebeit, olajt és bort öntvén rájuk; azután föltevén őt tulajdon barmára elvezeté a közszállásra, és gondját viselé. ³⁵ Másnap azután kimenvén, két tizest adott a gazdának s monda neki: Viseld gondját, és a mit ráköltesz ezenfölül, én midőn visszatérek megfizetem neked. ³⁶ Kiről véled tehát e három közül, hogy felebarátja volt annak, ki a rablók kezébe esett? ³⁷ Ki felele: A ki irgalmasságot cselekedett vele. Monda tehát neki Jezus: Menj, és te is hasonlóan cselekedjél. ³⁸ Történt azután,

hanem az erény, istenesség, tudomány és méltóság után. A mi Urunk Krisztus Jezus tehát megrovandó fölfuvalkodását, és elbizottságát, fölhozott neki egy elbeszélést, melybe foglalá az emberi természet balesetét mondván: Egy ember lement Jeruzsalem-ből Jerikhóba. A (lemenő) ember (fensőbb értelem-ben) Ádámnak bukását jelenti, vagy az emberek-nél az előbbi jobb életből az engedtelenség általi leszál-lást; Jeruzsalem a paradicsomot; Jerikho a világot; rablók az ellenkező hatalmakat; sebek az engedtelenséget és bűnöket; a ruhátóli megfosztás a romlatlan halhatatlanság meztelenségét s minden erény hiányát. A félholtanhagyása az embernek, jelenti, természetünk felének halandóságát, mert a lélek halhatatlan. A pap jelenti a törvényt; levita a profétai iratokat; samariabeli a Máriától testet vett Krisztust; barom a Krisztus testét; bor a megszorító tanítmányt, az olaj a kegyesség és irgalom szavait, szállás az egyházat, gazda az apostolokat, és ezek utódjait a püspököket és az egyházak tanítóit; a két tizes jelenti a két szövetséget az őt és az ujat, vagy az Isten és ember iránti szeretetet; a samaritánus visszatérése Krisztusnak második eljövételét. A példázat tanulsága pedig az, hogy kiki a segélyre szorulóat tartsa felebarátjának.

³³ Lón, midőn mentek. Veddészre a két nő által képviselt két osztályrészt, egy alábbvalót, és más

καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνή δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. ³⁹ Καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ⁴⁰ Ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπιστάσα δὲ εἶπε· Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου μόνην με κατέλιπε διακονεῖν; εἶπε οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται. ⁴¹ Αποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Μάρθα Μάρθα μεριμνᾷς καὶ τυρβάῃ περὶ πολλά. ⁴² Ἐνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

midőn menének, ő betért valamely faluba, hol Mártha nevű nő maga házába fogadá őt. ³⁹ Ennek Mária nevű nővére vala, ki Jezus lábainál ülven hallgatá beszédét. ⁴⁰ Mártha pedig a sok szolgálat körül sürgölődék; ki megállván, monda: Uram, nincs gondod rá, hogy testvérem magamat hagy szolgálni? Mondd tehát neki, hogy segítsen. ⁴¹ Felelvén pedig Jezus monda neki: Mártha Mártha gondos vagy és sokra szórakozol. ⁴² Egy pedig a szűk-séges. Mária a legjobb részt választá, mely nem vétetik el tőle.

CAPUT XI.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπε τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν· Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητάς αὐτοῦ. ² Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γένηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. ³ Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. ⁴ Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς

És lőn, midőn bizonyos helyen imádkozék, a mint elvégezte, monda valaki tanítványai közül neki: Uram, taníts minket imádkozni, mikép János is tanítá tanítványait. ² Mondja tehát neki: Midőn imádkoztok, mondjátok: Atyánk! ki mennyekben vagy, szenteltesd a te Neved, jöjjon el országod, legyen meg akaratom, mikép a mennyben, úgy a földön is. ³ Mindennapi kenyerünket add meg nekünk naponkint; ⁴ és bocsásd meg bűnünket, mert mi is megbocsátunk minden adósunknak, és ne vigy minket a kísértetbe, hanem szaba-

μὲν μίαν ἐλάττω, τὴν δὲ ἄλλην κρείττω, καὶ ἀναβεβηκίαν τὴν μὲν σωματικώτεραν διακονίαν ἐλάττω, τὴν δὲ ἀναβεβηκίαν κρείττονα, καὶ πνευματικώτεραν. Τὸ γὰρ διακονεῖν τῷ σώματι Χριστοῦ, τοιούστιν τοῖς πτωχοῖς, τὰ γὰρ εἰς αὐτοὺς γινόμενα Χριστὸς εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται ἐφ' ὅσον γὰρ φησι ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε, χρήσιμον μὲν ἐστίν, ἐλάττω δὲ τῆς καταλειπομένης τοῦ σώματος τὴν διακονίαν, ἀναβᾶσαν δὲ εἰς θεωρίαν τῶν πνευματικῶν μαθημάτων· εἰκότως γοῦν ἐκλάβοι τις Μάρθαν μὲν εἰς τὴν πράξιν, Μαρίαν δὲ εἰς τὴν θεωρίαν· συμπεριαιρεῖται γὰρ τῷ πρακτικῷ τὸ τῆς ἀγάπης μυστήριον, εἰμὴ πρὸς τὸ θεωρεῖν ἔλθῃ τις τὸ διδάσκειν καὶ προτρέπειν ἐπὶ πράξιν· οὕτε γὰρ πράξις, οὕτε θεωρία ἀνευ θατέρου, μᾶλλον μὲν οὖν λεκτέον, ὅτι ἡ Μάρθα σωματικώτερον ὑπεδέξατο τὸν λόγον ἐν τῇ ἐαυτῆς οἰκίᾳ ψυχῇ, ἢ δὲ Μαρία πνευματικῶς ἤκουεν αὐτοῦ, καὶ περὶ πόδας οὔσα.

jobbat magasztosbat; t. i. a testi szolgálat alábbvaló, a lelki andalgás pedig jobb, szellemiebb. Szolgálni a Krisztus testének az az szegényeknek nagyon jó ugyan, mert a mit velük teszünk, azt Krisztus magára veszi, bármit cselekesztek ugymond, egynek e kisdetek közül, azt nekem cselekesztek; de még is kisebb a testen tul emelkedő lelki szolgálatnál, mely fölemelkedik a szellemi tanítmányok szemlélésére. Helyesen mondja tehát valaki, hogy Mártha a gyakorlatot, Mária pedig a szemlélődést jelenti, mert a gyakorlatban hiányzik a szeretet titka, ha a szemléletre nem emelkedik a tanítás, és gyakorlat fölött; minthogy se a gyakorlat, se a szemlélet meg nem áll másik nélkül. Inkább tehát mondani kell, hogy Mártha érzékiesebben fogadta az igét saját lelkében, Mária pedig szellemiebben hallgatá, habár lábainál vala.

¹) Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν (ἐν τόπῳ τινί). Καινότεραν πολιτείαν θεασάμενοι οἱ μαθηταὶ ἤτησαν καὶ τύπον καινὸν προσευχῆς· εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πολλὰ προσευχαί· ἀλλ' οὗτοι καινόν, ἥτοι παρηλλαγμένον τύπον αἰτοῦσιν παρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα ἐπιστημόνως διαλέγωνται τὸ Θεῷ. Προσευχῆς δὲ δύο εἰσὶ τρόποι, εἰς μὲν ὁ τῆς δοξολογίας μετὰ ταπεινοφροσύνης, προαιρέσει ψυχῆς, καὶ πράξεσι ταῖς κατ' ἀρετὴν. Αὐτέρος δὲ ὁ τῆς αἰτήσεως, δὲ ὑπερβέβηκεν. Ὡς δὲ πάντα μέτρα, καὶ ἀριθμῶ διατάσσονται, οὕτω μέτρα ἐστὶ τοῦ τί δεῖ εὐχεσθαι, καὶ περὶ τίνος εὐχεσθαι, ἣν ἐπιστήμην ἡδε μόνος Ἰησοῦς.

¹) Történt, midőn bizonyos helyen vala. Ujabb élet-módot látván a tanítványok, az imának is új módját kérték. Vannak ugyan az ő törvényben többféle imák: de ők új vagy másneműt kívántak Jezustól, hogy illően beszéljenek Istennel. Az imának továbbá két neme van; egy a dicsőítés, önkintes lelki megalázással és erényes cselekedetekkel. Másik pedig a könyörgés, melyről itt szól. Valamint minden mérték és számszerint van rendezve; úgy megvan annak is szabálya, mit kell, és miért imádkozni, a minek tudását egyedül Jezus bírja.

ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ⁵ Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς· Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ ἐρεῖ αὐτῷ, φίλε, χρήσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ⁶ ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ. ⁷ καὶ κεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἶπη· Μὴ μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παῖδιά μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. ⁸ Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διὰ γε τὴν ἀναιδεῖαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον ζητεῖ. ⁹ Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω· Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε, κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. ¹⁰ Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ¹¹ Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσῃ ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ¹² Ἡ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ὡν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; ¹³ Εἰ οὖν ὑμεῖς πο-

aits meg a gonosztól. ⁵ És monda nekik: Kinek van közöletek barátja, ki hozzá jó éjfélnél, mondván neki: Barátom adj nekem kölcsön három kenyert; ⁶ mert egy barátom jött hozzám az utról, s nincs mit eléje tennem; ⁷ ha amaz belül felelvén ezt mondja: Ne légy nekem alkalmatlan, az ajtó már zárva, gyermekeim már az ágyon, nem kelhetek föl, hogy adjak neked; ⁸ mondom nektek, habár nem ad neki fölkelvén, mert barátja: de alkalmatlansága miatt mégis fölkel, s ad neki, mennyire szüksége van. ⁹ En is mondom nektek: kérjete, és adatik nektek; keressetek és találtok: zörgessetek, és megnyitattik nektek. ¹⁰ Mert minden, a ki kér, nyer; a ki keres, talál; és a zörgetőnek megnyitattik. ¹¹ Vagy ha valaki közöletek kenyeret kér atyjától, valljon követ ad-e neki? vagy halat, valljon hal helyett kigyót ad-e neki? ¹² Vagy ha tojást kér, valljon skorpiót nyujt-e neki? ¹³ Ha azért ti, noha

⁵) Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς. Τὸ μὲν οὖν, τίς ἐξ ὑμῶν, πρὸς τοὺς μαθητὰς λέγεται, τὸ δὲ, ἔξει φίλον, τὸν Θεὸν φησί, φίλον τυγχάνοντα τοῖς ἀγίοις. Μεσονύκτιον δὲ ὁ συνεσταλμένος ἐστὶν οὗτος καιρὸς τοῦ βίου. Αἰτεῖ δὲ ὁ μαθητὴς τὸν φίλον τρεῖς ἄρτους, τὴν εἰς Πατέρα, καὶ Πιόν, καὶ ἄγιον Πνεῦμα πίστιν· βουλόμενος θρῆψαι τὴν περὶ τῆς Τριάδος θεολογία τὸν γινόμενον πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ. Ἐπεὶ δὲ τινες ὄλον τὸν βίον αὐτῶν ἐν ἀμελείᾳ καταστρέψαντες, καὶ τῆς πίστεως ἀλογησάντες τελευτῶν περὶ τὴν ἐσχάτην τοῦ βίου πρὸς συναίσθησιν ἐρχονται τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων, καὶ τῇ πίστει προστρέχονσι, τοῦτο φησί, ὡς καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἐρχομένοις, καὶ κρούουσιν, εἰ καὶ μὴ διὰ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναιδέως αὐτῶν ἐπακούσω, καὶ τοὺς ἄρτους αὐτοῖς ὀρέξω τῆς πίστεως, ἥτις ἐστὶν ἡ ὁμολογία τῆς ἁγίας Τριάδος. Ὁ οὖν φίλος ὁ τῆς οἰκίας κύριος ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς, ὁ δὲ τοὺς ἄρτους κατὰ τὸ μέσον τῆς νυκτὸς αἰτῶν ὁ βραδέως ἐπὶ τὴν πίστιν ἐρχόμενος, ὁ δὲ φίλος ὁ παραγενόμενος ἐξ ὁδοῦ καὶ ἐπιγενομένης αὐτῷ νοηθεῖν ἂν ὁ ἄγγελος, ἢ ἄγγελοι παραγενόμενοι πρὸς τὴν ἐσχάτην τοῦ βίου ἡμέραν παραλαβεῖν ἡμᾶς. Ἀλλὰ πῶς ἔσωθεν ἀποκρίνεται ὁ φίλος λέγων· Μὴ μοι κόπους πάρεχε, μήποτε οἱ κοιτῶντες καὶ πεφορτισμένοι τοὺς ἐκτὸς κόπους παρέχοντες τῷ σωτήρι. Αὐτὸς γὰρ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν φέρει, διὸ καὶ κόπους ἔχειν ἀπὸ τοῦ παρέχοντος αὐτὸν λέγεται. Τὰ δὲ παῖδιά τὰ ἐπὶ τῆς κλίνης ἀναπαύμενα, τοὺς στραφέντας ὡς τὰ παῖδιά φησί, καὶ πεπιστευκότας ἐν ἀπλῇ καρδίᾳ, καὶ ἡξιωμένους τῷ κυρίῳ συναπαυέσθαι, καὶ γὰρ ἀναπαύσεως ἐνδείξις ἢ ἀνάκλησις ἢ ἐπὶ τῆς κοίτης καθίστηται.

¹¹) Τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα. Διδάσκει ὁ λόγος μὴ ῥαθυμεῖν ἡμᾶς ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν αἰτήσεων, ὅταν τὰς αἰτήσεις ποιούμεθα, οὐ διακρίνοντες τί μὲν ἐστὶ τὸ ἀληθὲς συμφέρον, τί δὲ τὸ ἀδικεῖν εἰ λάβομεν. Εἰ τοῖν ὑμεῖς φησὶ ὅτι πονηροί, τουτέστιν κακίας δεκτικοί, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ δίδονται τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει χάριν πνευματικὴν τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Ἐσχημάτιται δὲ ὁ λόγος ἀπὸ τῶν δι' ἐνδεῖαν φρενῶν αἰτοῦντων ἡπιῶν λίθον ἀντὶ ὡοῦ. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡμεῖς οὐ τὰ βλέποντα, ἀλλὰ τὰ χρήσιμα δίδωμεν τοῖς τέκνοις, καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ οὐ κατὰ τὸ ἐκείτω δοκοῦν τὰς αἰτήσεις ποιοῦντες ἡμᾶς δίδωσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ συμφέρον ἐκάστου οἰκονομεῖ.

⁵) És monda nekik. Ama szavak, kicsoda közöletek, a tanítványokhoz intéztettek, az pedig, ha barátja van, Istenre céloz, ki a szentek barátja. Az éjfélnél jelenti az életnek végső idejét. Hogy a tanítvány barátjától három kenyeret kér, jelenti az Atyába, Fiúba és Szentlélekbe való hitet, tudnillik a Szentháromság hitével akarja táplálni a hozzá jött útast. Mivel pedig némelyek egész életüket gondatlanul eltöltvén, és a hittel nem törődven csak életök végén jönnek saját bűneik öntudatára és a hitre térnek: azt mondja, hogy az ilyen jövővényeket és zörgetőket nem ugyan igazságuk, hanem alkalmatlanságuk miatt meghallgatja, és a hit kenyerét nekik nyújtja, mely a Szentháromság vallása. A ház barátja tehát a mi isteni Megváltónk az Ur Jezus. A ki éjfélnél táján három kenyeret kér, azt jelenti ki későn tér a hitre; az utról jött és befogadott barát jelöli az angyalt, vagy angyalokat, kik az élet vég napján lelkünket fölveszik. Amde mikép mondhatja belül a barát: Ne légy terhemre? hogy t. i. mi fáradtak és terhelttek saját terhünket az Üdvözítőre ne rakjuk. Mert ő hordja a mi nyavalyáinkat, azért mondatik terheltetni, ha valaki őt elmellőzi. Az ágyban nyugvó gyermekek alatt azokat érti, kik megtérés után olyanok lesznek, mint a gyermekek, és egyszerű szívvel hisznek, és méltókká tétetnek az Urral nyugodni; ugyanis nyugalmat tanusít az az esdés, mely az ágyon történik.

¹¹) Kicsoda közöletek, kér atyjától. A példázat arra oktat bennünket, hogy ne lankadjunk kéréseink meghiusulása miatt, midőn imádkozunk, meg nem itélvén, mi hasznos nekünk valóban, és mi ártalmas, ha elveszszük. Ha tehát, ugymond, ti rosszak, az az rossz mutatók tudtok fajtáknak jót adni: mennyivel inkább a ti menyéi atyátok szellemi kegyadományt juttat az őt kérőknek? A képlet e példázatban ama kisdedektől vétetik, kik belátás hiányából követ kérnek kenyér helyett, kigyót hal gyanánt, és skorpiót tojás helyett. Mivel tehát mi is a fiaknak nem ártalmasokat, hanem hasznosokat adunk: Isten is mint Atyánk nem a mi véleményünk szerint teljesíti kéréseinket, midőn imádkozunk, hanem a mint kinekinek hasznos, úgy intézkedik.

νηροὶ ὑπάρχοντες, οἶδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατήρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; ¹⁴ Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. ¹⁵ Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχονται τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε· Πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; ¹⁶ Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. ¹⁷ Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν αὐτοῖς· Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. ¹⁸ Αἱ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διμερίσθη, πῶς σταθῇσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. ¹⁹ Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ὑμῶν ἔσονται. ²⁰ Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἐφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ²¹ Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἔσθι τὰ

roszak vagytok, jó adományokat tudtok adni fiaitoknak; mennyivel inkább a ti mennyei Atyátok szent lelket ad az őt kérőknek? ¹⁴ És ördögöt űze ki, s az néma vala. Lőn pedig, hogy az ördög kimenete után beszélt a néma, s csodálkozték a népsereg. ¹⁵ Némelyek pedig közölük mondanák: Beelzebulnak az ördögök fejedelmének erejével űzi ki az ördögöket. És felelvén monda: Mikép űzheti ki sátán a sátánt? ¹⁶ Mások pedig kísértőleg égi jelt kívántak tőle. ¹⁷ De ő tudván gondolatjaikat, monda nekik: Minden ország, mely magában meghasonlott, elpusztul, és ház házra omlik. ¹⁸ Ha tehát a sátán magával meghasonlott, mikép áll meg országa? mert mondjátok, hogy Beelzebul által űzöm ki az ördögöket. ¹⁹ Ám ha én Beelzebul által űzöm ki az ördögöket: a ti fiaitok ki által űzik ki? Azért ők bírítotok lesznek. ²⁰ Ha pedig Isten ujjával űzöm ki az ördögöket: valóban elérkezett hozzátok Isten országa. ²¹ Midőn az erős fegyveres őrzi pit-

¹⁴) Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον. Κωφὸν ἐν τοῖς τοῖς τὸν ἀφρονὲς ἐφη, ἥτοι τὸ κωφότητα ἐμποιοῦν δαιμόνιον, πρὸς τὸ μὴ ἀκουσθῆναι λόγον Θεοῦ· δαίμονες γὰρ ποιεῖν τοὺς ἀκούοντες τὸ ἐνέχον τῆς τῶν ἀνθρώπων προαιρέσεως ἐπὶ ἡρώσαν ἡμῶν τὴν ἀκοὴν τῆς ψυχῆς· ὁ γὰρ εἰς ἐκείνους δαίμονες τῶν πάντων ἐνέγγινεν, καὶ αὐτὸν θεραπεύει, ἵνα καθολικὸν παρὰ τὴν γνῶσιν τῆς οἰκονομίας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ἀλλ' οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι βύοντες ὡσεὶ ἄσπις τὰ ὅσα οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ ἐπαδόντος αὐτοῖς τῆς σωτηρίας τὰ ὅρματα, καὶ τῷ διαβόλῳ προσάγοντι τὰ θεοπεπῆ· δι' αὐτοῦ γὰρ ἐκβάλλειν ἐφασαν τὰ δαιμόνια, καὶ ὡς τοῦ δαιμονίου διὰ τοῦ Βεελζεβοὺλ ἐκβληθέντος πειράζοντες σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, εἰ ἔστιν Θεὸς ἐπέζητον ἰδεῖν.

¹⁷) Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν (τὰ διανοήματα). Διὰ κοινῶν ἐννοιῶν ἐπιστομίζει αὐτοὺς τὰ πρόποτα λέγειν. Εἰ γὰρ ἀδύνατον οἶκον ἢ βασιλείαν κατ' ἑαυτῶν στασιάζου- τας στήναι, ἔσθισεν ἂν καὶ τὴν ἐκ τοῦ Βεελζεβοὺλ βασι- λείαν τὸ ἑαυτοῦ ἐχθρεύειν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, οὐ μάταια ὁ σατανᾶς ἑαυτὸν, συγκροτεῖ δὲ μᾶλλον τὴν ἑαυ- τοῦ βασιλείαν, λείπεται ἐννοεῖν, ὅτι δυνάμει θεῖα καὶ οὐχ' ἐκόντα ἐκπέμπονται τὰ δαιμόνια τῶν ἀνθρώπων· εἰ δὲ καὶ οἱ ἐξ ὑμῶν γεγονότες υἱοὶ, λέγει δὲ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, ἐξ ἰουδαίων γὰρ, ἐν ὀνόματι μου τὸν Βεελζε- βοὺλ συντρίβουσιν, πῶς δύνασθαι λέγειν, ἐμὲ δαμῆσθαι δύναμιν παρὰ τοῦ Βεελζεβοὺλ; Εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἀληθές, πρόδηλον, ὅτι ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. Διὰ τὸν δὲ Θεοῦ τὸ Πνεῦμα τι ἅγιον φησί, ἐπειδὴ ἡμεῖς αὐτοὺς καὶ βραχίον ὀνόμασται τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Εἰ τοίνυν ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἐφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν φησι, ὡς εἰ τις εἴπῃ· ἄρα ἐφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ φοβερά ἡμέρα τοῦ Θεοῦ, ἀποδιδούσα τοῖς ἀσε- βεῖσι καὶ ἀπίστοις κατὰ τὰς πράξεις αὐτῶν.

²¹) Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος. Ἔως μὲν γὰρ ὁ ἰσχυρὸς ἔχει φησὶ τὸ δύνασθαι, καὶ φυλάττει τὰ ἑαυτοῦ, οὐδεμίαν ὑφ' ὧν αὐτὸν πλεονεξίαν· ἐπ' αὐτὸν δὲ τις αὐτοῦ ἰσχυρό- τερος ἐπιβῶν χειρώσεται αὐτόν, τότε δὴ διαρπάσσεται· Τοῦτο δὲ τὸ παράδειγμα ὡς ἐπ' ἀνθρώπων εἰρηται. Πέ-

¹⁴) És ördögöt űze ki. Némának itt a szóvalan monda; vagy a némaságot okozó ördögöt, hogy Isten szava ne hallassék. Ugyanis az ördögök az emberek jó akaratának készségét megrontandók lelki hallásunkat megszüntetik. Tudnillik azon egy mindnyájok példája lett, s azt meggyógyítja, hogy a világ általános étét nyújtsa, az igazság igéjét. Azonban az írástudók és farizeusok füleiket aspis gyanánt bedugván nem hallgaták a nekik adott üdvözség szavait, és az ördögnek tulajdoníták azt, mi egyedül Istent illet; mert azt mondták, hogy általa űzi ki az ördögöket és mintha az ördög Beelzebul által hajtattott volna ki, kísértőleg égi csodajelt kívánnak, tudni akarván, valljon Isten-e.

¹⁷) Ő pedig ismervén gondolatjaikat. Közönséges eszmék által kényszeríti őket az illők elmondására. Mert ha lehetlen a magában meghasonlott háznak vagy országnak megállani: ugy nem lehet a Beelzebul országának sem önmagával ellenkezni. Ha pedig ez lehetlen, nem támadja meg a sátán önmagát, sőt inkább saját országát össze- tartja: tehát nincs más hátra, mint azt tartani, hogy isteni erővel, nem pedig önakaratukból üzetnek ki az ördögök az emberekből. Ha azután a töledek származott fiúk, érti öntanitványait, mint zsidószármazásukat, az én nevemben fenyítik Beelzebul: mikép mondhatjátok, hogy én Beelzebultól kölcsönzöm a hatalmat. Ha pedig ez nem igaz, világos, hogy Isten ujjával űzöm ki az ördögöket. Isten ujjának a Szentlelket nevezi, minthogy ő maga az Isten és Atya kezének, és karjának nevezetik. Ha tehát én Isten Lelke által űzöm ki az ördögöket, elért benne- teket Isten országa. Érti az ő második eljövételét, mintha mondaná valaki: tehát elért benneteket az Istennek félel- mes napja, mely az istenteléneknek és hitetlenek megfizet cselekményeik szerint.

²¹) Midőn erős fegyveres. Addig ugymond, míg az erősnek hatalma van, és őrzi sajátját: semmi megfosztástól nem tart, de ha valaki nagyobb erővel jó ellene, és meggyőzi őt: akkor bizony megfosztatik. Ezen példa az emberekről látszik szólni. Megesett azonban ugyanaz

ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ²² Ἐπὶ δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νίκησεν αὐτὸν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἶρει, ἢ ἢ ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ²³ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. ²⁴ Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξελθῇ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν καὶ μὴ εὑρισκὼν λέγει· Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. ²⁵ Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσωρμένον καὶ κεκοσμημένον. ²⁶ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἐπὶ ἑτέρα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. ²⁷ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. ²⁸ Αὐτὸς δὲ εἶπε· Μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. ²⁹ Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισομένων ἤρξατο λέγειν· Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρὰ ἐστίν, σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωάννου τοῦ προφήτου. ³⁰ Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωάννης σημεῖον τοῖς Νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. ³¹ Βασιλίσσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ

varát, békében van vagyona. ²² De ha annál erősebb jó oda és meggyőzi azt, fegyverzetét elveszi tőle, melyben bizott, és zsákmányait elosztja. ²³ A ki nincs velem, ellenem van, és a ki nem gyűjt velem, tékozol. ²⁴ Midőn a tisztátalan szellem kimegy az emberből, megjárja a vízetlen helyeket, nyugalmat keresvén, és nem lelvén mond: visszatérek házamba, melyből kijöttem. ²⁵ És bemenvén megseperve, és fölékesítve találja. ²⁶ Akkor megy és magához vesz hét más, nála gonoszabb szellemet, s bemenvén ott laknak, és azon embernek utóbbi állapota rosszabb az előbbinél. ²⁷ Lőn pedig, a mint ezeket mondá, fölemelvén szavát a seregből egy asszony monda neki: Boldog a méh, mely téged hordozott, és az emlők, melyeket szoptál. ²⁸ Ő pedig monda: Sőt inkább boldogok, kik Isten igéjét hallgatják, és megtartják azt. ²⁹ Midőn aztán összetódult a népsereg, kezdé mondani: Ez a nemzedék, gonosz; jelt kíván, de jel nem adatik neki, hanem csak Jónás profétának jele. ³⁰ Mert valamint Jónás jelül lett a ninivitáknak; ugy lesz az ember fia e nemzedéknek. ³¹ A déli

πονηρὴ δὲ αὐτὴ καὶ ὁ διάβολος· ἦν μὲν γὰρ πρὸ τῆς τοῦ σωτήρος ἐπιδημίας ἐν ἰσχύι πολλῇ, τὰς τοῦ Θεοῦ ἀγέλας συνελθούσας εἰς ἰδίαν αἰλὴν· ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὁ τῶν δυνάμεων κύριος ἐπεπλήθυνεν αὐτῷ γενόμενος ἄνθρωπος, διηρπάσθη πάντα τὰ αὐτοῦ σκεύη, καὶ διεδόθη τὰ σκῦλα· οἱ γὰρ πάλαι παρ' αὐτοῦ συνεχόμενοι πρὸς ἀθεΐαν ἄνθρωποι κέκληνται διὰ τῶν ἀποστόλων εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ προσκομισθῆσαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διὰ τῆς εἰς τὸν νῦν πίστεως. Εἶτα πρὸς, ὅτι ἐγὼ μὲν ἐπιδημήσα, ἵνα τὰ διεσκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ παρ' ἐκείνων συναγάγω εἰς ἐν· ὁ δὲγε σατανᾶς μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστιν καὶ ἂ συνῆξαι μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ ἐπιχειρεῖ σκορπίζειν· πῶς οὖν ὁ μαχόμενός μοι δίδωσι δύναμιν καὶ ἑαυτοῦ.

²⁷ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν. Μακαρία μὲν οὖν ἡ Μαρία, οὐ μόνον, ὅτι ἔτεκε τὸν σωτήρα, ἀλλ' ὅτι ἤκουσε, καὶ ἐπίστευσεν, ὡς Ἐλισάβετ ἐφησεν.

²⁹ Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισομένων. Πονηρὰ γενεὰ καὶ μοιχαλὶς ἡ τῶν Ἰουδαίων γενεὰ λέγεται, ὡς ἀγισταμένη τοῦ Θεοῦ, καὶ προστιθεμένη τοῖς δαίμοσι. Τὸ μὲν οὖν μὴ δίδόναι σημεῖον αὐτοῖς, καὶ μάλα εἰκότως, τὸ δὲ σημεῖον ἐπαγγέλλεσθαι αὐτοῖς τοῦ Ἰωάννου δηλοῖ, ὅτι τὴν ἐκπτώσιν τὴν ἑαυτῶν ἔξουσι σημεῖον, πάθους γὰρ ἦν τύπος τοῦ Κυρίου ὁ Ἰωάννης.

³¹ Βασιλίσσα Νότου. Πρὸς κατάκρισιν τῶν Ἰουδαίων ἄγεται ἡ Σαβὰ βασιλίσσα ἐν τῇ κρίσει· αὕτη γὰρ βάρεβρος οὕσα γυνὴ ἰσποῦδασε περὶ τὴν Σολομῶνος ἀκρόασιν, καὶ τοσαύτην ἐστελλετο ὁδὸν περὶ τῶν ὁρατῶν, ζώων δὲ λέγων, καὶ βοτανῶν φύσεως, ἀκουσμένη σοφίαν ἡμεῖς δὲ παρόντες περὶ ὁρατῶν καὶ οὐρανίων πραγμάτων αὐτῆς τῆς σοφίας ἠκούσης πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὸν λόγον ἔργοις τεραστίοις βεβαιούσης ἀναισθήτως παραπέμπεσθαι, πῶς οὖν οὐ πλείον Σολομῶνος ὦδε; Μετρίαιζει δὲ οἰκονομικῶς τὸ ὦδε λέγων ἀντὶ τοῦ παρ' ἐμοί, ἵνα μὴ ἐξερεθίσῃ Ἰουδαίους εἰς ὀργήν. Καὶ τοὺς Νινευίτας δὲ εἰς κατάκρισιν

az ördögön is; mert az Üdvözítő eljövele előtt nagy erővel birt, és Isten nyájait maga aklába terelél: miután pedig Isten Igéje, és a hatalmak Ura, emberré levén megrottotta őt: minden edényei elragadtattak, és a martalék elosztaték. Tudni'lik az emberek, kik hajdan általa az istentelenségben letartoztatva voltak, az apostolok által az igazság ismeretére hivattak meg, és a fiaba elfogadott hit által Istenhez és Atyához vezettettek. Azután folytatja: én ép azért jöttem, hogy Istennek az által szétszórt fiait egybegyűjtsem; mivel pedig a sátán nincs velem, tehát ellenem van, és a mit én egybegyűjtök, ő velem nem gyűjtven, elszórni igyekezik. Mikép adna tehát hatalmat vagy erőt maga ellen, holott ellenkezik velem?

²⁷ Történt midőn ezt mondaná. Boldog tehát Mária, nem csak mert az Üdvözítőt szülte, hanem azért is, hogy hallgatá és hitt, mint ezt Erzsébet állította volt.

²⁹ A seregek összegyűlvén. Gonosz és parázna nemzedéknek a zsidó nemzet mondatik, mint a mely elpártolt Istentől, és az ördögökhöz szegődött. Hogy nem ad nekik csodajelt, helyes; hogy pedig Jónás jelét igéri nekik, azt tanúsítja, hogy saját romlásuk lesz nekik jelül; mert Jónás az Úr szenvedésének jelképe.

³¹ A déli királyné. A zsidók kárhoztatására állítatik elő Szába királynéja az itéleten; mert ő idegen asszony levén Salamont hallani vágyódott, és olyan utat végzett, hogy a láthatókról, tudnillik állatokról, és a természet növényeiről hallhassa bölcselkedni: ti pedig, ámbár jelen vagytok, magát a Bölcséséget, ki hozzátok jött, és szavait csodálatos tényekkel megerősíti, láthatlan és égi tárgyokról hallgatni keméüszívtüleg elmulasztjátok; hogy ne volna tehát itt nagyobb (cél) Salamonnál? Szerénységből, alkalmazván magát a körülményekhez, él a szóval: itt e helyett nálam, hogy a zsidókat haragra

τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτοὺς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. ³² Ἄνδρες Νινευὶ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρίνουσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κύρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. ³³ Οὐδεὶς δὲ λύχρον ἄψας εἰς κρυπτήν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος βλέπωσιν. ³⁴ Ὁ λύχνος τοῦ σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἐστίν, ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμα σου σκοτεινὸν ἔσται. ³⁵ Σκόπει οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. ³⁶ Εἰ οὖν τὸ σῶμα σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον μέρος τι σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίῃ σε. ³⁷ Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι, ἡρώτα αὐτὸν φαρισαῖος τίς ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῶ·

αὐτῶν ἐσεσθαι φησὶν ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ. Ἄνδρες δὲ ἦσαν ὡμοί τε καὶ βάρβαροι οὗτοι, οὔτε Θεὸν εἰδότες, καὶ τῶν διὰ Μωσέως τεθεσπισμένων ἀνήκοσι παντελῶς ὁμοίους καὶ τῶν προφητῶν ἀλλὰ καὶ οὕτω γνώμης ἔχοντες μετενόησαν εἰς τὸ κύρυγμα Ἰωνᾶ· πολλῶν τοίνυν ἀμείνους καὶ οὗτοι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ κατακρίνουσιν αὐτοὺς καὶ οὗτοι ἐν τῇ κρίσει.

³³) Οὐδεὶς δὲ λύχρον ἄψας. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ σωτήρος ἐπιδημίας κατεσκότισε τὴν ὑπογῆν οὐ τοῦ σκότους πατὴρ, τὸν ἐστὶν ὁ σατανᾶς, καὶ ἀγλὴν τὴν νοητὴν τὰ πάντα κατεμελαινέτο· ἐπειδὴ δὲ ἡμῖν ἐν τοῖς λύχνον ὡσπερ τινα τῇ ὑπογῆν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τὸν Τίον, ἵνα τὸ θεῖον ἡμῖν ἀπαστρέψῃ φῶς, καὶ ἀγλὸς ἡμᾶς ἐξέλῃται διαβολικῆς.

³⁶) Τῇ ἀστραπῇ φωτίῃ σε. Ἀστραπὴ μὲν γὰρ εἶκοι λαμπρότατὴ ἀπὸ τοῦ τοῦ φωτισμοῦ. Εἰ οὖν τὸν ἐν ἡμαρτίαι καὶ ἀγνοίᾳ ὁ νοῦς τῇ φῶσι τυχάνων σκότος ἐστίν, πάντως καὶ ὅλον τὸ σῶμα, τὸν ἐστὶν τὸ παθητικόν μέρος τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἐστὶ τὸ θνητικόν καὶ ἐπιθυμητικόν, πολλῶν μᾶλλον σκότος ἐστίν.

³⁷) Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι ἡρώτα. Ὁ μὲν μέγαλονος φαρισαῖος ἐπὶ ἐστὶν ἐκείνους τὸν Κύριον, ὁ δὲ τῶν ὅλων σωτὴρ μυσταγωγίας πρόφασιν ἐποιεῖτο τὴν ἐστὶν. Τί οὖν ὁ δυσμαθὴς φαρισαῖος; ἐσκανδαλίσθη φησὶ, ὅτι δικαίον προφήτην δόξαν ἔχον παρ' αὐτοῖς ταῖς ἀλογώταις αὐτῶν οὐ συνεπράττετο συνηθείαις. Ἐβαπτίζοντο γὰρ πρὸ τροφῆς οἱ τοιοῦτοι, οἷον ἔπουν παντὸς ἐαυτοὺς ἀπαλλάττοντες. Λέδοιτο μὲν γὰρ διὰ τῆς Μωσέως ἐντολῆς εἰς ἀποκάθαρσιν ἔπουν σωματικῶς τὸ ἔδωκε τοῦ ἀγνισμοῦ τύπον ἐπέχον τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, ὅπερ ἡμᾶς τελειοῖ πρὸς ἀγιασμόν, καὶ εἰς ἀπόθεσιν ἔπουν παντὸς ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ οὐδαμῶς δὲ ὁράται παρὰ τῇ θεῷ γραφῇ, ὅτι χορὴ βαπτίζεσθαι πρὸ τροφῆς. Τί οὖν ὁ σωτὴρ; ἐπιδράττεται τοῦ καιροῦ, καὶ ἐκ τῶν ὧτων ἐν χειρὶν ἐξοφαίνει τὴν μυσταγωγίαν. Ὡς γὰρ ἐν καιρῷ τροφῆς καὶ τροφῆς ἐναργὲς ὑπόδειγμα δέχεται τὸ ποτήριον καὶ τὸν πίνακα, καὶ διαδείκνυσιν, ὅτι καθαρὸς, καὶ ἐκνευμένους εἶναι χορὴ τοὺς εἰλικρινεῖς λατρεύοντας τῷ Θεῷ, καὶ οὐδὲν πον μόνος ἐξ ἀκαθαρσίας σωματικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς τοὺς ἔσω κεκαυμένης· ὁ γὰρ ποιήσας τὸ ἔξω, φησὶ, Θεὸς καὶ τὰ ἔσωθεν ἐποίησεν, τὸν ἐστὶν, ὁ τὸ σῶμα κτίσας, καὶ τὴν ψυχὴν εἰργάσατο. Πλείστον δὲ οὐδὲν ἄλλων τῆς ἀρετῆς ὁδῶν, πάντων ἀφήμερος φιλοκτινόμενος αὐτοὺς κελεύει γενέσθαι· φιλάργυροι γὰρ λίαν ἦσαν.

királyné fölkel az itéleten e nemzedék embe-reivel, és elítéli azokat, mert a föld végé-ről eljött hallgatni Salamon bölcsességét: s ime több van itt Salamonnál. ³² Ninive emberei föltámadnak az itéleten e nemzedékkel, és el-ítélik azt; mert Jónás hirdetésére megtértek: és ime több van itt Jónásnál. ³³ Senki a meggyújtott gyertyát rejtkebe nem teszi, se véka alá, hanem a tartóra, hogy a bejövő-k lássák a fényt. ³⁴ A test szövéténeke a szem; ha tehát szemed egyszerű, egész tested vilá-gos: ha ellenben gonosz, tested is sötét lesz. ³⁵ Vigyázz tehát, hogy a világosság, mely ben-ned van, sötétséggé ne váljék. ³⁶ Ha azért egész tested világos, semmi része nem ma-radván sötét: világos lesz egészen úgy, mint mikor a szövétének téged fényével megvilágít. ³⁷ Beszéd közben kéré őt egy farizeus, hogy

ne lobbantsa. Sőt a ninivítákat is az ő kárhoztatásokra megjelenendőknek mondja az ítélet napján. Kik jóllehet durva és idegen emberek voltak, se Istent nem ismerők, se Moyses törvényeiről, s hasonlólag a profétákról, tudomás-sal nem bírók: mindazáltal jó indulatuknál fogva Jónás hir-detésére megtértek; mennyivel jobbak voltak tehát ezek is az izraelitáknál? Elítélik tehát azok is a zsidókat az itéleten.

³³) Senki nem gyújt gyertyát. Tudnillik az Üdvö-zítő eljövetele előtt a földet elhomályosította a sötétség atyja, a sátán, és szellemi vaksággal mindent megfeketített; de azután az Atya mintegy fákllyál adta a földnek önfát, hogy nekünk az isteni világosság fényeskedjék, és minket az ördög okozta vakságból megszabadítson.

³⁶) Fénynyel megvilágít téged. Tudnillik a legvilágosb fényhez hasonlít az értelem világa. Ha tehát az elme, mely természeténél fogva világosság, a tudatlanság miatt elhomályosodik: valóban az egész test, az az, a lélek ér-ző része, az indulatok és vágyak, mennyivel inkább sötét-séggé válnak?

³⁷) Midőn szóla, kéré őt (egy farizeus). A kérdő farizeus étkezésre hívja meg az urat, a mindnyájok Üdvö-zítője pedig szent oktatásának alkalmával használá föl az étkezést. Mit cselekszik tehát a tudatlan farizeus? Meg-botránkozott, ugymond, mert igaz profétának hírében állván nálok, nem tartá meg fonák szokásaikat. Tudnillik ők étel előtt megmosakodtak, mintegy minden mocsokból magukat kitisztítván. Moyses törvénye által ugyanis a testi mocsok letörlésére a tisztulás vize rendeltetett, a szent keresztség jelképét viselvén, mely által a mindenek Üdvözítője minket megszentel és minden mocsoktól megszabadít: de a szent írásban sehol sem fordul elő az, hogy étel előtt meg kell mosakodni. Mit tesz tehát az Üdvözítő? Megragadja az alkalmat, s abból, mi előttök volt, szövi az oktatást. Mert az étkezés- és asztaltól veszi világos például a poharat és tálat, s megmutatja, hogy tisztáknak és megmosottaknak kell lenni azoknak, kik őszintén szolgálnak Istennek, és pedig nem csupán testi tisztátalanságtól, hanem a benső szellemitől is, mert Isten, a ki szerezte, ugymond, a külsőt, szerezte a bensőt is, vagy is: ki a testet alkotta, ugyanaz a lelket is teremté. Jóllehet pedig számos más utjai is vagnak az erénynek, mindeneiket mellőzvé, irgalmasok-nak parancsolja őket lenni, mert nagyon pénzvágyók voltak.

εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ³⁸ Ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. ³⁹ Εἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· Νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν ῥέμει ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας. ⁴⁰ Ἀφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; ⁴¹ Πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστί. ⁴² Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πηῖνον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι, καὶ κἀκεῖνα μὴ ἀφίεναι. ⁴³ Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπάτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. ⁴⁴ Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν. ⁴⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ· Διδάσκαλε, ταῦτα λέ-

έτκεzzék nála; bemenvén tehát letelepedett. ³⁸ A farizeus aztán csodálkozék, látván, hogy étel előtt nem mosakodott. ³⁹ Monda tehát az Ur neki: Most ti farizeusok a pohárnak és tálnak külsejét tisztogatjátok, bensőtök pedig tele van ragadozás- és gonoszszággal. ⁴⁰ Esztelenek, nemde a ki a külsőt szerezte, szerezte a belsőt is? ⁴¹ Azonban, a mi fölül van, adjatok alamizsnát, és ime mindenetek tiszta. ⁴² De jaj nektek farizeusoknak; mert tizedet adtok mentából, rutából, és minden veteményből: de elhagyjátok az itéletet, és Isten szeretetét; holott ezeket kellett volna cselekedni, és amazokat el nem hagyni. ⁴³ Jaj nektek farizeusoknak, mert szeretitek az első ülést a zsinagógákban, és az üdvözléseket a téreken. ⁴⁴ Jaj nektek írástudók és képmutató farizeusok! mert olyanok vagytok mint az elrejtett sírok, és az emberek, kik nem tudják, hogy felettük járnak. ⁴⁵ Felelvén pedig egy a törvénytudók közül, monda neki: Ta-

⁴²) Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις. Ταλαντίζει τοῦτον ὁ σωτὴρ, ἐπειδὴ ἂ μάλιστα ἔδει κατορθοῦν, ταῦτα ἰωῆτες τοῦτέστι τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, μόντας ἐκείνας ἐτήρουν τὰς ἐντολάς, αἱ πλείστον κέρδους αὐτοῖς ἦσαν ἀφορμή. Ὅστε μὴδὲ τὰ τῶν λαγάνων λεπτά, καὶ οὐδενὸς λόγον ἄξια παρατρέχειν αὐτοῖς, ἔργον δὲ ἀγάπης τῆς εἰς Θεόν, καὶ τοῦ παντός νόμον τὴν ἐπιτήρησιν κατὰ μηδὲνα ποιοῦμενοι τρόπον. Κρίσιν γὰρ τὴν δικαιοκρασίαν φησὶ τὸ γὰρ ἀδικα κρίνειν οὐκ ἀγάπην τὴν εἰς ἀδελφοὺς τηροῦντα ἐστίν. Τὰ τοίνυν ἀναγκαῖα, καὶ συνεκτικὰ μὴ τηροῦντες τοῦ νόμου, τοῦτέστι τὴν εἰς τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην, τοῖς ἐπικερδέσιν ἐσπούδαζον, ἀκριβοῦς τὰς δεκάτας λαμβάνοντες, καὶ τῶν ἐντελεσμάτων λαγάνων.

⁴³) Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις. Λιὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν, ἀγαπάτε τὰς πρωτοκαθεδρίας, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς, φιλοδόξους αὐτοὺς ἀποφαίνει, ἀσπασμὸς γὰρ ὁ παρὰ τινων, καὶ τὸ προσεδροῦσαι φίλων οὐ πάντας τινὰς εὐδοκίμους ἀποφαίνει, ὑπάγχι γὰρ τοῦτο καὶ οὐκ οὖσιν ἀγαθοῖς διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν, ὑποκριτὰς αὐτοὺς δείκνυσιν. Ὑποκριτὴς γὰρ ἄνθρωπος, ὃ ὁράται, καὶ εἶναι δοκεῖ τοῦτο οὐκ ἐστίν ὁ τοιοῦτος χεῖρων ἐστὶ τῶν εἰς τὸ φανερόν τινὰς ἀδικούντων, καὶ βλαπτόντων. Ὅσπερ γὰρ τὰ ἄδηλα μνημεῖα χεῖρονα ἐστὶ τῶν φανερῶν, ὅτι ἀνυλάτως ὡς ἐπὶ καθαρῶν περιπατοῦντες ἐπ' αὐτῶν οἱ ἄνθρωποι μαινόνται, καὶ ἀγροῦσι μεμαμένοι οὕτως ἢ ὑπόκρισις πολλὴν βλάβην ἐμποιεῖ τοῖς ἀνθρώποις. Ἔστι δὲ τῶν ἀμυγρῶν μέτροι πολλοῦ δένεσθαι αὐτὴν διαλαθεῖν.

⁴⁵) Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν. Ὁ μὲν σωτὴρ ἐπιτίμα τοῖς φαρισαίοις, πρὸς ταῦτα δὲ τίς τῶν νομικῶν ἐγγέλαιεν κατ' αὐτῶν εἰρησθαι νομιζῶν, ἂ πρὸς ἐκείνους ἐφη Χριστὸς· διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐνθέως ποιεῖται τὸν ἐλεγχον. Ἐφη γὰρ καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοῖς ἀνθρώποις φορτία δυσβάστακτα, ὡς ἐκ παραδείματος ἐναργεῶς τὸν πρὸς αὐτοὺς ποιεῖται λόγον, φορτικὸς γὰρ ὁμολογουμένως ὁ νόμος ἦν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ· δυσβάστακτα γὰρ φορτία καταδεσμεύοντες τοῖς ὑπὸ τὸν νόμον ἐπιτιθέντες αὐτῶν· αὐτοὶ τοῖς οὐ προσψάετε, ἀπαράβατον γὰρ τηρεῖσθαι προστάττοντες τὴν Μωσέως ἐντολήν, καὶ θανάτου δίκην τοῖς ἀθετοῦσιν ἐπάγοντες αὐτοὶ λόγον τοῦ μηδενὸς ἡξίον τὸ ἐργάσασθαι τι τῶν διατεταγμένων.

⁴²) Jaj nektek farizeusoknak. Kárhoztatja ezeket az üdvözítő, mert a mire leginkább kellett volna figyelniük, azokat elhanyagolván, tudnillik a jogosságot és Isten szeretetét, csak azon parancsolatokat tarták, melyekből legtöbb hasznot húztak. Tehát még a csekély fözeleket sem mellőzték, melyek semmi figyelmet nem érdemeltek: azonban Isten szeretetének művét, és az egész törvény megtartását mibe sem vették. Itélet (κρίσις) alatt a jogosságot — igaz itéletet — érti; mert jogtalan itéletet nem követnek el azok, kik a felebaráti szeretetet gyakorolják. A szükségeseket tehát, és főbbeket nem tartották meg a törvényből, t. i. az Isten és felebaráti iránti szeretetet, hanem a hasznosok után törekedtek, pontosan beszédvén a tizedet még a legesekelebb növényekből is.

⁴³) Jaj nektek farizeusoknak. Midőn mondja: Szeretitek az első üléseket és az üdvözléseket, dicsvágyóknak jelenti őket, mert üdvözöltetni másoktól, és elsőséget birni nem jele annak, hogy azok mind jelesek, hisz ezt a nemjök is bírják. Ama mondat pedig: olyanok vagytok mint az eltakart sirhalmok, és az emberek, kik nem tudják, hogy fölöttük járnak, képmutatóknak bélyegzi őket. A képmutató ember t. i. nem az, a minek látszik; és ez gonoszabb, mint a kik másokat nyilvánosan sértegetnek, vagy megkárosítanak. Mert valamint a lappangó sirhalmok rosszabbak a nyilvánosoknál, minthogy tartozkodás nélkül járván fölöttük mint tisztákon az emberek, megfertőztetik magukat, s nem tudják, hogy tisztátalanok: ugy a képmutatás sok ártalmára van az embereknek. Azonban lehetetlen, sok időre azt eltitkolni.

⁴⁵) Felelvén egy a törvénytudók közül. Az üdvözítő a farizeusokat dorgálá: azonban egy törvénytudó boszorkodék, ellenük vélvén mondatni azokat, miket Krisztus amazok ellen mondott; azért rögtön ellenük is intéző a dorgálást; mondván: Nektek is, törvénytudóknak, jaj! mert az emberekre elviselhetlen terheket raktok. Világosan őket példázza beszédje által; miután elviselhetlen vala az izraelitáknak a törvény. Kiállhatlan terheket kötöttök, s a törvény alatt levőkre rakjátok: de magatok azokat nem illették. Ugyanis noha parancsoljátok sértetlenül megtartani Moyses törvényét, és halálós büntetést szabtok a megszegőkre; ti még sem ügyelték semmit azok teljesítésére, melyek megvannak parancsolva.

γων καὶ ἡμᾶς ὕβριζεις. ⁴⁶ Ὁ δὲ εἶπε· Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἐν τῶν δαδτύλων ὑμῶν οὐ προσπαύετε τοῖς φορτίοις. ⁴⁷ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. ⁴⁸ Ἀρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν. ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. ⁴⁹ Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν· Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας, καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκδιώξουσιν· ⁵⁰ ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης· ⁵¹ ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ, ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου· καὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης· ⁵² Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. ⁵³ Αἰ-

⁴⁷) Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε. Οἱ μὲν τῶν Ἰουδαίων πατέρες ἀπέκτειναν τοὺς προφήτας, οἱ δὲ τούτων υἱοὶ ὁμολογούντες, ὅτι προφήται γενόμενοι περὶ ἡμεῶν (sic) αὐτοῖς τοὺς τάφους τιμῇ ἀπονέμουντες τὴν τοῖς ἀγίοις πρόπονσαν. Οὐκοῦν αὐτοὶ μὲν προφήτας εἶναι πιστεύσαντες καὶ ἀνδρας ἀγίους, κριταὶ γένοντες τῶν ἀποκτενούντων αὐτούς. Δι' ὧν γὰρ τιμῇ ἐγράψασι τοὺς ἀνηρημένους, διὰ τούτων αὐτοὶ κατηγοροῦσιν ὡς ἡσεβηκότων. Ἀλλ' οἱ τῶν ἰδίων πατέρων καταψηφισάμενοι διὰ τῶν ἰσων ἐμελλον πλημμελμάτων ἀλλοκισθῆναι, φησὶ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ σωτὴρ τοῦ Θεοῦ σοφία· Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας, καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι, καὶ ἐκδιώξουσιν καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ προφήτας μὲν ὧδε τοὺς ἀποστόλους καλεῖ, καὶ τοὺς τῶν ἀποστόλων διαδόχους τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένας, καὶ διδασκάλους, τοὺς ἐν προφητείαις καὶ διδασκαλίαις ταῖς διὰ τοῦ πνεύματος δωρεαῖς κεκοσμημένους. Προέβλεπε τοίνυν τὰ μέλλοντα καταλαβέσθαι τὴν τῶν ἰουδαίων γενεὰν κακὰ διὰ τὴν ἀκόρεστον αὐτῶν μισησίαν· μέλλει γὰρ ἐκζητεῖσθαι τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνθὲν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. Ζαχαρίαν δὲ ὧδε ἀκόλουθόν ἐστιν ἐννοεῖν τὸν τοῦ προδρόμου πατέρα ὃν ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἰστόρηται τοὺς ἰουδαίους ἀνελθεῖν μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τὸ προφητεύειν αὐτὸν· μᾶλλον δὲ ἀποδεικνύναι τὴν θεοτόκον πορθέον, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τεχνησόμενον Θεόν, καὶ σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν· οἷα δὲ τινα βασιλεία καὶ κύριον ἐπὶ τὸ ἔθνος ἀποσταλῆσθαι αὐτῶν, καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν παρθέον μετὰ τὴν ἐκ Πνεύματος ἁγίου σύλληψιν, τοῦ τόπου τῶν παρθένων τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ὄντος· μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου μὴ ἀποστήσασθαι, καθὰ δὴ γεγραμμένην, ἀλλ' ἐπὶ παρθέον γινώσκειν αὐτὴν καὶ συγχωρεῖν κατὰ τὸν συνήθη τόπον ἐστάναι. Διαγρῶν ταῦτα τοὺς ἀκούοντας εἰς ὁργὴν ἐμπεσεῖν καὶ ἐπ' αὐτὴν ὀπίσθαι τὰς χειρὰς, δεδοῦτες τὸν ἐκ τῆς αὐτοῦ προφητείας προσδοκώμενον βασιλεῖα φόβου τοῦ μὴ γενέσθαι βασιλεῖ ὑποχειριοὶ μέλλοντι καταδυναστεύειν αὐτῶν. Τὸν οὖν ταῦτα μαρτυροῦντα περὶ τοῦ τόκου, διαχειρίζονται πρὸς αὐτῶ τῷ θυσιαστηρίῳ τὸν ἱερεῖα ἱερονοήσαντες.

⁵³) Ἠρξάντο οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι. Τὸ ἀποστοματίζειν ἐχρήσατο ἐνταῦθα εὐαγγελιστὴς, ἀπὸ τοῦ ἀπῆλθον παραχρῆμα καὶ οἷον ἀσπετὶ πρὸς τὰς πανούργους αὐτῶν ἀποκρίνεσθαι πένσεις. Ζῆμην δὲ εἰπὼν τὴν

νιτό! ilyeneket mondván minket is meggyalázasz. ⁴⁶ Ő pedig monda: Nektek is törvénytudóknak jaj; mert elviselhetlen terheket raktok az emberekre, magatok pedig egy ujjal sem nyultok a terhekhez. ⁴⁷ Jaj nektek, mert építitek a proféták sirboltjait, atyáitok pedig megölték őket. ⁴⁸ Tehát bizonyítjátok, és megegyeztek atyáitok cselekedeteivel, hogy azok ugyan megölték őket, ti pedig sirjaikat építitek. ⁴⁹ Azért mondta Isten bölcsesége: Küldök hozzájuk profétákat, és apostolokat, és belőlök (némelyeket) megölnék, és száműznek; ⁵⁰ hogy minden proféták vére követeltessék rajtok, a mi kiontatott a világ alkotása óta ezen nemzet által, ⁵¹ Ábel vérétől Zakhariás véreig, ki megöletett az oltár és Isten háza között. Igen, mondom nektek, követeltetni fog e nemzedéken. ⁵² Jaj nektek törvénytudóknak, mert elvettétek a tudomány kulcsát; magatok nem mentetek be, és a bemenőket letiltottátok. ⁵³ A

⁴⁷) Jaj nektek, mert építitek stb. A zsidók ősei megölték a profétákat, azoknak utódai pedig megvallván, hogy proféták voltak, sirjaikat befoglalták, olyan tiszteletet adván nekik, mely a szenteket illeti. Ezek tehát őket proféták- és szent férfiaknak elismervén gyilkosaiknak bírói lettek. Mert a mennyire a megölteket tiszteletre méltaták, annyiból a megölöket mint istentelenekeket vádolták. Ámde a kik saját őseiket elítélik, azokat önnön bűneik fogják kárhóztatni; mert így folytatja az Üdvözítő, Isten bölcsesége: Küldök hozzájuk profétákat és apostolokat, s azokból megölnék némelyeket, és üldöznék s a t. Profétáknak itt az apostolokat nevezi, és az apostolok utódjait az egyházak pásztoraikat és tanítóit, kik a Szentlélek által jóvendölések és a tanítványok adományaival ékesítették föl. Előre megmondja tehát a csapásokat, melyek a zsidó nemzetet annak telhetlen vérontása miatt érni fogják. Tudnillik követeltetni fog tőle minden proféták vére, mely a világ alkotása óta e nemzettől kiontatott. Zakharias alatt itt alkalmasint az előhírnök atyjá értetik, kit a meg nem irt hagyomány szerint a zsidók megölték a templom és oltár között azért, mert megjóvendöl, sőt megmutatá az Istenszülő szüzet, és a tőle születendő Istent és Üdvözítőt, a Krisztus Jezust, ki mint a nép királya és ura fogott küldetni hozzájuk. Zakharias tehát a szent szüzet, miután a Szentlélektől fogant, a szüzek helyéről, mely a templom és az oltár között volt, el nem távolítá, mert noha el volt jegyezve de még szüznék ismert, és megengedő a szokott helyen állani. Azért ezt hallván a zsidók haragra gyultak, és fegyveres kézzel megtámadták őt, félvén a királyságtól, ki az ő jóvendölése szerint tőle volt várandó, hogy ne legyenek alatta: az pedig uralkodjék rajtok. Mivel tehát ezeket bizonyítá a születendett gyermekről, megölték, s magánál az oltárnál a papot fölládozták.

⁵³) Kezdték az írástudók és farizeusok. Kezdték meghanni (ἀποστοματίζειν) helyesen monda az evangelista e helyett: rögtön és vakmerőn követeltek feleletet az ő ravasz kérdéseikre. Kovásznak mondván a színeskedést

γοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς συνέχειν, καὶ ἀποστοματίζεῖν αὐτόν, περὶ πλειόνων ⁵⁴ ἐνεδρεύοντες αὐτόν, ζητοῦντες θηρεύσαι τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

mint pedig ezeket mondá nekik: az írástudók és farizeusok erősen kezdték őt szorongatni, és megrohanni kérdésekkel többfeléről, ⁵⁴ incselkedvén ellene, és szájától valamit elkapni törekedvén, hogy bevádolják őt.

CAPUT XII.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον. Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζήμης τῶν φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. ² Οὐδὲν δὲ συγκατακρυπτόν ἐστιν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ³ Ἄνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἶπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμιείοις κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων. ⁴ Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἔχοντων περισσώτερόν τι ποιῆσαι. ⁵ Τποδείξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, καὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. ⁶ Οὐχὶ πέντε στρούθια πωλεῖται ἀσσαρίων δύο, καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἐστὶν ἐπιλεησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; ⁷ Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμῶνται. Μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶ στρούθιων διαφέρετε. ⁸ Λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἀν' ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. ⁹ Ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. ¹⁰ Καὶ πᾶς, ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν

Midőn egybegyűlt számtalan népsereg, úgy, hogy egymást tapodnák, kezdé előbb tanítványaihoz szólni: Óvakodjatok a farizeusok kovászától, mely a képmutatás. ² Semmi sincs elfödve, a mi föl nem födöttetik, és elrejtve, a mi meg nem tudatik. ³ Mert a mit sötétben mondtatok, világosságban fog hallatni, és a mit fülbe sugtatok a szobákban: hirdetni fog a tetőkön. ⁴ Mondom pedig nektek barátimnak: Ne féljete azoktól, kik a testet megölik, és ezután nincs többé mit tenniük. ⁵ Megmutatom pedig nektek, kitől féljete. Féltetek attól, kinek a megölés után hatalma van a gehennára vetni. Igen mondom nektek, attól féljete. ⁶ Nemde őt veréb két filléren árultatik, és közülük egy sincs elfelejtve Isten előtt. ⁷ De még hajszálaitok is mind megszámlálvák. Ne féljete tehát; verebeknél sokkal különbek vagytok. ⁸ Mondom tovább nektek: Minden a ki vallomást tesz felőlem az emberek előtt: az ember fia is vallomást tesz felőle Isten angyalai előtt. ⁹ A ki pedig megtagad engem az emberek előtt, megtagadatik Isten angyalai előtt. ¹⁰ És minden, a ki egy szót mond

ὑπόκρισιν ἐνθέως ἐπήγαγεν τὸ οὐδὲν συγκατακρυπτόν ἐστίν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτόν, ὃ οὐκ γνωσθήσεται· ἅπας γὰρ ἡμῶν ὁ λόγος καὶ πᾶν ἔργον ἐν ἡμέρα κρίσεως ἔσται φανερόν. Περιττὴ τοι γὰρ οὖν ἡ ὑπόκρισις, πάντα γὰρ ἐρευνᾷ καὶ τὰ πάθη τῆς καρδίας ἡμῶν ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης.

azonnal hozzáteté: Nincs semmi elfedve, a mi föl nem födöttetik, és elrejtve, a mi meg nem tudatik; mert minden cselekménytek az ítélet napján nyilvános lesz. Haszon-talan tehát az álnokoskodás vagy képmutatás; mert mindent átvizsgál, és szíveink szenvedélyeit is ismeri az, ki a titkokat tudja.

²) Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου. Δείκνυσιν ὁ σωτήρ ὅτι τοῖς μὲν ἀνθρώποις μέχρι σώματος ἐστὶν ἡ τιμωρία, καὶ πέρας αὐτοῖς τῆς καθ' ἡμῶν ἐπιβολῆς ὁ τῆς σαρκὸς θάνατος. Θεοῦ δὲ κολάζοντος οὐ μετρί μόνως σαρκὸς ἡ ζημία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ συμπάσχει ταῖς αἰκίαις ἢ ἀθλίαις ψυχῇ.

⁴) Mondom nektek, barátimnak. Jelenti az Üdvözítő, hogy az embereknél testig terjed a büntetés, és ellenünk intézett fondorlataik határa, a testi halál. De ha Isten büntet, nemcsak a test szenved, hanem a szerencsétlen lélek is vele együtt szenvedni csapásait.

¹⁰) Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν νῖον τοῦ ἀνθρώπου. Ὅσα κατὰ τῶν θεοσημείων αἱ ἐτέλει, καὶ ἐνέργειαι τῷ ἁγίῳ καὶ ὁμοουσίου Πνεύματι, δυσσημοῦντες ἐπαροῦν λέγοντες αὐτὸν ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, ταῦτα ὡς κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος βλασφημίαν ὁρῶντα, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἔχοντα τὸ θεοσεπές, ὡς μηδένα τόπον αὐτοῖς ἀπολογίας καταλιπάνοντα, φησὶ ὁ Χριστὸς μὴ ἀφαισθήσεσθαι, μήτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς ὁ Ματθαῖος φησὶ.

¹⁰) Mind, a ki az ember fia ellen mond valami szót. Azon isteni csodajelekről, melyeket végzett, és az egyenlő természetű Szentlélek erejével gyakorlott, hamis rágalmakat terjesztének, mondván hogy Beelzebul által űzi ki az ördögöket; Krisztus tehát az ilyen, Szentlélek elleni cáromlásokat, melyek minthogy magok a tények bizonyíták az isteni hatalmat, semmi mentséget nem érdemeltek, meg nem bocsánandóknak nyilvánítja, sem e világon, sem a jövőben, Máté szerint.

νιδὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. ¹¹ Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολογήσεσθε, ἢ τί εἴπητε. ¹² Τὸ γὰρ ἅγιον Πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν. ¹³ Εἶπε δὲ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου· Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. ¹⁴ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἀνθρώπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; ¹⁵ Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοῦς· Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας; ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστίν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. ¹⁶ Εἶπε δὲ παραβολὴν

¹¹) Ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς. Τίνα μὲν ἐστὶ παρ' ἡμῶν, τίνα δὲ παρὰ μόνον τοῦ Θεοῦ. Ἡμῶν μὲν γὰρ τὸ πιστεῖν καὶ παρασκευάζεσθαι μέχρι τῶν ἐσχάτων εἰς τὴν ὁμολογίαν, Θεοῦ δὲ τὸ σοφίαν ἀμαχον πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας παρέχειν ἡμῖν διδάσκει γὰρ τὸ πνεῦμα οὐ διὰ ἡμῶν ἀκονομένον, ἀλλὰ συνέσειν ἐνδιδόντος ἡμῖν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ τὰ ἴδια λαβεῖν αὐτὸ γὰρ ἐστὶ τὸ λαλοῦν, οὐχ' ἡμεῖς· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἐστέ, φησί, οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς μου τὸ λαλοῦν ἐν ἡμῖν.

¹³) Εἶπε δὲ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου. Τοῖς ζητοῦσι τὰ χρησίμα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς νόμον ὁρίζει Χριστὸς καὶ τοιοῦται, καὶ μερίζει τὸν οὐράνιον κληρον τοῖς δὲ μόνον φρονοῦσι τὰ ἐπὶ γῆς ἐικότως ἐρεῖ· Τίς με κατέστησε δικαστὴν, ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; ἀποσείνεται γὰρ ὡς ὄχληρον τοὺς μόνον φρονούντας τὰ γῆνα, καὶ μηδὲν ἐθέλοντας μαθεῖν, ὡς εἰδέναι ἐχρήν· εὐκαίρην δὲ ὥσπερ λαβόμενος ἄσφαλτος, διαμαρτυρεῖται λέγον· Ὁρᾶτε, καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, τοῦτο ἐστὶ, μικρὰς τε καὶ μεγάλης· οὐ γὰρ ἐν τῷ περισσεύειν, φησί, τινὶ ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, τοῦτο ἐστίν, οὐ τῷ πλούτῳ συνεκτείνεται τὸ τῆς ζωῆς μέτρον, καὶ τοῦτο σαφῶς δείκνυσσι τῇ ἐξῆς παραβολῇ.

¹⁶) Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίον. Ὁ δεσπότης ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἔνεκεν τούτου τὴν παραβολὴν ταύτην ἡμῖν ἐφηγήσατο, ὥστε γενέσθαι εἰς διόρθωσιν, καὶ σωτηρίαν, καὶ ὠφελίαν τῶν πλεονεκτούντων ἀπάντων, ἢ πλεονεκτῶν βουλομένων πρὸς τὸ τελείως ἐκκόψαι αὐτῶν τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρα φορὰν προορῶντας τὸ ἄδελον καὶ αἰφνίδιον τοῦ θανάτου καὶ τῆς τελευτῆς· ἵνα μὴ θησαν· ῥίψωσιν ἐαυτοὺς θησανροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ μάλλον πᾶσαι σπουδὴν ποιήσονται τοὺς ἐαυτῶν θησανροὺς διὰ τῆς τῶν πενήτων χειρὸς ἀποτίθεσθαι ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔσθαι τὸ πολίτευμα ἡμῶν ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος ἐν ταῖς ἐαυτοῦ διατάξεσιν οὕτω φησὶ· Αἰσχύνθητε οἱ κατέχοντες τὰ ἀλλότρια, καὶ μιμήσασθε ἰσότητι Θεοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐσται πείνης. Καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς· Τοῦ πεινῶντος ἐστὶν ὁ ἄρτος, ὃν σὺ κατέχεις ἐν ἀποθήκῃ· τοῦ γυνητεύοντος τὸ ἱμάτιον τοῦ ἀντιποδῶντος τὸ ὑπόδημα, ὃ παρὰ σοὶ κατασπάζεται. Καὶ πάλιν Ὁ τοὺς τοίχους ἀμειννὺς τὸν γυνῶν οὐκ ἐνδύει, ὁ τὸν ἵππον κοσμοῦν τὸν ἀδελφὸν ἀσχημονοῦντα περιορᾷς, οὐκ ἡλέησας, οὐκ ἐλεήθης, οὐκ ἡνοιξας τὴν οἰκίαν, ἀποπεμφθῆς τῆς βασιλείας. Ἡ τοίνυν τῶν οὐρανῶν βασιλεία οὐκ ἐστὶ βρώσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ ἀσκήσις σὺν ἁγιασμῷ. Διὰ τοῦτο οὐδὲ πλούσιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὅσοι τοὺς ἐαυτῶν θησανροὺς ταῖς τῶν πενήτων χειρὶν ἀποτίθενται. Φυλαξόμεθα καὶ ἡμεῖς ἀδελφοὶ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ, τοῦτο ἐστὶν ἡ περισ-

az ember fia ellen, megbocsáttatik neki: a ki pedig a Szentlélek ellen szól káromlást, nem engedték el neki. ¹¹ Midőn aztán elvezetnek titeket a gyűlések, a fejedelmek és hatalmak elé: ne gondoskodjatok arról, hogyan és mikép véditek magatokat, vagy mit mondotok; ¹² mert a Szentlélek megtanít titeket azon órában, miket kell mondanotok. ¹³ Megszólítja azonban őt valaki a seregből: Tanító! mondd meg testvéremnek, hogy ossza meg velem az örökséget. ¹⁴ Ki felele neki: ember! ki rendelt engem bírónak vagy osztónak köztetek? ¹⁵ Monda azután nekik: Lássátok, és őrizzedjétek a fősvénységtől; mert az ember élete nem áll annak bőségében, a mije van. ¹⁶ Példázatot is adott elő

¹¹) Midőn pedig elvezetnek titeket. Némelyek tőlünk függenek, némelyek pedig egyedül Istentől. Minket illet hinni, és hitvallásra magunkat elszánni egész halálig: Isten pedig a győzhetlen bölcseséget adja nekünk az ellenmondók irányában. Mert a Szentlélek megtanít minket nem hallható szavakkal, hanem értelem-adással, hogy jelenléte folytán helyesen szóljunk; hisz ő beszél, nem mi; mert nem ti vagytok, ugymond, a szőlők, hanem az Atyának Lelke, ki bennünk beszél.

¹³) Monda továbbá neki valaki a népseregéből. Azoknak, kik hasznosokat, és az üdvözségre célszerűket keresnek, Krisztus törvényeket szab, és mennyei jutalékot osztogat: a kik pedig egyedül a földiek után sóvárognak, azoknak méltán mondja: Ki rendelt engem bírónak, vagy osztónak köztetek? Tudnillik elutasítja mint alkalmatlanságokat, a kik csak a földiekben gyönyörködnek, és mit sem akarnak azokból tanulni, a melyek tudnivalók. Egyszermind helyesen felhasználja az alkalmat, és tanúsítja mondván: Vigyázzatok, és okodjatok minden fősvénységtől, kicsinytől t. i. és nagytól; mert nem áll az ember élete azok bőségében; miket bir; az az: nem a gazdagság után méretek az élet hossza; a mit világosan megmutat következő példázattal.

¹⁶) Egy gazdag embernek. A mi Urunk Krisztus Jezus a végből beszélé ezt a példázatot, hogy az minden fősvény-gazdagnak, vagy gazdagodni akarónak szolgájon javulására, üdvözségére, és hasznára, miszerint teljesen kiirtsák a rosszabbra való rohamot, megoldván a halál bizonytalanságát és hirtelenségét, s úgy ne gyűjtsenek magoknak kincseket a földön, hanem inkább minden igyekeztüket oda fordítsák, hogy kincseiket a szegények keze által magoknak eltegyék a mennyekben, hol a mi társalgásunk vagy. Azért az apostolok fejedelme Péter az ő rendeletfeiben így szól: Piruljatok, kik idegen jószágot birtok, és kövesétek Isten méltányosságát, úgy senki nem lesz szegény. Es a nagy Vazul: Az éhezé az a kenyér, melyet te raktáraidban tartasz; meztelené a ruha, és sarutlané a saru, melyet nálad a molyok emésztenek. Es ismét: A ki a falakat betakarod, a meztelent nem ruházod; ki a lovat fölkesztesd, felebarátodat szennyes-rongyosan elhagyod; nem könyörüeltél másokon, nem is nyersz irgalmat: nem nyitottad ki házadat, te is elutasítotál a mennyországtól. A menynek országa tehát nem étel és ital: hanem igazság, és sanyargatás szent étellel. Azért is nem a gazdagok jutnak oda, hanem a kik kincseiket a szegények kezeibe teszik le. Őrizzedjünk mi is, hitfelek! a birtok- és kincsragyától; mert az embernek élete nem azok bőségében áll, a miket bir, az az pénznek és

πρὸς αὐτοὺς λέγων· Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφρόνησεν ἡ χώρα· ¹⁷ καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Τί ποιήσω ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; ¹⁸ Καὶ εἶπε· Τοῦτο ποιήσω, καθελὼ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω· καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου. ¹⁹ Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. ²⁰ Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίني ἔσται; ²¹ Οὕτως ὁ Θεσσαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν. ²² Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε; μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσῃσθε. ²³ Ἡ ψυχὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. ²⁴ Κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμῖον, οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσω μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; ²⁵ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθήναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πηχυν ἓνα; ²⁶ Εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; ²⁷ Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· λέγω ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. ²⁸ Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἄγρῳ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, πόσω μᾶλλον ὑμεῖς, ὀλιγόπιστοι; ²⁹ Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ³⁰ Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἐξ ἡνιόχου τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατήρ

σεῖα τοῦ πλήθους τῶν χρημάτων καὶ τῶν χρησίων ἀπασῶν οὐ προστίθῃσι τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἵνα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας μέτοχοι γενώμεθα.

²²) Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Οὐχ' ἀπλῶς, μὴ μεριμνᾶτε λέγει, ἀλλὰ προστίθῃσι, τῇ ψυχῇ ὑμῶν, ἀντὶ τοῦ· μὴ ἐσπονδασμένην ἐν τούτοις διαπαντὶ φροντίδα, ἀλλὰ τοῖς ὑποκειμένοις ποιῆσαι τὰς σπονδὰς. Υἱοποιεῖται δὲ τροφῆς μὲν ψυχῇ, ἐνδύματος δὲ σώματι· εἴτα ὡς ἀπὸ τῶν πτηνῶν, καὶ τῶν ἐν ἄγροισι ἀνθῶν, ἃ κρίνα καλεῖ, ἰδρυμένην ἐργάζεται ἡμῖν τὴν πίστιν, ὅτι πάντως τὴν παρ' αὐτοῦ χαρίζεται ἡμῖν πρόνοιαν, τὸ ἀνευθεὶς ἐγ' ἀπασὶ διδόνς, οὐ μόνον δὲ τοῦ ἐξ ἡμῶν ἀνθρώπου μεριμνῶν τίς δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν πηχυν ἓνα, ἢ καὶ ἐλαττοῦν τοῦ πηγχοῦ· ἀλλὰ καὶ τῇ ἡλικίᾳ τοῦ ἐσῶ ἀνθρώπου. Κατασκευάζων δὲ εἰς πίστιν, ὅτι πάντως ἔξουσιν τὸ ἀνευθεὶς ἐπιγαγεῖν τὰ περὶ κρίνων, καὶ ἀνθῶν, δεικνύς τὸ ποικίλον αὐτῶν καὶ πολυθεῖς, σήμερον ὄν, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, μὴ δύνασθαι εἰς μήνην ὑπὸ τινος τῶν ἀνθρώπων τεχνουργεῖσθαι, καὶ πολλὴν ἐπιστάσῃται τις σπονδὴν· ὁ δὲ Θεὸς ταῦτα ἀμφιέννυσιν, ὥστε οὐδε Σολομὼν καίτοι φιλότιμος οὕτω γεγονώς ἐν ὅλῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Εἰ οὖν ἐν τοῖς ἀνδρῶν οὕτω προνοεῖ ὁ Θεός, πόσω μᾶλλον ἀνθρώπων ποιεῖται πρόνοιαν καὶ ἀμφιέννυσιν;

nekik mondván: Egy gazdag embernek mezeje bőven termett; ¹⁷ és gondolkodék magában, mondván: Mit cselekedjem, miután nincs hova gyűjtenem terményeimet? ¹⁸ És monda: Ezt cselekszem, elbontom magtáraitam, és nagyobbakat építek, és oda gyűjtöm minden terményeimet és javaimat. ¹⁹ És mondom lelkemnek: Lelkem, van sok jószágod sok évre eltéve, nyugodjál, egyél igyál, és vigadjál. ²⁰ Isten pedig monda neki: Esztelen ezen éjjel kivánni fogják tőled lelkedet, a miket tehát szereztél, kié lesznek? ²¹ Ugy jár a ki magának gyűjt kincseket, és nem gazdag Istenben. ²² Monda aztán tanítványainak: Azért mondom nektek, ne gondoskodjatok lelketekről, mit esztek, se testetekről mibe öltöztök. ²³ A lélek több az ételnél, és a test az öltözkéknél. ²⁴ Tekintsétek a hollókat, se nem vetnek se nem aratnak; nincs nekik se élettárjuk, se csűrjök, és Isten táplálja azokat. Mennyivel különbek vagytok ti a madaraknál? ²⁵ Kicsoda közöletek adhat gondoskodva természetéhez egy könyöknyit? ²⁶ Ha tehát a legcsekélyebbet sem tehetitek, miért gondoskodtok a többiről? ²⁷ Figyeljétek a liliomokra, mikép növekednek; nem fáradsz, se nem fonnak. Mondom nektek: Salamon egész dicsőségében sem volt úgy felöltözve, mint egy ezek közül. ²⁸ Már ha a mezei füvet, mely ma van, de holnap a kemenczébe vettetik, Isten úgy ruházza, mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűek? ²⁹ Továbbá, ne töprenkedjétek azon, hogy mit egyetek, vagy mit igyatok, és föl ne fuvalkodjatok; ³⁰ mert ezekről mind a világ pogányai gondoskodnak; a

bármily egyéb vagyonnak túlbősége meg nem nyújtja az emberi életet; hogy úgy örökös javakat élvezhessünk, és a mennyország részesei lehessünk.

²²) Monda aztán tanítványainak. Nem mondja csupán: ne aggódjatok; hanem hozzátesszi, lelketekről a helyett: ne fordítsatok ilyenekre megfeszített szorgoskodást, hanem a fölebbvalókra ügyeljétek. Előbbvaló pedig ételnél a lélek, ruhánál pedig a test. Azután a madarak és mezei virágok példájából, melyeket liliomoknak nevez, hitünket megerősíti, tanítván tudnillik, hogy mindenkép gondviselésére méltat bennünket, s mindenben kielégíti szükségünket. Nem csak a külső emberhez nem képes valaki gondjai által egykönnyökní termetet, vagy annál is kevesebbet adni: hanem a belső ember nevedezéséhez sem. Továbbá azt a hitet akarván tanítványaiban szereztetni, miszerint valóban kielégítettnek: felhozza a liliomok és virágok példáját, s megmutatja, hogy azok sokféleségét és gazdagságát, jóllehet ma még tényésznek, holnap pedig már a kemenczébe vettettek, nem képes egy ember sem utánmozni, bármily nagy töprenkedéssel; holott Isten azokat úgy ruházza, hogy Salamon, habár annyira fényűző volt, egész dicsőségében se volt úgy földiszítve, mint egy ezekből. Ha tehát a virágokat ellátja Isten, mennyivel inkább ellátja és fölruházza az embereket?

οἶδεν ὅτι χρήζετε τούτων. ³¹ Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. ³² Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποιμνιον ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. ³³ Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἐαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ³⁴ Ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται. ³⁵ Ἔστωσαν αἱ ὁσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι. ³⁶ Καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἐαυτῶν, πότε ἀναλῶσι ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῶ. ³⁷ Μακάριοι οἱ δούλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὕρησει γρηγοροῦντας. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται, καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακομήσει αὐτοὺς. ³⁸ Καὶ ἐὰν ἐλθῇ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐὰν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ· καὶ ἐλθὼν εὕρη οὕτως, μακάριοι εἰσιν οἱ δούλοι ἐκεῖνοι. ³⁹ Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἡδεῖ ὁ οἰκοδεσπότης, ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐργηγορήσεν αὐν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διοργάνῃ τὸν οἶκον αὐτοῦ. ⁴⁰ Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἑτοιμοὶ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. ⁴¹ Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος· Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην

³²⁾ Μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποιμνιον. Μικρὸν δὲ ποιμνιον ὀνομάζει τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἡγετούμεθα γὰρ τῆς τῶν ἀγγέλων πληθύνου· ἀλλ' εἰ καὶ μικρὸν τοῦτο καὶ γίνῃ, καὶ ἀριθμῶ καὶ δόξῃ πρὸς τοὺς ἀγγέλους; ἀλλ' ἡ τοῦ Πατρὸς ἀγαθότης δέδωκε καὶ αὐτῷ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Ἦτοι μικρὸν ποιμνιον ὀνομάζει τοὺς ἀγίους, ἐπειδὴ παρακλῆται μικρότης ἐν κόσμῳ τοῖς ἐκουσίως ἀκτινοῦσι τοῦτοις γὰρ φησι εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ δοῦναι τὴν βασιλείαν.

³⁵⁾ Οὐ τὴν τοῦ σώματος ἰσχὴν διεζωσμένην ἔχειν δεῖς βούλεται, καὶ καιομένους ἐν χειρὶ τοὺς λύχνους, ἀλλὰ ἡμᾶς τῶν ἐμφανῶν τε καὶ ὁρατῶν πραγμάτων διαγράφει ἡμῖν τὰ νοητά. Τὸ μὲν γὰρ διεζωσθαι τὴν ὁσφύν τὸ τῆς διανοίας ἑτοιμοὶ εἰς φιλεργίαν πάσης πράξεως ἀγαθῆς ὑπεμφαίνει. Ὁ δὲ λύχνος τὴν τοῦ νοῦ ἐρηγόρσιν καὶ καιροσύναν νοητὴν εἰκοιεν ὑποδηλοῦν. Ἐπεὶ δὲ μερίζονσι τὴν νύκτα τινὲς εἰς τρεῖς, ἡ τέσσαρας φυλακὰς, οἱ γὰρ τοῖς τέλεισι τῶν πόλεων ἐγκαθήμενοι καὶ τὰς τῶν πολεμίων τηροῦντες ἐφάδους, τρεῖς ἡ τέσσαρας ὥρας διαγρηγορήσαντες παραπέμπονσιν εἰς ἑτέρους τὴν φυλακὴν, καὶ γρηγοροῦσιν. Τρεῖς τοίνυν εἰσιν καὶ παρ' ἡμῶν ἡλικίαι· πρώτη μὲν, καθ' ἣν ἐσμὲν παῖδες ἀνήβοι· δευτέρα δὲ, καθ' ἣν νεανία· καὶ τρίτη, ὁφείλει ζῆν κατὰ τὸ Θεῷ δοκοῦν. Οὐκοῦν καὶ εἰ τις καταληφθεὶς τυχὸν ἐν γρηγορήσει, φησὶ, καὶ οἷον ἐν εὐζωνότητι, νέος ὢν, καὶ μεταστάς τοῦδε τοῦ βίου, καὶ παρὰ τὰ μέσα τῆς ἡλικίας γενόμενος καὶ εἰς γῆρας ἐλάσας μακρόν, μακάριος ἔσται· τεύχεται γὰρ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν παρὰ Χριστοῦ.

⁴¹⁾ Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος. Πιστὸν οἰκονόμον καὶ φρόνιμον τοὺς πιστοὺς ἀνδρας καὶ συνεταίτους φησὶ, καὶ τῶν ῥασιῶν ἐπιστήμονας, οὓς χειροτονήσεν ὁ σωτὴρ οἰκονόμους, ὥσπερ τῶν ἰδίων οἰκτιῶν, εἰς τὸ διδόναι τοῖς συνδούλοις αὐτοῦ τὸ σιτομέτριον ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ταυτίσιν τὴν ἀκούσαν καὶ πρέπονσαν ἐκάστω τροφῇ.

τι Αὐτὰς περὶ τοῦ, ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἡγετούμεθα γὰρ τῆς τῶν ἀγγέλων πληθύνου· ἀλλ' εἰ καὶ μικρὸν τοῦτο καὶ γίνῃ, καὶ ἀριθμῶ καὶ δόξῃ πρὸς τοὺς ἀγγέλους; ἀλλ' ἡ τοῦ Πατρὸς ἀγαθότης δέδωκε καὶ αὐτῷ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Ἦτοι μικρὸν ποιμνιον ὀνομάζει τοὺς ἀγίους, ἐπειδὴ παρακλῆται μικρότης ἐν κόσμῳ τοῖς ἐκουσίως ἀκτινοῦσι τοῦτοις γὰρ φησι εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ δοῦναι τὴν βασιλείαν. ³⁵⁾ Οὐ τὴν τοῦ σώματος ἰσχὴν διεζωσμένην ἔχειν δεῖς βούλεται, καὶ καιομένους ἐν χειρὶ τοὺς λύχνους, ἀλλὰ ἡμᾶς τῶν ἐμφανῶν τε καὶ ὁρατῶν πραγμάτων διαγράφει ἡμῖν τὰ νοητά. Τὸ μὲν γὰρ διεζωσθαι τὴν ὁσφύν τὸ τῆς διανοίας ἑτοιμοὶ εἰς φιλεργίαν πάσης πράξεως ἀγαθῆς ὑπεμφαίνει. Ὁ δὲ λύχνος τὴν τοῦ νοῦ ἐρηγόρσιν καὶ καιροσύναν νοητὴν εἰκοιεν ὑποδηλοῦν. Ἐπεὶ δὲ μερίζονσι τὴν νύκτα τινὲς εἰς τρεῖς, ἡ τέσσαρας φυλακὰς, οἱ γὰρ τοῖς τέλεισι τῶν πόλεων ἐγκαθήμενοι καὶ τὰς τῶν πολεμίων τηροῦντες ἐφάδους, τρεῖς ἡ τέσσαρας ὥρας διαγρηγορήσαντες παραπέμπονσιν εἰς ἑτέρους τὴν φυλακὴν, καὶ γρηγοροῦσιν. Τρεῖς τοίνυν εἰσιν καὶ παρ' ἡμῶν ἡλικίαι· πρώτη μὲν, καθ' ἣν ἐσμὲν παῖδες ἀνήβοι· δευτέρα δὲ, καθ' ἣν νεανία· καὶ τρίτη, ὁφείλει ζῆν κατὰ τὸ Θεῷ δοκοῦν. Οὐκοῦν καὶ εἰ τις καταληφθεὶς τυχὸν ἐν γρηγορήσει, φησὶ, καὶ οἷον ἐν εὐζωνότητι, νέος ὢν, καὶ μεταστάς τοῦδε τοῦ βίου, καὶ παρὰ τὰ μέσα τῆς ἡλικίας γενόμενος καὶ εἰς γῆρας ἐλάσας μακρόν, μακάριος ἔσται· τεύχεται γὰρ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν παρὰ Χριστοῦ. ⁴¹⁾ Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος. Πιστὸν οἰκονόμον καὶ φρόνιμον τοὺς πιστοὺς ἀνδρας καὶ συνεταίτους φησὶ, καὶ τῶν ῥασιῶν ἐπιστήμονας, οὓς χειροτονήσεν ὁ σωτὴρ οἰκονόμους, ὥσπερ τῶν ἰδίων οἰκτιῶν, εἰς τὸ διδόναι τοῖς συνδούλοις αὐτοῦ τὸ σιτομέτριον ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ταυτίσιν τὴν ἀκούσαν καὶ πρέπονσαν ἐκάστω τροφῇ.

³²⁾ Ne félj kiseded nyáj. Kised nyájnak nevezi a földi lakókat, mert kevesebben vagyunk az angyalok sokaságánál. De ha bár csekélyebb ez a nyáj mind természetére, mind számára nézve az angyaloknál, még is az Atya jó-sága neki is mennyországot rendelt. Vagy kiseded nyájnak nevezi a szenteket, hisz a világon csekélyeknek tartatnak az önkéntes szegények, kiknek az Atya kegyeskedik országot adni.

³⁵⁾ Nem a testi ágyékot akarja, hogy felövezzük, se nem ért (természetes) égő gyertyát kezünkben: hanem a külső és látható tárgyak által leírja a szellemieket. Tudnillik, az ágyék felövezése jelenti az elmének készségét minden jó cselekedet ernyedetlen gyakorlására. A gyertya pedig az ész éberségét, és a szellemi vidamságot látszik jelenteni. Valamint továbbá az éjjelt némelyek három vagy négy órszakra osztják; tudnillik a város falai közt lakók, és a hadfiak utain járók három vagy négy órai virrasztás után mások által cseréltetnek föl az őrökösben: hasonlólag a mi korunk is háromrendű; az első, midőn kiskoru gyermekek vagyunk; második, midőn ifjak, és harmadik; (a szöveg hiányos), tehát Isten akarata szerint. Jóllehet tehát, valaki meglepetik ugymond, de ha ébren van, és mintegy felövezve: akár mint ifju költözzék ez életből; akár legyen életkorának közepén, akár hosszú vénségre jusson, boldog lesz; mert elnyeri a Krisztus által megígért jutalmat.

⁴¹⁾ Monda neki Péter. Hű és okos gazdának nevezi a hívő, értelmes, és az üdviratokban jártas férfiakat, kiket az Üdvözítő mintegy gazdáknak választott saját háznépe fölött, hogy szolgatársaiknak a szükséges időben élelmet adjanak, az az kineknek elegendő és illő ételt, kétségkívül szellemit. Ilyen tehát az

λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; ⁴² Ἐπεὶ δὲ ὁ Κύριος· Τίς ἄρα ἔστιν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ αὐτομέτριον; ⁴³ Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθῃν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. ⁴⁴ Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ⁴⁵ Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι καὶ ἄρξεται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι. ⁴⁶ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖνον ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. ⁴⁷ Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας μὴ δὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλὰς. ⁴⁸ Ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληρῶν, δαρήσεται ὀλίγας. Παντὶ δὲ ὃ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ καὶ ὃ παρέθετο πολὺ, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. ⁴⁹ Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν,

δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῇ. Ὁ τοίνυν τοιοῦτος μακάριος ἔσται κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν, καὶ τεύχεται τῶν ἐτι μεζόνων. Εἰ δὲ δὴ γένοιτο τις καταφρονητὴς καὶ ῥάθυμος, ταῖς κατὰ τῶν ὁμοδούλων πλεονεξίαις ἐντροφῶν, ἐσθίων τε, καὶ πίνων, καὶ μερμυρίζων κοσμικαῖς τὸν οἶκον μεθύσκων τοῖν, διχοτομηθήσεται, ἥτοι τὴν ἐσχάτην ὑποστήσεται δίλην ἔσται δὲ καὶ ὁ κληρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων.

⁴⁷ Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος. Ὁ μὲν μὴ γνοὺς, φησι, ἐπέχει λόγον, ὅτι μὴ ἠθέλησεν εἰδέναι, καίτοι μαθεῖν ἔξοχ' ὁ δὲ γνοὺς καὶ ἀνθυμίας, πολλῶ πλέον, καταφρονητὴς γὰρ ἔστιν ἐναργής, καὶ οὐκ ἄλλω. Παντὶ δὲ, ὃ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ φρονητὴν γὰρ τῶν διδασκόντων τὸ κρίμα, καὶ τοῖς τοιοῦτοις ὡς πολλὰ δυν, πολλὰ ζητήσει παρ' αὐτῶν ὁ σωτὴρ, ὥστε καὶ ἐτέρους ὑποτύπωσιν εἶναι πολιτείας πνευματικῆς.

⁴⁹ Πῦρ ἦλθον βαλεῖν. Πῦρ ἐνταῦθα τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα φησὶ, καὶ τὸν διὰ πνεύματος φωτισμὸν γῆν δὲ φησι τὴν τῶν ἀνθρώπων καρδίαν, ἐν ἣ πεσὼν ὁ λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ σπόρος ἀνθάει καὶ ποιεῖ καρπὸν ἐν (sic) λ' καὶ ἐν ξ' καὶ ἐν ρ'. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ διάβολος ταῖς τῶν ἀνθρώπων καρδίαις ἐκάνθας, καὶ τριβόλους ἐνέσπειρεν ἀμαρτημάτων, διὰ τοῦτο πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν πρὸς τὴν τῶν ἐκάνθων ἀνάλωσιν. Θέλω δὲ, φησὶ, εἰ ἤδη ἀνήφθη ἔπειδὴ γὰρ ἤδη τινὲς ἐπίστευον τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, τυντέστιν οἱ μαθηταί, ἡμελλε δὲ ἐξαφθὲν ἅπαξ τὸ πῦρ ἀπάσης καταδράξασθαι τῆς ἐπ' οὐρανὸν, θέλω φησὶ εἰ ἤδη ἀνήφθη. Καὶ τί τὸ κωλύον; δεῖ ἐκδέξασθαι τῆς οἰκονομίας τὸ πέραν, τυντέστι τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ὑνάστασιν τοῦτο γὰρ δῆλοι λέγων Βάπτισμα ἐγὼ βαπτισθῆναι. Βάπτισμον γὰρ ὀνομάζει τὸν κατὰ σάρκα θάνατον. Συνέχεσθαι δὲ διὰ τοῦτο φησὶ ἀντὶ τοῦ θλίβεσθαι καὶ ἐπιγέσθαι ὥς ὅσον τελεσθῇ τοῦτον γὰρ τελεσθέντος εἰς πᾶσαν τὴν ἐπ' οὐρανὸν τὸ εὐαγγέλιον διεδόθη. Εἰπὼν δὲ, συνέχεσθαι, διδάσκει, ὅτι ἐκὼν ἐπαθεν. Ἐπειδὴ δὲ οὐ πᾶσα πάντως εἰρήνη καλὴ, ἀλυστελὴς γὰρ ἡ πρὸς τοὺς ἐτερόφρονες εἰρήνη κατὰ τὸ ἴσα ἐκείνοις φρονεῖν, διὰ τοῦτο καὶ τῶν ἐπὶ γῆς φιλετρῶν οἱ πιστοὶ ἀφίστανται, καὶ συγγενεῖς ἀγνοοῦσι, καὶ πατὴρ νόιφ φιλετρῶν ἀρνείται, καὶ νίος πατὴρ τιμὴν ἀγνοεῖ, καὶ μήτηρ θυγατρὸς φιλετρῶν

künk mondod-e ezt a példázatot, vagy mindnyájoknak? ⁴² Az Ur pedig monda: Kicsoda valljon a hű és okos gazda, kit az ur eselédjei fölé állított, hogy maga idején élelmet adjon nekik. ⁴³ Boldog az a szolga, kit az ur, midőn megjő, úgy cselekvőnek talál. ⁴⁴ Valóban mondom nektek, hogy minden vagyona fölé fogja őt helyezni. ⁴⁵ Ha pedig az a szolga magában azt mondja: Késik az én Uram megjönni, és kezdi verni a szolgálkat és szolgálókat, azután enni, inni, és részegeskedni, ⁴⁶ eljő ama szolgának ura oly napon, melyen nem várja, és az órában, melyet nem tud, és elválasztja őt, s részét a hitetlenekkel teszi. ⁴⁷ Az a szolga pedig, ki tudja urának akarátát, de nem készült, se nem cselekedett akarata szerint, keményen bűnhődik. ⁴⁸ A ki pedig nem tudta, és büntetésre méltókat cselekedett, kevésbé bűnhődik. Mindenkitől, kinek sok adattott, sok fog követeltetni, és a kire sokat biztak, többet kívánnak tőle. ⁴⁹ Tűzet jöttem bo-

Üdvözítő szava szerint boldog lesz, és nagyobbakat fog nyerni. Ha pedig valaki megvető lesz, és lomha, ha szolgatársai kifosztásában keresi kedvét, vagy evés-ivásban gyönyörködve, világi gondokkal részgiti elméjét: az elvágatik, az az legsúlyosabb büntetés alá esik, és osztályrésze a hitetlenekkel lesz.

⁴⁷ Az a szolga pedig. A ki nem tudta, ugymond, (urának akarátát) számot fog adni; mert nem akarta tudni, jöllehet tanulnia lehetett. A ki pedig tudta, és gyáva volt, még sokkal inkább, mert henye megvetője vala, és nem közölte másokkal. Mindenkitől, kinek sok adattott, sok fog követeltetni; súlyos lesz t. i. a tanítók fölötti ítélet, mert tőlök az Üdvözítő sokat fog kívánni, miután sokat adott nekik, hogy a szellemi életben másoknak is példaul szolgáljanak.

⁴⁹ Tűzet jöttem bocsátani. Tűznek itt az evangelium hirdetését nevezi, és a szellemi megvilágosítást. Földnek pedig az emberek szívé mondja, melybe esvén Isten igéje növekedik, és egy része harmincz annyit terem, más hatvan- és ismét más százannyit. Mivel tehát az ördög az emberek szíveibe a bűnök tuskéit és bojtortjánát hirtette: azért tűzet jöttem, (ugymond), terjeszteni a földre a tuskék elemésztésére. Ohajtom pedig, ugymond, hogy már gyuladjon meg. Mert miután már némelyek az izraeliták között hittek, t. i. a tanítványok: az egyszer meggyújtott tűznek pedig az egész földön el kelle terjednie, ohajtom, ugymond, hogy bár kigyulna már. De hát mi akadályozza? Be kell várni a megtestesülés végét, t. i. a keresztet és föltámadást. Ezt jelenti mondván: Keresztiséggel kell kereszteltetnem. Keresztiséggnek nevezi a testi halált. Szorongatást pedig említ, e helyett: gyötörtetni és sürgettetni míg be nem végeztetik; mert ennek végével az egész földre terjedett az evangelium. Ama szóval, szorongattatom, jelenti, hogy önkint szenvedett. Minthogy azonban nem minden béke mindenkép jó, ugyanis ártalmas a béke a másképzők irányában ha velők egyetértünk: azért a hívők a barátság vagy szeretet-kötélékeit is megszakasztják, és rokonaikat elfelejtik; az atya a fiu szeretetét megtagadja, fiu az atya tisztelgetével fölhangy, és

καὶ ὁ κριτὴς σε παραδῶ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. ⁵⁹ Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

talán téged a bíróhoz, és a bíró átadja a behajtónak, a behajtó pedig börtönbe vessen. ⁵⁹ Mondom neked, ki nem jössz onnét, míg a legutolsó fillért meg nem fizeted.

CAPUT XIII.

Παρήσαν δέ τινες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὃν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμψε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. ² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Δοκεῖτε, ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; ³ Οὐχὶ, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὡσαύτως ἀπολείσθῃ. ⁴ Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, δοκεῖτε, ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ; ⁵ Οὐχὶ, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήσητε, πάντες ὁμοίως ἀπολείσθῃ. ⁶ Ἐλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολὴν· Συκὴν εἶχε τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην· καὶ ἦλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐκ εῦρεν. ⁷ Εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἰδοὺ, τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐκ εὗρίσκω, ἔκκοψον αὐτήν· ἵνατι καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ⁸ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια. ⁹ Κἀν μὲν ποιήσῃ καρπὸν· εἰ δὲ μὴγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. ¹⁰ Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι.

Ugyanaz időben megjelentek némelyek hirt hozván neki ama galileabeliekről, kiknek vérét Pilátus összevegyíté áldozataikkal. ² És felelvén Jezus monda nekik: Azt vélitek-e, hogy eme galileajak minden galileabelieknél bűnösebbek voltak, mert ezeket szenvedték? ³ Nem, mondom nektek, hanem ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlólag elvesztek. ⁴ Vagy ama tizennyolczról, kikre Sziloamban a torony dőlt, és agyonüté őket, azt vélitek-e, hogy azok minden, Jeruzsalembe lakó, embernél bűnösebbek voltak? ⁵ Nem, mondom nektek, hanem ha meg nem tértek, mind hasonlólag elvesztek. ⁶ Előadá egyszermind e példázatot: Valakinek fügefája volt szőlőjében ültetve, és jött gyümölcsöt keresendő rajta, de nem talált. ⁷ Monda tehát a szőlőgondnoknak: Ime, három évig járok gyümölcsöt keresni e fügefán, és nem talállok: vágd ki, minek áll a földben? ⁸ Az pedig felelvén monda neki: Uram, hagyd azt ez évben is, míg körülásom, és megtrágyázom; ⁹ ha azután terem gyümölcsöt; de ha nem, jövőre vágd ki azt. ¹⁰ Továbbá ő tanít vala egy imaházban szom-

¹⁾ Παρήσαν δέ τινες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ. Ἐὰν μὴ μεταβλήσῃ τοῦ στασιάζειν, καὶ ἀνθίστασθαι τοῖς ἄρχουσι, πάντες ὁμοίως ἀπολείσθῃ, καὶ τὸ ὑμέτερον αἷμα ταῖς θυσίαις ὑμῶν ἀναμιχθήσεται. Εἶτα τὸ τοῦ πύργου ὑπόδειγμα, τοῦ ἐν τῷ Σιλωὰμ ἐπάγει, διὰ τοῦτον πάσης τῆς πόλεως τὴν πτώσιν δηλῶν, ὡς ἐκ τῆς προφάσεως γὰρ τῶν δεκαοκτῶ, ἐφ' οὓς ὁ πύργος ἔπεσεν, ἀνίσταται, ὅτι τὸ μέρος προοιμιῶν ἐστὶ πάσης τῆς πόλεως. Οὐ γὰρ δὴ φησι οἱ δεκαοκτὼ ὡς ὑπαίτιοι ὄντες ἀπώλοντο μόνοι, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ πόλις τὰ αὐτὰ πῆσεται μικρὸν ὕστερον.

⁶⁾ Ἐλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολὴν. Συκὴ ἦν ἡ ἀνθρωποτύς· οἰκοδεσπότης, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· ἀμπελουργός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐκκαθάσαι τὸν ἀμπελῶνα ἡμῶν ἐνδημίας ἐκκοπῆναι παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότην κελυσθέντα ὡς ἄκαρπον· ἄφες δὲ αὐτήν, φησι, καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, τουτέστιν, εἰ διὰ νόμον καὶ προφητῶν μετανοίας καρπὸν οὐκ ἀπιδώκαν, καὶ τοῖς ἑμοῖς ἀρδενθῶσι δόγμασι· καὶ μὲν ποιήσωσι καρπὸν εὐθείας, εἰ δὲ μὴγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν, τουτέστιν, εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα τῆς τῶν δικαίων μερίδος ἐκτεμῶν αὐτούς.

¹⁰⁾ Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν. Ἡ συγκλητικὴ γυνὴ τοῦτο πέπονθεν ἐξ ἐνεργείας διαβολικῆς παρενοχλήσεως παρὰ Θεοῦ δι' οἰκεία πταίσματα· ἡ γὰρ τῷ καθόλου λόγῳ τῶν πάντων ἀνθρώπων σημαίνει ἀσθένειαν· παραίτιος γὰρ τοῖς ἀνθρώποις σώμασι τοῦ νοσεῖν

¹⁾ Jelen voltak némelyek akkor időben. Ha el nem álltak a lázongástól, és a kormányzék elleni támadástól: mindnyájan hasonlólag elvesztek, és a ti véretek áldozataikkal egybefog vegyített. Azután előhizza a Sziloeféle torony példáját avval az egész város romlását jelentvén. Tudnillik a tizennyolcznak esetéből, kikre a torony dőlt, oda czéloz, hogy a rész, kezdete az egész város bukásának. Hisz, ugymond, a tizennyolczan, mint ártatlanok, nem veszték el egyedül, hanem elesik azután nem sokára az egész város.

⁶⁾ Előadott pedig egy példázatot. A fügefája jelenti az emberiséget. A gazda, maga az Isten és Atya. A szőlőgondnok, Isten fia, ki szőlőnkét jött megtisztítani, és a gazda parancsa szerint kiirtani mint gyümölcstelen. Hagyd, ugymond, még ez évben, az az, ha már a törvény, és proféták által nem termette meg a megtérés gyümölcsét, az én tanítványaim s rendeletimmal is öntöztessenek: és ha megtermik azonnal a gyümölcsöt, ha pedig nem, jövőben irtsd ki; az az jövő világon az igaznak részétől vágd el őket.

¹⁰⁾ Ő azután tanít vala egy imaházban. Ez a meggörbült asszony ezt az ördög működéséből szenvedte, Isten engedelmeiből, saját vétkei miatt, ki egyébiránt ezen példázatban az egész embernek nyavalyáit képviseli, mert az emberi testek betegségeinek okozója csakugyan a sátán

¹¹ Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ· καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύβει εἰς τὸ παντελές. ¹² Ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου. ¹³ Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη, καὶ ἐδοξάζε τὸν Θεόν. ¹⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ· Ἐξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι, ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. ¹⁵ Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν· Ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ, ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ¹⁶ Ταύτην δὲ θυγάτηρα Ἀβραάμ οὖσαν, ἣν ἔδωκεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτώ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου, τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; ¹⁷ Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ἐπ' αὐτοῦ. ¹⁸ Ἐλεγε δὲ· Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία

γένονεν ὁ σατανᾶς. Αἱ αὐτοῦ γὰρ καὶ τὴν παράβασιν τὴν ἐν Ἀδὰμ γενεῆσθαι φασί, δι' ἧς εἰς ἀσθενείας καὶ φθορὰς τὰ τῶν ἀνθρώπων κατεκοσμίσθη σώματα· πλὴν ὅτις ἐν τούτοις οὐ περιεῖδεν ἀγαθὸς ὢν φῶς οἱ τῶν ὁλῶν Θεός, ἀλλὰ καὶ τοὺς νόσους κάμνοντας ἤλενθέρων διὰ τῆς ἐν τοῖς τῷ κόσμῳ παρουσίας αὐτοῦ, καὶ τῶν ψυχικῶν παθημάτων ἤλενθέρων τοὺς κάμνοντας, ὅσοι τῶν αὐτοῦ θειημάτων γεγονῶσιν ἐκπληρωταί. Ἀγῇ δὲ φηγαδῆναι τὴν νόσον ἰσοδυναμοῦσαν ἐαυτῷ τὴν οἰκίαν ἀποφαινῶν σάρκα· ἰδία γὰρ ἦν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λόγος ἡ σὰρξ, καὶ οὐχ' ἐτέρον τινὸς παρ' αὐτὸν ὅστος νόσος. Ἀγανακτεῖ τοίνυν ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπὶ τούτῳ, καὶ τοῖς θεραπευμένοις τὴν τοῦ νόμου λύσιν ἐγκαλεῖ, καὶ τῆς κατὰ τὸ σαββάτον ἀργίας τὴν παράβασιν. Τί οὖν ὁ σωτὴρ; Διάνυσιν αὐτοὺς ὑποκριτὰς, καὶ τὸν νόμον ἀγνοῦντας· ὅτι καὶ ὁ νόμος δίδωσι τὸν ἔλεον ἐν σαββάτῳ. Αἰὰ τί γὰρ ὁλοῦς ἀργεῖν ἐν σαββάτῳ φησι, ἵνα ἀναπαύσῃται ὁ πᾶς σου φησι, καὶ ὁ βοῦς σου, καὶ τὸ ἐποξέγγιον σου, καὶ πᾶν κτήνος σου. Ἀλλὰ βοῦν μὲν, καὶ ὄνον ἀναπαύεις καμάτου, καὶ ἀποφείρεις ἐφ' ὕδαρ, λῶν ἀπὸ τῆς φάτνης ἐν σαββάτῳ, τοὺς δὲ ἐν ἀλγίμασι καὶ νόσοις οὐκ ἔων ἀναπαύεσθαι ἐν σαββάτῳ κωλύεις θεραπεύεσθαι. Ταῦτα οὖν λέγοντος αὐτοῦ κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ ὁ λαὸς ἅπας ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς γινομένοις ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἐδοξάζον τὸν Θεόν.

¹⁸ Ἐλεγε δὲ· Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ; Κόκκον σινάπεως δείκνυσιν διὰ παραβολῆς τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, σπέρματος δίκην ἐν κόσμῳ, ὡς ἐν ἀγρῷ σπειρόμενον, ἔχοντες ἐν ἐαυτῷ τὸ πρῶτον καὶ τὸ αὐστηρὸν τῆς δυνάμεως· κριτὴς γὰρ τοῦ παντὸς κόσμου ἐκρηγύσσειτο δι' αὐτοῦ, οὗτος ἐν καρδίᾳ τῆς γῆς ἐν τριημέρῳ κρυβείας, μέγιστον δένδρον γενήσεται, ἐξέτεινε τοὺς ἐαυτοῦ κλάδους εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἐκ τούτου γὰρ προκύψαντες οἱ ἐξ ἀπόστολοι, κλάδοι ὥραιοι, σκέπη ἐγενήθησαν τοῖς ἔθνεσιν ὡς πετιμένοις οὐρανοῦ, ὅς ὢν κλάδων σκεπασθέντες οἱ πάντες ὡς ὄρεα μετέλαβον τῆς ἐξ αὐτῶν προερχομένης ἐπουρανοῦ τροφῆς. Ἦν μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς παρ' ὀλίγοις τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ὃ καὶ βασιλεία Θεοῦ

baton. ¹¹ És ime egy asszony vala ott, kiben a betegség szelleme tizennyolcz évig lakott és meggörbült, épen nem bírván fölegyenenedni. ¹² Látván pedig őt Jezus megszólítja, és monda neki: Asszony! megszabadultál betegségedtől. ¹³ És rátevé kezeit, és azonnal fölegyenesegett, és dicséré Istent. ¹⁴ Fölszólalván pedig az imaházi főnök, ki nehezelt, hogy szombaton gyógyított Jezus, monda a seregnek: Hat nap van, mely alatt munkálkodni kell; azokban jöjtek tehát és gyógyíttassatok, és nem szombatnapon. ¹⁵ Az Ur tehát felele neki, és monda: Képmutatók! Mindegyik közöletek nem oldja-e el szombaton az ökröt vagy szamarat a jászoltól, és vezeti itatni? ¹⁶ Ezt pedig, ki Ábrahám lánya, s kit ime a sántán tizennyolcz évig kötve tart, nem kellett-e föloldani e kötéstől szombat napján? ¹⁷ S midőn ő ezeket mondá, megszegyenültek mind az ő ellenségei; az egész nép pedig örült minden dicső tények fölött, melyek általa véghezvitettek. ¹⁸ Mondta továbbá: Mihez hasonló Isten országa? és mihez hasonlítsam

volt. Hisz általa történt Ádám törvényszegése is, melynek folytán az emberek teste nyavalyáknak, és romlásnak indultak. Azonban a mindenek Istene, természeti jóságánál fogva nem veté meg ilyen állapotban sem az embert, hanem az ezen világra jövelele által a nyavalyákban synylódókat is megszabadítá, valamint a lelki szenvedésektől fölmenté a terhelteket, valahányan akaratának teljesítői lettek. Illetéssel szünteti meg a betegséget, jelentvén, hogy saját teste vele ugyanazon hatalommal bír, mert Isten Igéjének tulajdon teste volt, nem pedig kivüle más valami finé. Az imaházi főnök tehát boszorkodik azért, és a meggyógyítottaknak a törvény megszegését lobbantja szemökre, és a szombatot megillető nyugalomnak megháborítását. Mit mond tehát az Üdvözítő? Megmutatja, hogy képmutatók, és a törvényt nem tudják, miután a törvény is irgalmat ad szombaton. Mert hát mirevaló a teljes nyugalom szombaton? hogy t. i. nyugodjék szolgál, ökröd, igásod és minden barmod. Ám az ökröt, és szamarat fölmended munkájától, és itatni vezeted eloldván azt szombaton is a jászolytól: ellenben a szenvedőket és betegeket nem engedvén nyugodni, szombaton tiltod gyógyíttatni. Midőn ezeket mondá, megszegyenültek minden ellenségei, és az egész nép örvendett azok fölött, melyek általa történtek, s dicsőíték Istent.

¹⁸ Mondta továbbá. Mihez hasonló Isten országa? Mustármag által jelenti e példázatban az evangéliumi hirdetést, mely mag gyanánt a világon, mint mezőn, elvetetik, és tűznek megszorító erejével bír, hisz az egész világ bírása hirdeté azt, ki harmadnapig a föld gyomrában volt elrejtve, s azután legnagyobb fává lett, s kiterjeszté ágait a föld hatáiraig. Belőle sarjadzott ki a tizenkét apostol, mint szép ágak, és a pogányoknak, égi madarak gyanánt födelül szolgáltak; mely ágak alá takarítatván, mint madarak, mindnyájan a belőlök kinőtt égi eledelben részesültek. Kezdetben ugyan az evangélium hirdetése, melyet Isten országának is nevez,

τοῦ Θεοῦ; καὶ τίς ὁμοίωσιν αὐτήν; ¹⁹ Ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καὶ ἤνξησε καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσαν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. ²⁰ Πάλιν εἶπε· Τίνι ὁμοίωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; ²¹ Ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυπεν εἰς ἀλεύρον σάτα τρία, ἕως οὗ ἐξυμῶθη ὅλον. ²² Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορεύαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ. ²³ Εἶπε δέ τις αὐτῷ· Κύριε, εἰ ὅλγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· ²⁴ Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύουσιν. ²⁵ Ἀφ' οὗ ἂν ἐγεῖρη ὁ οἰκοδομητής, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες· Κύριε, κύριε, ἀνοιξὺν ἡμῖν καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. ²⁶ Τότε ἄρξῃσθε λέγειν· Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίο-

δομαίσει· ὥστε δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ σινάπεως μικρότερον μὲν ἐστὶ τῶν ἑτέρων λαχανικῶν σπερμάτων, εἰσχεῖ δὲ εἰς ὕψος λαχνοποριπῶς ἐπ' ἐκείνα μέτρον, ὥστε καὶ στρουθίων ἐναύλισμα γενέσθαι πολλῶν, οὕτω καὶ ἡ βασιλεία Θεοῦ, τούτῳ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα παρ' ὁλγοῖς μὲν ἦν ἐν ἀρχαῖς, προβέβηκε δὲ μετὰ τοῦτο πρὸς αὐξησιν, ὥστε καὶ εἰς σκῆπτον γενέσθαι τοῖς προσιούσιν αὐτῷ ἔθνουσιν, οὓς δὴ καὶ στρουθίους παραιοῦσιν.

²⁰) Πάλιν εἶπεν. Τίνι ὁμοίωσιν. Ἄλλοι τὴν ζύμην εἰς τὸ πνεῦμα λαμβάνοντι τὸ ἅγιον, τὴν δὲ γυναικα εἰς τὴν ἐκκλησίαν· σάτα δὲ γ' σῶμα, ψυχὴ, καὶ πνεῦμα, ἀγιάζεται γὰρ ταῦτα τῇ ἐπιένσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς γενέσθαι ἐν φέροντα ταῦτα πρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἢ ὁλόκληρον τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον ἀμέμπτως τηρηθεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

²³) Εἶπεν δέ τις αὐτῷ. Δοκεῖ πῶς ἡ ἀπόκρισις ἐξω γέρεσθαι σκοποῦ τῶν ἐρωτημάτων· ὁ μὲν γὰρ ἤξιον μαθεῖν, εἰ ὅλγοι οἱ σωζόμενοι, ὁ δὲ σωτὴρ τὴν τοῦ δύνασθαι διασωθῆναι τριβὸν ἐξηγεῖτο λέγων· Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης· αἱ γὰρ πῶς ἐστὶ σκληρὰ καὶ ἀνάντης ἡ εἰς ἀρετὴν ἀποστέρουσα τριβὸς. Εἶτα, ὡς ἐπὶ τινὸς οἰκοδομητοῦ πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων κεκληκότας εἰς ἐστῖαν, καὶ τράπεζαν, εἶτα προσελθόντος μεθ' ὧν ἡβούλειτο ἀποκλείσαντος τε τὴν θύραν τοὺς μετὰ τοῦτο κρούοντας ἀκούσεσθαι αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οἱ καὶ ἐροῦσιν· ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ τὰ ἐξῆς ἤσθιον γὰρ, καὶ ἔπινον ἐνώπιόν τοῦ Θεοῦ, τὴν νομικὴν τελούντες λατρείαν, προσκομίζοντες γὰρ τῷ Θεῷ τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, ἐφραίνοντο, ἡκούοντο δὲ καὶ ταῖς συναγωγαῖς τῶν Μωσείας βιβλίων καὶ τῶν προφητῶν, ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ πρὸς δικαιοσύνην ἢ τοῦ νόμου λατρεία, οὐδ' ἂν ἀπόνειραιτό τις μολυσμῶν, ἀκροατὴς μὲν τῶν θεῶν γενόμενος νόμων, πεπραγὸς δὲ οὐδὲν τῶν κεκελευσμένων, ἀκούει δὲ μᾶλλον τὸ· Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ. Πολλοὶ γὰρ πεπιστευκασιν εἰς Χριστόν, καὶ τὰς ἀγίας ἐπ' αὐτῷ τελούσιν ἑορτάς, καὶ χοιτῶντες ἐν ἐκκλησίαις τῶν εὐαγγελικῶν ἀκροῶνται παιδευμάτων ἀποτίθενται δὲ εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τῶν γεγραμμένων οὐδὲν· ἀλλὰ πνευματικῆς ἐνκαρπίας γυνήν ἐχούσης τὴν καρδίαν κλεισσομένη καὶ οὕτω πικρῶς, καὶ βουδύουσι τοὺς ὀδόντας, καὶ ἀρτίζεται αὐτοὺς πικριλὼς ὁ κοίτης.

αὐτὸν; ¹⁹ Hasonló a mustármaghoz: melyet vevén az ember, elveté kertjében, s felnőtt, és nagy fa lett belőle, s az égi madarak megszállottak ágain. ²⁰ Ismét monda: Mihez hasonlitsam Isten országát? ²¹ Hasonló a kovászhoz, melyet vevén az asszony három véka lisztbe elegyite, míg egészen megkovászások. ²² És bejárta a városokat és falukat tanítván, és Jeruzsalembe utazván. ²³ Monda pedig neki valaki: Uram, kevesen vannak-e, kik üdvözülnek? Ki monda neki: ²⁴ Igyekeztek bemenni a szoros kapun; mert, mondom nektek, sokan kívánnak majd bemenni, de nem mehetnek. ²⁵ Midőn pedig fölkel a házi gazda, és bezárja az ajtót, s ti künn állván, zörgetni kezditek az ajtót, mondván: Uram, Uram, nyisd meg nekünk: és felelvén mondani fogja nektek: Nem ismerlek titeket, honnan vagytok. ²⁶ Akkor kezditek mondani;

kevésnek jutott; azonban valamint a mustármag kisebb a többi vetemények magvainál, de azután fölvergődik a vetemények magasságán túl, úgyhogy sok szárnyasnak szállásul szolgál: hasonlóan Isten országa, vagy is az evangelium hirdetése kezdetben kevésre terjedt ugyan: de azután fölnevekedett, úgyhogy hajlokul szolgált a hozzá térő pogányoknak, kiket madarakhoz hasonlít.

²⁰) Ismét kérdé: Mihez hasonlitsam? Némelyek a korászt a Szentlélekről értelmezik, az asszonyt pedig az egyházról, és a három vékát test-lelek-és szellemről; mert ezek megszenteltetnek a Szentlélek eljövetele által, hogy Isten Apostola szerint a ti testetek, szellemtek és lelketek teljes fedhetlen maradjon a mi Urunk Krisztus Jezus napjaig.

²³) Kérdező őt valaki. Ez a felelet némileg a kérdést mellőzni látszik; mert a kérdező tudni akarta: vajlon kevesen vannak-e, a kik üdvözülnek? az Üdvözítő pedig az üdvözülhetés ösvényét adá elő mondván: Igyekeztek bemenni a szoros kapun, mert mindenha némiképpen kemény és meredek az erényhez vezető ösvény. Azután példát vesz egy gazdától, ki sokat meghívott barátjai közül asztalához lakomára, s miután együtt volt a kik-ek akart, az ajtót bezáratá, az utóbb jövőknek pedig és zörgetőknek azt feleli: hogy nem ismeri őket, honnét valók. Ezek alatt értetnek az izraeliták, kik is mondani fogják; előttem ettünk és ittunk, s ugy tovább. Csakugyan ettek és ittak Isten előtt, midőn a törvényes istentisztelet végeztek. Mert bemutatván Istennek a véres áldozatokat lakmároztak; azután hallgatták ugyan az imaházakban Moysesnek és a profétáknak könyveit: de nem elég az igazuláshoz a törvény szolgálata, se le nem moshatja valaki mocskait, ha az isteni törvénynek hallgatója ugyan, de azokból, melyek parancsolvák mit sem teljesít; sőt inkább hallani fogja: Nem ismerlek benneteket, honnét vagytok. Sokan hittek ugyan Krisztusba, és az ő szent ünnepeit megtartják, és az egyházakba járván. az evangeliumi oktatásokat hallgatják: de elméjökbe és szívökbe a megírottakból semmit el nem rejtenek, hanem szívök a szellemi erényektől üres. Ilyenek tehát keservesen sirni fognak, és fogaikat csikorgatni, és a bíró teljesen megtagadja őket.

μεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. ²⁷ Καὶ ἐρεῖ· Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἀπόστιγες ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. ²⁸ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βορυμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὀψήσθῃ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. ²⁹ Καὶ ἵξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ νότον· καὶ ἀνακληθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. ³⁰ Καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔρχονται οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶ πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι. ³¹ Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον τινὲς φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ· Ἐξέλθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν· ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. ³² Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες εἰπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ, ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. ³³ Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλὴμ. ³⁴ Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξει τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἐαυτῆς ροσσιάν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησας; ³⁵ Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ με ἴδῃτε ἕως ἃν ἴξῃ ὅτε εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

³¹) Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ (sic). Μὴ φέροντες καθορᾶν αὐτοῦ τὰς θεοσημίας τῶν φαρισαίων τινὲς, ἔλεγον τῷ σωτῆρι Χριστῷ, οἰόμενοι αὐτὸν ἐξελθεῖν τῶν Ἱεροσολύμων, ἐξέλθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. Τί οὖν ὁ Χριστὸς πρὸς ταῦτα; ὁ ἐπ' αὐτῶν καρδίας καὶ νεφρῶν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ ἐπισκευμμένος τοῦτο γὰρ ἔθος αὐτῶν. Εἶπατε οὖν φησι, τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. Τοῦτο δὲ δοκεῖ μὲν πῶς τέτραπῃ καὶ βλέπειν εἰς τοὺς Ἱεροσολίμους πρόσωπον· ἐρχεται δὲ μᾶλλον κατὰ τῆς τοῦ φαρισαίου σκαυτοῦ. Ἀντίμενος γὰρ εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς ἀλώπεκι ἐκείνῃ, ἐνφρεστέρα μέση τινὶ χρώμενος φωνῇ, μοιρονομίᾳ κατέδειξεν ἑγγὺς ὄντα τὸν φαρισαῖον, εἰπὼν, τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. Ἀλώπεκι δὲ παραινέσει τὸν ἄνθρωπον, πανουργὸν γὰρ αἰεὶ πῶς ἐστὶ καὶ δύστροπον τὸ θηρίον, τοιοῦτοι δὲ οἱ φαρισαῖοι. Διὰ τοῦτο καὶ τοῦτο, ὅπερ ἦδη λεπτὴν τὸν φαρισαῖον ἀποπληροῦν ἐπαγγέλλεται, φάσκων, ὅτι καὶ ἀκαθάρτοις ἐπιτιμήσει πνεύμασιν, καὶ ἀπαλλάξει παθῶν τοὺς ἐν ἀρρώστιας καὶ τελειωθήσονται, τούτῃσιν ἐκὼν ὑπομένει τὸν ἐπὶ τῷ στεναρῷ θάνατον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας. Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον φησι καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, τούτῃσιν ἐκὼν ὑπομένει τὸν ἐπὶ τῷ στεναρῷ θάνατον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας. Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον φησι καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, τούτῃσιν ἐκὼν ὑπομένει τὸν ἐπὶ τῷ στεναρῷ θάνατον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας. Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον φησι καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, τούτῃσιν ἐκὼν ὑπομένει τὸν ἐπὶ τῷ στεναρῷ θάνατον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας.

ettünk előtted, és ittunk és a mi utcáinkon tanítottál. ²⁷ De mondom nektek, ő azt feleli: Nem ismerlek benneteket, honnan vagytok, távozzatok tőlem, minden gonosztevők. ²⁸ Ott sirás lesz, és a fogak csikorgatása, midőn látni fogjátok Ábrahámot, Izsákot, és Jákobot, és minden profétákat Isten országában; titeket pedig kizáratni belőle. ²⁹ És jöni fognak keletről, és nyugotról; éjszokról és délről, és letelepednek Isten országában. ³⁰ És ime az utolsók elsőkké lesznek, és az elsők utolsókká. ³¹ Az napon hozzájárultak némely farizeusok, mondván neki: Menj el és távozzál innét; mert Herodes meg akar ölni. ³² És monda nekik: Eredjete, mondjátok meg annak a rókanak: Ime, ma és holnap ördögöket űzők ki, és gyógyítok, és harmad napon bevégezem pályámat. ³³ Azonban ma holnap és holnapután járnom kell, mert nem lehet a profétának elveszni Jeruzsalemén kívül. ³⁴ Jeruzsalem, Jeruzsalem! mely megöli a profétákat, és megkövezed azokat, kik hozzád küldettek: hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mikép a tyúk összegyűjti csirkéit szárnyai alá, de nem akartatok? ³⁵ Ime elhagyaték nektek a ti házatok. Mondom pedig nektek, hogy nem láttok engem, míg el nem jő, mikor mondani fogjátok: Áldott, a ki az Ur nevében jő.

³¹) Azon órában. Nem nézhetvén Krisztusnak csodáit némelyek a farizeusok közül, mondának az Űdvözítőnek, (azon véleményben hogy kimegy Jeruzsalembe): Menj és távozzál innét, mert Herodes meg akar ölni. Mit mond tehát Krisztus ezekre? A ki az elméket és szíveket vizsgálja szeliden és ovatosan fel. Mondjátok meg, ugymond annak a rókanak. Ezt ugyan Herodes személye ellen látszhatik némileg irányozni: azonban még is inkább a farizeusoknak álnokságát találja. Mert midőn mondhatá: jelentsd meg ama (ἐκείνη) rókanak, gondos illedelemmel közép szóval élt, és majd nem rámutatott a közellevő farizeusra mondván: ennek (ταύτῃ) a rókanak. Rókához hasonlítja pedig az embert, mert a róka ravasz, és folyvást makacs állat; olyanok pedig a farizeusok is. Ez okból azt is, mire megbántódni kellett a farizeusoknak, véghez vinni igérkezni, állítván, hogy a tisztátalan szellemeknek is parancsolni fog, és a betegeket meggyógyítja szenvedéseiktől, azután végzi pályáját; az az önként szenvedő a kereszttel általi halált a világ üdvéért. Azonban ma, holnap és holnapután járnom kell, ugymond, az az egy ideig még mivelek csodákat, de már nem nagy időre. Ezt jelenti: ma és holnap. Tudnillik kevés a nap és a közben eső idő azon időtől egész a szenvedésig.

CAPUT XIV.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκον τινὸς τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. ² Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικός ἐμπροσθεν αὐτοῦ. ³ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους λέγων· Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; ⁴ Οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ ἴασατο καὶ ἀπέλυσε. ⁵ Καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπε· Τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; ⁶ Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. ⁷ Ἐλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν, ἐπείχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς· ⁸ Ὅταν κληθῇς ὑπὸ τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν· μήποτε ἐντιμότερός σου ἢ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, ⁹ Καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ· Σὺ δὲς τούτῳ τόπον καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνῃς τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. ¹⁰ Ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ σοι· Φίλε, προσαναβῇθι ἀνώτερον· Τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνακαμένων σοι. ¹¹ Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. ¹² Ἐλεγε δὲ καὶ τῷ κε-

¹⁾ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν. Φαρισαῖός τις εἰς ἐστὶν ἐκείναι τὸν Ἰησοῦν, ὁ δὲ εἶπετο μὲν, καὶ συνίστοισι ἦν αὐτῷ, ἦσαν δὲ τινες, φησί, παρατηρούμενοι αὐτόν, εἰ ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου ἐργάζεται τι τῶν ἀπγορευμένων τῷ νόμῳ. Ὁ δὲ Κύριος οὐχ ὅπως ἐκκλίνει τὴν μέμνην πεποίηται τὸν λόγον· ἀλλ' ὅπως δι' ἐρωτήσεως ἐλέγξῃ τὴν ἀφροσύνην τῶν αἰτιασθαι μελλόντων αὐτόν ἐπὶ σαββατικαῖς εὐεργεσίαις. Καὶ ἰδοὺ φησι ἄνθρωπος ἦν ὑδρωπικός, ὃς δεδοίως τοὺς φαρισαίους οὐ προσῆλθεν αὐτῷ θεραπευθῆναι διὰ τὸ σάββατον, ἀλλὰ πόνον ἔστι ἐναντίον αὐτοῦ, ἵνα ἐκ τῆς θείας αὐτὸν ἐλεήσεως θεραπεύσῃ· ὅπερ εἰδὼς ὁ Κύριος, ὡς ἐμβατεύων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὡς Θεός, οὐκ ἐρωτᾷ αὐτόν, εἰ θέλει ὑγιὲς γενέσθαι, ἀλλ' εὐθέως ἐθεράπευσεν αὐτόν. Ἦδει γὰρ, ὅτι ἡθέλει, καὶ γὰρ, ἵνα τύχῃ τῆς θεραπείας, ἵστατο ἐμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ εἰσάπα. Ἐτα φησὶ πρὸς τοὺς φαρισαίους· Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν· ὃ γὰρ εἶχον παρακαγεῖν ἐκ τοῦ νόμου κρίσιν κωλύονσαν ἀγαθοποιεῖν. Ἐτα φησὶ πάλιν πρὸς αὐτούς· Εἰ κεκόλυκεν ὁ νόμος ἐλεῖν ἐν σαββάτῳ; πῶς ἐποικτιρίζεις αὐτοὺς τὸν εἰς φρέαρ καταπεσόντα, ἢ τὸν βοῦν, καὶ φροντίζεις κινδυνεύοντος αὐτοῦ ἐν σαββάτῳ, καὶ περιεργάζῃ ὅπως ἐξέλῃ αὐτόν τοῦ κινδύνου εὐθέως.

¹¹⁾ Τὸ δὲ. Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, οὐχὶ πάντως κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται συνήθειαν· μόνως δὲ τῆς θείας ἡγοῦται κρίσεως, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ τιμῆς ὀρεχθέντες ἔμειναν ἀγέλαστοι· ἀλλὰ τοῦτο μὲν περὶ τῆς σωτηρίου ταπεινοφροσύνης τὸ παράγγελμα, καλὸν δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς κεκλημένους τὸ δίδαγμα.

Τόρτент, hogy midőn bement egy főfarizeus házába szombaton kenyeret enni, azok szemmel tartották őt. ² És íme egy vizkóros ember volt előtte. ³ Jezus tehát megszólítja a törvénytudókat, mondván: Szabad-e szombaton gyógyítani? ⁴ Azok hallgattak. Ő tehát fogván őt, meggyógyítja és elbocsátá. ⁵ És monda nekik: Kinek esik közöletek számára vagy ökre kútba, és nem huzza ki azonnal szombatnapon? ⁶ És nem felelhettek neki ezekre. ⁷ Monda továbbá a meghívottakhoz példázatot, figyelvén arra, hogyan válogatják az első helyeket, mondván nekik: ⁸ Midőn valaki által lakodalomra hivatol, ne válaszd az első helyet, netalán nálad előkelőbb legyen meghíva általa, ⁹ és eljövén az, ki téged avval együtt meghívott, mondja neked: engedj annak helyet, s akkor pirulással foglalnád el az utolsó helyet. ¹⁰ Hanem, midőn meghívattol, menj, telepedjél le az utolsó helyen, hogy midőn eljő, ki téged meghívott, mondja neked: Barátom, menj fölebb. Akkor dicsőség lesz a vendégtársak előtt. ¹¹ Mert minden, a ki magát fölmagasztalja, megaláztatik; és a ki magát megalázza, fölmagasztaltatik. ¹² Monda

¹⁾ S történt, midőn jött. Bizonyos farizeus étkezésre hivta meg Jezust; ki ráállott ugyan, és vendége lőn; voltak pedig némelyek, ugymond, kik őt szemmel tarták, valljon szombatnapon fog-e valamit cselekedni, a mit a törvény tilt. Az Úr pedig, nem hogy elhárítsa a haragot, tesz szót, hanem hogy kérdés által megszegyenítse azoknak esztelenségét, kik őt korholni fogták a szombatlapi jótéteményekért. És íme ugymond, vizkóros ember vala, ki félvén a farizeusoktól nem járult Jezushoz meggyógyulásért a szombat miatt, hanem csak megállott előtte, hogy látásból könyörülvén rajta meggyógyítsa őt. Ezt látván az Úr, mert behatott a lelkébe mint Isten, nem kérdező őt, valljon akar-e ép lenni, hanem tüstént meggyógyította. Tudta ugyanis, hogy akart meggyógyulni; mert épen azért, hogy meggyógyultassék, állott eléje, és hallgatott. Azután mond a farizeusoknak: Szabad-e szombaton gyógyítani? Ők pedig hallgattak, hisz nem hozzhattak föl a törvényből olyan szabályt, mely jót tenni tiltott volna. Azután ismét kérdezi őket: Valljon tilt-e a törvény szombaton irgalmasságot cselekedni? Hogyan könyörülsz magad is a kútba vagy gödörbe esőn, vagy az ökrön, s gondoskodol róla, ha veszélyben van szombaton és utánna látsz, hogyan szabadítsd meg azonnal a veszedelemből.

¹¹⁾ Az a mondat: Minden a ki fölmagasztalja magát, megaláztatik: nem mindig teljesedik az emberek szokása és tapasztalása szerint, hanem csak isteni ítéllettől függ: mert sokan a tiszteletre vágyódókból is büntetés nélkül maradtak. Ez tehát az istenfő megalázásnak a parancsa: de jó tanulság magukra a meghívottakra is.

κληροκτὴς αὐτὸν ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δέιπνον, μὴ φάνει τοὺς φίλους σου, μὴ δὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μὴ δὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μὴ δὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γέννηταί σοι ἀνταπόδομα. ¹³ Ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, καλεῖ πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλοὺς. ¹⁴ Καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ¹⁵ Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος ὃς γάγεται ἄριστον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. ¹⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἀνθρώπος τίς ἐποίησε δέιπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. ¹⁷ Καὶ ἀπέστειλε τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, ἔρ-

egyszersmind annak, ki őt meghívta volt: Midőn ebédet vagy vacsorát szerzesz, ne hívd meg barátaidat, se testvéreidet, se rokonaidat, se gazdag szomszédaidat; nehogy azok is viszont meghívjanak és neked visszafizetés jusson. ¹³ Hanem mikor vendégséget szerzesz, hívd meg a szegényeket, bénákat, sántákat, vakokat. ¹⁴ És boldog lész, mert nincs nekik miből visszafizetnie. Meg fog pedig neked fizettetni az igazak föltámadásakor. ¹⁵ Hallván ezeket egy a letelepedettek közül, monda neki: Boldog, a ki ebédet eszik Isten országában. ¹⁶ Ő pedig monda neki: Egy ember nagy vacsorát szerzett, és sokat meghívott. ¹⁷ És a vacsora idején elküldé szolgáját megjelenteni a hivatalo-

¹⁶ Ἀνθρώπος τις ἐποίησε δέιπνον μέγα. Ἀνθρώπον καλεῖ ὁ δεσπότης ἡμῶν, καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα αὐτοῦ· δέιπνον δὲ μέγα τὸ τῆς οικονομίας μυστήριον τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ. Δείπνον δὲ καλεῖ αὐτὸν διὰ τὸ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων γεγενησθαι τὸ τῆς οικονομίας μυστήριον, καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος φησὶ· Νῦν δὲ ἅπασι ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. Μέγα δὲ ἐκάλεσεν δέιπνον, ἐπειδὴ οἰκονομικὴν κλῆσιν ἐποίησεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὸ δὲ εἰπεῖν, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς, τὴν οἰκονομικὴν ἅπασαν δηλοῖ, ἥτοι ἡτοίμασεν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώποις ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τὰ διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ δεδοσμένα αὐτοῖς ἀγαθὰ, ἥτοι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν τοῦ δεσπότης ἡμῶν, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Κεκλημένους δὲ πάντας τοὺς ἐξ ἰουδαίων ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, φαρισαίους, νομικοὺς, καὶ πάντων τῶν ἰουδαίων ἀριθμῶν.

Τίνα δὲ λέγει ἔτοιμα εἶναι ὁ δεσπότης; τὴν πολιτείαν, τὴν μέχρι τριακονταετηρίδος, τὸ βάπτισμα Ἰωάννου, τὸν τριετή χρόνον τῆς διδασκαλίας, καὶ θανματονογίας αὐτοῦ, τὴν προδοσίαν, τὰ ἐμπτύσματα, τὰ ῥαπίσματα, τὸν σταυρὸν, τοὺς χλευασμούς, τὸν θάνατον, τὴν ταφὴν, τὴν ἀνάστασιν, τοῦ θανάτου, καὶ τοῦ αἵματος κατὰ λῦσιν, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν, τὴν κάθοδον τοῦ παναγίου Πνεύματος. Τούτων φησὶ ἀπάντων τὴν ἐτοιμασίαν ἀπαρτίσθαι, καὶ γεγενησθαι. Ἐτοιμῶν δὲ τούτων γεγενημένων ἐκλήθησαν οἱ κεκλημένοι εἰς τὸ πιστεῦσαι καὶ βαπτισθῆναι καὶ ἐλευθερωθῆναι τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου. Τὸ δὲ ἀπὸ μᾶς παραιτεῖσθαι πάντας τὸ ὁμοφώνως καὶ ἀπὸ συνθήματος ἑνὸς σημαίνει. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· Τίτι; τῷ ἀποστολικῷ χορῷ ἀγρὸν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελεῖν. Πρῶτον δὲ ἐκάλεσεν τὸν τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἱερέων χορὸν, τοὺς περὶ κτήσεις ἀγρῶν καὶ πλοῦτον πολλῶν, καὶ περισπασμὸν τοῦ βίου ἡσχολημένους· ἢ ὁ παραλαβὼν δόγματα ἕτερα παρὰ τὰ θεῖα πολλὴν ἔχοντα πιθανότητα καὶ ποικίλιαν λόγον. Τὸ δὲ ἐρωτᾷ σε, δηλοῖ τὸ παρακαλῶ σε καὶ δέομαί σου. Τὸ ἔχε με παρητημένον, τὸ μὴ δύναιμι καταδέξασθαι τὸν περὶ τῆς πίστεως, καὶ οἰκονομίας λόγον. Ὁ ἕτερος ἐστὶ τὸ πλῆθος τῶν σαδδουκαίων, καὶ φαρισαίων, τῶν περὶ ἐμπορίας, καὶ πραγματείας ἡσχολημένων. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ξενῆ βοῶν ἡγορεύειν ἐ, καὶ πρὸς δοκιμασίαν αὐτῶν πορεύεσθαι. Ἡ ὁ τῶν νογῶν καταφρονῶν, καὶ περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἑλκὰ φιλοσοφῶν. Ὁ δὲ ἕτερος, οἱ περὶ τοὺς νομικοὺς καὶ τοὺς τούτων ἐποδευεστέρους, ὅσοι περὶ γάμων καὶ ἡδονῆς σωματικῆς ἡσχόλητο. Παραγεγόμενος οὖν ὁ δοῦ-

¹⁶ Egy ember nagy vacsorát szerzett. A mi Urunk Krisztus Jezus itt az ember alatt érti az Istent és atyát. A nagy vacsora pedig jelenti az Isten egyzülött fiának megtestesülési és megváltási titkát. Vacsorának mondja, mert mintegy az idő végén lett az ő megváltásának titka, mikép az apostol is mondja: Most pedig megjelent egyszer az idő végén a bűnnek eltörlésére önzódoztja által. Nagynak mondá a vacsorát, mert általános meghívást hirdetett a mennyek országába. Azon kifejezés: és sokat meghívott, az egész világot jelenti. Tudnillik Isten a földön lakó embereknek készítette a fia által nekik juttatott javakat, vagy a mennyek országát s mindenek előtt az izraelitáknak. Szolga alatt érti az apostolok karát összesen, vagy a profétákat. A vacsora órája pedig jelenti a mi Urunk temetése utáni időt, a föltámadást, mennybemenetelt, és a Szentlélek eljövetelet. A meghívottak jelenti a zsidóknak minden főpapjait, s papjait, a farizeusokat, törvénytudókat, és összes számát a zsidóknak.

Miket mond hát készen lenni az Ur? Az ő földi életét a harminczadik évig; János keresztelest; öntanításának három évét; csodatényeit; az árulást, a meggyalázásokat, a halált, eltemetést, föltámadást, a halálnak és pokolnak megrontását, a mennybemenetelt, és a Szent lélek lejövetelét. Mindezeknek készenlétét, és véghezvitelét jelenti. Miután pedig ezek készen voltak, meghívtak a hivatalosok, hogy higyenek, és megkeresztelteszenek és önbűneiktől, valamint az ördög szolgálatától megszabaduljanak. Azonban mindnyájan együtt elmellőzték a meghívást, mintha összebeszéltek, s közösen ellenmondottak volna. Az első monda neki, de kinek? az apostoli karnak: Majort vettem, és kénytelen vagyok kimenni. Első hivatalosok pedig voltak a főpapok, és a papok serege; kik azonban a birtokszerzésre a nagy gazdagságra, és az élet zajos bajlódásaira ügyeltek. Vagy, első az, ki nem isteni, hanem egyéb tanítványokat fogad el, melyek sok véleményre, és különféle okoskodásra vezetnek. *Ἐρωτᾷ σε* annyi, mint kérlek, könyörgök. „Ments ki“ azt jelenti: nem fogadhatom el a hit és üdvöztség felől tanítást. Mas szolga jelenti a szadduceusok, és farizeusok seregét, kik kereskedéssel és ügyködéssel foglalkoznak. Mert arra mutatnak e szavak: őt fogat ökröt vettem, és azok kisérlésére kell kimennem. Vagy jelenti azt, ki a szellemieket megveti, és csak az anyagi s érzéki dolgokról bölcselkedik. Ismét más, a törvénytudókat, és ezeknél alábbvalókat, kik a mennyegzők és gyönyörök után jártak. Visszaérvén tehát ama szolga,